



มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review

ISSN : 2539-5777

วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๘ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๔



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส
www.pali.mcu.ac.th

วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review

ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2564

Vol 7 No.3 September – December 2021

ISSN : 2539-5777



❖ **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการและการวิจัยในสาขาที่เกี่ยวข้อง
ด้านมนุษยศาสตร์ (ศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม) ศีลศาสตร์ (จิตวิทยา
บริหารการศึกษา การสอนสังคมศึกษา) และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่บทความทางวิชาการและบทความวิจัยและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้
ระหว่างนักวิชาการ นักวิจัย จากสถาบันอุดมศึกษา องค์กรต่าง ๆ รวมทั้งนักวิชาการอิสระทั้งภาครัฐ
และเอกชน
3. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยที่จะก่อให้เกิดความ
ก้าวหน้าทางวิชาการและเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม

❖ **กำหนดการเวลาเผยแพร่**

วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ กำหนดเวลาการออกวารสาร ปีละ 3 ฉบับ คือ

- | | |
|-----------|---|
| ฉบับที่ 1 | มกราคม – เมษายน เผยแพร่ 30 เมษายน
ปิดรับบทความ 31 มีนาคม |
| ฉบับที่ 2 | พฤษภาคม – สิงหาคม เผยแพร่ 31 สิงหาคม
ปิดรับบทความ 31 กรกฎาคม |
| ฉบับที่ 3 | กันยายน – ธันวาคม เผยแพร่ 31 ธันวาคม
ปิดรับบทความ 30 พฤศจิกายน |

หากส่งภายหลังกำหนดจะได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ในฉบับถัดไป

❖ **ข้อกำหนดของบทความที่ดีพิมพ์**

บทความทั้งหมดที่ดีพิมพ์ ได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewed)
ในสาขาวิชานั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 2 ท่านต่อ 1 บทความ โดยเป็นการประเมินแบบ Double-Blinded Review



❖ การพิจารณาบทความ

1. บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น
2. ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร
3. บทความที่ได้รับการเผยแพร่ จะได้พิจารณาถ่วงน้ำหนักของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ต่อบทความ ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blinded)
4. บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ส่วนบทความจากภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

❖ เจ้าของ

สำนักวิชาการวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 108/5 หมู่ที่ 2 วัดมหาสวัสดิ์นาคพุดาราม ซอยวัดมหาสวัสดิ์ ถนนศาลายา-นครชัยศรี ตำบลหอมเกร็ด อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73170

โทรศัพท์/โทรสาร: 0 3429 9357

www. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palisueksabuddhaghosa/index>

“ทรงสนทนและความคิดเห็นของผู้เขียนบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบ
ของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือทรงสนทนความรับผิดชอบของ
กองบรรณาธิการวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์”

❖ พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์ 44/132 หมู่ที่ 6 ซอยก้านน้มน 36 ถนน
ก้านน้มน แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150

โทรศัพท์ 0-2812-2119, 08-1566-2540

<http://www.prayoonsanthai.co.th/>



❖ บรรณาธิการ

พระเทพสุวรรณเมธี, รศ.ดร.

Ven.Assoc. Prof. Dr. Phrathepsuwanmethee Suchat

❖ กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเมธาวิสัยรรส,รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.เวทย์ บรรณกรกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร.สรณีย์ สายศรี

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ดร.จุฬารัตน์ วิชาชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.ธานี สุวรรณประทีป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Prof. Dr. Chamnong Adiwathanasit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Phramedhavinaiyaros Suteb

Mahamakut Buddhist University

Assoc. Prof. Dr. Wate Bannakornkul

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc.Prof.Dr. Suvin Ruksat

Mahamakut Buddhist University

Asst. Prof. Dr. Amnat Yodtong

Mahidol University

Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman

Suan Dusit University

Asst. Prof. Dr. Soranee Saisorn

Kasetsart University

Dr. Juralut Vichanati

Phranakhon Rajabhat University

Dr. Thanee Suwanprateep

Mahachulalongkornraavidyalaya University

❖ ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ว่าที่ ร.ต.อุทัย ภูมิประมาณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Acting Sub Lt. Uthai Phoomparmarn

Mahachulalongkornraavidyalaya University



บรรณธิการแถลง

วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดำเนินการเพื่อส่งเสริมเผยแพร่ และเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ทางวิชาการด้านศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยนิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ปีละ 3 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เดือนเมษายน ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม และฉบับที่ 3 กันยายน – เดือนธันวาคมของทุกปี

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เนื้อหาและสาระของบทความทั้งหมดในฉบับนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านทั้งในด้านองค์ความรู้และโลกทัศน์ที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ ตามที่ผู้เขียนแต่ละท่านได้ศึกษาค้นพบไม่มากนักน้อย และหากท่านประสงค์จะสมัครสมาชิกหรือเขียนบทความส่งมาเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ สามารถติดต่อได้ตามรายละเอียดที่อยู่ท้ายเล่มของวารสาร ท้ายที่สุดนี้ กองบรรณาธิการต้องขอขอบคุณสมาชิกวารสารทุกท่านที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีเสมอมาไว้เป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(พระเทพสุวรรณเมธี, รศ.ดร.)

บรรณาธิการบริหาร



สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	III
บรรณาธิการแถลง	IV
บทความวิจัยและบทความวิชาการ	
❖ นามอาหารไทย 4 ภาค : วัฒนธรรมอันสะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น Dishes from 4 District Regions: Cultures Reflecting Ways of Life and Local Wisdom เนมิ อุณากรสวัสดิ์, รศ.ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, บุญเลิศ วิวรรณ	1
❖ ผลของการใช้การเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) The effect Of Using Positive Reinforcement to promote reading Habits of Pratomsuksa IV Students at Bandon Udom School (Noey Uppatham) สอนประจันทร์ เลียงเย็น	5
❖ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารหนี้สาธารณะ Public Participation in Public Debt Management สันติ โอชะพนม, ยุภาพร ยุภาศ	7
❖ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา Teaching and Learning Method through game-based Activity towards The Achievement of Student ธนัญภัทร์ ศรีเนชียวดิน	50
❖ การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย Driving Thailand's Sustainable Development Goals ไกรศร วันละ, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร	56



- ❖ การบริหารจัดการขยะตามหลักอิทธิบาท 4 ในยุค Renewal Energy 4.0
Waste management Based on Accomplishment Path Principle in the Renewal Energy 4.0
เกศิ์ จันทราประภาวัฒน์

57
- ❖ ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพ
การศึกษาของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
The Relationship between the Role of School Administrators and The School Quality Assurance
of the School under The Local government organization.
นรินทร์รัตน์ รักโธสงค์, สุภัชฌาณ์ ศรีเอี่ยม, ชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์

82
- ❖ ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูกับความเพียงพอของทรัพยากร
เพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
The Relationship between Participation of teacher in budgeting and adequacy
of resource for educational management in schools under the primary educational
service area office.
ลำเนา พงษ์อารีย์, สุภัชฌาณ์ ศรีเอี่ยม, ชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์

98
- ❖ บุคลิกภาพของพระภิกษุตามหลักเวสาร์จจักรณธรรม
Bhikkhus' Personalities According to Vesārajjakaraṇadhamma
อรชร ไกรจักร์, แม่ชีกฤษณา รักษาโณม, พระมหาวรญาณุวัณ ญาณกิตติ

113
- ❖ แนวทางส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็ก
และเยาวชนในยุคปัจจุบัน
Guideline for Promotion and Development of Public Conscience Learning
of Children and Youth in Modern Time
แสวง นิลนามะ

126
- ❖ การเลือกตั้งกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่นในทศวรรษที่ 21
Electoral and local political movements in 21st century
วิศิษฐกุล สิริปญโญ

141
- ❖ กาลามสูตร: การมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด-19
Kalama Sutra: Citizens' Participation for Vaccination Against COVID-19
ปุณณภา ปริเมธาชัย, สมุห์จิรัชชาติ พุทธิธรรมาธิ

154



- ❖ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 168
Participation of People for Health Care and Prevention from Covid-19 Using
the Four Bases of Success
พระครูสมุทรจิราชาติ พุทธธรรมาโศภิต, พระครูจิตตการโกวิท, สุพิชญาน์ แก้วโพธิทอง
- ❖ การพัฒนาธรรมนูญสุขภาพเชิงพุทธเพื่อสร้างเสริมสุขภาพะของคนในชุมชน 179
The Development of Buddhist Health Statute for Promoting Local Community Health Care
พระมหาสุขสันต์ สุขวฑฒโน, ปราโมทย์ ยอดแก้ว, สมหญิง ลมูลพักรณ์,
- ❖ สักระยะห้องค้ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา 194
SUSTAINABLE LEADERSHIP DEVELOPMENT FOR THE SCHOOL ADMINISTRATOR
สุนทรีพร อ่ำพลพร, อรสา จรูญธรรม, ชานัญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์
- บทวิจารณ์หนังสือ**
- ❖ ตอบเรื่อง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ 209
นวลวรรณ พูลสวัสดิ์
- ❖ คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 215

นามอาหารไทย 4 ภาค : วัฒนธรรมอันสะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

Dishes from 4 District Regions: Cultures Reflecting Ways of Life and Local Wisdom

เนมิ อุณากรสวัสดิ์, Nemi Unakornsawad¹

E-mail: lynznemi@gmail.com

รศ.ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, Wilaisak Kingkham²

บุญเลิศ วิวรรณ, Boonlert Wiwan³

Received: April 26, 2021 Revised: April 26, 2021

Accepted: June 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ คุชกูนิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมจากคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาคกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในบทความฉบับนี้ผู้วิจัยเลือกคำในวงความหมายพืชและผลผลิตจากพืชมาวิเคราะห์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนไทยทั้ง 4 ภาค ผลการศึกษาพบว่าพืชและผลผลิตจากพืชที่พบในชื่ออาหารไทย แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยว่าตั้งอยู่ในเขตร้อน มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำจืดอยู่ทั่วไปในประเทศ ในภาคเหนือมีอุณหภูมิต่ำกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย มีอากาศที่เย็นและแห้ง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ด้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นป่าโปร่งหรือป่าละเมาะ ซึ่งมีลักษณะเป็นที่โล่ง มีต้นไม้ขึ้นเป็นหย่อม ๆ ในฤดูฝน พืชพันธุ์จะอุดมสมบูรณ์ และมีเห็ดหลายชนิด ภาคกลางมีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมด้านอาหารระหว่างไทยกับจีน ส่วนภาคใต้ ตั้งอยู่ในเขตร้อนที่มีพื้นที่ติดทะเล และมีต้นไม้สูงใหญ่นอกจากนี้ยังพบพืชแซมสวน แสดงให้เห็นว่าภาคใต้มีการประกอบอาชีพทำสวนอีกด้วย อีกทั้งยัง

¹ นิสิตภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. /Thai language Department, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

² อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. /Thai language Department, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

³ อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. /Thai language Department, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยอีกด้วยว่าคนไทยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ผูกพันกับธรรมชาติ จึงมักเลือกเอาผักพื้นบ้านหาได้ง่ายตามท้องถิ่นมาประกอบอาหาร

คำสำคัญ: (อาหารไทย 4 ภาค), (วัฒนธรรม), (การจัดกลุ่มความหมาย)

Abstract

This article is a part of a dissertation entitled “Dishes from 4 District Regions: Cultures Reflecting Ways of Life and Local Wisdom” aiming to study the relation between names of dishes and local wisdom. In this article, researcher chooses words from plant and plant products to analyze the Thai culture and local wisdom in 4 parts of Thailand. The findings indicated that plants’ name and their products found in Thai food point out to the geography of Thailand which is a humid and fertile forest with lots of water. Northern Thailand has a lower temperature more than others, it was quite cold and dry, most of the land is mountains and high ground. Northern East of Thailand found that most of the parts are sparse and bare forest with some trees, in rainy season it will be bountiful with variety of mushroom. Central of Thailand has mixed culture of food between Thai and Chinese. Southern part of Thailand situates in tropical area close to the sea, full with big trees and garden plant which indicated that southern people also are gardeners. The study indicated that Thai style of living was very simple, depending on nature, that’s why they usually use local vegetables to cook.

Keywords: (Dishes from 4 District Regions), (Culture), (Group of Meaning)



1. บทนำ

อาหารไทยมีความหลากหลายของชนิด เนื่องมาจากลักษณะทางภูมิประเทศที่แตกต่างกันทางตอนเหนือจะเต็มไปด้วยป่าไม้ และภูเขา ส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นที่ราบสูงและภูเขา ตอนกลางของประเทศจะเป็นที่ราบลุ่ม และมีแม่น้ำสายต่าง ๆ ทางตอนใต้จะเป็นภูเขา และชายฝั่งทะเล ซึ่งมีผลทำให้วัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตอาหารมีความแตกต่างกัน⁴ ดังที่ทวีทอง หงส์วิวัฒน์⁵ กล่าวว่าถึงแม้ลักษณะวัฒนธรรมอาหารการกินใหญ่ ๆ ของคนไทยอาจคล้ายกัน แต่อาหารเหล่านี้ก็มีรายละเอียดรสชาติที่แตกต่างกัน โดยอาจปรับเปลี่ยนชนิดและความมากมายของเครื่องเทศและเครื่องปรุงที่ใช้ให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และรสนิยมของคน ดังนั้นอาหารไทยในแต่ละภาคจึงมีเอกลักษณ์ และสามารถบ่งบอกลักษณะของคนไทยในพื้นที่ที่แตกต่างกันได้

อาหารไทยในแต่ละภูมิภาคมีความหลากหลาย และวัตถุดิบได้มากจากธรรมชาติรอบตัวในชุมชน ชื่ออาหารมักปรากฏชื่อวัตถุดิบและเป็นวัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นวัตถุดิบพื้นบ้าน อยู่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นแต่ละภูมิภาค จึงเป็นไปได้ว่าคำเรียกชื่ออาหารไทยทั้ง 4 ภาคจะสะท้อนชีวิต ความเป็นอยู่ของคนไทยในแต่ละภาคได้ ดังที่ชนกพร อังศุวิริยะ⁶ กล่าวว่าภาษาเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดเอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นย่อมจะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ ดังนั้นสิ่งที่นำไปบริโภคย่อมแตกต่างกันไปด้วย ภาษาหรือชื่อที่ใช้เรียกย่อมแตกต่างกัน แม้ว่าอาหารบางอย่างจะได้รับการส่งผ่านข้ามพื้นที่กัน แต่ด้วยระบบการขนส่งสื่อสาร และความเป็นอยู่ดั้งเดิมของคนกลุ่มนั้น ๆ ทำให้ชื่อเรียกมีความแตกต่างกัน แม้อาหารที่บริโภคจะเหมือนหรือคล้ายกันก็ตาม จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาความรู้ ความคิด ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ตลอดจนมโนทัศน์ของคนในแต่ละภูมิภาคของไทยที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่ออาหาร

คนไทยในอดีตใช้ภูมิปัญญาไทยที่เกิดจากการเรียนรู้ผสมผสานกับการนำเอาสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติของท้องถิ่นตนเองมาพัฒนาจนเกิดเป็นอาหารท้องถิ่น โดยมีกรรมวิธีการเตรียมและการประกอบอาหารในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปโดยอาศัยกลไกของธรรมชาติเป็นตัวชี้แนะ

⁴ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย และคณะ, **อาหาร: ทรัพยากรและสินแผ่นดินไทย**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงแดด, ๒๕๔๔.) หน้า ๑.

⁵ ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, **อาหารกับสุขภาพในแนววัฒนธรรม**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงแดด, ๒๕๔๒) หน้า ๓.

⁶ ชนกพร อังศุวิริยะ, **การศึกษาชื่ออาหารในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาตามแนววรรคศาสตร์ชาติพันธุ์**, (รายงานการวิจัยภาควิชาสารัตถศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๕), หน้า ๒.

(สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ,น.8 2552) จึงเป็นที่น่าสนใจว่าชื่ออาหารไทยในแต่ละภาคสามารถสะท้อนลักษณะร่วมกันของอาหารไทย รวมถึงลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นได้อย่างไรบ้าง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมจากคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 1 ข้อ คือ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาคกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเตรียมการเก็บข้อมูล

1.1 การเตรียมการเก็บข้อมูลเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยเตรียมการเก็บข้อมูลผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เป็นบทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวคิดในการศึกษาคำเรียกอาหารในแต่ละภาค จากนั้นรวบรวมข้อมูลคำเรียกชื่ออาหารในแต่ละภาค เพื่อให้ได้รู้จักชื่ออาหารในแต่ละภาคเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนามเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยศึกษาเรียนรู้ภาษาท้องถิ่นพอสังเขปก่อนลงพื้นที่วิจัย

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยกำหนดช่วงเวลาเก็บข้อมูล ที่พัก ผู้ให้ข้อมูลหลัก และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1.2 การคัดเลือกพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่ที่เป็นตัวแทนในการศึกษาโดยใช้เกณฑ์จำนวนประชากรจำนวนมากที่สุดในแต่ละภูมิภาค จากสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง ประกาศเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ดังนี้ จังหวัดเชียงใหม่เป็นตัวแทนภาคเหนือ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดชลบุรีเป็นตัวแทนภาคกลาง และจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นตัวแทนภาคใต้

1.3 การคัดเลือกผู้บอกภาษา

ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติผู้บอกภาษา ดังนี้

1) ระดับอายุ ผู้วิจัยกำหนดไว้ 2ระดับอายุ คือระดับอายุที่ 1 อายุระหว่าง 25 – 40 ปี และระดับอายุที่ 2 อายุ 55 ปีขึ้นไป ระดับอายุละ 3 คน

2) ภูมิลำเนา ผู้วิจัยกำหนดให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นตัวแทนภาษาภาคเหนือ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นตัวแทนภาษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดชลบุรีเป็นตัวแทนภาษาภาคกลาง และ

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นตัวแทนภาษาภาคใต้ โดยคัดเลือกจากจำนวนประชากรที่มากที่สุดในแต่ละภาค โดยไม่รวมกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยสอบถามผู้บอกภาษาโดยใช้ข้อมูลจากเอกสารชื่ออาหารไทย 4 ภาคตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นเป็นหลักในการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา โดยให้ผู้บอกภาษาในแต่ละภาคยืนยันว่าชื่อที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารนั้นเป็นอาหารของภาคของผู้บอกภาษาหรือไม่

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

2.1 Ipad 2018 ใช้สำหรับจดบันทึกข้อมูล และข้อมูลเสียงบทสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาในขั้นตอนการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลและเสียงที่ได้บันทึกไว้มาเรียบเรียงรายละเอียดอีกครั้ง

2.2 โทรศัพท์เคลื่อนที่ ใช้สำหรับบันทึกภาพต่าง ๆ ระหว่างลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

2.3 แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมจากคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาคเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นเทคนิคหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยใช้ทฤษฎีต้นแบบเรื่องการจำแนกประเภทและการจัดกลุ่มทางความหมายของ Nida (1979) ในการวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมาย ได้แก่ วงความหมาย และโครงสร้างความหมายของคำเรียก เพื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชื่ออาหารกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

4. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาคกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถรวบรวมรายชื่ออาหารไทยทั้ง 4 ภาคได้ทั้งสิ้น 855 รายการ แบ่งเป็นภาคเหนือ 217 รายการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 231 รายการ ภาคกลาง 191 รายการ และภาคใต้ 246 รายการ เมื่อนำมาจัดกลุ่มทางความหมายตามแนวคิดของ Nida ทำให้มองเห็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่สำคัญหลายประการ ในบทความนี้จะขอกล่าวถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่ปรากฏอยู่ตามธรรมชาติ หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์นำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวก ทรัพยากรธรรมชาติทุกอย่างมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น เช่น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ แร่ธาตุ ฯลฯ⁷

จากการศึกษาหน่วยอรรถของคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค พบหน่วยอรรถที่จัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ คำที่อยู่ในกลุ่มความหมายพืชและผลผลิตจากพืช และสัตว์ผลผลิตจากสัตว์ ซึ่งเป็นหน่วยอรรถที่พบมากที่สุด 2 ลำดับแรก แสดงให้เห็นว่าพืชและผลผลิตจากพืช และสัตว์ผลผลิตจากสัตว์เป็นส่วนประกอบสำคัญของอาหารทุกภูมิภาคในประเทศไทย อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าพืชและผลผลิตจากพืช และสัตว์ผลผลิตจากสัตว์มีความเหมือนและความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ที่สามารถแสดงอัตลักษณ์ความเป็นไทย และอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

วัตถุดิบหลักที่พบได้ทุกภาคในประเทศไทย

จากการศึกษาหน่วยอรรถในวงความหมายพืชและผลผลิตจากพืชพบว่ามีชื่อพืชที่ปรากฏในรายการอาหารทั้งสิ้น 182 ชื่อ ภาคเหนือ 55 ชื่อ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 41 ชื่อ ภาคกลาง 23 ชื่อ และภาคใต้ 63 ชื่อ โดยชนวน ข้าว บอน กล้วย พัก มะขาม และมะเขือเป็นพืชที่พบในรายชื่ออาหารทุกภาคของประเทศไทย สามารถอธิบายได้ดังนี้

ชนวนเป็นพืชเมืองร้อนพบได้บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อนจะแพร่มายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยคำว่าชนวนเป็นภาษาไทยมาตรฐาน แต่เมื่อปรากฏในชื่อรายการอาหารท้องถิ่นจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป ดังนี้ ภาษาไทยถิ่นเหนือ เรียกว่า บะหนูน ในรายการอาหาร แกงบะหนูน ภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือเรียกว่า บักมี ในรายการอาหาร แกงบักมี และซุบบักมี ภาษาถิ่นใต้ เรียกว่า ลูกหนูน ในรายการอาหาร แกงบักมี และแกงบักมี และซุบบักมี ภาษาถิ่นใต้ พบในรายการอาหาร ต้มชนวนใส่ปลาร้า

ส่วนข้าวที่ปลูกในปัจจุบันเป็นข้าวเอเชียเป็นข้าวลูกผสม เกิดจาก *Oryza sativa* กับข้าวป่า มีถิ่นกำเนิดบริเวณประเทศอินเดีย บังคลาเทศ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปลูกกันอย่างแพร่หลายตั้งแต่อินเดีย ตอนเหนือของบังคลาเทศ บริเวณดินแดนสามเหลี่ยมระหว่างพม่า ไทย ลาว เวียดนาม

⁷ อรพิน กาบสลับ, การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ, (ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), น.๒๐.

และจีนตอนใต้⁸ ข้าวที่พบในรายชื่ออาหารไทย 4 ภาคมีชื่อเรียกว่า ข้าว เหมือนกันทั้ง 4 ภาค ปรากฏในรายการอาหารดังนี้ ภาคเหนือ พบในรายการอาหาร ข้าวจี๋ ข้าวต้มหัวหงอก ข้าวกันจิ้น ข้าวซอย ข้าวปายปลาทูบั้ง ข้าวหนิงกา ข้าวลัม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบในรายการอาหาร ข้าวปุ้น และข้าวจี๋ ภาคกลาง พบในรายการอาหาร ข้าวแช่ ข้าวมันลัมตำ ข้าวต้ม ภาคใต้ พบในรายการอาหาร ข้าวมันแกวไก่ ข้าวคลุกเคย ข้าวผัดน้ำพริกกะปิ ข้าวย่ำ ข้าวหมก ข้าวมันกุ้ง

บอน เป็นพืชที่ปลูกง่ายขึ้นเองบริเวณที่ลุ่มหรือบริเวณริมน้ำ ริมลำธาร พืชวงศ์บุกบอน เป็นไม้ล้มลุกที่พบได้ทั่วโลก แต่พบมากในเขตร้อนชื้น ในประเทศไทยพบประมาณ 30 สกุล 210 ชนิด ในทุกภาคของประเทศ บริเวณพื้นที่ที่มีป่าอุดมสมบูรณ์และมีความชุ่มชื้นสูง โดยเฉพาะป่าดิบชื้นในภาคใต้ของประเทศ⁹ เมื่อปรากฏในชื่อรายการอาหารท้องถิ่นจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป ดังนี้ ภาษาไทยเหนือ เรียกว่า ตูน พบในรายการ แกงตูน ภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือเรียกว่า บอน ในรายการอาหาร อ่อมบอนใส่ไข่มดแดง ภาษาถิ่นใต้เรียกว่า อ้อดิบ ในรายการอาหาร แกงลัมอ้อดิบ และในภาษาไทยกลาง เรียกว่า บอน ในรายการอาหาร แกงบอน

กล้วย มีถิ่นกำเนิดในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นผลไม้ที่ปลูกได้ทุกพื้นที่และทุกภูมิภาคของประเทศไทย คนไทยปลูกกล้วยโดยทั่วไป และมีผลตลอดปี¹⁰ กล้วยเป็นพืชที่พบในชื่ออาหารไทยครบทั้ง 4 ภาค โดยส่วนของกล้วยที่นิยมนำมาประกอบอาหารคือ ผลกล้วย และปลี พบในรายชื่ออาหารไทยทั้ง 4 ภาค ดังนี้ ภาคเหนือ ได้แก่ คั่วปลี ห่อหนึ่งปลี ยำปลี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ แกงหัวปลี หมกหัวปลี ส่าปลี ตากกล้วยตานี ภาคกลาง ได้แก่ ยำหัวปลี ภาคใต้ ได้แก่ แกงหัวปลี แกงจี๊ดปลีกล้วย แกงทูปปลีกล้วย แกงลัมปลีกล้วย ต้มยำหัวปลีใส่ไก่ หัวปลีทอด ผัดหัวปลี ปลีกล้วย ลวกทิ แกงไก่ใส่กล้วย

ผักเขียว เป็นพืชที่มีถิ่นกำเนิดในเขตร้อนและกึ่งร้อนในแถบประเทศจีน เม็กซิโก และชวา จากนั้นมีการแพร่กระจายไปยังญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีการปลูกกันอย่างกว้างขวางในแถบเอเชีย

⁸ มูลนิธิข้าวไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. **จุดกำเนิดและประวัติข้าวไทย**, (ม.ป.ป. (ออนไลน์) แหล่งที่มา <https://thairice.org/?p=582>)

⁹ วงศ์สถิต ฉั่วกุล. **อนุกรมวิธานพืชสมุนไพร**. (กรุงเทพมหานคร: วรานนท์เอ็นเตอร์ไพรส์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๑๖.

¹⁰ สุนทรี แสงสีโสด, **“กล้วย : ผลไม้สารพัดประโยชน์”**, (วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ. ปีที่ ๔๘ ฉบับที่ ๑๕๓ (พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๓-๕), หน้า ๓.

ตะวันออกเฉียงใต้ ฟิลิปปีนส์ หมู่เกาะทางตอนใต้ของแปซิฟิก และอินเดีย¹¹ พักเชียวเป็นพืชที่พบในรายชื่ออาหารไทยทั้ง 4 ภาค โดยภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้มีชื่อเรียกเดียวกันคือ พัก ส่วนภาคเหนือเรียก บะพักหม่น จากการศึกษาพบรายการอาหารที่มีหน่วยบรรณ พัก ดังนี้ ภาคเหนือ ได้แก่ แกงบะพักหม่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อ่อมไก่ใส่พัก ภาคกลาง ได้แก่ ต้มพัก และภาคใต้ ได้แก่ แกงบะพักหม่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อ่อมไก่ใส่พัก ภาคกลาง ได้แก่ ต้มพัก และภาคใต้ ได้แก่ แกงบะพักหม่น

มะขาม เป็นไม้ยืนต้นตระกูลถั่วที่มีขนาดใหญ่ เดิมเป็นพืชพื้นเมืองของทวีปแอฟริกา ปัจจุบันมีกระจายทั่วไปในเขตร้อน ในประเทศไทยเรามักพบเห็นมะขามกระจายอยู่ทั่วไปตามที่ไร่ ที่นา ที่สาธารณะ และที่บ้าน ทั่วทุกภาคของประเทศ¹² มะขามเป็นพืชที่พบในอาหารไทยทั้ง 4 ภาค คำว่ามะขาม เป็นคำเรียกในภาษาไทยกลาง พบในรายการอาหาร น้ำพริกมะขามสด ส่วนภาษาไทยถิ่นเหนือ เรียก บะขาม พบในรายการอาหาร ส้ายอดบะขาม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียก บักขาม พบในรายการอาหาร ต้มไก่ใส่บักขามอ่อน น้ำพริกมะขามสด ภาคใต้พบการเรียก 3 แบบ ทั้ง มะขามขาม และส้มขาม พบในรายการอาหารต้มทืบขามใส่ไข่มดแดง กุ้งผัดมะขามเปียก ปลูกมะขามเปียก น้ำชุบส้มขาม

มะเขือ เป็นพืชข้ามปีสามารถเจริญเติบโตได้ในดินแทบทุกชนิด แต่ชอบดินร่วนซุยที่มีความอุดมสมบูรณ์ดี มีการระบายน้ำดี ต้องการแสงแดดเต็มที่ตลอดทั้งวัน สามารถปลูกได้ทั่วทุกภาคของประเทศไทยและสามารถปลูกได้ตลอดทั้งปีจัดอยู่ในกลุ่มของพืชผักสวนครัวชนิดหนึ่งที่ใช้บริโภคส่วนของผล มะเขือเป็นพืชผักเมืองร้อนที่ใช้ส่วนผลบริโภคเป็นอาหาร ตามประวัติกล่าวไว้ว่า มะเขือเป็นพืชพื้นเมืองของอินเดีย ซึ่งต่อมาได้แพร่หลายเข้าไปในทวีปยุโรปและอเมริกา¹³ คำเรียกมะเขือแตกต่างกันออกไปตามแต่ละท้องถิ่น ภาคเหนือเรียก บะเขือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียก บักเขือ ภาคกลางและภาคใต้เรียกเหมือนกันคือ มะเขือ โดยมะเขือที่พบในอาหารไทย 4 ภาค แบ่งออกเป็นหลายชนิด ได้แก่ มะเขือพวง มะเขือยาว และมะเขือเทศ มะเขือที่พบในภาคเหนือ ได้แก่ มะเขือเปราะ มะเขือเทศ มะเขือยาว มะเขือขึ้นน้ำพริกบะเขือพวย (มะเขือพวง) น้ำพริกบะเขือส้ม (มะเขือเทศ) คั่วบะหอยบะเขือ (มะเขือเปราะ) คั่วบะเขือคั่ว (มะเขือยาว) ตำบะเขือคั่ว (มะเขือยาว) ตำบะ

¹¹ พรไพรินทร์ รุ่งเจริญทอง, การศึกษาลักษณะประจำพันธุ์และการขยายเมล็ดพันธุ์ของเชื้อพันธุ์กรรมพักเชียว, ปัญหาพิเศษปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

¹² สุพร อามฤตโชค, มะขามพืชพื้นบ้านที่มากด้วยคุณค่า, (เทคโนโลยีที่เหมาะสม. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๓๕): ๖๑-๗๐), หน้า ๖๑-๖๒.

¹³ อาริยา อินทร์เอียง, ประเมินระดับความสามารถทางเคมีของมะเขือ ๑๑ พันธุ์, ปัญหาพิเศษปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

ถั่วบะเชื่อ (มะเชื่อเปราะ) ยำบะถั่วบะเชื่อ (มะเชื่อเปราะ) ล้าบะเชื่อแจ้ (มะเชื่อขึ้น) ล้าบะเชื่อพอย (มะเชื่อพวง) ส่วนมะเชื่อที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ชุบบะเชื่อ (มะเชื่อเปราะ) ชุบบะเชื่อ ยาว ภาคกลาง ยำมะเชื่อ และภาคใต้ แกงทิหมุทอดมะเชื่อพวง คั่วหมุทอดมะเชื่อพวง

จะเห็นได้ว่าพืชที่พบร่วมกันทั้ง 4 ภาคข้างต้นทั้งหมดเป็นพืชเขตร้อน และสามารถพบได้แพร่หลายในเมืองร้อนทั้งแถบเอเชียและแอฟริกา ซึ่งทั้ง 2 ถิ่นอยู่ในเขตร้อนเช่นเดียวกัน มีแสงแดดจ้า มีป่าอุดมสมบูรณ์และมีความชุ่มชื้นสูง เจริญเติบโตได้ดีใกล้แหล่งน้ำ แสดงให้เห็นถึงลักษณะภูมิอากาศและภูมิประเทศของประเทศไทยว่าตั้งอยู่ในเขตร้อน มีแสงแดดจัด อีกทั้งยังมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ และมีแหล่งน้ำจืดที่พอเพียง ทำให้เหมาะแก่การเจริญเติบโตของพืชเมืองร้อน ที่มีความชื้นพอเหมาะ เราจึงสามารถพบการนำพืชเมืองร้อนดังกล่าวไปประกอบอาหารได้ทั่วทุกภาคของไทย นอกจากนี้พืชทั้ง 7 ชนิด ยกเว้นข้าว ยังเป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ง่าย และให้ผลตลอดทั้งปี ทำให้สามารถนำไปประกอบอาหารได้ทุกฤดูกาล ประชาชนทั่วทุกภาคจึงนำไปประกอบอาหารได้หลากหลาย

ผลการศึกษาเป็นรายภาคจะพบว่าพืชที่พบในรายการอาหารภาคเหนือเพียงภาคเดียวมีทั้งสิ้น 17 ชื่อ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ชื่อ ภาคใต้ 20 ชื่อ อย่างไรก็ตามพืชบางชนิดถึงแม้ว่าจะชื่อจะปรากฏภาคใดภาคหนึ่งเพียงภาคเดียว แต่อาจเป็นส่วนประกอบของอาหารในภาคอื่นได้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการตรวจสอบจากตำราอาหารและการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาเพื่อให้ได้ข้อมูล ผักพื้นบ้านประจำท้องถิ่นที่ไม่ปรากฏในภาคอื่น สามารถสรุปได้ดังนี้

พืชที่พบเฉพาะในอาหารภาคเหนือมีทั้งสิ้น 5 ชนิด ได้แก่ ผักขี้หูด มะระหวาน ผักแม้ว ผักเหือก และมะแขว่น พบในรายการอาหารดังต่อไปนี้ คั่วผักขี้หูด จอผักปลัง ผักแม้วผัดน้ำมันหอย (มะระหวาน) แกงผักเหือก ยำผักเหือก แกงผักไก่ใส่มะแขว่น

พืชที่พบเฉพาะในอาหารภาคกลางมีทั้งสิ้น 1 ชนิด ได้แก่ กะเพรา พบในรายการอาหารดังตัวอย่างต่อไปนี้ หมูผัดกระเพรา ไก่ผัดกระเพรา ปลาหมึกผัดกระเพรา เป็นต้น

กะเพรา กะเพราเป็นพืชล้มลุกที่พบได้ในเขตร้อนทั่วไป พบได้ทั่วไปในเมืองร้อนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹⁴

พืชที่พบเฉพาะในอาหารภาคใต้มีทั้งสิ้น 7 ชนิด ได้แก่ ใบตำม้ง เหยียง ระกำ ละมุด ลูกเขาคัน ลูกประ ลูกตอ พบในรายการอาหารดังต่อไปนี้ ดังต่อไปนี้ คั่วใบตำม้ง น้ำชุบใบตำม้ง แกงทิโบ

¹⁴ สุกกันยา ตระกูลทวีพัฒน์, การศึกษาการทำแห้งใบกะเพราด้วยเทคนิคอุณหภูมิและความชื้นต่ำ, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ๒๕๖๐), หน้า ๓.

เหรียญยอตพรวัวกึ่งสด แกงลูกเหรียญใส่หมู แกงส้มระกำปลาหัวอ่อน น้ำขุบระกำ แกงส้มมุด แกงส้มลูกเขาคันใส่กึ่ง น้ำขุบลูกประ น้ำขุบลูกอีก แกงลูกอีกเนื้อย่าง ผัดเผ็ดลูกอีกใส่หมู ต้มเค็มหน่อไม้ลูกตอ ต้มเค็มยอตพรวัวลูกตอ ผัดลูกตอใส่หมู ผัดลูกตอใส่กึ่ง ผัดเผ็ดลูกตอใส่กึ่ง

ผลการศึกษาถึงส่วนประกอบอาหารจะเห็นได้ว่าพืชที่พบเฉพาะในอาหารภาคเหนือเป็นผักทั้งหมด พืชที่พบในอาหารภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเห็ดทั้งหมด ภาคกลางมีเพียงกะเพราชนิดเดียว ซึ่งปรากฏชื่อเฉพาะในผักกะเพราเท่านั้น แต่ใบกะเพรายังเป็นส่วนประกอบของแกงเผ็ด และแกงป่าซึ่งเป็นกรรมวิธีการประกอบอาหารที่พบเฉพาะในภาคกลางเท่านั้น ส่วนภาคใต้จะพบว่าพืชที่แตกต่างจากภาคอื่นมากที่สุด เนื่องจากเป็นภาคสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่แตกต่างจากภาคอื่น เนื่องจากมีพื้นที่ติดทะเล ทำให้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ภาคใต้จึงมีเพียง 2 ฤดูกาลเท่านั้นคือฤดูร้อนและฤดูฝน นอกจากนี้ยังพบการนำผลไม้มาเป็นส่วนประกอบของอาหารอีกด้วย

พืชและส่วนประกอบของพืชที่ปรากฏในคำเรียกชื่ออาหารในแต่ละภาคของไทย สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภูมิภาคทั้ง 4 ภูมิภาค สามารถอธิบายได้ดังนี้

ภาคเหนือ

จะเห็นได้ว่าพืชท้องถิ่นที่คนไทยนำมาประกอบอาหารนั้นจะเป็นพืชที่พบในเขตอบอุ่น อุณหภูมิไม่สูงมาก อากาศเย็นและแห้งและขึ้นได้ในที่ลาดชัน หรือไหล่เขา แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภาคเหนือ ว่ามีอุณหภูมิต่ำกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย มีอากาศที่เย็นและแห้ง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พบเห็ดหลากหลายชนิด มักขึ้นในป่าโปร่งหรือป่าละเมาะ ซึ่งมีลักษณะเป็นที่โล่ง มีต้นไม้ขึ้นเป็นหย่อม ๆ ซึ่งสอดคล้องกับที่สำนักงานเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ¹⁵ ที่กล่าวว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในฤดูฝน น้ำหลาก พืชพันธุ์อุดมสมบูรณ์ ในผืนป่าก็จะเต็มไปด้วยเห็ดหลากหลายชนิด ทำให้อาหารอีสานนั้นมีเห็ดเป็นส่วนประกอบค่อนข้างมาก

ภาคกลาง

จะเห็นได้ว่ามีเพียงกะเพราที่พบแตกต่างจากภาคอื่น ๆ โดยกะเพราเป็นพืชเขตร้อน แสดงให้เห็นว่าภาคกลางมีอากาศร้อน และอยู่ในเขตร้อน ถึงแม้ว่ากะเพราจะปลูกได้ทั่วทุกภาคของประเทศไทย แต่กะเพรากลับได้รับความนิยมในการนำมาเป็นส่วนประกอบของอาหารของภาคกลาง

¹⁵ สำนักงานเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ, สารานุกรมภูมิปัญญาอาหาร, (กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), ๒๕๓๗), หน้า ๘.

มากกว่าภาคอื่น โดยเฉพาะผักกะเพรา ประยูร อุลุชาฎะ¹⁶ กล่าวว่า กะเพราผัดพริกเป็นของที่เพิ่งนิยมกันเมื่อ 30 กว่าปีมานี้เอง ก่อนนี้นิยมใส่ผัดเผ็ดหรือแกงป่า แกงต้มยำไฮก้อกัน พริกชี้หมูโขลกให้แหลก เอน้ำมันใส่กระทะ ร้อนแล้วใส่กระเทียมสับลงไปเจียวพอหอม ก็ใส่เนื้อสับ หมูสับ หรือไก่สับก็ได้ ใส่พริกที่โขลกแล้วผัดจนสุก ใส่ใบกะเพรา เหยาะน้ำปลากับซีอิ๊วเล็กน้อย แล้วตักใส่จาน เนื่องจากการผัดเผ็ดกะเพรานี้ คนจีนได้ดัดแปลงมาจากอาหารไทย ตำรับเดิมเขามีเต้าเจี้ยวด้วย คือเอาเต้าเจี้ยวตำคั่วกับกระเทียมเจียวให้หอม แล้วจึงเอาเนื้อสับหรือไก่หั่นเป็นชิ้นๆ ลงไปผัดกับน้ำปลา และซีอิ๊วดำ เมื่อตักใส่จานต้องเหยาะพริกไทยเล็กน้อย ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากะเพราเป็นอาหารที่ได้รับอิทธิพลจากจีน แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมด้านอาหารระหว่างไทยกับจีนในภาคกลางได้เป็นอย่างดี

ภาคใต้

พืชที่ปรากฏเป็นส่วนประกอบในชื่ออาหารภาคใต้เป็นพืชเขตร้อน ชอบแสงแดด ขึ้นอยู่ตามที่ขึ้นใน หุบเขา ตามริมลำธาร ในป่าดงดิบจนถึงป่าพรุ และพื้นที่ที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลไม่มาก มีลำต้นใหญ่ แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภาคใต้ที่ตั้งอยู่ในเขตร้อน ที่มีพื้นที่ติดทะเล และมีต้นไม้สูงใหญ่ นอกจากนี้สะท้อนยังเป็นพืชแซมสวน แสดงให้เห็นว่าภาคใต้มีการประกอบอาชีพทำสวนอีกด้วย

นอกจากพืชและส่วนประกอบของพืชในอาหารไทย 4 ภาคจะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยอีกด้วยว่าคนไทยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายผูกพันกับธรรมชาติ จึงมักเลือกเอาผักพื้นบ้านมาประกอบอาหาร โดยผักที่นำมาประกอบอาหารมักเป็นผักที่หาได้ง่ายตามท้องถิ่นดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น จากการสัมภาษณ์พบข้อมูลตรงกันว่า การเลือกรายการอาหารที่จะประกอบในแต่ละมื้อขึ้นอยู่กับว่าสามารถหาพืชชนิดใดได้ และยังพบอีกว่าเนื้อสัตว์ที่นำมาประกอบอาหารส่วนใหญ่ไม่เฉพาะเจาะจง สามารถใส่เนื้อสัตว์ที่สามารถหาได้ง่าย หรือหากไม่สามารถหาเนื้อสัตว์ได้ก็ไม่จำเป็นต้องใส่เนื้อสัตว์ แสดงให้เห็นความเรียบง่ายของคนไทยได้เป็นอย่างดี

5. บทสรุป

การศึกษานามอาหารไทย 4 ภาค : วัฒนธรรมอันสะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษาคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค เฉพาะด้านภาษาสะท้อนด้านทรัพยากรธรรมชาติด้านพืช แสดงให้เห็นถึงพืชพรรณตามธรรมชาติของประเทศไทย และพืชพรรณเฉพาะท้องถิ่น 4 ภาค

¹⁶ ประยูร อุลุชาฎะ, *อาหารรสพิเศษของคนโบราณ*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงแดด, ๒๕๓๑), หน้า ๓๗๘.

การพบข้าวในทุกภาคของไทย แสดงให้เห็นว่าอาหารหลักของคนไทยคือ ข้าว นอกจากนี้ ผลการศึกษาเป็นรายภาค ยังเห็นได้ว่า ข้าวในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นข้าวเหนียว ภาคกลางและภาคใต้เป็นข้าวเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวในศิลาจารึกหลักที่ 1 ที่ว่า เมืองสุโขทัยนี้ ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว นอกจากนี้จากรายงานสถานการณ์การเพาะปลูกข้าวปี 59/60 รอบที่ 1 ของกรมการค้าข้าวระบุว่า ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่การปลูกข้าวเหนียว มากกว่าภาคกลางและภาคใต้ แสดงให้เห็นว่าประชากรในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นิยมบริโภคข้าวเหนียวมากกว่าประชากรในภาคกลางและภาคใต้

ภาคกลางไม่ค่อยมีพืชที่แตกต่างจากภาคอื่น แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของผู้คนที่อาศัยอยู่ในภาคกลาง ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม รวมถึงวัฒนธรรมด้านอาหารด้วย จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่า ข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะใน 3 ทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2523 พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543) แสดงให้เห็นภาพการย้ายถิ่นในประเทศของคนไทย อย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่เป็นการย้ายจากภาคต่าง ๆ เข้ามาสู่เมืองหลักและเมืองรอง และเป็นการย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานครมากที่สุด อย่างไรก็ตามข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะสะท้อนให้เห็นภาพที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ลักษณะการย้ายถิ่นของคนไทยเปลี่ยนไป แม้ว่ากรุงเทพฯ ยังคงเป็นศูนย์กลางรับผู้ย้ายถิ่นจากทุกภาค แต่พบว่าประชากรย้ายเข้าภาคกลางมากที่สุด¹⁷

จะเห็นได้ว่าการศึกษาคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค เฉพาะวงความหมายในกลุ่มพืช ส่วนประกอบของพืชสะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ของภูมิภาคทั้ง 4 ภูมิภาคของไทย ทั้งความเหมือนและความแตกต่าง ซึ่งหากวิเคราะห์วงความหมายอื่น ๆ ในที่พบชื่ออาหาร อาจทำให้เราเห็นภาพของภาคต่าง ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้น

6. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การศึกษานามอาหารไทย 4 ภาค : วัฒนธรรมอันสะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษาคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค เฉพาะด้านภาพสะท้อนด้านทรัพยากรธรรมชาติด้านพืช แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตอันเรียบง่ายและผูกพันกับธรรมชาติในท้องถิ่นของคนไทยทุกภูมิภาคได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าอาหารจีนเข้ามามีอิทธิพลต่ออาหารไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคกลางและภาคใต้ ซึ่งสอดคล้องกับที่เจษฎา นิลสงวนเดชะ กล่าวว่บริเวณแหลมมลายูและบริเวณภาคใต้ของประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีทั้งกลุ่มชนที่อาศัยอยู่มาแต่เดิม และ

¹⁷ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *ย้ายถิ่นเรื่องธรรมดาที่ไม่ธรรมดา*, (๒๕๖๒ (ออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/pop/%E0%B8%A2%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%96%E0%B8%B4%E0%B9%88%E0%B8%99.aspx>).

กลุ่มชนที่อพยพเข้ามา ทำให้บริเวณแหลมมลายูมีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ชาวจีนเริ่มเข้ามาในบริเวณดังกล่าวตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 และเริ่มเข้ามามากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นกลุ่มจำนวนคนจีนใหญ่ที่สุดในภาคใต้ ส่วนในภาคกลางจะเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว โดยจะตั้งถิ่นฐานตามชายฝั่งทะเลตะวันออก ตั้งแต่จังหวัดตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และกรุงเทพฯ



เอกสารอ้างอิง

เจษฎา นิลสงวนเดช. “มอง “สังคมชาวจีนภาคใต้ของไทย” ผ่านพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคราวเสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ.109”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (มกราคม-มิถุนายน 2562): 178-215.

ชนกพร อังศุวิริยะ. “การศึกษาชื่ออาหารในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์”. รายงานการวิจัยภาควิชาสารัตถศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2555.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. **อาหารกับสุขภาพในแนววัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงแดด, 2541.

ประยูร อุกุชาภู. **อาหารรสพิเศษของคนโบราณ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงแดด. 2531.

ประสิทธิ์ เงินชัย. “การดำรงอยู่และบทบาทของวัฒนธรรมจีนในภาคตะวันออก”. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2557): 63-75.

พรไพรินทร์ รุ่งเจริญทอง. “การศึกษาลักษณะประจำพันธุ์และการขยายเมล็ดพันธุ์ของเชื้อพันธุ์กรรมฟักเขียว”. ปัญหาพิเศษปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.

มูลนิธิข้าวไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. **จุดกำเนิดและประวัติข้าวไทย**. ม.ป.ป. (ออนไลน์) แหล่งที่มา <https://thairice.org/?p=582>

วงศ์สถิต ฉั่วกุล. **อนุกรมวิธานพืชสมุนไพร**. กรุงเทพมหานคร : วรานนท์เอ็นเตอร์ไพรส์, 2548.

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) . **สารานุกรมภูมิปัญญาอาหาร**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), 2537.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **ย้ายถิ่นเรื่องธรรมดาที่ไม่ธรรมดา**. 2562 (ออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/pop/%E0%B8%A2%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%96%E0%B8%B4%E0%B9%88%E0%B8%99.aspx>.

สุนทรีย์ แสงสีโสต. **“กล้วย : ผลไม้สารพัดประโยชน์”**. วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ. ปีที่ 48 ฉบับที่ 153 (พฤษภาคม 2543): 3-5.

สุพร อัมฤตโชค. **“มะขามพืชพื้นบ้านที่มากด้วยคุณค่า”**. เทคโนโลยีที่เหมาะสม. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2535): 61-70.

สุกัญญา ตระกูลทวีพัฒน์. **“การศึกษาการทำแห้งใบกะเพราด้วยเทคนิคอุณหภูมิและความชื้นต่ำ”**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2560.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. **อาหาร: ทรัพย์และสินแผ่นดินไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงแดด, 2544.

อรพิน กาบสลบ. **“การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ”**. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2549.

อารียา อินทร์เอียด. **“ประเมินระดับความสามารถการทนเค็มของมะเขือ 11 พันธุ์”**. ปัญหาพิเศษปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2557.



ผลของการใช้การเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์)

THE EFFECT OF USING POSITIVE REINFORCEMENT TO PROMOTE
READING HABITS OF PRATOMSUKSA IV STUDENTS AT BANDON UDOM
SCHOOL (NOEY UPPATHAM)

สอนประจันทร์ เสียงเย็น, Sornprachan Siangyen¹

E-mail: sornprachan@hotmail.com

Received: August 12, 2021 Revised: August 14, 2021

Accepted: August 23, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 2) เปรียบเทียบนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย(Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก ดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองแบบ One Group Pretest-posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินนิสัยรักการอ่าน และกิจกรรมการเสริมแรงทางบวก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบทีแบบไม่อิสระ ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) มีค่า E_1/E_2 เท่ากับ 82.0/81.14 2) นิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: (การเสริมแรงทางบวก), (นิสัยรักการอ่าน), (โรงเรียนบ้านดอนอุดม (เนยอุปถัมภ์))

¹ อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี / Lecturer of the Faculty of Education, Udon Thani Rajabhat University.

Abstract

The purposes of this research were, 1) to develop activities to promote reading habits for Pratomsuksa IV students, and 2) to compare the reading habits of Pratomsuksa IV students before and after participating the arranged activities. The sample group was the Pratomsuksa IV students at Bandon Udom School (Noey Uppatham) obtained by simple random sampling and lottery method. The research was conducted using the One Group Pretest–posttest Design. The research tools were the reading habit assessment form and the positive reinforcement activities. The statistics used in the data analysis were mean ($\bar{X}$), standard deviation (SD), independent t–test. The results of the research found that; 1) The effectiveness of positive reinforcement activities to promote reading habits for Pratomsuksa IV students at Ban Don Udom School (Ney Uppatham) had an E_1/E_2 equal to 82.0/81.14, 2) The reading habits of Pratomsuksa IV students at Ban Don Udom School (Ney Uppatham), in the after period of experiment were higher than before experiment which statistically was significant at the .05 level.

Keywords: (positive reinforcement), (reading habit), (Ban Don Udom School (Ney Uppatham))



1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของประชากร อันเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก การศึกษาในทุกกระดับของสังคมไทยถือเป็นการพัฒนาทรัพยากรของประเทศในอนาคต การที่จะพัฒนาให้เยาวชนมีคุณภาพนั้นอาจจะต้องเริ่มจากการอ่านออกเขียนได้ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิชาการต่าง ๆ ต้องฝึกให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน จากผลสำรวจการอ่านของประชากรคนไทย พ.ศ. 2558 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ และสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (ทีเค ปาร์ค) พบว่าคนไทยให้ความสำคัญกับการอ่านมากขึ้น โดยมีเวลาการอ่านเฉลี่ย 66 นาที/วัน เพิ่มขึ้นจากการสำรวจครั้งล่าสุดเมื่อปี 2556 ที่อ่านเพียง 37 นาที/วัน² ถึงแม้ว่าปริมาณการอ่านจะเพิ่มสูงขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่งยังคงมีผู้ไม่รู้หนังสืออยู่อีกเป็นจำนวนมาก

² หนังสือพิมพ์โพสทูเดย์.(2559).สำรวจการอ่านของคนไทยยุคดิจิทัล.[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2561. เข้าถึงจาก <http://www.posttoday.com/life/life/427084>.

ข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2558 จะพบตัวเลขที่น่าสนใจในกลุ่มเด็กอายุ 6-14 ปีที่ไม่อ่าน หรือเทียบเท่าเด็กนักเรียนชั้น ป.1-ม.3 ซึ่งระบุว่าอ่านไม่ออกร้อยละ 31.7 คิดเป็นจำนวนถึง 2 แสนคนเศษ หากรวมเด็กกลุ่มอายุเดียวกันนี้ที่อ่านไม่คล่อง/อ่านได้เพียงเล็กน้อย อีกร้อยละ 34.7 นั้นหมายความว่าเด็กในวัยเรียนจำนวนกว่า 450,000 คน ที่ยังมีปัญหาอ่านไม่ออกหรืออ่านไม่คล่อง และจากการสำรวจในปี 2561 พบว่ากลุ่มเด็กวัยเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงประสบปัญหาอ่านไม่ออกและอ่านไม่คล่องร้อยละ 42.9 และ 26.5 ตามลำดับ คิดเป็นจำนวนประมาณ 510,000 คน ซึ่งมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับการสำรวจครั้งก่อน³ สังคมคาดหวังว่าระบบการศึกษาหรือกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนจะต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ ทั้งในด้านหลักสูตร รูปแบบการจัดการเรียนการสอน และควรลงไปดูในรายละเอียดถึงสาเหตุและสภาพแวดล้อมของเด็กเป็นรายคน จึงจะสามารถแก้ปัญหาอ่านหนังสือไม่ออกหรืออ่านไม่คล่องได้ตรงจุด อาจจะเริ่มจากการฝึกให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านก่อน ซึ่งจะต้องหาแนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความชอบหรือสนใจการอ่าน และมีพฤติกรรมการอ่านอย่างต่อเนื่อง

ในทางจิตวิทยาเห็นว่าการส่งเสริมให้บุคคลมีพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเกิดขึ้นหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้มีความเหมาะสมนั้น การเสริมแรงทางบวก(Positive Reinforcement) เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้บุคคลมีความสนใจและการอยากแสดงพฤติกรรมนั้น เป็นการส่งเสริมหรือเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมที่ต้องการพัฒนา โดยการให้บุคคลได้รับสิ่งเร้าบางอย่างที่ต้องการหลังจากที่แสดงพฤติกรรมนั้นแล้ว การเสริมแรงทางบวกที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ การเสริมแรงทางสังคม และการเสริมแรงด้วยเบี้ยยอรรถกร เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนให้เพิ่มขึ้นได้ สอดคล้องกับ สุชาติดา กลางสอน และ สุวรี ศิวะแพทย์⁴ ที่ทำการศึกษารื่อง ผลของการเสริมแรงทางบวกต่อพฤติกรรมก่อนในชั้นเรียนของเด็กสมาธิสั้น พบว่า การเสริมแรงทางบวกโดยการเสริมแรงด้วยเบี้ยยอรรถกร และการเสริมแรงทางสังคม สามารถลดพฤติกรรม ก่อนในชั้นเรียนของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ถ้าบุคคลได้รับการเสริมแรงทางบวกจะทำให้พฤติกรรมใหม่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

³ TK Park.(2562).อ่านมากขึ้น อ่านไม่ออก และการรู้หนังสือ.[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 7 เมษายน 2562. เข้าถึงจาก https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/408.

⁴ สุชาติดา กลางสอน และ สุวรี ศิวะแพทย์, ผลของการเสริมแรงทางบวกต่อพฤติกรรมก่อนในชั้นเรียนของเด็กสมาธิสั้น. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ 9 ฉบับที่ 4, (ตุลาคม – ธันวาคม 2558), หน้า 212.

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนขนาดเล็ก และใช้การเสริมแรงทางบวกมาใช้ในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โดยได้ใช้การเสริมทางบวกทางสังคม ได้แก่ การชื่นชม การพูดให้กำลังใจ การให้โอกาส และการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร และการเสริมแรงทางบวกด้วยเบี้ยอรรถกร ได้แก่ การให้รางวัลเมื่อนักเรียนทำกิจกรรม โดยการใช้การเสริมแรงทางบวก ทั้งนี้จะช่วยให้ครูได้มีแนวทางในการพัฒนาทักษะการอ่านให้นักเรียนได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ผลของการใช้การเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์)” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้ มี 2 ข้อ คือ

2.1 เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4

2.2 เพื่อเปรียบเทียบนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

กิจกรรมการเสริมแรงทางบวกในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

กิจกรรมที่ 1: เส้นทางนักอ่าน

กิจกรรมที่ 2: นิทานอ่านสนุก

กิจกรรมที่ 3: อ่านเก่ง อ่านดี มีรางวัล

กิจกรรมที่ 4: พี่อ่านดีชวนน้องอ่านได้

กิจกรรมที่ 5: อ่านอย่างไรได้ประโยชน์



1. นิสัยรักการอ่าน

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองเหล็ก โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) และโรงเรียนชุมชนบ้านเตื่อ ที่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในเขตตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

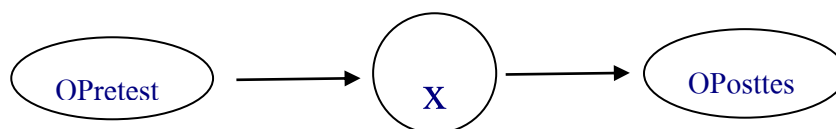
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ เป็นนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 7 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ กิจกรรมการเสริมแรงทางบวก
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ นิสัยรักการอ่าน

แบบแผนการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง รูปแบบการทดลองกลุ่มเดี่ยว สอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest – Posttest Design)⁵ ซึ่งมีรูปแบบ ดังนี้



แผนภาพที่ 2 รูปแบบการทดลองกลุ่มเดี่ยวสอบก่อนและหลัง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
2. แบบประเมินนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นปีที่ โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) ก่อนและหลังการร่วมกิจกรรม

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. แผนการกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนในการสร้างและพัฒนา ดังนี้

1.1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมแรงทางบวก พัฒนาการของนักเรียนระดับประถมศึกษา ปัญหาในการอ่านหนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย แล้วนำมาสร้างแผนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสัยรักการอ่าน โดยมีจำนวนกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 5 กิจกรรม ๆ ละ 1 ชั่วโมง รวมเป็น 5 ชั่วโมง ดังนี้

กิจกรรมที่ 1: เส้นทางนักอ่าน

กิจกรรมที่ 2: นิทานอ่านสนุก

กิจกรรมที่ 3: อ่านเก่ง อ่านดี มีรางวัล

⁵ สมชาย วรภิเษมสกุล.ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4, (อุดรธานี : โรงพิมพ์อักษรศิลป์,2556), หน้า ๑๔๐.

กิจกรรมที่ 4: ฟังอ่านดีชวนน้องอ่านได้

กิจกรรมที่ 5: อ่านอย่างไรได้ประโยชน์

1.2. เสนอแผนการกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงของเนื้อหา จากนั้นปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

1.3. นำแผนการกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ปรับปรุงแล้วไปดำเนินการทดลองกับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

2. แบบประเมินนิสัยรักการอ่านที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนในการสร้างและพัฒนา ดังนี้

2.1. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด งานวิจัย และทฤษฎีเกี่ยวกับนิสัยรักการอ่าน และนำมาใช้ในการนิยามศัพท์เฉพาะ

2.2. สร้างเครื่องมือตามนิยามศัพท์เฉพาะและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.3. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมิน (Content Validity) โดยนำแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.4. นำแบบประเมินนิสัยรักการอ่าน ที่ผ่านการแก้ไขและปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

2.5. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินนิสัยในการศึกษาและทัศนคติทางการศึกษา (Reliability) โดยใช้ สัมประสิทธิ์อัลฟา (α) ของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้ข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกวันพุธ เวลา 13.00–15.00 น. โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ประชุมนิเทศนักเรียนกลุ่มทดลอง

2. ก่อนการทดลอง (Pretest) ให้นักเรียนทำแบบประเมินนิสัยรักการอ่าน แล้วนำคะแนนมาตรวจเป็นคะแนนก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

3. ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรม โดยใช้แผนการจัดกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ที่พัฒนาขึ้นจำนวน 5 กิจกรรม เป็นเวลา 5 สัปดาห์ๆ ละ 1 ชั่วโมง

4. เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรม ให้นักเรียนทำแบบประเมินนิสัยรักการอ่านอีกครั้ง แล้วนำคะแนนมาตรวจเป็นคะแนนหลังการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน (Posttest)

5. นำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อสรุปผล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. เปรียบเทียบคะแนนนิสัยรักการอ่านก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนนิสัยรักการอ่านก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโดยใช้การทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ (t-test for Dependent Sample)

6. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

ผลการวิจัยจากการใช้การเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) พบว่า

1. ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์)

ตารางที่ 1 แสดงค่าประสิทธิภาพของกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์)

กิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4	N=7						
	ΣX	A	E_1	Σf	B	E_2	E_1/E_2
1. เส้นทางนักอ่าน	58	10	82.85	57	10	81.42	82.85/81.42
2. นิทานอ่านสนุก	57	10	81.42	57	10	81.42	81.42/81.42
3. อ่านเก่ง อ่านดี มีรางวัล	58	10	82.85	57	10	81.42	82.85/81.42
4. ฟังอ่านดีชวนน้องอ่านได้	57	10	81.42	57	10	81.42	81.42/81.42
5. อ่านอย่างไรได้ประโยชน์	57	10	81.42	56	10	80.00	81.42/80.00
รวม	57.4		82.0	56.8		81.14	82.0/81.14

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) มีค่า E_1/E_2 เท่ากับ 82.0/81.14 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 แสดงว่า กิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน มีประสิทธิภาพ

2. เปรียบเทียบนิสัยรักการอ่านของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในระยะหลังการเข้าร่วมกิจกรรมและก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนนิสสัยรักการอ่านของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) ในระยะก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

ด้าน	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		
	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ
นิสสัยในการศึกษารักการอ่าน	1.92	0.37	ปานกลาง	3.15	0.75	ค่อนข้างสูง
รวม	1.91	0.27	ปานกลาง	3.08	0.15	ค่อนข้างสูง

จากตารางที่ 2 พบว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนมีคะแนนนิสสัยรักการอ่านในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.91$) ส่วนหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่า นักเรียนมีคะแนนนิสสัยรักการอ่านในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.08$)

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์)

ระยะเวลา	$\bar{X}$	S.D.	
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	1.92	0.37	
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	3.15	0.75	6.30*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของนิสสัยในการรักการอ่านที่ได้จากการทำแบบประเมินหลังเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) มีค่า E_1/E_2 เท่ากับ 82.0/81.14

2. นิสสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) ในระยะหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. อภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) พบว่า มีค่า E_1/E_2 เท่ากับ 82.0/81.14 แสดงว่า ชุดกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านสำหรับนักเรียนได้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากชุดกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมแรงทางบวก พัฒนาการของผู้เรียน และเนื้อหาที่ใช้ในกิจกรรม ก่อนที่จะสร้างชุดกิจกรรม และได้ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และได้ผ่านการประเมินตรวจสอบคุณภาพ และความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ชุดกิจกรรมที่มีคุณภาพเหมาะสมที่จะนำมาจัดกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้ จึงทำให้ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

2. การเปรียบเทียบนิสัยรักการอ่านของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมรักการอ่าน พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนนิสัยรักการอ่านหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนนิสัยรักการอ่านสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการเสริมแรงทางบวกสามารถส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนได้ แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการเสริมแรงทางบวกที่สร้างและพัฒนาขึ้นนี้ สามารถทำให้นักเรียนมีความสนใจในการอ่านมากขึ้น กิจกรรมที่กำหนดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมส่งเสริมทักษะการอ่านควบคู่กับการเสริมแรงทางบวก เมื่อนักเรียนมีทักษะการอ่านที่ถูกต้องจะทำให้อ่านหนังสือได้ง่ายและอยากอ่านหนังสือมากขึ้น โดยในกิจกรรมผู้วิจัยเริ่มจากการสร้างความสนใจในการอ่าน กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความชอบในการอ่าน จากการสังเกตในการร่วมกิจกรรม “เส้นทางนักอ่าน” เมื่อให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างของบุคคลที่ประสบผลสำเร็จจากการอ่าน และให้นักเรียนวางเป้าหมายในการอ่านของตนเอง นักเรียนได้นำเสนอถึงประโยชน์ของการอ่าน และสามารถวางเป้าหมายในการอ่านได้ โดยเริ่มจากการอ่านหนังสือหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ที่นักเรียนสนใจ เมื่อนักเรียนมีเป้าหมายในการอ่านและได้อ่านในสิ่งที่ตนเองสนใจ จะส่งผลต่อความสุขในการอ่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำกิจกรรม “นิทานอ่านสนุก” เพื่อสร้างความสุข สนุกสนานในการอ่าน เป็นการเพิ่มความสนใจในการอ่านที่นักเรียนสนใจ จากการสอบถามนักเรียนในครั้งแรกเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า นักเรียนชอบอ่านนิทาน ผู้วิจัยจึงได้ใช้หนังสือนิทานที่มีรูปภาพประกอบเป็นสื่อเพิ่มความสนใจในการอ่านและสนุก โดยกิจกรรมนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มทักษะการอ่านและแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับตัวละครในนิทานเป็นตัวอย่าง และให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ฝึกอ่านและแสดงบทบาทของตัวละครในนิทานเรื่องที่กลุ่มได้รับ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและอารมณ์ในการอ่าน จากกิจกรรมนักเรียนให้ความร่วมมือ สนใจและ

สนุกกับการอ่านนิทาน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการอ่านที่ดีขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Green and Polirstok⁶ ที่ได้ทำการทดลองโดยการฝึกนักเรียน 3 คน ซึ่งมีปัญหาทางการเรียนและระเบียบวินัย โดยวางแผนการให้ เบี้ยต่อพฤติกรรมตั้งใจเรียนและพฤติกรรมการใช้ แรงเสริมทางสังคม ผลปรากฏว่า ความสามารถในการอ่านเพิ่มขึ้นในช่วงที่ได้รับเบี้ยจรรยาเพื่อเพิ่มความสนใจในการอ่านของนักเรียนมากขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้กิจกรรม “อ่านเก่ง อ่านดี มีรางวัล” เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้อ่านให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกอ่านคำที่มักอ่านไม่ถูกต้อง เช่น คำควบกล้ำ คำที่ประสมด้วยสระเอื้อ คำที่ใช้ ร และ ล เป็นพยัญชนะต้น เป็นต้น จากกิจกรรมนี้ถึงนักเรียนจะอ่านไม่คล่องและไม่ถูกต้องบ้าง แต่นักเรียนก็มีความพยายามอ่านให้ถูกต้อง จากการสังเกตในการร่วมกิจกรรมของนักเรียน นักเรียนมีสมาธิในการอ่านและสามารถอ่านตามแบบฝึกทักษะการอ่านได้ และเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านให้ถูกต้องยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ทำกิจกรรม “พ้ออ่านดีชวนน้องอ่านได้” โดยให้นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มาร่วมกิจกรรมและอ่านเป็นตัวอย่างให้แก่นักเรียน และชวนนักเรียนอ่านได้อย่างถูกต้องเหมือนกับพี่นักศึกษา จากกิจกรรมนี้สังเกตเห็นว่าเมื่อนักเรียนสามารถอ่านได้ถูกต้องเขาจะตั้งใจมาก สนใจและตั้งใจอ่านคำอื่น ๆ ด้วย อาจจะส่งผลดีต่อการเรียนของนักเรียนด้วย สอดคล้องกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ⁷ ได้กล่าวถึงวิธีสร้างนิสัยรักการอ่านว่า การอ่านหนังสือให้เด็กฟังก่อนนอน และมีการพูดคุยกันเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือ จะช่วยกระตุ้นความอยากรู้ของเด็กต่อเนื้อหาในหนังสือมากยิ่งขึ้น เพื่อให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของการอ่าน ผู้วิจัยได้ทำกิจกรรม “อ่านอย่างไรให้ได้ประโยชน์” เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่าน และนำเอาทักษะการอ่านมาใช้อย่างถูกต้องและใช้ในการเรียน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนทำความเข้าใจกับเนื้อหาได้ดีขึ้นและมีผลสัมฤทธิ์ที่ดี สอดคล้องกับ จุฑามาส รัตนอุดม⁸ ที่ศึกษาผลของการเสริมแรงทางบวกโดยใช้เบี้ยจรรยาเพื่อปรับ

⁶ สุชาติ ลลิตวิภาส. ศึกษาพฤติกรรมการความสนใจในการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม โดยใช้เทคนิคการเสริมแรง. (กรุงเทพฯ : โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒.

⁷ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ.(2555). 5 วิธีสร้างนิสัยรักการอ่านในเด็ก. [ออนไลน์].สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2561. เข้าถึงจาก<http://www.posttoday.com/life/life/427084>.

⁸ จุฑามาส รัตนอุดม. ผลของการเสริมแรงทาง บวกโดยใช้ เบี้ยจรรยาเพื่อปรับพฤติกรรม ที่ไม่พึง ประสงค์ในรายวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/5. (ปริญญา นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขา วิชาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2552), บทคัดย่อ.

พฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ ผลการศึกษา พบว่า นักเรียน ที่ได้รับการเสริมแรงทางบวกโดยใช้เบี้ย
อรรถกร มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ลดลงเมื่อเปรียบ เทียบกับก่อนการทำวิจัย

ในการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมผู้วิจัยได้ใช้เกม การแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้
นักเรียนได้มีส่วนร่วม การกล่าวชื่นชม กล่าวชมเชย และให้กำลังใจในการฝึกทักษะการอ่าน เพื่อให้
นักเรียนรู้สึกดีกับสิ่งที่ทำ ไม่เครียด และสนุกกับกิจกรรม และให้รางวัล เช่น ขนม อุปกรณ์การ
เรียน หนังสือนิทาน เป็นต้น เมื่อนักเรียนทำกิจกรรม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนอยากทำกิจกรรม
และไม่สร้างความกดดันหรือเครียดในการอ่าน แต่จะสร้างความภาคภูมิใจในการอ่านแทน ในทุก
กิจกรรมผู้ดำเนินกิจกรรมจะส่งเสริมทักษะในการอ่านภาษาไทยที่ถูกต้อง สร้างบรรยากาศที่เป็น
กันเอง และให้นักเรียนได้นำสิ่งที่ได้จากการอ่านไปสร้างเป็นผลงานของตนเอง โดยการอ่านให้เพื่อน
ฟัง และทำบันทึกการอ่าน เพื่อพัฒนาการอ่านของนักเรียน และสร้างนิสัยในการอ่านให้กับ
นักเรียน จึงทำให้คะแนนนิยัรักการอ่านของนักเรียนหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วม
กิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การใช้การเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมี
ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการใช้การเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านดอนอุดม(เนยอุปถัมภ์) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
(ค่าเฉลี่ย=4.59) อาจเนื่องมาจากการทำกิจกรรมในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการ
ร่วมกิจกรรม ทำให้นักเรียนสนุกสนานในการร่วมกิจกรรม ชื่นชมทุกครั้งที่นักเรียนได้อ่านและ
นำเสนอ สร้างบรรยากาศที่ดี ไม่กดดันให้นักเรียนเครียด ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกผิดเมื่ออ่านไม่ได้หรือ
อ่านผิด และให้รางวัลทุกครั้งที่นักเรียนร่วมกิจกรรม จึงทำให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมสุข
สนุกสนาน และมีความพึงพอใจในกิจกรรม

8. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้และประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. การใช้การเสริมแรงทางบวกในการกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่สร้างและ
พัฒนาขึ้นนี้ ผู้ดำเนินกิจกรรมต้องสามารถร่วมกิจกรรมกับนักเรียนได้ในทุกขั้นตอน สามารถสังเกต
พฤติกรรม การอ่านของนักเรียนได้อย่างชัดเจนและมองเห็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมต่อไปได้
อย่างแท้จริง ครูในโรงเรียนก็สามารถดำเนินการได้ เพราะเป็นกิจกรรมที่ไม่ยากไม่ซับซ้อน และจะ
เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากผู้เรียนมีความเชื่อและ
เคารพครูอยู่แล้ว อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้ต่อเนื่องและคงอยู่ได้นานอีกด้วย

2. การใช้การเสริมแรงทางบวกในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านเหมาะสำหรับนักเรียน
ประถมศึกษา เนื่องจากกิจกรรมการเสริมแรงทางบวก ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการ
ร่วมกิจกรรม มีความสนุกสนานในการเรียนรู้ และอยากจะทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ส่งผลให้

นักเรียนมีนิสัยรักการ ซึ่งจะนำไปสู่การอ่านเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม สามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมนักเรียนในด้านอื่น ๆ ได้

3. การใช้การเสริมแรงทางบวกในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กควรมีการสนับสนุนหรือส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมในลักษณะนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการในการอ่านที่สูงขึ้น เนื่องจากถ้าเด็กไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจะทำให้พฤติกรรมในการอ่านหยุดนิ่ง และอาจจะล้มเลิกไปในที่สุด ทั้งนี้กิจกรรมดังกล่าวมีความเหมาะสมกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขยายโอกาสที่ขาดแคลนครูผู้เชี่ยวชาญ



เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาส รัตนอุดม. ผลของการเสริมแรงทาง บวกโดยใช้ เปี้ยอรรถกรเพื่อปรับพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ในรายวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๕. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขา วิชาจิตวิทยาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.**
- สมชาย วรภิเษกสมสกุล. **ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 4. อุดรธานี : โรงพิมพ์อักษรศิลป์, 2556.
- สุชาดา กลางสอน และ สุวรี คิวะแพทย์. “ผลของการเสริมแรงทางบวกต่อพฤติกรรมก่อนนอนในชั้นเรียนของเด็กสมาธิสั้น”. **วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น.** ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2558): 212-219.
- สุชาติ ลลิตวิภาส. **ศึกษาพฤติกรรมความสนใจในการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม โดยใช้เทคนิคการเสริมแรง.** กรุงเทพฯ : โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม, 2557.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ.(2555). **5 วิธีสร้างนิสัยรักการอ่านในเด็ก.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2561. เข้าถึงจาก <http://www.posttoday.com/life/life/427084>.
- หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์.(2559). **สำรวจการอ่านของคนไทยยุคดิจิทัล.**[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2561. เข้าถึงจาก <http://www.posttoday.com/life/life/427084>.
- TK Park.(2562). **อ่านมากขึ้น อ่านไม่ออก และการรู้หนังสือ.**[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 7 เมษายน 2562. เข้าถึงจาก https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/408.



การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารหนี้สาธารณะ

Public Participation in Public Debt Management

สันติ โอชะพนม, Santi Okapanom¹

E-mail: Santiok06@gmail. com

ยุภาพร ยุภาศ, Yupaporn Yupas²

Received: August 4, 2021 Revised: August 14, 2021

Accepted: September 26, 2021

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารหนี้สาธารณะ เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่ารายได้หลักของรัฐบาลมาจากการเก็บภาษีอากร เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในกิจการต่างๆ ของรัฐบาล แต่นอกจากการเก็บภาษีอากรและการประกอบกิจการโดยรัฐบาลแล้ว ยังมีอีกวิธีหนึ่งซึ่งเป็นแหล่งรายได้ของรัฐบาล นั่นคือการกู้ยืมเงินทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในโครงการต่างๆ ของรัฐบาลอีกด้วย ซึ่งการกู้ยืมเงินนี้เราเรียกว่าเป็นการก่อหนี้สาธารณะของรัฐบาล ซึ่งมีลักษณะเป็นการใช้จ่ายก่อนแล้วเก็บภาษีมาใช้หนี้ทีหลัง ในปัจจุบันประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการงบประมาณที่เหมาะสมสำหรับการจัดสรรงบประมาณ จึงทำให้เกิดความไม่โปร่งใส ไม่สามารถตรวจสอบได้ และโครงการต่างๆ ที่รัฐดำเนินการ อาจไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์และความคุ้มค่าจากการใช้จ่ายเท่าที่ควร

คำสำคัญ: (การมีส่วนร่วม), (ประชาชน), (การบริหารหนี้สาธารณะ)

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม / Student Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University.

² รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม / Lecturer of Political Science and Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University

Abstract

This article aims to present the public participation in the management of public debt. It is well known that the main income of the government comes from taxation. To bring as an expense in various government affairs but in addition to the tax collection and business operation by the government. There is another method, which is the government's source of income, that is, borrowing money from both within the country and from abroad to use the money to mobilize various projects of the government as well. This money borrowing, we call it government debt which looks like spending first and then collecting taxes as its debt later. At present, people are not able to involve in budget management processes that are appropriate for budget allocation, thus causing the non-transparency, no checkability, the uselessness of various government projects which may not provide any benefits and values as expected.

Keywords: (Participation), (People), (Public debt management)



1. บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 78 ระบุว่า “รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน”

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผ่านมามีส่วนใหญ่นักวิชาการจะจัดให้มีเพียง “ประชาพิจารณ์” ซึ่งเสมือนเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม แต่ในความเป็นจริงเป็นการรับฟังความคิดเห็นช่วงท้ายของการตัดสินใจ ทำให้การดำเนินการบางอย่างซึ่งอาจกระทบความรู้สึก ความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตของประชาชนทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มคัดค้าน กลุ่มสนับสนุน เกิดการต่อต้านหรือเผชิญหน้ากันระหว่างกลุ่มประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โครงการบางแห่งไม่สามารถเปิดดำเนินการได้ส่งผลให้เกิดความสูญเสียงบประมาณ ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเริ่มต้นตั้งแต่วางแผนโครงการ การได้รับข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ การสร้างฉันทามติร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชนจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่กำหนดไว้

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดง ทศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญทั้งระดับประเทศและนานาชาติ ประเทศเพราะ “กระบวนการมีส่วนร่วม” จะทำให้การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติระหว่างประชาชนและภาครัฐที่จะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติมีโอกาสประสบความสำเร็จ ลดค่าใช้จ่ายและความสูญเสียงบประมาณ³ องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์การเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่ครั้งเดียวจบและควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ

2) เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมายหรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและเป็นวิธีการเพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น

2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับ จะช่วยลดความขัดแย้ง ระหว่างการนำไปปฏิบัติ

3. การสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4. การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้

6. ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนและไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน

³ สำนักงบประมาณของรัฐบาล, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการงบประมาณ, สำนักงบประมาณของรัฐบาล สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร รายงานวิชาการสำนักงบประมาณของรัฐบาล, ฉบับที่ 2, 2562.

7. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจ และเวทีฝึกผู้นำชุมชน

8. ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

3. การบริหารงานคลัง

ความหมายของการคลัง (Public Finance) การคลังเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐบาล (ตำราภาษาอังกฤษเล่มแรกๆ เรียกว่า Political Economy หรือเศรษฐศาสตร์การเมือง) การคลังเป็นการศึกษาเศรษฐศาสตร์ของภาครัฐ (Economics of the Public Sectors) การดำเนินการทางการคลังไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการจัดหาเงินมาใช้จ่ายเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงระดับและการจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ การกระจายรายได้ และระดับของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (การสร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ) ด้วย การคลังเป็นการศึกษาถึงกิจกรรมต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับรายรับและรายจ่ายของรัฐบาล ศึกษาว่าการตัดสินใจต่างๆ ของส่วนรวม (collective decisions) ในเรื่องเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อประชาชนอย่างไร และในทางกลับกันประชาชนจะสามารถมีส่วนร่วมหรือก่อให้เกิดการตัดสินใจของส่วนรวมได้อย่างไร (political participation)

การศึกษาในเรื่องการคลัง

โดยทั่วไปจะจำกัดขอบเขตของการศึกษาอยู่ในเรื่องของรายรับและรายจ่ายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ทางเศรษฐกิจของรัฐบาล 2 ประการ คือ การจัดสรรทรัพยากรและการกระจายรายได้ ส่วนการศึกษาการคลังอีก 2 เรื่อง คือ การสร้างความเจริญเติบโตและการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น กิจกรรมต่างๆ ทางเศรษฐกิจของภาครัฐในการดำเนินการทางการคลังที่มีผลกระทบต่อรายได้ประชาชาติ ระดับราคา และการจ้างงาน จะเป็นเนื้อหาที่ศึกษาในวิชาทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์และการวิเคราะห์เศรษฐกิจมหภาค การศึกษาการคลังจะศึกษาใน 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นเชิงนโยบายและส่วนที่เป็นเชิงวิเคราะห์

การคลังเชิงนโยบายจะศึกษาถึง “สิ่งที่ควรจะเป็น” ในเรื่องต่างๆ เช่น การใช้จ่ายของรัฐบาล กระบวนการงบประมาณ ระบบภาษีอากร เครื่องมือทางการคลัง หนี้ภาครัฐงบประมาณของรัฐบาล เป็นต้น ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับค่านิยมและวิจรรณญาณส่วนบุคคล (เพราะแต่ละคนอาจมีไม่เหมือนกัน) ส่วนการคลังเชิงวิเคราะห์จะศึกษาถึง “เรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว เรื่องที่เป็นอยู่ และเรื่องที่จะเกิดขึ้น เป็นอย่างไร” เป็นการศึกษาหรืออธิบายความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบอย่างไร

ความสำคัญของการคลัง

พิจารณาได้ใน 3 ลักษณะ คือ ความสำคัญในแง่ของปัจเจกบุคคล ในแง่ของสังคม และในแง่ของรัฐบาล

1. ความสำคัญในแง่ของปัจเจกบุคคลเมื่อรัฐบาลจัดหารายได้และมีการใช้จ่ายแล้ว ประชาชนก็จะได้รับบริการต่างๆ นั้น เช่น การจัดการศึกษาภาคบังคับ การจัดการศึกษาที่รัฐให้งบประมาณสนับสนุน การให้บริการทางการแพทย์ การก่อสร้างและบำรุงรักษาถนนหนทาง สวนสาธารณะ เป็นต้น

2. ความสำคัญในแง่ของสังคม การจัดเก็บภาษีและการใช้จ่ายของรัฐบาลมีผลกระทบต่อระดับรายได้ การบริโภค การลงทุนของภาคเอกชน รวมทั้งการนำเข้าและการส่งออกรัฐบาลสามารถใช้นโยบายในการจัดสรรทรัพยากร (ให้เกิดประสิทธิภาพ) และการกระจายรายได้ (ให้เกิดความเป็นธรรม) เช่น การจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือด้านสวัสดิการต่างๆ ให้แก่กลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสและผู้มีรายได้น้อยเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต

3. ความสำคัญในแง่ของรัฐบาล งบประมาณรายรับและงบประมาณรายจ่ายประจำปี จะช่วยให้ทราบว่า แต่ละปีรัฐบาลจะมีรายได้จากแหล่งใด มากน้อยเพียงใด มีรายจ่ายสำหรับ ยุทธศาสตร์ แผนงานและโครงการใด ของหน่วยงานใด จำนวนเท่าใด ดังนั้น งบประมาณแผ่นดินจึงเป็นเครื่องมือของรัฐบาลเพราะเป็นการนำแผนการคลังไปสู่การปฏิบัติ

ระบบบริหารการคลัง

ระบบบริหารการคลัง หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางการคลังที่ประกอบด้วย การนำเข้าจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ได้ผลผลิตตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีสถาบันการคลังต่างๆ ภายใต้โครงสร้างของระบบการคลังเป็นกลไก โดยที่กิจกรรมและสถาบันการคลังต่างๆ เหล่านี้มีการดำเนินงานเกี่ยวเนื่องกันตามรูปแบบและแนวคิดทางด้านการคลัง

ระบบบริหารการคลังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารราชการของประเทศ โดยการดำเนินงานของกิจกรรมและสถาบันการคลังต่างๆ จะมีความเกี่ยวเนื่องภายในกันเองทำให้เกิดมีระบบการคลังและทำงานสัมพันธ์กับสถาบันอื่นๆ นอกกระบวนการคลัง ซึ่งแต่ละสถาบันก็เป็นระบบย่อยหนึ่งของระบบบริหารราชการเช่นกัน ระบบบริหารการคลัง ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 องค์ประกอบ คือ การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) และการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementation) ในส่วนของการนำนโยบายไปปฏิบัติมีองค์ประกอบย่อยที่สำคัญ กล่าวคือ การบริหารรายได้ การบริหารรายจ่าย การบริหารหนี้สาธารณะ และการบริหารเงินคงคลัง

4. งบประมาณแผ่นดิน

งบประมาณแผ่นดินถือเป็นหัวใจของการบริหารงานของรัฐบาล การจัดทำงบประมาณแผ่นดินถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดกิจกรรมหนึ่งของรัฐบาล การจัดทำงบประมาณแผ่นดินเป็นกิจกรรมที่ต้องผ่านกระบวนการทางการเมือง เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐบาลต้องเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีต่อรัฐสภาให้พิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนจึงจะสามารถนำไปใช้ได้ งบประมาณแผ่นดินเป็นเครื่องมือที่ฝ่ายนิติบัญญัติใช้ตรวจสอบและควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล งบประมาณแผ่นดินแสดงให้เห็นถึงแผนการดำเนินงานต่างๆ และยังแสดงให้เห็นถึงการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ตลอดจนช่วยควบคุมการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย ประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลต้องดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้ต่อรัฐสภาเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยรวม การพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปีเป็นเรื่องของการตัดสินใจทางการเมืองที่สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลให้ความสำคัญกับงานด้านใด และมีบุคคลกลุ่มใดบ้างที่จะได้รับประโยชน์จากแผนการดำเนินงานของรัฐบาล

การบริหารงานคลังและงบประมาณ

การบริหารงานคลังและงบประมาณ หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางการคลังที่ประกอบด้วยการนำเข้าปัจจัยจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้ได้ผลผลิตตอบสนองความต้องการของประชาชนและมีสถาบันการคลังต่างๆ ภายใต้โครงสร้างของระบบการคลัง โดยที่กิจกรรมและสถาบันการคลังต่างๆ มีการดำเนินงานเกี่ยวเนื่องกันตามรูปแบบและแนวคิดทางด้านการคลัง ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมทางการคลังต้องใช้มาตรการใดมาตรการหนึ่ง หรือหลายมาตรการพร้อมกัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม และจะส่งผลกระทบต่อปริมาณเงิน การใช้จ่าย การลงทุน และการบริโภคของประชาชน ดังนั้น รัฐบาลควรพิจารณาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ และมีการวางแผนรองรับสถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง⁴

การตัดสินใจดำเนินการที่ดีจะต้องมีข้อมูลทางเศรษฐกิจที่เพียงพอ ถูกต้องทันสมัย และเชื่อถือได้ ซึ่งการตัดสินใจใช้มาตรการดังกล่าว จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการกำหนดนโยบายการคลังของประเทศ โครงสร้างของระบบการบริหารการคลังประกอบด้วยกิจกรรมทางการคลังที่สำคัญ คือ การกำหนดนโยบายการคลังและการกำหนดแนวทางการใช้เครื่องมือทางการคลังได้แก่

(1) การบริหารรายรับและรายได้

⁴ ถวิลวดี บุรีกุล, พลวัตรการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.พี.กราฟดิไซน์และการพิมพ์ จำกัด, 2552.

- (2) การบริหารรายจ่าย
- (3) การบริหารเงินคงคลัง
- (4) การบริหารหนี้สาธารณะ
- (5) การบริหารการคลังด้านอื่นๆ

นโยบายการคลังมีขอบเขตในการดำเนินงานครอบคลุมนโยบายด้านต่างๆ ดังนี้

1. นโยบายด้านรายได้ รายได้ของรัฐบาลประกอบด้วยรายได้ที่มาจากการจัดเก็บภาษีอากร และรายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากร ขอบเขตสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ การจัดเก็บรายได้ในรูปแบบภาษีอากร ผลกระทบและผลที่เกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจในภาพรวมหรืออุตสาหกรรมสาขาต่างๆ และโครงสร้างภาษี กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ระเบียบหรือหลักเกณฑ์ต่างๆ และการบริหารการจัดเก็บ
2. นโยบายด้านรายจ่าย รายจ่ายของรัฐบาลเป็นตัวชี้วัดทางการดำเนินนโยบายบริหาร ประเทศของรัฐบาล (ซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะและปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศ) ขอบเขตสำคัญที่ต้องพิจารณา นโยบายงบประมาณ ผลกระทบและผลที่เกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจในภาพรวมและภาค เศรษฐกิจแต่ละภาค การกำหนดเป้าหมาย การเลือกวิธีการ และการคาดคะเนผล
3. นโยบายด้านหนี้สาธารณะ เป็นการกำหนดขอบเขตของการกู้ยืม (ทั้งการกู้ยืมในประเทศ และต่างประเทศ) ภาระผูกพันต่อรัฐบาลทุกรัฐบาล ผลต่อการชำระคืนจากงบประมาณแผ่นดินและภาระ ของประชาชนในฐานะผู้เสียภาษีอากร ผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและระบบเศรษฐกิจโดยรวม การ บริหารหนี้สาธารณะให้มีประสิทธิภาพเพื่อจะได้ไม่เป็นภาระต่องบประมาณรายจ่ายในอนาคต
4. นโยบายการบริหารเงินคงคลัง เป็นนโยบายที่บริหารสภาพคล่องของรัฐบาล (โดย พิจารณาว่าเงินคงคลัง คือ ส่วนที่เป็นเงินสดในมือรัฐบาล และเป็นตัวแปรในการเสริมสภาพคล่องให้กับการ ใช้จ่ายของรัฐบาล) ปริมาณเงินคงคลังที่เหมาะสมจะทำให้การบริหารการใช้จ่ายของรัฐบาลมี ประสิทธิภาพ หากปริมาณเงินคงคลังมีน้อยเกินไป ก็จะก่อให้เกิดปัญหาสภาพคล่องขึ้น หากปริมาณเงิน คงคลังมีมากเกินไป ก็จะเป็นการดึงทรัพยากรของภาคเอกชนมาไว้ในภาครัฐเกินความจำเป็น (ไม่ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ)

การบริหารหนี้สาธารณะ

หนี้สาธารณะ ตามคำนิยามของสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ หมายถึง หนี้ที่ กระทรวงการคลัง หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจกู้ หรือหนี้ที่กระทรวงการคลังค้ำประกัน แต่ไม่ รวมถึงหนี้ของรัฐวิสาหกิจที่ทำธุรกิจให้กู้ยืมเงินโดยกระทรวงการคลังไม่ได้ค้ำประกัน⁵ หนี้สาธารณะมี ความสำคัญต่อประชาชน เนื่องจากประชาชนต้องเสียภาษีเพื่อให้รัฐบาลนำเงินไปใช้จ่ายหนี้ที่กู้ยืมมาเพื่อ

⁵ สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ, ข้อมูลหนี้สาธารณะ, เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2564, <https://www.pdmo.go.th/th/faq-debt>, 2564,

การพัฒนาประเทศ เช่น การลงทุนสร้างถนน พัฒนาไฟฟ้า การประปา หรือการสนับสนุนช่วยเหลือประชาชนในยามวิกฤติ อาทิ การออกพระราชกำหนดกู้เงินวงเงิน 1 ล้านล้านบาท เพื่อเยียวยาประชาชนในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 หากหนี้สาธารณะเพิ่มสูงขึ้นจนทะลุเพดานที่กำหนดไว้ ความมั่นคงทางการเงินของประเทศอาจสั่นคลอน และส่งผลกระทบต่อประชาชนด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้⁶

ในการบริหารประเทศ รัฐบาลจำเป็นต้องกู้ยืมเงินทั้งจากในประเทศและต่างประเทศเพื่อแก้ไขภาวะเงินฝืดและฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ รวมไปถึงการกู้ยืมเงินสร้างหนี้ครั้งใหม่เพื่อชำระหนี้เก่า โดยแหล่งที่มาของเงินกู้เป็นได้ทั้งเงินกู้จากในประเทศและเงินกู้จากนอกประเทศ ทั้งนี้ การจากรณาระดับหนี้สาธารณะในประเทศมักเทียบร้อยละจากจีดีพี เพื่อพิจารณาความสามารถในการชำระหนี้⁷ โดยในปัจจุบัน รัฐบาลไทยได้กำหนดสัดส่วนหนี้สาธารณะต่อจีดีพีไว้ที่ไม่เกินร้อยละ 60⁸ วิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ในปีพ.ศ. 2563 นี้ คาดว่าสัดส่วนหนี้สาธารณะต่อจีดีพีของไทยอาจขึ้นสูงไปถึงร้อยละ 55 และอาจขึ้นสูงไปถึงร้อยละ 65 ภายในปีพ.ศ. 2564-2566⁹ สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP มีความสำคัญกับการกู้ยืม เมื่อสัดส่วนหนี้สาธารณะต่อจีดีพีเพิ่มสูงขึ้น ประชาชนล้วนได้รับผลกระทบ เนื่องจากตัวเลขหนี้สาธารณะต่อจีดีพีที่สูงขึ้นสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลมีความเสี่ยงในการผิดนัดชำระหนี้ที่สูงขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้น ในการกู้ยืมเงินครั้งต่อไป รัฐบาลอาจจำเป็นต้องเสนอดอกเบี้ยที่สูงขึ้นแก่เจ้าหนี้ การจ่ายดอกเบี้ยที่สูงขึ้นในการกู้ยืมครั้งต่อไปส่งผลให้เงินภาษีของประชาชนในประเทศถูกนำไปจ่ายดอกเบี้ยมากกว่าการถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาหรือลงทุนให้เกิดประโยชน์กับคนในประเทศ ประชาชนสูญเสียโอกาสในการได้รับโครงการที่เป็นประโยชน์จากรัฐบาล ในขณะเดียวกัน เมื่อดอกเบี้ยที่รัฐบาลจ่ายให้เจ้าหนี้เพิ่มมากขึ้น ต้นทุนการกู้ยืมของธุรกิจภายในประเทศก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย ส่งผลให้ธุรกิจต่างๆ ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และอาจตัดสินใจขึ้นราคาสินค้าและบริการ ประชาชนในฐานะผู้บริโภคจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายมากยิ่งขึ้น

5. หลักในการดำเนินการบริหารหนี้สาธารณะ

⁶ MGR (Online). Money Tips : หนี้สาธารณะไม่ใช่เรื่องไกลตัว, เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2564, <https://mgronline.com/mutualfund/detail/9560000/>, 2556.

⁷ classic ausiris, หนี้สาธารณะ หนึ่งองค์ประกอบที่ส่งผลต่อราคาทองคำ, เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2564, <https://www.cof.co.th/2019/หนี้สาธารณะ-หนึ่งองค์ประกอบ/>, 2562.

⁸ สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ, .แถลงข่าว สบพ. หนี้ต่อGDP วินัยการคลัง, เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2564, <http://www.pdmo.go.th/>, 2562.

⁹ฐานเศรษฐกิจ, หนี้สาธารณะอีก 3 ปีจะทะลุ 65 %, เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2564, https://www.thansettakij.com/content/money_market/, 2563.

1. ให้ความสำคัญกับแผนและนโยบายทุกขั้นตอน ติดตามประเมินผลและควบคุมการก่อหนี้
2. พัฒนาคาดตลาดตราสารทุนและตราสารหนี้อย่างเป็นระบบ
3. สร้างความเข้าใจในระดับผู้บริหารและเร่งรัดการปรับปรุงกฎหมายที่จำเป็น
4. การสร้างความเข้าใจและให้ความมั่นใจกับประชาชนและนักลงทุนทั่วไป
5. สร้างค่านิยมในการทำงานใหม่ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรและสร้างระบบแรงจูงใจเพื่อให้มีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับการมีจริยธรรม
6. ให้ข้าราชการทุกคนมีจิตสำนึกในการทำงานทั้งไม่โกง ทำงานโปร่งใส ใส่ใจประชาชนและไม่หวังผลตอบแทน

การบริหารหนี้สาธารณะให้มีประสิทธิภาพ¹⁰

1. กำหนดมาตรฐาน หลักเกณฑ์ แนวปฏิบัติด้านกฎหมายการคลัง การบัญชี การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ การตรวจสอบภายใน ค่าตอบแทนและสวัสดิการ เงินนอกงบประมาณ ลูกจ้าง และความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้สอดคล้องกับการรักษา วินัยและความยั่งยืนทางการคลัง
2. สร้างความเข้าใจในระดับผู้บริหารและเร่งรัดการปรับปรุงกฎหมายที่จำเป็น เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในเชิงการบริหารหนี้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. พัฒนาคาดทุนและตลาดตราสารหนี้ : โดยกำหนดให้เป็นกลไกอย่างหนึ่งของรัฐในการระดมเงินทุน และเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุน
4. การสร้างความเข้าใจและให้ความมั่นใจกับประชาชนและนักลงทุนทั่วไป : เกี่ยวกับฐานะการคลังและแนวทางการบริหารจัดการภาระหนี้สาธารณะของภาครัฐ
5. ปฏิรูประบบราชการ : โดยสร้างค่านิยมในการทำงานใหม่ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาบุคลากรและสร้างระบบแรงจูงใจเพื่อให้มีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับการมีจริยธรรม
6. สิ่งที่สำคัญยิ่งในการบริหารหนี้สาธารณะคือ ความยั่งยืนทางการคลัง คุณสมบัตินี้หาการรักษาไว้ได้อย่างต่อเนื่องจะทำให้รัฐสามารถแก้ไขปัญหาการเติบโตของเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ หลายประเทศ เชื่อมมั่นในหลักเกณฑ์ Maastricht ที่จำกัดส่วนขาดดุลทั้งสิ้นของรัฐในดุลเงินสดไม่เกิน 3% ของจีดีพีทุกปี และอัตราส่วนหนี้สินของรัฐบาลกลางรวมกับรัฐบาลท้องถิ่นแล้วต้องไม่เกิน 60% ของจีดีพี กฎนี้จะช่วยสร้างความยั่งยืนทางการคลังและขัดข้องโหมวที่กล่าวถึงข้างต้นด้วย

¹⁰ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, **งบประมาณแบบมีส่วนร่วม:บทเรียนจากต่างประเทศและความท้าทายสำหรับประเทศไทย**, กรุงเทพฯ : วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (2556).

7. การจำกัดหนี้ให้เหมาะสม ควรศึกษาความสามารถในการชำระหนี้อย่างละเอียดในแง่มหภาค หลักการหนึ่งที่จะช่วยให้รัฐบาลลดภัยทางการเงินคือการกระจายภาระหนี้ในอนาคตให้ไม่กระจุกตัวในช่วงใดช่วงหนึ่ง และทำตามข้อผูกพันทางการเงินอย่างสม่ำเสมอและตรงต่อเวลา

8. ประสิทธิภาพของการใช้เงินกู้เป็นปัจจัยที่สำคัญมากและส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการชำระหนี้ ดังนั้น เมื่อรัฐบาลทำการจัดสรรเงินกู้ ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่โครงการลงทุนที่มีประสิทธิภาพสูงและก่อความเสี่ยงต่ำ เงินเพื่อโครงการลงทุนมักคุ้มกว่าเงินเพื่อมาตรการประชานิยม

9. การที่จะใช้ทรัพยากรเงินกู้ให้มีประสิทธิภาพเพียงพอ มักต้องพึ่งการประสานงานและความร่วมมือที่ดีระหว่างหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทั้งภาครัฐและเอกชน การประสานงานและความร่วมมือเช่นนี้จะช่วยสร้างผลประโยชน์ที่สูงขึ้นตามขนาดของการลงทุน

10. ตารางเวลา นับเป็นมิติที่สำคัญมากในการบริหารหนี้สาธารณะในหลายแง่มุม นอกเหนือจากรัฐจะต้องพิจารณาความต้องการใช้เงินกู้ในช่วงเวลาต่างๆ ของหลายหน่วยงานแล้ว รัฐยังต้องพิจารณาโครงสร้างภาระหนี้ผูกพันที่ได้ก่อไว้แล้วในอดีตอีกด้วย นอกจากนี้ การติดตามโครงสร้างภาระหนี้อย่างใกล้ชิดประกอบกับสภาพตลาดเงินทุนของโลกจะช่วยชี้แนะหรือเปิดโอกาสให้รัฐบาลปรับปรุงโครงสร้างภาระหนี้สาธารณะให้ดีขึ้น

11. สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการบริหารหนี้สาธารณะคือ ความสอดคล้องกับนโยบายการเงินและอัตราแลกเปลี่ยน เพราะทั้งสามมาตรการนี้สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังนั้น การประสานงานทั้งในแง่เวลาและปริมาณระหว่างมาตรการการคลัง การเงิน และอัตราแลกเปลี่ยนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมากและต้องติดตามอย่างใกล้ชิด เพื่อมิให้เกิดผลกระทบในแง่ลบระหว่างกันและกัน

การก่อหนี้ของรัฐบาลจะทำให้การกระจายรายได้ไม่เป็นธรรมได้ใน 2 ลักษณะ

ลักษณะที่ 1 การก่อหนี้รัฐบาลเป็นการดึงทรัพยากรในอนาคตมาใช้ในปัจจุบัน โดยที่ผู้รับภาระชำระคืนคือชนรุ่นหลัง โดยเฉพาะการก่อหนี้จากต่างประเทศจะต้องมีการเจียดรายได้เงินตราต่างประเทศชดเชยคืนหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยแก่ต่างประเทศในอนาคต

ลักษณะที่ 2 การก่อหนี้รัฐบาลจากในประเทศจะทำให้รัฐบาลต้องเก็บภาษีจากคนกลุ่มใหญ่ เพื่อมาชดเชยหนี้ดอกเบี้ยแก่คนกลุ่มน้อยผู้เป็นเจ้าของหนี้รัฐบาล ซึ่งมักจะเป็นผู้มีฐานะดี เท่ากับว่าการชำระดอกเบี้ยจะทำให้การกระจายรายได้มีความไม่เสมอภาคกันมากขึ้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารหนี้สาธารณะ

ภาครัฐจะต้องมีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน สังคมและประเทศชาติ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดฉันทามติระหว่างภาครัฐและประชาชนได้ คือ “การมีส่วนร่วม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่จะเป็นเครื่องมือ หรือ สะพานเชื่อมระหว่างนโยบายสาธารณะกับประชาชน เพื่อให้การนำนโยบายสาธารณะประสบความสำเร็จ ลด

ค่าใช้จ่ายและความสูญเสียงบประมาณ การใช้จ่ายงบประมาณในอดีตมีกรณีที่ทำให้เกิดการสูญเสียงบประมาณจากการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่เริ่มโครงการ “ระบบงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting)” จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการใช้จ่าย ติดตาม ตรวจสอบ ทำให้การใช้จ่ายมีเหตุผล โปร่งใส ตรวจสอบได้ ที่ผ่านมามีภาครัฐมักจะทำให้ความสำคัญกับโครงการที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าให้ต้องมีการวิเคราะห์ผลกระทบด้านต่างๆ แต่ส่วนใหญ่ภาครัฐมักทำเพียง “การให้ข้อมูล หรือ รับฟังความคิดเห็น หรือ ประชาธิปไตย” ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางไว้ทำให้เมื่อดำเนินโครงการมีการต่อต้าน เพิกเฉยหน้า ส่งผลให้เกิดความสูญเสียงบประมาณ

ภาครัฐยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการงบประมาณมากนัก ที่ผ่านมามีการดำเนินการเพียง “ระดับให้ข้อมูลข่าวสาร หรือร่วมแสดงความคิดเห็น หรือ ทำประชาพิจารณ์” เพื่อให้เป็นไปตามกรอบกฎหมายเท่านั้น กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอยู่ไม่น้อยกว่า 8 ฉบับ ส่วนใหญ่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาตดำเนินการอย่างชัดเจน กระบวนการงบประมาณของประเทศไทยทั้งในระดับรัฐบาล และระดับท้องถิ่นยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับฟัง หรือแสดงความคิดเห็นอย่างจำกัด ภาครัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในช่วงของการบริหาร ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐให้มากยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้การใช้จ่ายงบประมาณโปร่งใส ลดปัญหาคอร์รัปชัน¹¹

6. บทสรุป

หนี้สาธารณะเกิดขึ้นจากการกู้ยืมเงินของรัฐบาล เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ ประชาชนผู้เสียภาษีเป็นผู้จ่ายหนี้ในครั้งนี้ด้วย ดังนั้น รัฐบาลมีหน้าที่ที่จะต้องบริหารเงินที่ได้จากประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด เพราะหากรัฐบาลไม่สามารถบริหารหนี้สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศไทยจะมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในการเป็นลูกหนี้ที่ผิดนัดชำระ ส่งผลให้ประเทศถูกประเมินในทางลบ ส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือในการลงทุนจากต่างชาติ รัฐบาลต้องกู้เพื่อสร้างหนี้ใหม่มาชดเชยหนี้เก่าเป็นวงจรรซ้ำแล้วซ้ำเล่า โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือประชาชนทุกคนในประเทศที่ต้องแบกรับการจ่ายหนี้ และสูญเสียโอกาสที่จะได้รับโครงการพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ดังนั้นจึงควรให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการงบประมาณ รวมถึงข้อเสนอแนะ มาตรการหรือแนวทางที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกระบวนการงบประมาณ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าจากการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายประจำปีมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้กำหนดนโยบาย จะต้องดำเนินการเชิงนโยบาย เช่น กำหนดกลไกการมีส่วนร่วมไว้ตั้งแต่ระดับการวางแผน กำหนดช่องทางการเข้าถึงข้อมูลและผลการรับ

¹¹ สำนักงานงบประมาณของรัฐบาล, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการงบประมาณ, สำนักงานงบประมาณของรัฐบาล สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร รายงานวิชาการสำนักงานงบประมาณของรัฐบาล, ฉบับที่ 2, 2562.

ฟังความคิดเห็นของประชาชน ให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย การนำแนวคิด Open data – Open government มาปรับใช้การพิจารณาต้นทุนของการเปิดให้มีส่วนร่วมต้องเทียบระหว่างประโยชน์และต้นทุนให้มีความเหมาะสมเชิงการปฏิบัติ เช่น เร่งสร้างบุคลากรภาครัฐที่นำที่ประชุมการมีส่วนร่วม (Facilitator) ที่ต้องให้ประชาชนหรือภาคประชาสังคม อยากมีส่วนร่วมในกระบวนการงบประมาณ ส่วนราชการควรจัดทำข้อมูลและสร้างเครื่องมือต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้ประชาชนเสนอโครงการ ติดตามตรวจสอบการดำเนินโครงการต่างๆ รวมถึงเปิดช่องทางให้ประชาชนแจ้ง ร้องเรียนการดำเนินการที่ผิดปกติ ทั้งนี้เทคโนโลยีที่นำมาใช้จะต้องให้ประชาชนเข้าถึงง่าย เช่น สื่อออนไลน์ เว็บไซต์และแอปพลิเคชันต่างๆ การกำหนดปฏิทินงบประมาณให้ระยะเวลาสอดคล้อง และเพียงพอต่อการดำเนินการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน หรืออาจจัดทำงบประมาณ 2 ปีและกำหนดการจัดทำแผนระยะกลางหรือยาวไว้ด้วย เร่งสร้างจิตสำนึกตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของรัฐ รวมกลุ่มประชาสังคมกำหนดความต้องการ ติดตามและตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ และต้องมีความต่อเนื่องแม้ว่าโครงการจะมีระยะยาวก็ตาม



เอกสารอ้างอิง

- ฐานเศรษฐกิจ. (2563). **หนี้สาธารณะอีก 3 ปีจะทะลุ 65%**. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2564.
https://www.thansettakij.com/content/money_market/.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2556). **งบประมาณแบบมีส่วนร่วม:บทเรียนจากต่างประเทศและความท้าทายสำหรับประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ปีที่ 20 ฉบับที่ 1.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). **พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.พี.กรรพดีไซน์และการพิมพ์จำกัด
- สมนึก สุขช่วย. (2557). **การมีส่วนร่วมของประชาชน**. วารสารสาระสาร สอน. ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2557. พิมพ์ที่ : สำนักอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ.กรมทรัพยากรน้ำ กรุงเทพฯ.
- สำนักงานงบประมาณของรัฐบาล. (2562). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการงบประมาณ**. สำนักงานงบประมาณของรัฐบาล สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร รายงานวิชาการสำนักงานงบประมาณของรัฐบาล ฉบับที่ 2 ปี 2562.
- สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ. (2564). **ข้อมูลหนี้สาธารณะ**. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2564.
<https://www.pdmo.go.th/th/faq=debt>.

- สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ. (2562). แลงข่าว สบ. หนี้ต่อGDP วินัยการคลัง. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2564. <http://www.pdmo.go.th/>.
- classic ausiris. (2562). หนี้สาธารณะ หนึ่งองค์ประกอบที่ส่งผลต่อราคาทองคำ. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2564. <https://www.caf.co.th/2019/หนี้สาธารณะ-หนึ่งองค์ประกอบ/>.
- MGR Online. (2556). Money Tips : หนี้สาธารณะไม่ใช่เรื่องไกลตัว. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2564. <https://mgronline.com/mutualfund/detail/9560000/>.



การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษา

Teaching and Learning Method through game-based Activity towards The Achievement of Student

ธัญญภัทร์ ศรีเนธิยวสิน, Tananyaphat Srinathiyawasin¹

E-mail: tananyaphat@yahoo.com

Received: July 11, 2021 Revised: July 14, 2021

Accepted: September 26, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน ซึ่งมุ่งหวังเรื่องการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในรายวิชาความรู้เบื้องต้นในการประกอบธุรกิจ มีขั้นตอนในการสอนโดยได้นำเกมต่าง ๆ มาใช้ผู้สอนจึงจำเป็นต้องหาวิธีหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความต้องการที่จะเรียนรู้ รู้สึกสนุกสนาน ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป และที่สำคัญคือต้องสามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนดีขึ้นด้วย การสอนโดยการใช้เกม เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน และท้าทายความสามารถ โดยผู้เรียนเป็นผู้เล่นเอง ทำให้ได้รับประสบการณ์ตรง เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข การออกแบบ Game Based Learning (GBL) ที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบ ให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ (1) Practice เป็นการออกแบบที่แบ่งแบบฝึกหัดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองทำ (2) Learning by Doing เป็นการเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง การเรียนรู้ด้วยตัวเองจะทำให้เข้าใจได้ลึกซึ้ง (3) Learning from Mistakes เป็นการช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากความผิดพลาด การเรียนรู้จากความผิดพลาดไม่ใช่เรื่องเสียหาย แต่เป็นการช่วยให้ผู้เรียนจำได้ดียิ่งขึ้น (4) Goal-Oriented Learning เป็นการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้เรียนพยายามที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย (5) Learning Point เป็นการแบ่งไปด้วยข้อมูลหรือประเด็นหลักต่าง ๆ ที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องที่ผู้เรียนสมควรรู้ เพื่อผู้เรียนจะได้นำเอาความรู้ที่ได้นั้นไปใช้ได้จริง

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต / Faculty of Humanities and Social Sciences Suan Sunandha Rajabhat University.

นอกจากนี้การออกแบบเกมที่ดีต้องพิจารณาความต้องการของผู้เล่นเป็นสำคัญ หรือมองผู้เล่นเป็นศูนย์กลาง การออกแบบเกมต้องจูงใจผู้เล่นเกมให้เล่นเกมไปในทิศทางที่ผู้ออกแบบเกมต้องการให้เป็นไป ซึ่งไม่ใช่การบังคับให้ผู้เล่นทำบางสิ่งบางอย่างตามกติกาที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบต้องพิจารณามุมมองของผู้เล่นเพื่อพัฒนาเกมที่สามารถตอบโจทย์ที่ผู้เล่นต้องการได้ ซึ่งคำถามที่สำคัญที่ควรพิจารณา ได้แก่ เกมนี้เกี่ยวข้องกับอะไร เกมนี้เล่นอย่างไร เกมนี้ผู้เล่นจะชนะได้อย่างไร ทำไมผู้เล่นถึงต้องการเล่นเกมนี้ ผู้ออกแบบเกมควรตั้งคำถามที่สำคัญเพื่อช่วยให้ผู้ออกแบบไม่ละเลยประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญในการพัฒนาเกมและช่วยให้วิเคราะห์แนวทางของการออกแบบเกมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: (การสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน), (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน), (การออกแบบเกมส์)

Abstract

This article presents the principle of game-based teaching and learning which aims to increase the academic achievement in Introduction to Business Operation course. This teaching method that based on applying many different types of game to urge students a desire to learn with fun and relax. Furthermore, students can achieve the better education quality. Teaching by using game-based is able to help students learning things with fun and challenge their abilities. Since students play game by their own, they would gain the direct experiences, receive a chance to participate in the class, and learn happily. An effective way to design Game Based Learning (GBL) is that the teachers design a game model with focusing on the course content by considering the followed issues: (1) Practice or a design with the conceal exercises for students to exercise, (2) Learning by Doing or emphasizing on learning by themselves for completely understanding, (3) Learning from Mistakes or learning from their own mistakes can better remember and avoid repeating them, (4) Goal-Oriented Learning or clear goals setting which can lead students to achieve their true success, and (5) Learning Point or embed information or key point that relate with students and students can apply the knowledge to practical use.

The designers must motivate players to play game in direction that designers want with their own will, not be forced by game rules. The designers must consider the player's perspective to develop a game that can meet players' needs. The important questions that game designers need to consider, for example, what is this game about? How to play this game? How players can find the ways to win this game? Why would players want to play this game? These critical questions are necessary for preventing the game designers overlook any

important issues in game development and also helping them to analyze the game design process more efficient.

Keywords: (Game Based Learning), (learning achievement), (game design)



1. บทนำ

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)² ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น สามารถท่องจำและนำสิ่งที่จำไปฝึกคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดในเชิงสร้างสรรค์ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีคุณธรรมจริยธรรม ผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับ ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐาน โดยพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และจัดกิจกรรมเสริมทักษะพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย จากรายงานของ Programme for International Students Assessment 2018³ หรือ PISA 2018 ซึ่งเป็นการจัดอันดับคะแนนด้านการศึกษาโดยการทดสอบระดับประเทศของผู้เรียนในระดับอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป โดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา หรือ OECD ซึ่งจะมีการจัดอันดับทุก ๆ 3 ปี การประเมินของ PISA ไม่เน้นการประเมินความรู้ตามหลักสูตรในโรงเรียน แต่เน้นความสามารถของผู้เรียนในการใช้ความรู้และทักษะเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง หรือที่เรียกว่า “การรู้เรื่อง” (Literacy) ใน 3 ด้าน ได้แก่ การรู้เรื่องการอ่าน (Reading Literacy) การรู้เรื่องคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) และการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) ดังกล่าวไปพร้อมกัน แต่จะเน้นหนักในด้านใดด้านหนึ่งในแต่ละรอบการประเมิน ซึ่งความฉลาดรู้ทั้งสามด้านนี้ ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสิ่งที่ประชากรจำเป็นต้องมีเพื่อการพัฒนาและการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้ง 3 ด้านนี้เป็นด้านที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสิ่งที่ประชากรจำเป็นต้องมีเพื่อการพัฒนาและการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ สำหรับรอบการประเมิน PISA 2018 เน้นการประเมินด้านการ

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

³ โครงการ PISA ประเทศไทย.(2562). **ผลการประเมิน PISA 2018: นักเรียนไทยวัย 15 ปี รู้และทำอะไรได้บ้าง**. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

อ่าน มีนักเรียนเข้าร่วมการประเมินประมาณ 600,000 คน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของนักเรียนอายุ 15 ปี จำนวนประมาณ 32 ล้านคนทั่วโลก จาก 79 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจ สำหรับประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ทำหน้าที่เป็นศูนย์แห่งชาติ (National Center) ได้ดำเนินการจัดสอบเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมามีนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8,633 คน จาก 290 โรงเรียน ในทุกสังกัดการศึกษาเข้าร่วมการประเมินในรอบนี้ นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนผ่านทางแบบสอบถามออนไลน์ด้วย ซึ่งผล PISA 2018 สำหรับผลการประเมินของประเทศไทย นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ย ในด้านการอ่าน 393 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 487 คะแนน) คณิตศาสตร์ 419 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน) และวิทยาศาสตร์ 426 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ PISA 2015 พบว่า ด้านการอ่านมีคะแนนลดลง 16 คะแนน ส่วนด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มีคะแนนเพิ่มขึ้น 3 คะแนน และ 4 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งในการทดสอบทางสถิติถือว่าด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับรอบการประเมินที่ผ่านมา โดยผลการประเมิน PISA 2018 ในระบับนานาชาติ พบว่า นักเรียนจากจีนสี่มณฑล (ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ เจียงซู และเจ้อเจียง) และสิงคโปร์ มีคะแนนทั้งสามด้านสูงกว่าทุกประเทศ/เขตเศรษฐกิจ สำหรับประเทศที่มีคะแนนสูงสุดห้าอันดับแรกในด้านการอ่านซึ่งเป็นด้านที่เน้นในรอบการประเมินนี้ ได้แก่ จีนสี่มณฑล สิงคโปร์ มาเก๊า ฮองกง และเอสโตเนีย จากการประเมิน PISA ที่ผ่านมามีข้อสังเกตที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก ผลการประเมินชี้ว่า ระบบการศึกษาไทยมีส่วนหนึ่งที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในระดับสูงได้ หากกระบวนนโยบายสามารถสร้างความเท่าเทียมกันทางการศึกษา โดยขยายระบบการศึกษาที่มีคุณภาพไปให้ทั่วถึง ประเทศไทยก็จะสามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนให้ทัดเทียมกับนานาชาติได้ ประการที่สอง นักเรียนไทยทั้งกลุ่มที่มีคะแนนสูงและกลุ่มที่มีคะแนนต่ำมีจุดอ่อนอยู่ที่ด้านการอ่าน ซึ่งใน PISA 2018 เป็นการประเมินการอ่านเนื้อหาสาระที่มาจากทั้งแหล่งข้อมูลเดียวและหลายแหล่งข้อมูล อีกทั้งสื่อที่นักเรียนได้อ่านส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลซึ่งสะท้อนถึงธรรมชาติของการอ่านที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของโลกและสอดคล้องกับการใช้ข้อมูลในชีวิตจริงของผู้คนทั่วโลก ดังนั้น ระบบการศึกษาไทยจึงควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าไปในการเรียนการสอนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและยกระดับความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนในยุคดิจิทัลต่อไป และประการที่สาม แนวโน้มคะแนนการอ่านของไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง และความฉลาดรู้ด้านการอ่านมีความสัมพันธ์กับความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระบบการศึกษาไทยจึงต้องยกระดับความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนอย่างเร่งด่วน จากข้อมูลจาก PISA 2018 จะเห็นได้ว่าข้อมูลดังกล่าว ถือเป็นปัญหาในระดับชาติที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันแก้ไขวิกฤตด้านการศึกษาที่เกิดขึ้น ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่าธรรมชาติของการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา อาจารย์ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้

ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของการจัดการศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนในระดับอื่น โดยประเด็นสำคัญที่อาจารย์ผู้สอนต้องเข้าใจเป็นเบื้องต้น ได้แก่ จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา ธรรมชาติของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา และหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเข้าไปสู่การจัดการเรียนการสอนในระดับนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น

การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นกระบวนการที่เป็นปฏิสัมพันธ์ 2 ทาง ระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นผู้ที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวแล้ว ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามจุดมุ่งหมายของการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยนั้น อาจารย์ผู้สอนซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอน นอกจากต้องเป็นผู้มีความรู้เชิงเนื้อหาที่สอนอย่างเป็นเยี่ยมแล้วยังจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน พร้อมทั้งต้องมีทักษะการสอนที่เป็นเยี่ยมอีกด้วย⁴ ผู้สอนจึงจำเป็นต้องหาวิธีหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความต้องการที่จะเรียนรู้ รู้สึกสนุกสนาน ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป และที่สำคัญคือต้องสามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนดีขึ้นด้วยการสอนโดยใช้เกม เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน และท้าทายความสามารถ โดยผู้เรียนเป็นผู้เล่น ทำให้ได้รับประสบการณ์ตรง เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข หากสังเกตพฤติกรรมของผู้ที่ชอบเล่นเกม มักจะพบว่ามีความกระตือรือร้นที่จะเล่น และไม่ให้ความสนใจกับสิ่งรอบข้าง ทำให้ผู้สอนเกิดความคิดที่จะนำประเด็นต่าง ๆ ที่นักออกแบบเกมนำมาใช้เพื่อให้ผู้เล่นเกมอยู่กับเกมได้เป็นเวลานานและสนใจกิจกรรมต่าง ๆ ในเกม โดยการนำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการออกแบบเกมให้เหมาะสมกับรายวิชา อีกทั้งยังคำนึงถึงหลักสำคัญคือความสนุกเพลิดเพลิน เพื่อมุ่งหวังให้การเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ สามารถส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นได้ ดังนั้นผู้สอนจึงเลือกรูปแบบการสอนโดยใช้เกม เพื่อให้นักศึกษาเกิดความสนใจในบทเรียนและเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความสนใจในบทเรียน มีความเข้าใจในเนื้อหาเบื้องต้น และเกิดการเรียนรู้อย่างสนุก ผ่านการเล่นเกม โดยเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความรู้กับสมาชิกในกลุ่ม กับเพื่อนในห้องเรียน และสามารถอภิปรายสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผลภายใต้บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดี โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษา

⁴ เรณูมาศ มาอุ่น. (2559). การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ. **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้**, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2559), 169-176.

2. เนื้อหา

การสอนโดยใช้เกม (Game – Based Learning) เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนานและท้าทายความสามารถ โดยผู้เรียนเป็นผู้เล่นเอง ทำให้ได้รับประสบการณ์ตรง เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม วิธีการสอนโดยใช้เกมให้ประสิทธิภาพ คือ การเลือกเกม เพื่อนำมาใช้สอน สามารถทำได้หลายวิธี โดยผู้สอนสามารถสร้างเกมขึ้นมาเองให้เหมาะกับวัตถุประสงค์การสอน หรืออาจนำเกมที่มีผู้สร้างขึ้นแล้วมาปรับหรือดัดแปลงให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของบทเรียน หากผู้สอนต้องการสร้างเกมขึ้นมาใช้เอง ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการสร้างเกม และนำไปทดลองใช้หลาย ๆ ครั้งจนแน่ใจว่าได้ผลดีตามวัตถุประสงค์ก่อนการเล่นเกมนักเรียนควรจัดสถานที่ของการเล่นเกมให้อยู่ในสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเครียด เสียอารมณ์ และเสียเวลาของผู้เรียน การเล่นเกมควรมีลำดับ ขั้นตอนหรือบางกรณีอาจจำเป็นต้องควบคุมเวลาในการเล่น ในขณะที่ผู้เรียนกำลังเล่นเกม ผู้สอนควรติดตามสังเกตพฤติกรรมการเล่นของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด และควรบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการอภิปรายหลังการเล่น กติกาการเล่นเกมนับเป็นสิ่งสำคัญมากในการเล่น เพราะกติกาจะตั้งขึ้นเพื่อควบคุมให้การเล่นเป็นไปตามวัตถุประสงค์

ข้อดีของการสอนโดยใช้เกม (1) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้รับความสนุกสนาน และเกิดการเรียนรู้จากการเล่น (2) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและอยู่คงทน อีกทั้งเกมเป็นเครื่องมือ วิธีการ ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน เพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียด ผู้เรียนมีส่วนร่วมสูง ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล รู้สึกเบื่อหน่าย เกมมีหลากหลายประเภท โดยสามารถแบ่งตามการนำไปใช้โดยแบ่งตามลักษณะการเล่น ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาจุดประสงค์ของเกมให้เข้าใจ มีความเข้าใจในกติกาการเล่น ควรจัดสถานที่ให้พร้อม มีการอธิบายวิธีการเล่นเกมพร้อมสาธิตวิธีการเล่นเกมทีละขั้นตอน มีการตรวจสอบความถูกต้อง การเล่นเกมควรเป็นไปตามลำดับขั้นตอน มีการชมเชยให้กำลังใจผู้เรียน และควรบันทึกข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการอภิปรายหลังการเล่น⁴⁵ การสอนที่มีรูปแบบการสอนที่หลากหลายผ่านการเล่นเกมที่สนุกสนาน ไม่เคร่งเครียด ได้รับความสนใจ มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนที่ดี เพลิดเพลิน จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการพัฒนาความสามารถในการเรียนได้เป็นอย่างมาก จันทนา นนธิกร (2552) ⁵⁶ ได้อธิบายถึงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

⁵ ทิตนา แชนมณี. (2560). 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

⁶ จันทนา นนธิกร. (2552). การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้.

ให้สูงขึ้นตามเกณฑ์ที่คาดหวัง 2) การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อมุ่งหวังสู่ความเป็นเลิศ
3) การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อช่วยเหลือคนที่ไม่ผ่านเกณฑ์

คุณिता เดชะโชติ และจาง ชูคุน (2561)⁷ ได้ทำการศึกษา เรื่องการใช้เกมการศึกษาเพื่อพัฒนาความจำด้านคำศัพท์ภาษาจีนสำหรับงานบริการในธุรกิจโรงแรม พบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการ

⁶ คุณिता เดชะโชติ และจาง ชูคุน (2561). การใช้เกมการศึกษาเพื่อพัฒนาความจำด้านคำศัพท์ภาษาจีนสำหรับงานบริการในธุรกิจโรงแรม. การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1: เรื่อง มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : พลังปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. (673–682). สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ด้านความจำภายหลังการใช้เกมการศึกษาสูงกว่าก่อนการใช้เกมการศึกษา โดยมีผลคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไป และมีความพึงพอใจต่อเกมการศึกษาที่ใช้ในการพัฒนาความจำด้านคำศัพท์ภาษาจีนสำหรับงานบริการในธุรกิจโรงแรม อยู่ในระดับดี จากงานวิจัยเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่าการใช้เกมในการเรียนการสอน ส่งผลให้นักศึกษามีความจำด้านคำศัพท์หลังจากใช้เกมการศึกษาสูงกว่าก่อนการใช้เกมการศึกษา ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางความจำคำศัพท์ดีขึ้น และมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น รวมถึงมีความพึงพอใจต่อเกมการศึกษาอยู่ในระดับดี

ภวิกา เลหาไพฑูรย์ และกมล โพธิเย็น (2561)⁸ ได้ทำการศึกษา เรื่องการสอนโดยใช้เกมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนและเลข 3 หลัก ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พบว่าผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเลข 3 หลักสูงขึ้นกว่าเดิมหลังได้รับการสอนโดยการใช้เกม จากงานวิจัยเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่าการใช้เกมในการเรียนการสอน ส่งผลให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความสามารถในการเขียนเลข 3 หลักสูงขึ้นกว่าก่อนการใช้เกมในการเรียนการสอน

⁷ คุณिता เดชะโชติ และจาง ชูคุน (2561). การใช้เกมการศึกษาเพื่อพัฒนาความจำด้านคำศัพท์ภาษาจีนสำหรับงานบริการในธุรกิจโรงแรม. การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1: เรื่อง มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : พลังปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. (673–682). สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

⁸ กนกวรรณ รอดคุ้ม, คิตา เยี่ยมขันติถาวร และอารีรักษ์ มีแจ้ง. (2559). ผลของการใช้เกมที่มีต่อการเรียนรู้และความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2559), 1–10.

กนกวรรณ รอดคุ้ม คิตา เข้มขันติถาวร และอารีรักษ์ มีแจ้ง (2559)⁹ ได้ทำการศึกษา เรื่องผลของการใช้เกมที่มีต่อการเรียนรู้และความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า การใช้เกมสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ส่งผลให้ผลการเรียนรู้ คำศัพท์ภาษาอังกฤษคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการใช้เกมสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ทำให้นักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ ภาษาอังกฤษหลังเรียน 2 สัปดาห์ จากงานวิจัยเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่าการใช้เกมในการเรียนการสอน ส่งผลให้นักเรียนเกิด

การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษได้ดีขึ้นก่อนเรียนโดยการใช้เกม และยังทำให้สามารถ จดจำคำศัพท์ได้มากขึ้น

เหงียน ถิ หนือ อี (2556)¹⁰ ได้ทำการศึกษา เรื่องการใช้เกมคำศัพท์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ คำศัพท์ภาษาไทยของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ นครโฮจิมินห์

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้มี ประสิทธิภาพ 93.75/93 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 แสดงว่าการใช้เกมคำศัพท์ประกอบการสอน สามารถพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยได้ นอกจากนี้โดยภาพรวมจากแบบสอบถามความ คิดเห็นต่อเกม

คำศัพท์ของนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก (4.4) จากงานวิจัยเรื่องนี้ จะเห็น ได้ว่าการใช้เกมในการเรียนการสอน ส่งผลให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นกว่ามาตรฐาน และยังทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการสอนโดยการใช้เกม อีกทั้งยังช่วยพัฒนาการเรียนรู้ คำศัพท์ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

การออกแบบ Game Based Learning (GBL) ที่มีประสิทธิภาพผู้สอนต้องให้ความสำคัญ กับการออกแบบ ให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ (1) Practice เป็นการออกแบบที่แบ่งแบบฝึกหัดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองทำ (2) Learning by Doing เป็นการเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง การเรียนรู้ด้วยตัวเองจะทำให้เข้าใจได้ลึกซึ้ง (3) Learning from Mistakes เป็นการช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากความผิดพลาด การเรียนรู้จากความ ผิดพลาดไม่ใช่เรื่องเสียหาย แต่เป็นการช่วยให้ผู้เรียนจำได้ดียิ่งขึ้น (4) Goal-Oriented Learning เป็นการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้เรียนพยายามที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย (5) Learning Point เป็นการแบ่งไปด้วยข้อมูลหรือประเด็นหลักต่าง ๆ ที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องที่ผู้เรียนสมควรรู้

⁹ เหงียน ถิ หนือ อี (2556). การใช้เกมคำศัพท์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยของ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ นครโฮจิมินห์ สาธารณรัฐสังคมนิยม เวียดนาม. ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

¹⁰ วรรัตน์ อินทสระ. (2562). เปลี่ยนห้องเรียนเป็นห้องเล่น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

เพื่อผู้เรียนจะได้นำเอาความรู้ที่ได้ออกไปใช้ได้จริง การออกแบบเกมยังเป็นกระบวนการสร้างเนื้อหาและกติกาของเกม การออกแบบเกมที่ดีคือการพัฒนาเป้าหมายที่ผู้เล่นรู้สึกสนใจ เพื่อจะไปให้ถึงเป้าหมาย และการสร้างกติกาที่ผู้เล่นต้องทำตามเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในเกม นอกจากนี้การออกแบบเกมที่ดียังต้องพิจารณาความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือมองผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การออกแบบเกมต้องจูงใจผู้เล่นเกมให้เล่นเกมไปในทิศทางที่ผู้ออกแบบเกมต้องการให้เป็นไป ซึ่งไม่ใช่การบังคับให้ผู้เล่นทำตามสิ่งบางอย่างตามกติกาที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบต้องพิจารณามุมมองของผู้เรียนเพื่อพัฒนาเกมที่สามารถตอบโจทย์ที่ผู้เล่นต้องการได้ ซึ่งคำถามที่สำคัญที่ควรพิจารณา ได้แก่ เกมนี้เกี่ยวข้องกับอะไร เกมนี้เล่นอย่างไร เกมนี้ผู้เล่นจะชนะได้อย่างไร ทำไมผู้เล่นถึงต้องการเล่นเกมนี้ ผู้ออกแบบเกมควรตั้งคำถามที่สำคัญเพื่อช่วยให้ผู้ออกแบบไม่ละเลยประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญในการพัฒนาเกมและช่วยให้วิเคราะห์แนวทางของการออกแบบเกมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งคำถามที่สำคัญที่ผู้ออกแบบเกมควรถามเพื่อใช้สำหรับการออกแบบและพัฒนาเกม¹⁰ มีดังต่อไปนี้ จำนวนผู้เล่นเกม ระยะเวลาในการเล่น เกมมีทางเลือกอะไรบ้าง จะเลือกทางเลือกได้อย่างไร ทางเลือกที่เลือกจะส่งผลกระทบต่อคนอื่นอย่างไร ผู้เล่นจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่นคนอื่นอย่างไร มีทางเลือกใดที่ผู้เล่นคนหนึ่งสามารถกระทำได้แต่ผู้เล่นคนอื่นไม่สามารถกระทำได้ ลำดับการเล่นเป็นอย่างไร การแสดงออกใดบ้างที่ผู้เล่นสามารถกระทำได้ มีการกำหนดผลลัพธ์ของการแสดงออกอย่างไร เป้าหมายของผู้เล่นคืออะไร ผู้เล่นสามารถชนะได้อย่างไร

จะเห็นได้ว่าการออกแบบ Game Based Learning (GBL) ที่มีประสิทธิภาพ ต้องเกิดจากการวางแผนที่ดีตั้งแต่การตั้งเป้าหมายให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ผู้เรียนมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน และมีความสุขในการเรียนรู้ อีกทั้งต้องกำหนดกฎกติกาต่าง ๆ เพื่อให้บังคับให้การเล่นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมุ่งหวังให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประโยชน์ของการเรียนการสอนด้วยเกมนอกจากจะได้รับความสนุกสนานแล้ว ยังมีประโยชน์ด้านอื่น ๆ ดังนี้¹¹ (1) เกมสามารถสร้างความสนใจของผู้เรียนและเป็นเรื่องจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีให้แก่ผู้เรียน (2) ช่วยให้ผู้เรียนฝึกทักษะความคิด ทักษะการใช้ภาษา ด้านฟัง พูด อ่าน เขียน (3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถของตนที่มีอยู่ในด้านต่าง ๆ ได้เต็มที่ (4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนอ่อน (5) ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในเนื้อหาของบทเรียนที่เรียนในแต่ละเรื่อง (6) ผู้สอนสามารถใช้เกมทดสอบความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียนได้โดยสังเกตจากการตอบคำถามหรือการร่วมกันแสดงออกในกิจกรรมของเกมนั้น ๆ (7) ช่วยลดเวลาในการเรียนรู้ของเนื้อหาสาระที่เรียนเพราะกิจกรรมในเกมจะช่วยสร้างความกระตือรือร้นให้แก่ผู้เรียน (8) เกมก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

¹¹ สุคนธ์ ลิณธพานนท์. (2553). **นวัตกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิควรรณคดี.

ด้วยกัน (9) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง เคารพกติกาของการเล่น (10) ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียน เกมจะดึงดูดใจให้ผู้เรียนอยากเรียน จึงไม่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายในเนื้อหาที่เรียน

ผู้เรียนมีความต้องการที่หลากหลาย ผู้สอนจึงมีหน้าที่ที่ต้องเตรียมตัวให้มาก วางแผนในการสอนให้รอบคอบ ออกแบบเกมที่สามารถสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ตรงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนวางเอาไว้ ในการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถหลายอย่างในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนี้¹²

1. หลักการรู้จักผู้เรียน ถือเป็นสิ่งแรกที่ผู้สอนต้องสามารถวิเคราะห์ศักยภาพผู้เรียนได้ว่าเป็นอย่างไร มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างไร มากน้อยเพียงใด ปกติสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มสติปัญญาอ่อนช้ากว่าเรียนรู้อ่อน/เรียนรู้ช้า กลุ่มนี้สามารถเรียนรู้ได้ต่อเมื่อได้รับการช่วยเหลือหรือสอนจากครูอย่างค่อยเป็นค่อยไปจึงจะเรียนรู้สำเร็จเป้าหมายการเรียนรู้เพียงช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่ต้องเป็นการกระตุ้นผู้อื่นในการดำรงชีวิต

1.2 กลุ่มสติปัญญานกลาง กลุ่มนี้มีความสามารถในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แต่ต้องได้รับคำชี้แนะ รูปแบบ วิธีการ จากครูผู้สอนภายใต้การให้กำลังใจการเรียนรู้จึงจะประสพผลสำเร็จ ความต้องการเรียนรู้เพื่อ ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

1.3 กลุ่มสติปัญญาสูง กลุ่มนี้เป็นความหวังของสังคมประเทศชาติ ช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพในอนาคต กลุ่มนี้มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยต่อยอดจากการเรียนรู้จากครูแต่ต้องการความเป็นอิสระในการเรียนรู้ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ ฉะนั้นจึงให้ความสะดวกในการเรียนรู้อย่างหลากหลายรูปแบบไม่มีขีดจำกัด กลุ่มนี้มีเป้าหมายการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น รวมถึงประเทศชาติตลอดจนสิ่งแวดล้อม ใช้องค์ความรู้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งเป็นความหวังของทุกสังคม

2. หลักการวางแผนและเตรียมจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละศักยภาพ ทั้งนี้กระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องต่อการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มผู้เรียน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วย

3. หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ การจะจัดการเรียนรู้อย่างไรกับกลุ่มผู้เรียนใด ครูผู้สอนต้องมีพื้นฐานความรู้ทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ ทฤษฎีสมอง จิตวิทยาแนะแนวและการให้คำปรึกษา เพื่อประกอบการตัดสินใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆได้อย่างเหมาะสม

¹² วิทยา พัฒนเมธาดา. (2560). การจัดการเรียนรู้ (Learning Management). สืบค้น 20 พฤษภาคม, 2564, จาก <https://www.kansuksa.com/8/>.

4. หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผลว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไร

การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้เชิงลึก (Active Learning)¹³ เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) สร้างแรงบันดาลใจ ให้คำปรึกษา ดูแล แนะนำ ทำหน้าที่เป็นโค้ชและพี่เลี้ยง (Coach & Mentor) แสวงหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful learning) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ มีความเข้าใจในตนเอง ใช้สติปัญญา คิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ ผลงานนวัตกรรมที่บ่งบอกถึงการมีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามระดับช่วงวัย

ความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือ การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดโดยต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้แก่

1. ส่งเสริมการมีอิสระทางด้านความคิดและการกระทำของผู้เรียน การมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ผู้เรียนจะมีโอกาสมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงและมีการใช้วิจารณญาณในการคิดและตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น มุ่งสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้กำกับทิศทางการเรียนรู้ ค้นหาสไตล์การเรียนรู้ของตนเอง ผู้การเป็นผู้รู้คิดรู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (Metacognition) เพราะฉะนั้น Active Learning จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดขั้นสูง (Higher order thinking) ในการมีวิจารณญาณ การวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การประเมินตัดสินใจ และการสร้างสรรค์

2. สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ทำให้ผู้เรียนทุ่มเทในการเรียนสนใจในการเรียนและทำให้ผู้เรียนแสดงออกถึงความรู้ความสามารถเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นในร่วมมือในการปฏิบัติงานกลุ่มจะนำไปสู่ความสำเร็จในภาพรวม สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ผ่านการใช้กิจกรรม

ที่ครูจัดเตรียมไว้ให้อย่างหลากหลายผู้เรียนเลือกเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง เกิดความรับผิดชอบและทุ่มเทเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ

¹³ หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). **แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

4. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงบวกทั้งตัวผู้เรียนและตัวครู เป็นการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ผู้เรียนจะมีโอกาสได้เลือกใช้ความถนัด ความสนใจ ความสามารถที่เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Different) สอดรับกับแนวคิดพหุปัญญา (Multiple Intelligence) เพื่อแสดงออกถึงตัวตนและศักยภาพของตัวเองส่วนครูผู้สอนต้องมีความตระหนัก

5. แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ที่จะปรับเปลี่ยนบทบาท แสวงหาวิธีการ กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน สิ่งเหล่านี้จะทำให้ครูเกิดทักษะในการสอนและมีความเชี่ยวชาญในบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบเป็นการพัฒนาดน พัฒนางาน และพัฒนาผู้เรียนไปพร้อมกัน

ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีดังนี้ (1) เป็นการพัฒนาศักยภาพการคิดการแก้ปัญหาและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้โดยมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในรูปแบบของความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน (3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด

(4) เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสารสารสนเทศสู่ทักษะการคิดวิเคราะห์ และประเมินค่า (5) ผู้เรียนได้เรียนรู้ความมีวินัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (6) ความรู้เกิดจากประสบการณ์และการสรุปของผู้เรียน (7) ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง

จากลักษณะการเรียนรู้แบบ Active Learning ดังกล่าว จึงควรมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน ดังนี้ (1) การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหาและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (2) จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด (3) จัดให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (4) จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน สร้างร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน (5) จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงานและการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในภารกิจต่าง ๆ (6) จัดกระบวนการเรียนที่สร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน พุด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (7) จัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง (8) จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศและหลักการความคิดรวบยอด (9) ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง (10) จัดกระบวนการสร้างความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้และการสรุปบทวนของผู้เรียน

แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ลักษณะกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้เชิงรุก เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ลดบทบาทการสอนและการให้ความรู้โดยตรงของครูแต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมสร้างองค์ความรู้

และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการทำกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้นำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า คิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ พัฒนาทักษะกระบวนการคิดไปสู่ระดับที่สูงขึ้น รวมถึงเชื่อมโยงกับนักเรียนกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัว ปัญหาของชุมชน สังคม หรือประเทศชาติ กิจกรรมที่ต้องเป็นการนำความรู้ที่ได้ไปใช้แก้ปัญหาใหม่ หรือใช้ในสถานการณ์ใหม่ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดของตนเองอย่างมีเหตุผล

มีโอกาสร่วมอภิปรายและนำเสนอผลงาน และมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียน เพื่อน และผู้สอน จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้คือกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด สามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยินการสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

ทฤษฎีอนุกรมวิธานของบลูม (Bloom's Taxonomy)¹⁴ โดยทฤษฎีอนุกรมวิธานของบลูม ครอบคลุมการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า ไม่เพียงแต่เป็นผู้ฟัง ผู้เรียนต้องอ่าน เขียน ตั้งคำถามและถาม อภิปรายร่วมกันผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ถูกพัฒนาขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1956 โดย เบนจามิน บลูม นักการศึกษาชาวสหรัฐอเมริกา ซึ่งมองว่าการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน โดยเริ่มจากขั้นแรกไปสู่ขั้นสุดท้ายที่มีความยากมากขึ้น ซึ่งบลูมได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งมีระดับการเรียนรู้ 6 ระดับ คือ จดจำ เข้าใจ ประยุกต์ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินค่า ตามลำดับ
2. ด้านจิตพิสัย (Psychomotor Domain) ซึ่งมีระดับการแสดงออก 5 ระดับ คือ รับรู้ ตอบสนอง เห็นคุณค่า สร้างแนวคิด และสร้างอุปนิสัย ตามลำดับ
3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) มีระดับพฤติกรรม 5 ระดับ คือ รับรู้ ทำตาม ทำได้ถูกต้อง ทำอย่างต่อเนื่อง และเป็นธรรมชาติ ตามลำดับ

อนุกรมวิธานของบลูม เป็นทฤษฎีสำคัญที่ช่วยให้ครูกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ที่ชัดเจนสำหรับผู้เรียนและเป็นประโยชน์อย่างมากในการจัดทำแผนการสอน

¹⁴ นรวิทย์ ผันเชียร. (2563). 6 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนในปัจจุบัน. สืบค้น 20 พฤษภาคม, 2564, จาก <https://www.trueplookpanya.com/education/content/78212/-teaartedu-teaart->.

3. สรุป

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน เป็นรูปแบบการสอนหนึ่งที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น โดยคาดหวังให้ผู้เรียนมีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และมีความสุข เกิดกระบวนการคิดขึ้นได้ด้วยตัวเอง เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดประโยชน์กับตนเองและบุคคลรอบข้าง อีกทั้งยังมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีทักษะที่สำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รวมถึงมีความสนใจใฝ่รู้สิ่งต่าง ๆ และมีความคิดที่เป็นระบบ การใช้เกมในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องมีการวางแผนที่ดีโดยการตั้งเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการกำหนดกฎกติกาในการเล่น เพื่อควบคุมการเล่นให้เป็นไปตามที่ต้องการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถยอมรับการชนะ การแพ้ ได้อย่างมีเหตุผล อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนเกิดการวางแผน โดยจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ ภายใต้บรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของบุคลากรในประเทศเป็นหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาวิกฤตด้านการศึกษาที่เกิดขึ้นเพื่อให้บุคคลเหล่านี้เติบโตไปด้วยความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข เพื่อเป็นกำลังสำคัญของชาติ และมีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาประเทศ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานมีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นเพื่อใช้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตัวเองและยังเป็นการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชาติต่อไปอีกด้วย



เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ รอดคุ้ม, คिता เยี่ยมขันติถาวร และอารีรักษ์ มีแจ้ง. (2559). ผลของการใช้เกมที่มีต่อการเรียนรู้และความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2559), 1-10.
- คุณिता เดชะโชติ และจาง ชูคุณ (2561). การใช้เกมการศึกษาเพื่อพัฒนาความจำด้านคำศัพท์ภาษาจีนสำหรับงานบริการในธุรกิจโรงแรม. **การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1: เรื่อง มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : พลัฏญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**. (673-682). สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. **แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579)**. สืบค้น 1 พฤษภาคม, 2561, จาก http://122.154.22.188/newqsds/file_upload/yutthasart20ys.pdf

- โครงการ PISA ประเทศไทย.(2562). **ผลการประเมิน PISA 2018: นักเรียนไทยวัย 15 ปี รู้และทำอะไรได้บ้าง**. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- จันทนา นนธิกร. (2552). **การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้.
- ทิตนา แชมมณี. (2560). **14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรรัชต์ ผันเชียร. (2563). 6 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนในปัจจุบัน. สืบค้น 20 พฤษภาคม, 2564, จาก <https://www.truelookpanya.com/education/content/78212/-teaartedu-teaart->
- ภริกา เลหาไพฑูรย์ และกมล โพธิเย็น. (2561). การสอนโดยใช้เกมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนและเลข 3 หลัก ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา. **วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต**, ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2561), 155–170.
- เรณูมาศ มาอุ้น. (2559). การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ. **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้**, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2559), 169–176.
- วรุตต์ อินทสระ. (2562). **เปลี่ยนห้องเรียนเป็นห้องเล่น**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- วิทยา พัฒนเมธาดา. (2560). **การจัดการเรียนรู้ (Learning Management)**. สืบค้น 20 พฤษภาคม, 2564, จาก <https://www.kansuksa.com/8/>
- สุคนธ์ ลินธพานนท์. (2553). **นวัตกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพรินติ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). **แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- เหียงน ถิ หญือ อี้ (2556). **การใช้เกมคำศัพท์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ นครโฮจิมินห์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Frese, M. , van Gelderen, M. , and Ombach, M. (2 0 0 0). How to plan as s Small Scale Business Owner: Psychological Process Characteristics of Action Strategies and Success. **Journal of Small Business Management**, 3 8 (2) , 1 2 –1 8 .
Massey University Institutional Repository.

Susan A. Ambrose. : ,/et al. ; foreword by Richard E. Mayer. (2 0 1 0). **How Learning Works: Seven Research-Based Principles for Smart Teaching** (1 st ed.) .
USA: Jossey-Bass Publishing Ltd.



การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย

Driving Thailand's Sustainable Development Goals

ไกรสร วันละ, Kraisorn Wanla¹

เสาวลักษณ์ โกศลกิตติธัมพร, Saovalak Kosonkittiumporn²

E-mail: kraisorn.wanla256@gmail.com

Received: August 2, 2021 Revised: August 3, 2021

Accepted: September 26, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ “การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย” ถ้าหากรัฐบาลได้นำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมาเป็นกรอบในการพัฒนาและมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว การพัฒนาที่ยั่งยืน “SDG Index” เป็นการประเมินความก้าวหน้าในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ข้อ ทั้งนี้ประเทศไทยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 74.19 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภูมิภาคเอเชียตะวันออกและเอเชียใต้ที่ 65.7 คะแนน และในรายงานได้ระบุว่า ไทยบรรลุเป้าหมายแล้วในหัวข้อ SDG 1 ขจัดความยากจน (No Poverty) ทั้งยังมีเป้าหมาย SDGs ที่มีสัดส่วนของตัวชี้วัดที่บรรลุเป้าหมายแล้ว และมีแนวโน้มจะบรรลุตามเป้าประสงค์ระยะยาว ประกอบด้วย SDG 4 คุณภาพการศึกษา SDG 6 การจัดการน้ำและสุขาภิบาล และ SDG 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน โดยยังมีเป้าหมายที่ยังคงเป็นความท้าทายสูง (สถานะ สีแดง) ได้แก่ SDG 2 ขจัดความหิวโหย (Zero Hunger) SDG 3 มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี SDG 10 ลดความเหลื่อมล้ำ SDG 14 การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล และ SDG 15 การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศน์ทางบก ซึ่งถือได้ว่าการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย จากคะแนนที่ปรากฏเป็นสิ่งที่น่าพอใจในระดับหนึ่งเท่านั้น

คำสำคัญ: (การขับเคลื่อน), (การพัฒนาอย่างยั่งยืน), (ประเทศไทย)

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม / Student (Public Administration Rajabhat Mahasarakham University).

² รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม / Lecturer of Political Science and Public Administration Rajabhat Maha Sarakham University.

Abstract

This article aims to present Thailand's Sustainable Development Goals drive. Sustainable Development Goals (SDGs) proposed by the United Nations is a commitment to set the direction of sustainable development of the world. Thai government adopted the Sustainable Development Goals as a framework for development and assigned the Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB) to be the main host for driving the Sustainable Development Goals. The Sustainable Development Report "SDG Index" assesses progress towards achieving the 17 Sustainable Development Goals. Thailand has an overall average score of 74.19, higher than the East and South Asia average of 65.7 and in the report stated that Thailand has achieved its goals under the topic SDG 1, No poverty. It also has SDGs targets that account for the proportion of indicators that have been achieved and are likely to meet long-term goals, which consists of SDG 4, Quality Education, SDG 6, Clean Water and Sanitation, and SDG 9, Industry, Innovation and Infrastructure (Red); SDG 2 Zero Hunger, SDG 3 Good Health and Wellbeing, SDG 10 Reduced Inequality, SDG 14 Utilization of oceans and marine resources and SDG 15 The use of terrestrial ecosystems, which can be considered to be satisfactory to a certain extent.

Keywords: (drive), (sustainable development), (Thailand)



1. บทนำ

ประเทศไทยและประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ได้ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนายั่งยืน ค.ศ. 2030 เพื่อสร้างโลกที่ดี และยกระดับคุณภาพชีวิตของทุกคนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง โดยวาระการพัฒนาดังกล่าว ประกอบด้วย 17 เป้าหมายหลักและ 169 เป้าหมายย่อย ซึ่งเชื่อมโยงเกี่ยวพันกัน และมีการกำหนดให้มีตัวชี้วัดเพื่อประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาด้วย³

เมื่อปี พ.ศ. 2558 รัฐบาลของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนายั่งยืน (กพย.) เพื่อขับเคลื่อนพันธกิจตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ให้เกิดเป็นรูปธรรมภายในปี 2573 ตามที่รัฐบาลไทยได้ร่วมลงนามไว้กับองค์การสหประชาชาติ โดยมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) ความครอบคลุมทางสังคม (social inclusion) และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (environmental protection) SDGs ทั้ง 17 เป้าหมายหลัก สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 5 มิติ คือ มิติการพัฒนาคน มิติสิ่งแวดล้อม มิติเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง มิติสันติภาพและความยุติธรรม และมิติความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา

สัญญาประชาคม⁴ ได้ระบุว่าสังคมจะต้องร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายให้ได้ภายในปี 2573 หรือ ค.ศ. 2030 ซึ่งทุกภาคส่วนต้องมีความร่วมมือในการผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยนโยบายของภาครัฐ การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเอกชน และเมืององค์การสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UN Thailand) ได้วางเป้าหมายให้ประชาชนทุกคนในประเทศนำกรอบการพัฒนายั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเป้าหมายทั้ง 17 ข้อ มีดังนี้

³ กานต์ธีรา ฐิติกรัย, *สู่โลกที่ดีกว่าเดิมในปี 2030 ด้วยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) กับ ชล บุนนาค*. (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <https://www.the101.world/chol-bunnag-interview/> (9 กรกฎาคม 2564).

⁴ โกวิท พวงงาม, *การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น*, กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.



- ขจัดความยากจน
- ขจัดความหิวโหย
- มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี
- การศึกษาที่เท่าเทียม
- ความเท่าเทียมทางเพศ
- การจัดการน้ำและสุขาภิบาล
- พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้
- การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ
- อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน
- ลดความเหลื่อมล้ำ
- เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน
- แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน
- การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล
- การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก
- สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก
- ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาพที่ 1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs)⁵

2. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) คืออะไร

SDGs เป็นเป้าหมายการพัฒนาระดับโลกที่องค์การสหประชาชาติ (UN) เสนอขึ้นมาในช่วงปี 2015 และทุกประเทศ รวมถึงไทยได้ให้การรับรองและให้คำมั่นว่าจะร่วมบรรลุเป้าหมายดังกล่าวในปี 2030 ถ้าพูดให้ชัดเจน SDGs เป็นเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงวิถีคิดการพัฒนาในระดับรากฐาน คือเวลาคนคิดเรื่องการพัฒนาที่มักจะนึกถึงเรื่องเศรษฐกิจ แต่ SDGs ต้องการให้ทุกประเทศพิจารณาเรื่องการพัฒนาอย่างสมดุล คือต้องการให้ชีวิตคนมีความมั่นคง โดยเฉพาะคนเล็กคนน้อยและคนเปราะบาง⁶ ให้สังคมมีความมั่งคั่ง ที่ไม่ใช่แค่เรื่องเงิน แต่อาจจะ

⁵ จีรวัฒน์ สุริยะโชติชยางกุล และณณริฏ พิศลยบุตร, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิจัยการสำรวจสถานะของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบท ประเทศไทยและทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และกฎหมายสำหรับ เป้าหมายที่ 16: การส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึง ความยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบและครอบคลุมในทุกระดับ, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2560.

⁶ จีรนนท์ นาคสมทรง, เศรษฐกิจหมุนเวียนหนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและบทบาทของการบัญชี, (วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2563), หน้า 157-172.

รวมถึงวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ในสังคม ทรัพยากร มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ และให้โลกมีความยั่งยืนเรื่องสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร เกิดสันติภาพและมีรัฐบาลที่มีธรรมาภิบาล เคารพสิทธิมนุษยชน และทุกภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย

อีกประการที่สำคัญ SDGs มาจากเป้าหมายการพัฒนาชุดก่อนหน้านี้ คือ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ UN คิดขึ้นและให้ประเทศกำลังพัฒนาดำเนินการ ซึ่งมีหลายคนกล่าวว่า เหมือนมีผู้เชี่ยวชาญหลายคนมาถกเถียงกันที่ไต้หวัน UN แล้วออกมาเป็น MDGs แต่พอสิ้นสุด ปี 2015 ปรากฏว่าประเทศที่นำ MDGs ไปดำเนินการตั้งแต่ปี 2001–2015 หลายประเทศก็ทำได้ดี อย่างประเทศไทย ก็บรรลุหลายข้อและเลยจากความเป็นประเทศกำลังพัฒนาไปแล้ว แต่ก็ยังมีความท้าทายหลายอย่างอยู่ เช่น ในระดับโลกยังมีความยากจน ความเท่าเทียมทางเพศ ประเด็นด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม ยังเป็นปัญหาอยู่ เมื่อ MDGs หมดอายุลง เราจะไปอย่างไรต่อดี ตอนนั้นโลกต้องเจอปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหาความเหลื่อมล้ำก็รุนแรงขึ้น และประเทศต่างๆ ก็ตระหนักถึงเรื่องนี้มากขึ้นด้วย อันเนื่องมาจากวิกฤตยูโรโซนหรือวิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ (subprime mortgage crisis) ทำให้โลกต้องหันกลับมามองว่าแนวทางการพัฒนามาก่อนหน้านี้ยังใช้ได้อยู่อีกหรือไม่ หรือเราจะต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ไปเลย

ดังนั้น ในการประชุมเมื่อปี 2012 ที่เมืองริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล (Rio +20) เลยมีการเสนอเป้าหมายการพัฒนาหลังปี 2015 (Post-2015 Development Agenda) และเสนอให้ช่วงปี 2012 – 2015 มีกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ตอนนั้นมีการประมาณว่า มีคนประมาณ 8.5 ล้านคนที่มีส่วนร่วมกับกระบวนการร่าง SDGs ขณะที่ในประเทศไทยก็มีกระบวนการนี้เช่นกัน คือ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทุนจาก UN มาจัดกระบวนการให้กับคนเล็กคนน้อย และจัดทำเอกสารที่ชื่อว่า ‘อนาคตที่เราอยากเห็น’ (Future We Want) และส่งเข้าไปเป็น input ในการเจรจาที่ UN จะเห็นว่าในแง่หนึ่ง นี่คือการมีส่วนร่วมที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่ UN เคยทำมา และทุกประเทศ ทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีโอกาสส่งเสียงไปในการเจรจา จนกระทั่งออกมาเป็น SDGs 17 ข้อ

3. SDGs กับสหรัฐอเมริกาและอาเซียน

ประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเรื่องต่างๆ คือประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา การที่โดนัลด์ ทรัมป์ ใช้นโยบาย ‘อเมริกาต้องมาก่อน’ (America First) ได้พาสหรัฐฯ หันหลังให้กับคุณค่าหลายอย่างที่ตนเองเคยยึดถือ และยังพาสหรัฐฯ ถอนตัวออกจากความร่วมมือระหว่างประเทศอีกด้วย เรื่องนี้ส่งผลกระทบกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ถ้ามองในภาพใหญ่ของการขับเคลื่อน SDGs คนก็ไม่ได้สนใจการที่สหรัฐฯ ไม่ได้มีบทบาทนำในการขับเคลื่อนเท่าไร เพราะกลไกการขับเคลื่อนนี้ไม่ได้มาโดยสหรัฐฯ แต่ดัน ได้นำโดย UN ซึ่งมีความเข้มข้นมากๆ ใช้เป้าหมาย

เป็นตัวเหนี่ยวนำ และจัดเวทีให้แต่ละประเทศมาแลกเปลี่ยนความก้าวหน้ากัน สหรัฐฯ ก็เป็นเพียง 1 ใน 196 ประเทศเท่านั้น

แต่ถ้ามาดูที่นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ และเป้าหมายแต่ละข้อ ตรงนี้จะมีผลในทางรายละเอียดอยู่พอสมควร ประเด็นที่คนพูดถึงกันมากที่สุดคือ ข้อตกลงปารีส (The Paris Agreement) เพราะสหรัฐฯ กับจีนเป็นสองประเทศมหาอำนาจที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากที่สุดในโลก การที่ข้อตกลงปารีสสำเร็จจึงเป็นเพราะสองประเทศนี้เข้าร่วม ถือเป็นความหวังของโลกมาก ๆ แต่พอทรัมป์ถอนตัวออกไป กลายเป็นว่าโลกต้องมานั่งคิดแล้วคิดอีกว่าเราจะลดก๊าซเรือนกระจกในส่วนของเราอย่างไร ตรงนี้ก็กระทบกับเป้าหมายที่ 13 (ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาโลกร้อน) พอสมควร

อีกประเด็นที่สำคัญคือ การถอนตัวออกจากองค์การอนามัยโลก (WHO) ทำให้เกิดคำถามว่าแล้วองค์กรจะไปอย่างไรต่อ เพราะสหรัฐฯ มีส่วนสำคัญในการสนับสนุน WHO มากทีเดียว นอกจากนี้ ประเด็นเรื่องความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างประเทศทั่วโลกก็ได้รับผลกระทบพอสมควร เพราะเมื่อสหรัฐฯ ถอนตัวหรือเปลี่ยนท่าทีบางอย่าง ประเด็นที่เคยสงบก็กลับมาตึงเครียดกระทบกับเป้าหมายที่ 16 (ส่งเสริมสันติภาพและการเข้าถึงระบบยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน) เช่น ท่าทีที่มีต่ออิหร่านหรือองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) ทำให้รัสเซียเริ่มขยายอำนาจเข้ามาในเขตภูมิภาคยุโรป พวกอุดมการณ์ชาตินิยมก็เริ่มสืบคลานเข้ามาจากทางตะวันออก รวมไปถึงท่าทีของสหรัฐฯ ต่อเอเชียและการเข้ามาของจีนในทะเลจีนใต้ แทนที่สหรัฐฯ จะเข้ามาช่วยบาลานซ์การแผ่อำนาจของจีนกับรัสเซียก็กลายเป็นตรงนี้ลดลงไป ความตึงเครียดในภูมิภาคก็สูงขึ้น

แต่ที่น่าสนใจคือ นอกจากต่างประเทศแล้ว ในประเทศเองก็มีประเด็นเช่นกัน จริงๆ America First คือ White People First กลายเป็นว่าสังคมอเมริกันก็มีการแบ่งแยกเกิดเยาะขึ้น หรือพฤติกรรมการเลือกปฏิบัติของตำรวจหรือผู้รักษากฎหมายก็ปรากฏให้เห็นเยาะขึ้น คนเล็กคนน้อยก็ได้รับผลกระทบเยาะในการเข้าถึงประกันสุขภาพไม่ได้มากเท่าเดิม คนที่ต้องการการสนับสนุนอย่างคนชราหรือคนยากจนก็เสียโอกาสตรงนี้ด้วย⁷

4. SDGs จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศไทย

ในภาพใหญ่ SDGs กลายเป็น global normative framework สำหรับการพัฒนา พูดให้ชัดคือกลายเป็นกรอบที่บอกว่าสิ่งนี้ควร-ไม่ควรทำในเชิงการพัฒนาของโลก เช่น พอมี SDGs เราก็บอกได้ชัดเจนขึ้นว่า เราควรพัฒนาอย่างครอบคลุมขึ้น มีกลไกทางสังคมที่ดูแลคนเล็กคนน้อย หรือถ้าพูดถึงประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อม หลายคนอาจจะเคยบอกว่า เรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพ

⁷ เสถียร ฉันทะ, อรุณอินเทพ, จันทรจิราชนประเสริฐ และกันยพัชรไทรทรัพย์. (2560). โครงการ “การสำรวจสถานะของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทประเทศไทย และทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และกฎหมาย” เป้าหมายที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภูมิอากาศ (climate change) ไม่ใช่เรื่องจริง แต่ SDGs มาบอกว่า เรื่องนี้เราต้องร่วมกันบรรลุนะ คล้ายจะเป็นการสร้างบรรทัดฐานเชิงการพัฒนาขึ้นมา⁸ อีกประเด็นที่น่าสนใจคือ SDGs เปลี่ยนภูมิทัศน์การเมืองเรื่องตัวชี้วัด (indicator) ตรงนี้เป็นอะไรที่ประหลาด เพราะอะไรที่มีตัวชี้วัด ภาครัฐ จะกระตือรือร้นและแก้ไขปัญหานั้น แต่ถ้าไม่มีตัวชี้วัดก็อาจจะเฉยๆ ตรงนี้ในระดับโลกถือเป็นเรื่องที่ซีเรียสมาก เพราะตอนมี MDGs เป้าหมายที่พูดถึงเรื่องสุขภาพจะโฟกัสเฉพาะแค่โรคสำคัญ เช่น โรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคติดต่อสำคัญในช่วงนั้น แต่จะมีโรคเฉพาะกลุ่มที่เกิดในประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้น แต่กลับไม่มีตัวชี้วัดใน MDGs เลยกลายเป็นทุกประเทศมุ่งจัดการแต่โรคที่มีตัวชี้วัด ส่วนโรคที่ไม่มีตัวชี้วัดก็ไม่มีใครสนใจ วงการแพทย์เลยเคลื่อนไหวและเรียกโรคกลุ่มนี้ว่าเป็นโรคเขตร้อนที่ถูกละเลย (Neglected Tropical Disease: NTD) จนกลายเป็นการผลักดันเรื่องนี้เข้าไปเป็นตัวชี้วัดใน SDGs

เพราะฉะนั้น ในภาพใหญ่ จะเห็นว่า SDGs ให้ความสำคัญและมีตัวชี้วัดกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมและสังคมหลายเรื่องที่ไม่เคยมี เรียกได้ว่ามาเปลี่ยนน้ำหนักสิ่งที่รัฐบาลต้องให้ความสำคัญ แทนที่จะเป็นแค่เรื่องเศรษฐกิจอย่างเดียว ก็มีเรื่องสิ่งแวดล้อมเข้ามาด้วย ทำให้รัฐบาลที่ชอบตัวชี้วัดหันมาให้ความสำคัญมากขึ้น ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญค่อนข้างมากในการผลักดันประเด็นเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้าไปอยู่ในกรอบอาเซียน เรามีวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 (ASEAN Community Vision 2025) และถ้าย้อนกลับไป หลังจากมีการปล่อยแผนการพัฒนาที่ยั่งยืนออกมาแล้ว 2 ปีถัดมา กระทรวงการต่างประเทศไทยทำงานร่วมกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ในการเสนอสิ่งที่เรียกว่า ASEAN Complementarities ที่เป็นเหมือนข้อเสนอว่าวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียนจะเชื่อมกับ SDGs อย่างไร ถ้าพูดให้เป็นรูปธรรมคือ อาเซียนจะเลือกประเด็นไหนเพื่อมาให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อน SDGs ซึ่งมี 5 ประเด็นหลักๆ

ประเด็นแรกคือ ความสามารถในการตั้งรับปรับตัว (resilient) ซึ่งจะเน้นไปในทางเศรษฐกิจ การรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติ และคงมีเรื่องโรคระบาดด้วยหลังโควิด เท่าที่ผมคุยกับกระทรวงการต่างประเทศและผู้ที่เกี่ยวข้อง จริงๆ มีการพูดถึงโรคระบาดมาก่อนหน้านี้ เพราะในอาเซียนจะมีคณะกรรมการย่อยที่พูดถึงภัยคุกคามรูปแบบใหม่ รวมถึงโรคระบาดด้วย แต่ก่อนหน้านี้อาจจะไม่ได้มีการพูดคุยหรือมีข้อตกลงอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม แต่พอมีโควิด ความร่วมมือในส่วนนี้ของอาเซียนก็เข้มข้นขึ้นมากเลยทีเดียว และสอดคล้องกับเป้าหมายที่ 1, 11 และ 13 ด้วย

ประเด็นที่สองคือเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน สอดคล้องกับเป้าหมายที่ 9 (ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและนวัตกรรม) ที่พูดถึงความร่วมมือในการจัดทำโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งทางกายภาพและดิจิทัล เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อ (connectivity) ระหว่างประเทศในอาเซียนมากขึ้น

ประเด็นที่สามคือ การผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืน เป็นประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมกับเศรษฐกิจ มีความก้าวหน้าพอสมควรและทั่วโลกก็สนใจ ในอาเซียนก็มีเครือข่ายนักวิชาการที่ทำงาน

⁸ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, กรุงเทพฯ: บางกอกบลิ๊ก, 2534.

ด้านนี้อยู่ ประเด็นต่อมาคือการลดความยากจน ที่น่าจะเป็นประเด็นสำคัญของกลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม) และสุดท้ายคือ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

5. ประเทศไทยกับการขับเคลื่อน SDGs

ถ้าเป็นในแง่เนื้อหาสาระ รายละเอียดเป้าหมาย 17 ข้อ และอีก 169 เป้าหมายย่อยที่เรียกว่าเป้าประสงค์ (target) เราจะพบว่าเนื้อหาสามารถประยุกต์ใช้กับสังคมไทยได้ เพราะมันคือสังคมที่คนอยากเห็น เป็นสังคมที่คนมีความมั่นคงในชีวิต สุขภาพ และเข้าถึงโอกาสได้ เป็นสังคมที่คนเล็กคนน้อยได้รับการดูแล เศรษฐกิจเติบโต แรงงานได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างดีเยี่ยม ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนได้รับการรับรอง ทำให้ถ้ามองโดยรายละเอียด SDGs น่าจะเป็นเรื่องที่หลายคนยอมรับได้ง่ายด้วย แต่ก็อาจจะมียละเอียดียบย่อยบ้าง เช่น บางข้อเหมาะกับประเทศหมู่เกาะขนาดเล็ก บางข้อเหมาะกับประเทศพัฒนาน้อยที่สุด นั่นก็เป็นเรื่องที่เราเข้าใจได้ SDGs ที่น่าสนใจในประเทศไทย

6. SDGs กับเยาวชน

เด็กและเยาวชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างโลกให้น่าอยู่ยิ่งขึ้นได้ในวันข้างหน้า โดยเริ่มจากการสร้างค่านิยมบวกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการลงมือทำปรับพฤติกรรม เช่น การส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน การเลือกวิถีชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการลดและต่อต้านพฤติกรรมด้านลบ ให้ปรับตัวเองมาสร้างค่านิยมในการใช้ซ้ำ ลด ละ เลิก แล่งดการแชร์ส่งต่อ การล้อเลียน โดยการปฏิเสธการกลั่นแกล้ง หรือการ Bully และวาทกรรมที่สร้างความเกลียดชัง หรือ Hate Speech แล้วหันมาใส่ใจกับคนรอบข้างและคนใกล้ตัวให้มากขึ้น นำพลังในตัวมาสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งที่ดีกว่า วันนี้ คุณสามารถเริ่มต้นทำได้แล้วอย่างง่าย ๆ ตามสไตล์ที่เป็นคุณ เพราะการลงมือทำสิ่งที่ดีเพียงเล็กน้อย จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

7. SDGs กับภาคธุรกิจ

เมื่อพูดถึงการทำธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ หลายคนมักจะให้ความสำคัญกับการทำกำไรสูงสุด โดยละเลยต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมไป อย่างไรก็ตามวันนี้ เราต่างปฏิเสธไม่ได้แล้วว่าการทำธุรกิจที่ไร้ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหามลพิษทางอากาศ และทางน้ำ การก่อก๊าซเรือนกระจก ที่นำไปสู่ภาวะโลกร้อน ตลอดจนการใช้แรงงานผิดกฎหมายและการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้น การดำเนินธุรกิจ ที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Business จึงเป็นแนวปฏิบัติใหม่เพื่อบรรเทาผลกระทบเชิงลบและส่งเสริมให้ธุรกิจเติบโตไปพร้อมกับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจ เนื่องจากเป็นการตอบ

โจทย์ของนักลงทุนและผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับธุรกิจที่มีคุณธรรม โดยจะช่วยสร้างผลกำไรในระยะยาว⁹

8. SDGs กับความหลากหลายทางเพศ (LGBTQI+)

ประเทศไทยมีประชากรกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ หรือ LGBTQI+ จำนวนกว่า 4 ล้านคน คิดเป็น 6% ของจำนวนประชากรทั้งหมด แม้ว่าในมุมมองของกลุ่ม LGBTQI+ ทั่วโลกจะเห็นว่า ประเทศไทยค่อนข้างเปิดกว้างเรื่องความหลากหลายทางเพศและยอมรับกลุ่ม LGBTQI+ อย่างเต็มที่ แต่งานวิจัยของกลุ่มธนาคารโลก คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และบริษัท Love Frankie ระบุว่า กลุ่มคนข้ามเพศ 77% หญิงรักหญิง 62.5% และชายรักชาย 49% ในประเทศไทยยังถูกปฏิเสธการรับเข้าทำงานเนื่องจากความแตกต่างทางเพศวิถีและอัตลักษณ์ทางเพศ จะดีกว่าไหมหากคนไทยจะช่วยกันสร้างสังคมที่เปิดกว้างให้ทุกคนมีส่วนร่วมได้อย่างภาคภูมิใจ

9. SDGs กับเกษตรกร

เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ SDGs คือการพัฒนาเพื่อให้ทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล กลุ่มเกษตรกรก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแนวทาง SDGs ได้ โดยการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งก็คือการทำเกษตรที่ครอบคลุมเรื่องวิถีชีวิตของเกษตรกร กระบวนการผลิต และการจัดการทุกระบบ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น เปลี่ยนจากการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวแบบเดิมมาทำเกษตรผสมผสาน การปลูกพืชแปลงใหญ่ การลดการใช้สารเคมี รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเข้าสู่การเป็น smart farmer ซึ่งจะช่วยลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพในการทำการเกษตร และนำไปสู่การพึ่งตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรโดยรวม

10. SDGs กับชีวิตคนเมือง

คุณภาพชีวิตที่ดีไม่ได้หมายถึงความสำเร็จในหน้าที่การงานหรือการมีเงินทองเท่านั้น แต่หมายถึงการมีสุขภาพที่ดี สังคมที่ดีและสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วย¹⁰ คุณภาพชีวิตที่ดีจึงเริ่มต้นได้ง่าย ๆ ด้วยการจัดสรรเวลาในแต่ละวันให้เกิดความสมดุล ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการพักผ่อน นอกจากนี้บ่อยครั้งที่การใช้ชีวิตที่แข่งกับเวลาในเมืองใหญ่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในหลายด้าน เช่น มลภาวะทางอากาศและน้ำ ปัญหา

⁹ พีรพัฒน์ พันศิริ, เอกสารประกอบการสอนรายวิชา การพัฒนาองค์กรชุมชน, นครปฐม : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2559.

¹⁰ สรรเสริญ วงศ์ชูม, การวางแผนพัฒนาประเทศ, กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง, 2554.

ขยะ รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพต่าง ๆ ดังนั้น หากคนเมืองเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ชีวิตอย่าง สมดุลและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ก็จะช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ในที่สุด

11. SDGs กับอาหารริมทาง

อาหารริมทาง (Street Food) เป็นเสน่ห์ของประเทศไทยที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่ว ทุกมุมโลก ด้วยความหลากหลายของอาหาร ผสมกับรสชาติที่โดดเด่น และราคาที่ย่อมเยา ทำให้ Street Food ไทยครองใจนักท่องเที่ยวทั่วโลก แต่ทว่าการท่องเที่ยวและการใช้ชีวิตประจำวันของเราได้ ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยขึ้น ด้วยขยะที่เพิ่มมากขึ้นทุกวันจากการใช้ภาชนะแบบ ใช้ครั้งเดียวอย่างฟุ่มเฟือยและการจัดการขยะที่ไม่ถูกต้อง¹¹ถึงเวลาแล้วที่เราจะพลิกโฉม Street Food ไทยให้มีสุขอนามัยที่ดี สะอาด ปลอดภัย ไม่สร้างมลภาวะ แต่สร้างความประทับใจให้ผู้บริโภค ด้วย การยึดหลัก 3Rs ได้แก่ การลดการใช้ภาชนะแบบใช้ครั้งเดียว นำภาชนะกลับมาใช้ซ้ำ และเพิ่มการ แปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ (Reduce Reuse and Recycle) เพียงเราเริ่มที่ตัวเราเองและส่งต่อ จิตสำนึกนี้ไปยังคนรุ่นหลัง ก็จะทำให้คุณภาพชีวิตของคุณและคนรุ่นต่อไป พัฒนาไปอย่างยั่งยืน

12. บทสรุป

การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ร่วมในการร่วมคิดในการประชุม การตรวจสอบ การแก้ปัญหา จะต้องมีความสามัคคีการร่วมทำ เพื่อให้เป้าหมายบรรลุพร้อมยอมรับการร่วมปรับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทุกภาคส่วน ทั้งรัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมมือกันเป็นหุ้นส่วนขับเคลื่อนการพัฒนา ตามที่องค์การ สหประชาชาติได้ระดมความพยายามกำหนดวาระเพื่อให้ประเทศต่างๆ บรรลุเป้าหมายการพัฒนาให้ เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเพื่อความยั่งยืนของไทยและโลกของเราให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และนำไปสู่ การพัฒนาที่ยั่งยืนได้



¹¹ ลดาวัลย์ คำภา, ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, (วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 6(2)), หน้า 1-27.

เอกสารอ้างอิง

- กานต์ธีรา ภูริวิกรัย. (2564). **สู่โลกที่ดีกว่าเดิมในปี 2030 ด้วยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)**
- กับ ชล บุนนาค. <https://www.the101.world/chol-bunnag-interview/>. เข้าถึงเมื่อ 9 กรกฎาคม 2564.
- โกวิท พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิรวัดน์ สุริยะโชติชยางกุล และณณวิฏ พิศลยบุตร. (2560). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิจัยการสำรวจสถานะของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบท ประเทศไทยและทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และกฎหมายสำหรับเป้าหมายที่ 16: การส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึง ความยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบและครอบคลุมในทุกระดับ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จิรนนท์ นาคสมทรง. (2563). **เศรษฐกิจหมุนเวียนหนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและบทบาทของการบัญชี**. วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 12(3), 157–172.
- พีรพัฒน์ พันศิริ. (2559). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา การพัฒนาองค์กรชุมชน.นครปฐม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม**.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). **การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.
- ลดาวัลย์ คำภา. (2555). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 6(2). หน้า1–27.
- สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. (2554). **การวางแผนพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- เสถียร ฉันทะ,อรุณีอินเทพ,จันทร์จิราชนประเสริฐ และกันยพัชรไตรทรัพย์. (2560). **โครงการ “การสำรวจสถานะของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทประเทศไทย และทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และกฎหมาย” เป้าหมายที่ 2**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.



การบริหารจัดการขยะตามหลักอิทธิบาท 4 ในยุค Renewal Energy 4.0

Waste management Based on Accomplishment Path Principle

in the Renewal Energy 4.0

เกศี จันทราประภาวัฒน์, Kesee Chanthaprapawat¹

E-mail: Mam_kesee@hotmail.com

Received: April 7, 2021 Revised: April 24, 2021

Accepted: August 30, 2021

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการขยะในยุค Renewal Energy 4.0 ใช้เทคโนโลยีการฝังกลบ เทคโนโลยีเตาเผาขยะ เทคโนโลยีการผลิตก๊าซเชื้อเพลิงจากขยะ เทคโนโลยีการย่อยสลายขยะ และเทคโนโลยีเชื้อเพลิงจัดการขยะ ซึ่งมีปัจจัยการบริหารจัดการขยะ โดยใช้หลักทฤษฎี PDCA ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Plan – P) 2) การปฏิบัติตามแผน (Do – D) 3) การตรวจสอบ (Check – C) 4) การปฏิบัติ ส่วนปัจจัยทางอิทธิบาท 4 ซึ่งได้แก่ 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา เป็นตัววัดความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะ การบริหารตามหลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการขยะในยุค Renewal Energy 4.0 เป็นเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แก่ แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย แผนอนุรักษ์พลังงาน แผนพัฒนาพลังงานทดแทน และพลังงานทางเลือก แผนการจัดหาก๊าซธรรมชาติของไทย และแผนบริหารจัดการน้ำมันเชื้อเพลิง โดยในการจัดทำแผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก ซึ่งให้ความสำคัญในการส่งเสริมการผลิตพลังงานจากวัตถุดิบพลังงานทดแทนที่มีอยู่ภายในประเทศให้ได้เต็มตามศักยภาพด้วยเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมเพื่อผลประโยชน์ร่วมในมิติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: (การบริหารจัดการ), (ขยะ), (หลักอิทธิบาท 4)

¹ บริษัท สยามควอลิตี้แลนด์ จำกัด / SIAM QUALITYLAND COMPANY LIMITED.

Abstract

The waste management in renewal era uses landfill technology, the Waste Incineration Technology, the gas technology produced fuel from the waste, waste disposal and the fuel technology, in which all have the management factor of the waste management using the PDCD theory consisting of; 1) Planning (plan-P), 2) Practicing of the plan (Do-D), 3) Checking (Check-C), 4) Practicing (Action-A). The factors of *Iddhipāda* or Accomplishment Path are; 1) *Chanda* or inspiration, 2) *Viriya* or exertion, 3) *Citta* or thoughtfulness, 4) *Vimangsa* or working with wisdom which are measurement key of waste management success. The Principle of Accomplishment Path used for waste management in Renewal Energy 4.0 is consistent with the National Economic and Social Development Plan, including Thailand Power Development Plan, Energy the Conservation Plan, Renewable Energy Plan and Alternative Plan, Fuel Management Plan, Renewable Energy Plan and Alternative Development. These plans focus on promoting the energy producing technology from raw materials for substitution of the existing energy used in Thailand with its full potential and suitable technology in both social welfare and environment dimension.

Keywords: (Management), (Waste), (Four Accomplishment Path)



1. บทนำ

ในสถานการณ์ที่บ้านเมืองทั้งกับประเทศไทยและโลกกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างหนักเนื่องจากโรคระบาดร้ายแรง ยังไม่มีทีท่าว่าจะดีขึ้นอย่าง “ไวรัสโคโรนา” หรือ “โควิด - 19” สร้างความหวาดผวให้กับผู้คนทั่วโลก “ฟู้ดเดลิเวอรี” จะกลายเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่ได้รับอานิสงส์เชิงบวกจากผลกระทบที่เกิดขึ้นมากที่สุด เนื่องจากช่วยตอบโจทย์ด้านความสะดวกสบาย ทั้งยังลดความเสี่ยงในการออกไปพบปะกับผู้คนในที่สาธารณะ ชะยะจากบริการส่งอาหาร ประกอบด้วย ถูกลพลาสติก กล่องพลาสติก และพลาสติกใช้ครั้งเดียวทิ้ง ไม่ว่าจะเป็นช้อน ส้อม ไม้จิ้ม เพิ่มขึ้นร้อยละ 15 จาก 1,500 ตันต่อวันเป็น 6,300 ตันต่อวัน ชะยะที่เกิดจากหน้ากากอนามัยใช้แล้วเพิ่มสูงขึ้นแล้วกลายเป็นขยะพิษ หรือขยะติดเชื้อ โดยมีปริมาณการทิ้งเพิ่มสูงขึ้นทั่วประเทศประมาณ 1. – 2 ล้านชิ้นต่อวัน โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นถึง 150 ตันต่อวัน ที่พบถูกทิ้งอย่างถูกวิธีผ่านการทิ้งแบบคัดแยกขยะแล้ว แต่ยังมีที่ไม่รวมอยู่ในส่วนที่ทิ้งไม่ถูกวิธีปะปนกับขยะชุมชนทั่วไปด้วย พลเมืองทั้งประเทศ 70 ล้านคน ใช้หน้ากากอนามัยประมาณ 40 ล้านคน สร้างขยะเฉลี่ย 20 ล้านชิ้นต่อวัน

เพราะบางคนอาจใช้ซ้ำ ชะหน้ากากที่ผ่านการใช้งานแล้ว ปนเปื้อนสารคัดหลั่งสิ่งสกปรกต่างๆ หรือ แม้กระทั่งมีเชื้อโควิด - 19 ต้องทิ้งอย่างระมัดระวัง มลพิษพลาสติกและวิกฤตการจัดการของเสีย ปี 2564 เป็นปีที่เรายังคงเห็นหน้าลดใช้พลาสติกใช้ครั้งเดียวทิ้ง มุ่งสู่การใช้วัสดุอุปกรณ์ใช้ซ้ำและนำภาชนะไปเติมเพื่อลดบรรจุภัณฑ์พลาสติกใช้ครั้งเดียวทิ้ง เมื่อกระบวนการรีไซเคิลและการจัดการขยะยังไร้ประสิทธิภาพและยังมีความยั่งยืนที่จะจัดการขยะแล้วยังมีขยะจำนวนมากที่เกิดขึ้นในช่วงเกิดวิกฤตและหลังจากเกิดวิกฤตอีก ถ้าเรายังไม่ตระหนักถึงมลพิษพลาสติก ที่เกิดขึ้นอย่างหนักหน่วงช่วงหลังจากนี้ และเปิดให้ใช้พลาสติกใช้ครั้งเดียวทิ้งขยายตัวเพิ่มขึ้น อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เราจะต้องเผชิญกับวิกฤตทางนิเวศวิทยาจากมลพิษพลาสติกทบทวนทวิศุณัฐบาลต้องยกระดับ roadmap ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่อย่างเร่งด่วน เริ่มต้นการตั้งเป้าหมายเพื่อลดปริมาณขยะลงให้มากที่สุด เพิ่มประสิทธิภาพการแยกขยะในทุกระดับ และสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนให้เห็นว่าการแยกขยะเป็นหัวใจสำคัญของการลดปริมาณขยะ

การใช้เทคโนโลยีในการจัดการขยะจึงมีความสำคัญ เพื่อให้พลังงานขยะมีการพัฒนาควบคู่กับสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน กระทรวงพลังงานได้ทบทวนการจัดทำแผนพลังงาน 5 แผนหลักในช่วงปี พ.ศ. 2558 – 2579 ที่สอดคล้องกับกรอบของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แก่ แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย แผนอนุรักษ์พลังงาน แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก แผนการจัดหาก๊าซธรรมชาติของไทย และแผนบริหารจัดการน้ำมันเชื้อเพลิง โดยในการจัดทำแผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก (Alternative Energy Development Plan: AEDP 2015) จะให้ความสำคัญในการส่งเสริมการผลิตพลังงานจากวัตถุดิบพลังงานทดแทนที่มีอยู่ภายในประเทศให้ได้เต็มตามศักยภาพ การพัฒนาศักยภาพการผลิตพลังงานทดแทนด้วยเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสม และการพัฒนาพลังงานทดแทนเพื่อผลประโยชน์ร่วมในมิติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน การพัฒนาพลังงานทดแทนเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดนโยบายพลังงานในภาพรวมที่จำเป็นต้องบูรณาการร่วมกับแผนพลังงานอื่น ๆ เพื่อให้การขับเคลื่อนสอดคล้องกัน ในการจัดทำแผน AEDP2015 ได้นำคำพยากรณ์ความต้องการใช้พลังงาน ขั้นสุดท้ายตามแผนอนุรักษ์พลังงาน (Energy Efficiency Plan: EEP 2015) นโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานทดแทนด้วยระบบผลิตพลังงานไฟฟ้าและความร้อนร่วมเป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดการลงทุนเพิ่มประสิทธิภาพระบบผลิตพลังงาน รวมไปถึงการสนับสนุนระบบผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์และน้ำเสียจากโรงงาน การนำพลังงานแสงอาทิตย์มาผลิตน้ำร้อนและอบแห้งในภาคธุรกิจ เป็นต้น การเพิ่มสัดส่วนการใช้เชื้อเพลิงพลังงานทดแทนเพื่อลดการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลเป็นการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันให้กับอุตสาหกรรมในการลดต้นทุนการผลิตโดยการนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ ลดภาระค่าใช้จ่ายจากเชื้อเพลิงฟอสซิล และสร้างสุขภาวะที่ดีต่อชุมชนรอบโรงงานด้วย ในการจัดทำแผน AEDP2015 ได้นำคำพยากรณ์ความต้องการใช้พลังงานขั้นสุดท้ายตามแผนอนุรักษ์พลังงาน (Energy Efficiency Plan: EEP 2015) กรณีที่สามารถบรรลุเป้าหมายลดความเข้มการใช้พลังงาน

(Energy Intensity) คาคการณ์ความต้องการใช้พลังงานขั้นสุดท้าย ณ ปี 2579 จะอยู่ที่ระดับ 131,000 พันตันเทียบเท่าน้ำมันดิบ (ktoe) ค่าพยากรณ์ความต้องการพลังงานไฟฟ้าสุทธิของประเทศจากแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย (Power Development Plan: PDP2015) ในปี 2579 มีค่า 326,119 ล้านหน่วยหรือเทียบเท่า 27,789 ktoe ค่าพยากรณ์ความต้องการใช้พลังงานความร้อน ในปี 2579 เท่ากับ 68,413 ktoe และค่าพยากรณ์ความต้องการใช้เชื้อเพลิงในภาคขนส่งจากแผนบริหารจัดการน้ำมันเชื้อเพลิง ในปี 2579 มีค่า 34,798 ktoe มาเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานทดแทน รวมทั้งพิจารณาถึงศักยภาพแหล่งพลังงานทดแทนที่สามารถนำมาพัฒนาได้ ทั้งในรูปของพลังงานไฟฟ้า ความร้อน และเชื้อเพลิงชีวภาพภายใต้แผน AEDP2015 เป็นร้อยละ 30 ของการใช้พลังงานขั้นสุดท้ายในปี 2579 ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาพลังงานทดแทน กระทรวงพลังงานกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาพลังงานทดแทนในปี 2558 – 2579 ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเตรียมความพร้อมด้านวัตถุดิบและเทคโนโลยีพลังงานทดแทนเป้าประสงค์ การพัฒนาความสามารถในการผลิต บริหารจัดการวัตถุดิบ ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มศักยภาพการผลิต การใช้และตลาดพลังงานทดแทนเป้าประสงค์ การผลักดันความสามารถในการผลิตและความต้องการพลังงานทดแทน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างจิตสำนึกและเข้าถึงองค์ความรู้ข้อเท็จจริงด้านพลังงานทดแทนเป้าประสงค์ การสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจต่อการผลิตการใช้พลังงานทดแทนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. ขยะ

ความหมายของขยะ หรือขยะมูลฝอย

มูลฝอย (Solid Wastes) คือ ของเสียที่เกิดขึ้นจากการกระทำ หรือกิจกรรมซึ่งโดยปกติจะเป็นของแข็ง (Solid) หรือกึ่งของแข็ง (Semisolid) และจะถูกทิ้งหลังจากมีการใช้ หรือเมื่อไม่มีความต้องการ² เป็นสิ่งของที่ชำรุดเสียหายใช้ไม่ได้ หรือเสื่อมคุณภาพ ต้องกำจัดทำลาย หรือสิ่งของที่ต้องทิ้ง หรือแจกจ่ายให้แก่ผู้อื่น เช่น เศษกระดาษ เศษอาหาร ขวดแก้ว พลาสติก ซากสัตว์ ซากรถยนต์ เป็นต้น³ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นของแข็ง อาจเน่าเปื่อยได้หรือไม่ก็ตาม ที่ทิ้งแล้วจากอาคารบ้านเรือน หรือสถานที่อื่น ๆ เช่น ตลาดสด โรงงานและฟาร์มเลี้ยงสัตว์⁴ ที่ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนิน

² ส่วนสิ่งแวดล้อม จัดหัตถุทยาณี, **คู่มือองค์ความรู้การบริหารจัดการขยะมูลฝอย**, เอกสารเผยแพร่ศูนย์การเรียนรู้การคัดแยกขยะและภายในสำนักงานบริหารส่วนตำบลโดนประดู่, หน้า 1.

³ ยุพดี เสตพรรณ, **ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร: พิศัยการพิมพ์, 2544), หน้า 1.

⁴ สุธีรา ตูลยะเสถียร และคณะ, **มลพิษสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาส์น (1997), 2544), หน้า 1.

ชีวิตของมนุษย์ เมื่อหมดคุณค่า หรือไม่สามารถใช้งานได้ ไม่เป็นที่ต้องการของมนุษย์อีกต่อไปจะถูกทิ้งขว้าง⁵

ประเภทของขยะ

การจำแนกประเภทของขยะ มีดังนี้⁶

1) การจำแนกตามลักษณะทางกายภาพ เป็นการจำแนกขยะมูลฝอยตามลักษณะที่ปรากฏและมองเห็นจากภายนอก ได้แก่

(1) ขยะเปียก (garbage) หมายถึง ขยะมูลฝอยที่เป็นสารอินทรีย์ชนิดต่าง ๆ และมีความชื้นสูงสามารถย่อยสลายได้ง่าย โดยกระบวนการทางชีวภาพ เช่น เศษอาหาร เศษพืชผัก และผลไม้ เศษหญ้า เป็นต้น

(2) ขยะแห้ง (rubbish and trash) หมายถึง ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในรูปของสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ ซึ่งมีความชื้นต่ำย่อยสลายด้วยกระบวนการทางชีวภาพได้ยาก เช่น กระดาษ กลังกระดาษ เศษกิ่งไม้ใบไม้ เศษยาง เศษผ้า เศษแก้ว หรือขวดแก้ว เศษหนัง หรือผลิตภัณฑ์หนัง เศษกระป๋องโลหะ เศษพลาสติก เป็นต้น

(3) เถ้า (ash) หมายถึง ซากของแข็งที่เหลือจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงประเภทฟืนหรือถ่านหินที่ให้พลังงานความร้อนทั้งในบ้านพักอาศัย ในอาคาร หรือในโรงงานต่าง ๆ

(4) เศษสิ่งก่อสร้าง (demolition and construction waste) หมายถึง ขยะมูลฝอย ที่เกิดจากการก่อสร้าง หรือการรื้อถอนอาคาร เช่น เศษเหล็ก เศษอิฐ เศษปูนซีเมนต์ เศษกระเบื้อง เศษท่อพีวีซี เศษสายไฟ เศษหินและเศษไม้ เป็นต้น

(5) ซากสัตว์ต่าง ๆ (dead animal) หมายถึง ซากสัตว์ต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น สัตว์เลี้ยงตามบ้านเรือนที่ตายลงจากภาคเกษตรกรรม ซากสัตว์ในฟาร์มปศุสัตว์ที่อาจตายลงจากการเกิดโรคระบาดและจากภาคอุตสาหกรรม เศษชิ้นส่วนของสัตว์ที่เหลือจากโรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูปหรืออาหารกระป๋อง เป็นต้น

(6) ตะกอนจากระบบบำบัดน้ำเสีย (sludge) หมายถึง กากตะกอนที่เกิดจากการบำบัดน้ำเสียในระบบบำบัดน้ำเสียของชุมชน หรือภายในโรงงานทั้งหลาย โดยอาจมีลักษณะเป็นของแข็ง หรือกึ่งของแข็ง มีทั้งส่วนที่สามารถย่อยสลายได้และย่อยสลายไม่ได้ด้วยกระบวนการทางชีวภาพ

⁵ Shah, K. L., **Basic of Solid and Hazardous Waste Management Technology**, (New Jersey: Prentice-Hall, Inc, 2000), p.1.

⁶ อาณัติ ต๊ะปินดา, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), หน้า 10.

(7) ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Waste from Electronic Equipment, WEEE) หมายถึง ขยะที่เกิดขึ้นจากภาคธุรกิจซึ่งผลิตสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ออกมาจำหน่ายในตลาด และเมื่อสินค้าเหล่านั้นเสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งานลงก็กลายเป็นขยะที่ต้องนำไปกำจัดทำลาย ซึ่งส่วนใหญ่มักจะมีขนาดใหญ่และมีน้ำหนักมาก ได้แก่ ซากตู้เย็น เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเสียง เครื่องซักผ้า เครื่องปรับอากาศ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

2) การจำแนกตามองค์ประกอบตามลักษณะของขยะมูลฝอยว่าประกอบไปด้วยวัตถุใดบ้าง และวัตถุนั้นมีประโยชน์ที่จ่านำกลับมาใช้ใหม่ได้อีกหรือไม่ ได้แก่

(1) ขยะอินทรีย์ (Organic Waste) ได้แก่ ขยะมูลฝอยที่สามารถย่อยสลายได้ด้วยกระบวนการทางชีวภาพ โดยมีจุลินทรีย์ทำหน้าที่ย่อยสลาย เช่น เศษอาหาร เศษพืชผักและผลไม้ เศษหญ้า เศษใบไม้ และกิ่งไม้ รวมทั้งซากสัตว์และมูลสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น ขยะประเภทนี้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ในรูปของการนำมาทำปุ๋ยหมัก

(2) ขยะที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ (recycle waste) ได้แก่ ขยะมูลฝอยที่มีศักยภาพในการนำมาแปรรูป เพื่อใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น แก้ว กระดาษ โลหะ เหล็ก พลาสติกอะลูมิเนียม หนังส และยาง เป็นต้น ขยะประเภทนี้เมื่อนำมาทำการคัดแยกผ่านกระบวนการแปรรูปแล้วสามารถนำมาเป็นวัตถุดิบ เพื่อใช้ในการผลิตสินค้า หรืออาจนำไปเป็นส่วนผสมกับวัตถุดิบใหม่เพื่อลดปริมาณการใช้ทรัพยากรธรรมชาติลงได้

(3) ขยะที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ (non recycle waste) ได้แก่ ขยะมูลฝอยที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น เศษผ้า เศษอิฐ และเศษปูนจากการก่อสร้าง เศษวัสดุต่าง ๆ จากการรื้อถอนอาคาร ถังจากการเผาไหม้เชื้อเพลิง ตลอดจนเศษชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์บางชนิด เป็นต้น ขยะเหล่านี้ไม่มีศักยภาพในการนำกลับมาใช้ได้อีก จึงต้องนำไปฝังกลบทำลายยังสถานที่ฝังกลบเท่านั้น

(4) ขยะติดเชื้อ (infectious waste) ได้แก่ ขยะมูลฝอยที่มีเชื้อโรคปนเปื้อนอยู่ซึ่งจะทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ได้ เช่น เนื้อเยื่อ หรือชิ้นส่วนอวัยวะต่าง ๆ รวมทั้งวัสดุที่สัมผัสกับผู้ป่วย เช่น สำลี ผ้าพันแผล เข็มฉีดยา มีดผ่าตัด และเสื้อผ้าผู้ป่วย เป็นต้น

3. เทคโนโลยีการจัดการขยะเป็นพลังงานในยุค RE 4.0

วิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยีและนวัตกรรม หรือที่รัฐใช้คำว่า Value-Based Economy สู่ RE 4.0 หรือพลังงานทดแทน 4.0 ในอีก 5 ปีข้างหน้าจะประกอบด้วยไฟฟ้าชุมชนเสรี ผลิตเองขายเอง เปิดประตูสู่ Smart Grid พลังงานขยะเฟื่องฟู สิ่งแวดล้อมยั่งยืน พื้นฟูหลัก 3R Solar Cell ไม่ต้องพึ่งพา รัฐทั้งแบบ Farm และ Roof Top รับซื้อไฟฟ้าเชื้อเพลิงแบบ Hybrid RE ขายไฟฟ้าแบบ Firm ระบบกักเก็บพลังงานไฟฟ้า (Energy Storage) สู่เชิงพาณิชย์ ยุคทองของน้ำมันเชื้อเพลิงชีวภาพ: เอทานอล – ไบโอดีเซล รถยนต์ไฟฟ้าแข่งขันกันเต็มรูปแบบและนิวเคลียร์ฟิวชั่น (Fusion) เป็นที่สนใจและมีการ

พัฒนามากขึ้นขยะเป็นพลังงานหมุนเวียนรูปแบบหนึ่ง ที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบ ในการผลิตไฟฟ้าและ พลังงานความร้อน ประเทศไทยมีเทคโนโลยีการจัดการการกำจัดขยะมูลฝอยให้เลือกหลายแบบ โดย เทคโนโลยีกำจัดขยะที่สามารถแปลงขยะเป็นพลังงานและใช้ผลิตกระแสไฟฟ้า ดังนี้⁷

1) เทคโนโลยีการฝังกลบ และระบบผลิตก๊าซชีวภาพจากหลุมฝังกลบขยะ (Landfill Gas to Energy) ขยะที่ถูกฝังในหลุมฝังกลบจะเกิดการย่อยสลายด้วยจุลินทรีย์ ซึ่งมีทั้งใช้ออกซิเจนในการทำ ปฏิกิริยาทำให้เกิดก๊าซชีวภาพ ซึ่งมีก๊าซมีเทน (CH₄) เป็นองค์ประกอบหลัก ต้องเก็บรวบรวม ก๊าซชีวภาพจากหลุมฝังกลบขยะมูลฝอย เพื่อนำมาเปลี่ยนเป็นพลังงาน ซึ่งเทคโนโลยีนี้ได้รับความนิยม เนื่องจากสามารถใช้ประโยชน์จากก๊าซชีวภาพ จากการฝังกลบขยะได้หลากหลาย โดยการนำไป ผลิตกระแสไฟฟ้า ใช้เป็นเชื้อเพลิงโดยตรงทดแทนก๊าซธรรมชาติ ใช้เชื้อเพลิงสำหรับหม้อไอน้ำ ในงานอุตสาหกรรม ใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับยานพาหนะโดยผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพก๊าซ และทำให้เป็นของเหลว เป็นต้น เทคโนโลยีนี้มีข้อดี คือ ค่าใช้จ่ายถูกที่สุด เมื่อเทียบกับเทคโนโลยีอื่น และได้ก๊าซธรรมชาติเป็นผลพลอยได้ ส่วนข้อเสีย คือ หาแหล่งสถานที่ฝังกลบยาก เนื่องจากการ ต่อต้านของชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง

2) เทคโนโลยีเตาเผาขยะ (Incineration) เป็นกระบวนการเผาไหม้ขยะมูลฝอยที่ใช้อากาศ มากกว่าความต้องการอากาศในการเผาไหม้ทางทฤษฎี (Stoichiometric Condition) เป็นปฏิกิริยาคาย ความร้อน ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ที่ได้ คือ ความร้อน (Heat) ซึ่งสามารถใช้งานกับหม้อต้มไอน้ำเพื่อผลิต ไฟฟ้าได้ และสามารถกำจัดปริมาณขยะมูลฝอยได้ประมาณร้อยละ 80 – 90 โดยต้องมีการออกแบบ เตาเผาให้เหมาะสม กับปริมาณและองค์ประกอบของขยะมูลฝอยและปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ ค่า ความชื้นและค่าความร้อนของขยะมูลฝอยซึ่งมีการผันแปรตามฤดูกาลและลักษณะองค์ประกอบของ ขยะมูลฝอย นอกจากนี้ ปัญหามลภาวะ เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะมลภาวะ ทางอากาศ การปนเปื้อนของขยะอันตรายจากครีวเรือนไม่เพียงแต่จะก่อให้เกิดการปลดปล่อยสารพิษ ดังกล่าวออกสู่บรรยากาศ แต่ยังคงมีสารพิษค้างในขี้เถ้า ที่เหลือจากการไหม้ซึ่งต้องนำไปกำจัดด้วย การฝังกลบในขั้นตอนสุดท้าย ระบบเตาเผาขยะมูลฝอยมีหลายแบบแต่ที่นิยมใช้แพร่หลายในการเผา ขยะมูลฝอย มี 3 แบบ คือ

(1) เตาเผาแบบตะกรับ (Stoker-Fired or grate-Fired Incinerator) เป็นเตาเผาที่นิยม ใช้กันมากในปัจจุบัน

(2) เตาเผาฟลูอิไดส์เบด (Fluidized Bed Incinerator) และ

(3) เตาเผาชนิดควบคุมการเผาไหม้ (Controlled-Air Incinerator)

⁷ ทวารัฐ สุตะบุตร, บทสัมภาษณ์เรื่อง ทิศทางและนโยบาย ENERGY 4.0, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.eppo.go.th> [27 ธันวาคม 2564].

เทคโนโลยีนี้มีข้อดี คือ เหมาะกับสถานที่ที่มีพื้นที่จำกัด ส่วนข้อเสีย คือ เงินลงทุน และค่าใช้จ่ายการดำเนินงานค่อนข้างสูงจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความชำนาญในการเดินระบบ และหากการก่อสร้างเตาเผาไม่ได้มาตรฐาน การเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์จะก่อให้เกิดปัญหามลภาวะด้านสิ่งแวดล้อม

3) เทคโนโลยีการผลิตก๊าซเชื้อเพลิงจากขยะ (Municipal Solid Waste Gasification) เป็นกระบวนการทำให้ขยะเป็นก๊าซโดยการทำปฏิกิริยาสันดาปแบบไม่สมบูรณ์ (Partial Combustion) โดยสารอินทรีย์ในขยะจะทำปฏิกิริยากับอากาศ หรือออกซิเจน ปริมาณจำกัด ทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ ไฮโดรเจน และก๊าซเชื้อเพลิง ซึ่งนำไปผลิตไฟฟ้า หรือให้ความร้อนโดยตรงต่อไป ในกรณีที่ใช้อากาศเป็นก๊าซทำปฏิกิริยา ก๊าซเชื้อเพลิงที่ได้จะมีค่าความร้อนต่ำประมาณ 3 – 5 MJ/Nm³ แต่ถ้าใช้ออกซิเจนเป็นก๊าซทำปฏิกิริยา ก๊าซเชื้อเพลิงที่ได้จะมีค่าความร้อนสูงกว่า คือ ประมาณ 15 – 20 MJ/Nm³ ข้อดีของเทคโนโลยีนี้ คือ การเผาในแก๊สซิไฟเออร์ จะมีมลพิษน้อยกว่าการเผาแบบทั่วไป ส่วนข้อเสีย คือ มีขั้นตอนการทำงานค่อนข้างมาก เงินลงทุนค่อนข้างสูง ระบบยังไม่ค่อยแพร่หลาย

4) เทคโนโลยีย่อยสลายแบบไม่ใช้ออกซิเจน (Anaerobic Digestion: AD) เป็นการนำขยะประเภทเศษอาหาร เศษผัก และผลไม้ไปหมักในบ่อหมักขยะแบบปิด ซึ่งอาจมีรูปแบบถังหมักขยะ โดยจะต้องแยกขยะใช้เฉพาะขยะอินทรีย์ ผลการย่อยสลายด้วยจุลินทรีย์แบบไม่ใช้ออกซิเจน จะทำให้สารอินทรีย์ย่อยสลายเปลี่ยนเป็นก๊าซชีวภาพ โดยมีก๊าซมีเทน (CH₄) เป็นองค์ประกอบหลัก และสามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงผลิตพลังงานได้ อุปกรณ์กระบวนการย่อยสลายแบบไร้อากาศ ประกอบด้วยส่วนของ Heated Digester Tank, Gas Holder สำหรับการจัดเก็บแก๊สชีวภาพ และ Gas-Burning Engine/Generator Set ในกรณีที่มีการผลิตไฟฟ้าขยะอินทรีย์เสียถูกแปลงในถึงและ 60% ของเสียนี้จะถูกแปลงเป็นแก๊สชีวภาพ อัตราการสลายขึ้นอยู่กับลักษณะของเสีย และอุณหภูมิในการทำงาน แก๊สชีวภาพมีค่าความร้อนระหว่าง 50% และ 70% ของก๊าซธรรมชาติและสามารถเผาโดยตรงใน Modified Natural Gas Boilers หรือใช้ในการทำงานของ Internal Combustion Engines ข้อดีของเทคโนโลยีนี้ คือ เหมาะกับขยะที่มีอัตราส่วนสารอินทรีย์สูง และกากที่เหลือในการย่อยสลายสามารถใช้ประโยชน์เป็นปุ๋ย หรือปรับปรุงดินได้ ส่วนข้อเสีย คือ ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากขยะพวกเศษไม้ หรือขยะพลาสติกได้ จำเป็นต้องมีระบบคัดแยก และใช้เวลาค่อนข้างนานในการย่อยสลาย

5) เทคโนโลยีผลิตเชื้อเพลิงขยะ (Refuse Derived Fuel: RDF) หน่วยงาน WBCSD – World Business Council for Sustainable Development ให้คำอธิบายเรื่องเชื้อเพลิงขยะ RDF ว่าเป็นขยะที่ได้รับการคัดแยก เพื่อให้มีค่าความร้อนสูงขึ้นแล้วนำมาใช้เพื่อทดแทนเชื้อเพลิงฟอสซิล มักใช้ในอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ เชื้อเพลิงขยะประกอบด้วยขยะที่เผาไหม้ได้เป็นหลัก ได้แก่ พลาสติกและกระดาษที่นำไปใช้ในอุตสาหกรรมรีไซเคิลไม่ได้แล้ว และต้องไม่มีพลาสติกประเภท PVC เจือปน เชื้อเพลิงขยะ (RDF) เป็นการปรับปรุงและแปลงสภาพของขยะมูลฝอย ให้เป็นเชื้อเพลิงแข็ง ที่มี

คุณสมบัติในด้านค่าความร้อน (Heating Value) ความชื้นต่ำมีขนาดและความหนาแน่นเหมาะสม ในการขนย้าย หรือการเผา และมีส่วนประกอบทั้งทางเคมี และกายภาพสม่ำเสมอ คุณสมบัติทั่วไปของเชื้อเพลิงขยะไม่มีกลิ่น การปลดปล่อยโรคจากการอบด้วยความร้อน ลดความเสี่ยงต่อการสัมผัสเชื้อโรค มีขนาดเหมาะสมต่อการป้อนเตาเผา - หม้อไอน้ำ และมีความหนาแน่นมากกว่าขยะมูลฝอย และชีวมวลทั่วไป เหมาะสมต่อการจัดเก็บและขนส่ง และที่สำคัญมีค่าความร้อนสูงเทียบเท่ากับชีวมวล (~ 13-18 MJ/kg) และมีความชื้นต่ำ (~ 5-10%) หลักการทำงานของเทคโนโลยีนี้ เริ่มจากการคัดแยกขยะที่ไม่สามารถเผาไหม้ได้ ขยะอันตรายและขยะรีไซเคิลออก จะมีเหลือเพียงขยะที่เผาได้ ประกอบด้วย ขยะอินทรีย์ ไม้ ผ้ายาง หนัง ซึ่งจุดนี้อาจจะมีการแยกซากขยะอินทรีย์ ได้แก่ เศษอาหาร เศษผัก ผลไม้ดอง นำไปผลิตก๊าซชีวภาพต่อไป ขยะที่เผาได้อื่น ๆ จะถูกส่งเข้าเครื่องย่อย เพื่อลดขนาดและเข้าเตาอบเพื่อลดความชื้น ขยะแห้งจะมีน้ำหนักลดลงเกือบ 50% ในขั้นตอนสุดท้าย ขยะจะถูกส่งไปเข้าเครื่องอัดเม็ด เพื่อทำให้ได้เชื้อเพลิงขยะอัดเม็ดที่มีขนาดและความหนาแน่นเหมาะสม ในขั้นตอนของการอัดเม็ดอาจมีการเติมหินปูน (CaO) เข้าไป เพื่อควบคุมและลดปริมาณก๊าซพิษที่เกิดขึ้นจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงขยะจะเป็นไปตามมาตรฐาน ASTM E-75 ในตอนนี้เชื้อเพลิงจากขยะก็พร้อมที่จะเผาแล้วนำความร้อนที่ได้ไปต้มน้ำ เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าต่อไป เทคโนโลยีนี้มีข้อดี คือ สามารถกาจัดการขยะได้หลายประเภทและปลดปล่อยโรคส่วนข้อเสีย คือ เงินลงทุนสูง และต้องหาผู้รับซื้อเชื้อเพลิงขยะไปเผาในอุปกรณ์เผาไหม้ที่เหมาะสม

6) เทคโนโลยีระบบเตาพลาสมา (Plasma Arc) เป็นการใช้ก๊าซร้อนซึ่งอุณหภูมิสูงกว่า 3,000 องศาเซลเซียส ทำให้ขยะเกิดการ หลอมละลายสารอินทรีย์ในขยะจะกลายเป็นเศษแก้ว ส่วนสารอินทรีย์ และไฮโดรคาร์บอน เช่น พลาสติก หรือยางจะกลายเป็นก๊าซ ข้อดีของเทคโนโลยีนี้ คือ ความร้อนที่มีอุณหภูมิสูงมากสามารถใช้ในการเผาทำลายขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสีย คือ ใช้เงินลงทุนสูง และยังอยู่ในขั้นของการพัฒนา

7) เทคโนโลยีการแปรรูปขยะเป็นน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นเทคโนโลยีการเผาแบบสูญญากาศที่อุณหภูมิระหว่างทาง 200 - 500 องศาเซลเซียสเพื่อเปลี่ยนวัตถุดิบจากสถานะของแข็งระเหิดกลายเป็นไอน้ำมันและก๊าซสังเคราะห์ต่าง ๆ และทำการควบแน่นให้กลายเป็นสถานะของเหลว โดยวิธีการเผาในเตาแบบไพโรไลซิส (Pyrolysis) ด้วยการควบคุมอุณหภูมิและความดันและใช้ตัวเร่งปฏิกิริยา (Catalyst) ที่เหมาะสมทำให้เกิดการสลายตัวของโครงสร้างพลาสติก (Depolymerization) ซึ่งผลผลิตที่ได้ คือ น้ำมันเตา (Pyrolysis Oil) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายปลอดภัย และไม่ก่อมลพิษกับสิ่งแวดล้อม น้ำมันเตาดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ และต่อยอดได้หลากหลาย เนื่องจากมีความร้อน (Heating Value) ค่อนข้างสูง จึงสามารถนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงในการเผาในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น อุตสาหกรรมแก้วและปูนซีเมนต์ นอกจากนี้ น้ำมันเตาดังกล่าวยังสามารถนำไปเข้ากระบวนการปรับปรุงคุณภาพให้สูงขึ้น เช่น การกลั่นและปรับสภาพทางเคมี เพื่อปรับปรุงสภาพให้กลายเป็นน้ำมันดีเซลจะมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับน้ำมันดีเซลที่ใช้กันมาก ใน

ห้องตลาด สามารถใช้งานกับเครื่องยนต์ทั่วไป เช่น เครื่องปั่นกระแสไฟฟ้า เครื่องจักร การเกษตร รถไถนาได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่า การใช้ประโยชน์จากเชื้อเพลิงขยะสามารถใช้ได้ทั้งในรูปผลิตพลังงานไฟฟ้าและความร้อน โดยที่อาจจะมีการใช้ประโยชน์ในสถานที่ผลิตเชื้อเพลิงขยะ หรือขนส่งไปใช้ที่อื่น นอกจากนี้ยังสามารถใช้เผาพร้อมกับถ่านหิน (Co-firing) เพื่อลดปริมาณการใช้ถ่านหิน ลงในอุตสาหกรรมบางประเภท เช่น อุตสาหกรรมซีเมนต์ โดยมีรูปแบบเตาเผาที่ใช้เปลี่ยนเชื้อเพลิงขยะให้เป็นพลังงานงานความร้อน ข้อดีของการผลิตพลังงานจากขยะ คือ ลดปัญหาเรื่องการจัดขยะและเป็นแหล่งพลังงานราคาถูก อีกทั้งภาครัฐให้การสนับสนุนการผลิตไฟฟ้าจากขยะแก่ผู้ผลิตไฟฟ้า รายเล็กมาก ส่วนข้อจำกัดนั้นเทคโนโลยีบางชนิดใช้เงินลงทุนสูง ถ้าขนาดเล็กเกินไปจะไม่คุ้มการลงทุนโดยมีค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะให้เหมาะสมก่อนนำไปแปรรูปเป็นพลังงานและต้องมีเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการกับฝุ่นควันและสารที่เกิดขึ้น เช่น ฝุ่นควันที่เกิดจากโรงไฟฟ้าเชื้อเพลิงขยะอาจมีโลหะหนัก เช่น ตะกั่ว หรือแคดเมียมปนอยู่

เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จะทำให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพ ต้องคำนึงถึงหลักการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การบริหารจัดการ

ความหมายของการบริหาร

การบริหาร หมายถึง การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจกรรมที่มีการวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) และความร่วมมือ (Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ⁸

การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกไว้แล้ว⁹

การบริหาร คือ การนำเอากฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้¹⁰

หลักการ กระบวนการ และขั้นตอนในการบริหาร

การบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ 4 ประการ คือ¹¹

⁸ Dale Yoder, **Personnel Principles and Policies**, (fourth printing, Englewood Cliffs: New Jersey Prentice – Hall, Inc. 1956), p.7

⁹ Simon, **Smithburg &Thompson, Public Administration**, 14 th ed. (New York: Alfred A.Knope, 1971), p.3.

¹⁰ พิทยา บวรวัฒนา, **การบริหารเชิงบูรณาการ**, (นนทบุรี: สำนักงานข้าราชการพลเรือน, 2546), หน้า 2.

1) ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

2) ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธี ด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุด ตรงตามงานที่จะให้ทำ

3) ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

4) การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงานฝ่ายบริหารควรจะได้ ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

กระบวนการบริหารงานตามแนวของเดมมิง (Deming) คือ แบบ PDCA ดังนี้

- 1) การวางแผน (plan – P)
- 2) การปฏิบัติตามแผน (do – D)
- 3) การตรวจสอบ (check – C)
- 4) การปฏิบัติ (action – A)

กระบวนการบริหารทั้ง 4 ขั้นตอน จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกันไปไม่สิ้นสุดซึ่งเขียนได้ว่า (plan – do – check – action) PDCA ซึ่งเป็นเสมือนวงจรอันหนึ่งเรียกว่า วงจรเดมมิง (the deming cycle) วงจรหรือวงจร (PDCA) เป็นเครื่องมือการบริหารอย่างต่อเนื่องในการติดตามพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายโดยวงจรเดมมิง หรือ PDCA เป็นกระบวนการหนึ่ง ซึ่งสามารถที่จะนำมาใช้ได้เป็นอย่างดีในการควบคุมคุณภาพหรือการบริหารคุณภาพ

และขั้นตอนในการบริหารที่สำคัญที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” ประกอบด้วย¹²

¹¹ เทเลอร์ (Frederick W.Taylor) อ้างใน ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร , พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2543), หน้า 47 – 48.

¹² Luther Gulick and Lyndall Urwick, **Papers on the Science of Administration**, (NewYork: Institute of Public Administration, 1937), p. 37– 38.

1) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

2) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

3) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงาน ด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พินิจจากงาน

4) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

5) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

6) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

7) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

การบริหารจัดการการงานในเรื่องใด ๆ ก็ตามจะสำเร็จได้นั้นควรยึดแนวทางปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4

5. หลักอิทธิบาท 4

ความหมายของอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จ หลักความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ)

อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในการกระทำกิจการงาน หรือการอาชีพ¹³

อิทธิบาท 4 คือ สูตรสำเร็จของชีวิต ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า จิตเป็นรากฐาน ของสิ่งทั้งหลาย จิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จได้ด้วยจิต เพราะฉะนั้น ความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจ ไม่ว่าเราจะต้องทำอะไรก็ตามเราตั้งใจกำหนดจิตไว้มั่นคง ทุกสิ่งจะสำเร็จได้ดังใจ¹⁴

องค์ประกอบของอิทธิบาท 4

¹³ พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2545), หน้า 9.

¹⁴ สนอง วรอุไร, ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2550), หน้า 97.

อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย¹⁵

- 1) ฉันทะ คือ ความพอใจ มีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ พอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำ อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้น หรือสิ่งนั้นบรรลุ ทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้น
- 2) วิริยะ คือ ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัว ต่ออุปสรรคและความยากลำบาก แน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย
- 3) จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อ เอาใจฝักใฝ่ มีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ชลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น
- 4) วิมังสา คือ ความสอบสวนไตร่ตรอง การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่อง หรือขัดข้อง เป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทดลอง และคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง แน่วแน่วแน่ดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่พุ้งซ่านไม่วกแวกและมีกำลัง

หลักอิทธิบาทที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เป็นข้อปฏิบัติ หรือเป็นแนวทางให้ประสบผลสำเร็จ หรือประกอบกิจการงานที่ดี เพื่อให้กิจที่ทำนั้นดำเนินไปอย่างได้ผลดี ก็พึงปลูกเร้าและชักจูงด้วยอิทธิบาท 4 พระพุทธองค์ได้ให้หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 ในสูตรต้นตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์¹⁶ ไว้ว่า สาวกทั้งหลายของเรา ผู้ปฏิบัติตามเจริญอิทธิบาท 4 ประการ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เจริญอิทธิบาท อันประกอบไปด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะ ความเพียรสร้างสรรค์) เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะ ความเพียรสร้างสรรค์) เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตสมาธิความเพียรสร้างสรรค์) เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาสมาธิความเพียรสร้างสรรค์) ประการนั้นแล สาวกของเราเป็นอันมากจึงได้บรรลุที่สุดแห่งอภิญญาและอภิญญาบารมีอยู่

6. บทสรุป

การบริหารจัดการขยะโดยใช้เทคโนโลยีการฝังกลบ เทคโนโลยีเตาเผาขยะ เทคโนโลยีการผลิตก๊าซเชื้อเพลิงจากขยะ เทคโนโลยีการย่อยสลายขยะ และเทคโนโลยีเชื้อเพลิงจัดการขยะ

¹⁵ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) , พุทธธรรม , พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 842 – 844.

¹⁶ ม.ม. (ไทย) 13/247/292.

เป็นเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับกรอบของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การบริหารจัดการเพื่อให้งานนั้นประสบผลสำเร็จต้องยึดหลักการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan – P) 2) การปฏิบัติตามแผน (Do – D) 3) การตรวจสอบ (Check – C) 4) การปฏิบัติ (Action – A) ประกอบกับการบูรณาการหลักอิทธิบาทที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เป็นข้อปฏิบัติ หรือเป็นแนวทางให้ประสบผลสำเร็จ หรือประกอบการทำงานที่ดี เพื่อให้กิจที่ทำนั้นดำเนินไปอย่างได้ผลดี ก็พึงปลูกเร้าและชักจูงด้วยอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1) ฉันทะ รักงาน 2) วิริยะ สู้งาน 3) จิตตะ ใส่ใจงาน 4) วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา



เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. **ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2560.** กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560.
- กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน. **แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก พ.ศ. 2558 – 2579 Alternative Energy Development Plan (AEDP2015).**
- ขยะพลาสติกเพิ่มขึ้นถึง 6,300 ตันต่อวัน ผลจากที่คนไทยใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรี่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.bltbangkok.com> [22 มีนาคม 2564].
- โควิด-19 ระบาด ทำคนไทยไม่กล้าออกนอกบ้าน ดันยอดสั่งฟู้ดเดลิเวอรี่โต 3 เท่า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://thestandard.co> [22 มีนาคม 2564].
- ทวารัฐ สุตะบุตร. **บทสัมภาษณ์เรื่อง ทิศทางและนโยบาย ENERGY 4.0.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.eppo.go.th> [27 ธันวาคม 2564].
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). **ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2545.
- พิทยา บวรวัฒนา. **การบริหารเชิงบูรณาการ.** นนทบุรี: สำนักงานข้าราชการพลเรือน, 2546.
- ยุพดี เสตพรพรณ. **ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม.** (กรุงเทพมหานคร: พิเศษฐานการพิมพ์, 2544.
- วิกฤตโควิด - 19 กำลังซ้ำเติมวิกฤตขยะพลาสติกหรือไม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.greenpeace.org> [22 มีนาคม 2564].
- สนอง วรอุไร. **ทำชีวิตให้ดีและมีสุข.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2550.

ส่วนสิ่งแวดล้อม จัดหัตถ์อุทยานนี้. คู่มือองค์ความรู้การบริหารจัดการขยะมูลฝอย. เอกสารเผยแพร่ศูนย์การเรียนรู้การคัดแยกขยะและภายในสำนักงานบริหารส่วนตำบลโดนประดู่. สุธีรา ตูลยะเสถียร และคณะ. มลพิษสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาสน์ (1997), 2544.

อาณัติ ต๊ะปิ่นตา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies**. fourth printing, Englewood Cliffs: New Jersey Prentice – Hall, Inc. 1956.

Luther Gulick and Lyndall Urwick. **Papers on the Science of Administration**. New York: Institute of Public Administration, 1937.

Shah, K. L. Basic of Solid and Hazardous **Waste Management Technology**. (New Jersey: Prentice–Hall, Inc, 2000.

Simon. Smithburg &Thompson. **Public Administration**. 14th ed. New York: Alfred A.Knope, 1971.



ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงาน

การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

The Relationship between the Role of School Administrators and

The School Quality Assurance of the School under

The Local government organization.

นรินทร์รัตน์ รักไธสงค์, Narinrat Ruckthaisong¹

สุภัชฌาณ์ ศรีเยี่ยม, Supatcha Sri-iam²

ชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์, Chanchai Wongsirasawat³

E-mail: narinrat973@gmail.com

Received: August 29, 2021 Revised: August 30, 2021

Accepted: December 2, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละด้านตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ (1) บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด (2) บทบาทผู้ส่งเสริมสนับสนุนอยู่ในระดับมากที่สุด (3) บทบาทผู้ประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (4) บทบาทผู้ให้คำปรึกษา อยู่ในระดับมาก และ(5) บทบาทผู้

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี/ Valaya Alongkorn Rajabhat University.

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี/ Valaya Alongkorn Rajabhat University.

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี/ Valaya Alongkorn Rajabhat University.

คาดการณ์อยู่ในระดับมาก 2) การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละด้านตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ (1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด (2) การดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด (3) การประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด (4) การจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด (5) การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับมากที่สุด (6) การติดตามผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และ (7) การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านตามลำดับจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสมบูรณ์จึงไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยด้านบทบาทผู้ให้คำปรึกษามีความสัมพันธ์กับการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา อยู่ในระดับสูงมาก และด้านบทบาทผู้ส่งเสริมสนับสนุน มีความสัมพันธ์กับการกำหนดมาตรฐานการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: (บทบาทของผู้บริหาร), (การประกันคุณภาพการศึกษา), (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

Abstract

This research was a mixed methodology containing the following objectives: 1) study of the level of school administrators' roles, 2) the level of the school quality assurance, and 3) the relationship between the roles of school administrators and the school quality assurance of the education under The Local Government Organization. The statistics used for data analysis were descriptive analysis, and Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient.

The research findings were follows: 1) in overall, the level of school administrators' roles were in the highest level, being considered respectively from the most to the least aspects, namely (1) the role of facilitator was in the highest level, (2) the role of supporter was in the highest level, (3) the role of evaluator was in the highest level, (4) the role of counselor was in the high level, and (5) the role of predictor was in the high level. 2) The level of the school quality assurance of schools were the highest level, being considered respectively from the most to the least aspects, namely (1) regulating educational standards were the highest level, (2) operating the educational development plans were in highest level, (3) assessing and examining quality assurance were in highest level, (4) self-assessment report was in highest level, (5) continuous development of quality schools were in highest level, (6) performance tracking were in high level, (7) preparation of educational development plans were in high level. 3) in overall, the relationship between the roles of school administrators and the school quality assurance was

in the high level of positive relation at the .01 level of significance, when it was being considered respectively in each aspect by correlation coefficient from the complete correlation level to the none of it at all, the role of counselor correlated to the educational operation plan is in highest level, as well as the role of supporter that correlated to the regulation of educational standards was in moderate level.

Keywords: (Administrators' role), (School quality assurance), (Local government organization)



1. บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากร ในสถานศึกษาเสนอความคิดเห็น และปฏิบัติงานร่วมกัน มีการระดมความคิดใหม่มาสู่การปฏิบัติ มีการมอบหมายงานให้บุคลากรทำงาน ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับงานและคอยสั่งการต่างๆ ให้ดำเนินไปด้วยดี โดยมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ให้คำปรึกษาช่วยให้บุคลากรเข้าใจงาน ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรับผิดชอบในการตัดสินใจให้สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีความสุข โดยสามารถวินิจฉัย และกำหนดวิธีการแก้ปัญหาก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการ เพื่อเสริมสร้างให้เกิดความเข้าใจ และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะทางเลือกประกอบการตัดสินใจ ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทในการกำกับดูแล และมีบทบาทในการติดตาม เพื่อรับข้อมูลทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ดูแลติดตามการทำงานของบุคลากร เพื่อให้ทราบผลการปฏิบัติงาน และให้ข้อมูลป้อนกลับ โดยผู้บริหารเป็นผู้กำหนดขอบข่ายและขอบเขตของงานให้ชัดเจน ตั้งแต่เป้าหมายรายละเอียดของงาน มาตรฐานการปฏิบัติงาน อำนาจความสะดวกในการปฏิบัติงานของบุคลากรในอันที่จะบรรลุกฎเกณฑ์ และข้อบังคับต่างๆ ของงาน เพราะในปัจจุบันกระแสเรื่องคุณภาพได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับวงการต่างๆ เป็นอย่างมากที่สำคัญยังพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงสุดต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเคารพนับถือมั่นใจ ยอมรับและเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถและเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อ นักเรียน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้นไป

นอกจากนี้ยังพบว่า ความสัมพันธ์การบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จากการศึกษางานวิจัย ปวันรัตน์ โพธิ์จันทร์⁴ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะที่เป็นผู้นำของโรงเรียนมีหน้าที่บริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิผลนั้นจะต้องแสดงบทบาทให้เหมาะสมกับตำแหน่ง เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดศรัทธาและยอมรับในการบริหารงาน ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องคอยกระตุ้นและควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงานให้ไปสู่เป้าหมายของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัญหาที่พบข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ และการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และผู้บริหารสามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับ ดูแล และรับผิดชอบ มีการบริหารจัดการประเมินผลการดำเนินงาน และเพื่อยกระดับการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้ มี 3 ข้อ คือ

2.1 เพื่อศึกษาระดับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research : MMR) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลมีดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 372 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา

⁴ ปวันรัตน์ โพธิ์จันทร์. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานประกันคุณภาพในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. 2561).

ของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยสร้างขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหาร สถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

4. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาระดับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า

ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบทบาทโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละด้านตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า มีบทบาทผู้อำนวยการความสะอาดอยู่ในระดับมากที่สุด มีบทบาทผู้ส่งเสริมสนับสนุนอยู่ในระดับมากที่สุด มีบทบาทผู้ประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด มีบทบาทผู้ให้คำปรึกษาอยู่ในระดับมาก และมีบทบาทผู้คาดการณ์อยู่ในระดับมาก

4.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทผู้อำนวยการความสะอาดในภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารได้สนับสนุนการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารอำนวยความสะดวกให้ผู้ใต้บังคับบัญชาระหว่างการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารจัดหาวัสดุเครื่องอำนวยความสะดวกให้ผู้ใต้บังคับบัญชา อย่างเพียงพออยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารให้คำแนะนำผู้ใต้บังคับบัญชา อย่างเป็นกัลยาณมิตรอยู่ในระดับมาก และรายการผู้บริหารมอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานตรงตามความรู้ความสามารถอยู่ในระดับมาก

4.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทผู้ประเมินในภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารแจ้งผลหลังการประเมินให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบทุกครั้งอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารแจ้งเกณฑ์การประเมินให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบก่อนมีการประเมินทุกครั้งอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารดำเนินการประเมินอย่างเป็นระบบอยู่ในระดับมาก และรายการผู้บริหารสนับสนุนการประเมินที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอยู่ในระดับมาก

4.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทผู้คาดการณ์ในภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาพัฒนางานในอนาคตอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารมีแนวคิดพัฒนาสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมออยู่ในระดับมาก รายการผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ก้าว

ไกลในการพัฒนาสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก รายการผู้บริหารพร้อมแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทุกสถานการณ์
อยู่ในระดับมาก และรายการผู้บริหารนำข้อมูลปัจจุบันมาใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

4.1.4 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทผู้ให้คำปรึกษา
ในภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด
พบว่า รายการผู้บริหารชี้แนะแนวทางปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานในหน้าที่ของตนเองอย่างมี
ความสุขอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารให้คำแนะนำขั้นตอนการดำเนินงานแก่
ผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารให้คำปรึกษาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้เข้าใจ
ตัวเองอยู่ในระดับมาก รายการผู้บริหารให้คำปรึกษาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้เข้าใจต่อภาพแวดล้อม
สถานศึกษาอยู่ในระดับมาก และรายการผู้บริหารชี้แนะงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความ
รับผิดชอบต่อส่วนรวมอยู่ในระดับมาก

4.1.5 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทผู้ส่งเสริม
สนับสนุนในภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไป
น้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
อยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าร่วมตัดสินใจอยู่ในระดับมากที่สุด
รายการผู้บริหารสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งอยู่ในระดับมากที่สุดรายการ
ผู้บริหารส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีโอกาสก้าวหน้าในการศึกษาต่ออยู่ในระดับมาก และรายการ
ผู้บริหารส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

4.1.6 ผลสัมฤทธิ์บทบาทในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของ
สถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษา ประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาอำนวยความสะดวกด้านอาคารสถานที่ ด้านสื่อการ
เรียนรู้ และด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กเล็กให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาระหว่างการ
ปฏิบัติงาน และสนับสนุนในการทำงานให้เกิดอุปสรรคและผลกระทบในการปฏิบัติงานน้อยที่สุด

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุน ส่งเสริม และสร้างบรรยากาศที่ดีในการ
ทำงาน พร้อมทั้งจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องมือต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานให้กับ
ผู้ใต้บังคับบัญชา

2. บทบาทผู้ประเมิน ประกอบด้วย

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาแจ้งและแนะนำหลักเกณฑ์การประเมินให้
ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบก่อนการประเมิน และแจ้งผลการประเมินให้ทราบหลังการประเมิน

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาประเมินผู้ใต้บังคับบัญชาตามแบบประเมินที่กำหนด
ไว้ และประเมินตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

3. บทบาทผู้คาดการณ์ ประกอบด้วย

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความรู้ความเข้าใจในงานของตนเอง สามารถนำไปปฏิบัติงานได้

3.2 บุคลากรภายในสถานศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลของสถานศึกษา และสามารถให้ข้อมูลของสถานศึกษาต่อผู้มารับบริการได้อย่างถูกต้อง

3.3 ผู้บริหารสถานศึกษาคาดหวังให้ผู้ใต้บังคับบัญชา นักเรียน องค์กร และผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายมีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามวิสัยทัศน์ ตรงตามบริบทของสถานศึกษา

4. บทบาทผู้ให้คำปรึกษา ประกอบด้วย

4.1 ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจข้อกฎหมาย หลักเกณฑ์ และหนังสือสั่งการต่าง ๆ ของทางราชการ สามารถให้คำปรึกษา ชี้แนะ แนะนำข้อปฏิบัติ ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบและเข้าใจในงานและหน้าที่ของตนเอง สามารถนำมาประกอบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาแนะนำขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ และสามารถเชื่อมโยงกันทั้งภายในและภายนอกองค์กร

5. บทบาทผู้ส่งเสริมสนับสนุน ประกอบด้วย

5.1 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความสามารถ ศักยภาพด้านต่าง ๆ มาใช้พัฒนาองค์กรได้

5.2 ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

5.3 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาให้เข้ารับการอบรม ฯ หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการหน้าที่อยู่เสมอ ด้านการศึกษาแนะนำให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จากหน่วยงานภายใน และภายนอกองค์กร เพื่อพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

5.4 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าร่วมอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น เพื่อให้มีการพัฒนางานมากยิ่งขึ้น

4.2 ผลศึกษาระดับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พบว่า

การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละด้านตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า การกำหนดมาตรฐานการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด การดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด การประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด การจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

อย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับมากที่สุด การติดตามผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาอยู่ในระดับมาก

4.2.1 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารร่วมกำหนดมาตรฐานการศึกษาที่ส่งเสริมกระบวนการการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารมีส่วนร่วมวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษารู้อยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารมีส่วนร่วมกำหนดมาตรฐานการศึกษาที่สะท้อนอัตลักษณ์ของสถานศึกษารู้อยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารร่วมกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษารู้อยู่ในระดับมากที่สุด และรายการผู้บริหารประกาศค่าเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาให้ผู้มีส่วนร่วมการจัดการศึกษาได้รับทราบอยู่ในระดับมาก

4.2.2 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารให้สถานศึกษาจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานกับแผนปฏิบัติการประจำปีอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการแนวทางการจัดการศึกษาด้วยกระบวนการ PDCA อยู่ในระดับมาก รายการผู้บริหารเสนอแผนพัฒนาการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษาให้ความเห็นชอบอยู่ในระดับมาก และรายการผู้บริหารวิเคราะห์ปัญหาจากจุดอ่อน จุดแข็งของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

4.2.3 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารกำหนดให้สถานศึกษาจัดเก็บรวบรวมหลักฐานอย่างเป็นระบบอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารมีการกำกับติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารประชุมชี้แจงแผนพัฒนาการศึกษาให้ผู้รับผิดชอบทุกฝ่ายทราบก่อนดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารนำผลการประเมินแต่ละกิจกรรมโครงการมาใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับมาก และรายการผู้บริหารให้สถานศึกษาดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปี ตามรอบระยะเวลาที่กำหนดอยู่ในระดับมาก

4.2.4 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารให้สถานศึกษาจัดทำคู่มือ แบบประเมินคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด รายการ

ผู้บริหารกำหนดให้มีการประเมินตามหลักเกณฑ์การพิจารณาที่กำหนดไว้ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารส่งเสริมให้คณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาสรุปรวเคราะห์ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด และรายการผู้บริหารแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

4.2.5 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการติดตามผลการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารกำหนดให้คณะกรรมการติดตามผลรายงานผลการติดตาม อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารกำหนดให้มีการติดตามผลการดำเนินงานคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษา อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารกำหนดให้มีการติดตามผลการดำเนินงานคุณภาพการศึกษาระดับบุคคล อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งอยู่ในระดับ รายการผู้บริหารนำผลติดตามการดำเนินงานไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาอยู่ในระดับมากและรายการผู้บริหารแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการดำเนินงานคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

4.2.6 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารเสนอรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อคณะกรรมการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามรูปแบบที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารให้สถานศึกษาเผยแพร่รายงานประเมินคุณภาพการศึกษานับสมบูรณ์ ต่อสาธารณชนอยู่ในระดับมาก รายการผู้บริหารประชาสัมพันธ์ผลการประเมินด้วยวิธีที่หลากหลายอยู่ในระดับมาก รายการผู้บริหารเสนอรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาให้ความเห็นชอบอยู่ในระดับมาก และรายการผู้บริหารสรุปผลรายงานประจำปีประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

4.2.7 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละรายการตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า รายการผู้บริหารส่งเสริมแนวคิดการประกันคุณภาพที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อผู้ได้บังคับบัญชาประจำทุกปีการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด รายการผู้บริหารจัดให้มีการเผยแพร่ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษาอยู่ในระดับ

มากที่สุด รายการผู้บริหารนำผลผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการบริหารอยู่ในระดับมาก และรายการผู้บริหารพัฒนาพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในระดับมาก

4.2.8 ผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อประชุมวางแผน และกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษากำหนดเป้าหมาย ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน และดำเนินงานตามที่กรมส่งเสริมการปกครองกำหนด และตรงตามบริบทของสถานศึกษา

2. การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ และแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษานำแผนพัฒนาการศึกษาเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อขอความเห็นชอบ และประกาศใช้ตามเวลาที่กำหนด

3. การดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษา ประกอบด้วย

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษากำกับ ติดตาม ดูแลการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระยะเวลาและขั้นตอนที่กำหนดไว้ และแบ่งหน้าที่ผู้ใต้บังคับบัญชารับผิดชอบโครงการและกิจกรรมของสถานศึกษา

3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษานำวงจรการควบคุมคุณภาพหรือวงจรเดมมิง (Deming Cycle) มาใช้ในขั้นตอนการดำเนินโครงการและกิจกรรมของสถานศึกษา ตามรอบระยะเวลาโครงการและกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้

4. การประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

4.1 ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐาน เกณฑ์ ประเด็นพิจารณาที่กำหนดไว้โดยหน่วยงานต้นสังกัด

4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาประชุม ทำความเข้าใจ และกำหนดแผนการดำเนินการประเมินและตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษา

4.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษา ประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐาน เกณฑ์ ภายในสถานศึกษา และหน่วยงาน ภายนอกตามรอบระยะเวลาที่กำหนด

4.4 ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดให้สถานศึกษานำผลการประเมินลงใน ระบบสารสนเทศ

5. การติดตามผลการดำเนินงาน ประกอบด้วย

5.1 ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการดำเนินงาน จากบุคคลภายในและภายนอกสถานศึกษา

5.2 ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดให้คณะกรรมการติดตามผลการ ดำเนินงานตามเป้าหมาย ตัวชี้วัด ที่กำหนดไว้ตามรอบปีงบประมาณหรือปีการศึกษา และรายงานผล การติดตามการดำเนินงาน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

5.3 ผู้บริหารสถานศึกษานำผลการติดตามมาจัดเก็บเป็นสารสนเทศ และใช้ปรับปรุงหรือพัฒนา การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในปีการศึกษา ต่อ ๆ ไป

6. การจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง ประกอบด้วย

6.1 ผู้บริหารสถานศึกษาสรุปและจัดทำรายงานการประกันคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา ประจำปีการศึกษานั้น ๆ ตามรูปแบบการรายงานของกรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่นกำหนด แล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขอความเห็นชอบ

6.2 ผู้บริหารสถานศึกษานำรายงานผลการดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ดำเนินการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

7. การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

7.1 ผู้บริหารสถานศึกษามุ่งพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็น องค์การแห่งการเรียนรู้

7.2 ผู้บริหารสถานศึกษานำผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษาจากการประเมินตนเองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำมาจัดเป็น ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ มีคุณภาพและมาตรฐานมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ

4.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการ ประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา (X) มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับการ ดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Y) การ

จัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (Y₂) การดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษา (Y₃) การติดตามผลการดำเนินงาน (Y₅) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Y₄) การจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง (Y₆) การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Y₇) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับการกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Y₁) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.3.1 บทบาทผู้อำนวยการความสะอาดของผู้บริหารสถานศึกษา (X₁) มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Y) การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (Y₂) การประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Y₄) การติดตามผลการดำเนินงาน (Y₅) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับการกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Y₁) การดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษา (Y₃) การจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง (Y₆) การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Y₇) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.3.2 บทบาทผู้ประเมินของผู้บริหารสถานศึกษา (X₂) มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Y) การประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Y₄) การติดตามผลการดำเนินงาน (Y₅) การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Y₇) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับการดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษา (Y₃) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (Y₂) การจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง (Y₆) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับการกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Y₁) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.3.3 บทบาทผู้คาดการณ์ (X₃) มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Y) การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (Y₂) การดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษา (Y₃) การประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Y₄) การติดตามผลการดำเนินงาน (Y₅) การจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง (Y₆) การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Y₇) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับการกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Y₁) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.3.4 บทบาทผู้ให้คำปรึกษา (X₄) มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Y) การดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษา (Y₃) การประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Y₄) การ

ติดตามผลการดำเนินงาน (Y₅) การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Y₇) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (Y₂) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับการจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง (Y₆) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับการกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Y₁) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.3.5 บทบาทผู้ส่งเสริมสนับสนุน (X₅) มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Y) การกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Y₁) การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Y₇) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (Y₂) การดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษา (Y₃) การประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Y₄) การติดตามผลการดำเนินงาน (Y₅) การจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง (Y₆) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. อภิปรายผล

ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามลำดับดังนี้

5.1 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยข้อนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของแรงชนม์ขวัญศรี⁵ ที่ศึกษาผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสระบุรี พบว่า การดำเนินการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับมาก

5.2 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

⁵ แรงชนม์ ขวัญศรี. การดำเนินการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสระบุรี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์จังหวัดปทุมธานี. 2559).

ผลการวิจัยข้อนี้เป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้และสอดคล้องกับผลการวิจัยของนุกุล ชื่นชม⁶ ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลบุรี เขต 2 มีความสัมพันธ์กันทางบวก ในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการวิจัยของนิมิตร อิสระกุล⁷ ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเตรา เขต 1 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขออภิปรายว่า ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 5 บทบาท ได้แก่ บทบาทผู้อำนวยการความสะอาด บทบาทผู้ประเมิน บทบาทผู้คาดการณ์ บทบาทผู้ให้คำปรึกษา และบทบาทผู้ส่งเสริมสนับสนุน นอกจากจะมีความสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว ยังเปรียบเสมือนตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง และแสดงให้เห็นว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาน่าจะส่งผลหรือมีอิทธิพล (effect) ต่อการประกันคุณภาพการศึกษาอีกด้วยจึงเป็นที่ยืนยันได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาย่อมมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารการศึกษาเป็นอย่างยิ่งดังคำกล่าวของโสรัส กันแก้ว⁸ ที่กล่าวไว้ว่า บทบาทของผู้บริหารคือ ผู้ที่ดูแล รักษา พัฒนางค์กรให้ดำรงอยู่ด้วยความมั่นคง เจริญก้าวหน้า และใช้ความรู้ ความสามารถ ความพยายามปฏิบัติหน้าที่ให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย นโยบายขององค์กร โดยหลักการและเหตุผลที่เป็นที่ยอมรับและประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารมาผสมผสาน เพื่อจะพัฒนางค์กรไปสู่ความเป็นเลิศ ผู้บริหารที่จะเป็นผู้ที่ทำงานประสบผลสำเร็จต้องรู้และเข้าใจบทบาทของตนเองว่าควร

⁶ นุกุล ชื่นชม. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลบุรี เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. 2555).

⁷ นิมิตร อิสระกุล. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเตรา เขต 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. 2549).

⁸ โสรัส กันแก้ว. บทบาทการส่งเสริมงานวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเตรา เขต 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. 2549).

ปฏิบัติอย่างไรต่องานที่รับผิดชอบ เพื่อการบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนร่วม รับผิดชอบอย่างใกล้ชิดต่อการจัดการศึกษา นอกจากนี้ ผู้วิจัยอภิปรายว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็เพราะบทบาทของผู้บริหารศึกษาทั้ง 5 บทบาทนั้น มีลักษณะที่สอดคล้องกลมกลืนกับการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่แล้ว อาทิ บทบาทผู้อำนวยการความสะอาดของผู้บริหารสถานศึกษาก็ย่อมที่จะเอื้อต่อการดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการที่ผู้บริหารสถานศึกษาประชุมชี้แจงแผนพัฒนาการศึกษาให้ผู้รับผิดชอบทุกฝ่ายทราบก่อนดำเนินการ หรือผู้บริหารสถานศึกษามีการกำกับติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมโครงการ เป็นต้น ทั้งนี้ เมื่อบทบาทของผู้บริหารศึกษามีลักษณะที่สอดคล้องกลมกลืนกับการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่แล้ว จึงทำให้ผลการวิจัยเป็นดังผลที่ปรากฏออกมา กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจัดเป็นตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพการศึกษาอย่างมีนัยตามที่ผู้วิจัยได้อภิปรายไปข้างต้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้จากผลการวิจัยนี้ ได้แก่ นโยบาย แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปยึดถือปฏิบัติผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาททั้ง 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทผู้อำนวยการความสะอาด บทบาทผู้ประเมิน บทบาทผู้คาดการณ์ บทบาทผู้ให้คำปรึกษา และบทบาทผู้ส่งเสริมสนับสนุน มีความสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ ควรสร้างความตระหนัก กระตุ้นเตือน รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายพยายามดำเนินงาน บริหารจัดการ พัฒนาการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา และการติดตามผล การดำเนินงานให้เต็มความสามารถและเต็มศักยภาพ เพื่อให้ผลการดำเนินงานทั้งสองด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เพื่อให้ครูและบุคลากรนำไปเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

6.3 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัดมีการบริหารจัดการ ประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อยกระดับการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน พัฒนาการในการจัดการความรู้ (Knowledge Management) นำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน และพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับดียิ่งขึ้น



เอกสารอ้างอิง

- แรงชนน์ ขวัญศรี. การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี. 2559.
- โสธรส กันแก้ว. บทบาทการส่งเสริมงานวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเขียงเทรา เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. 2549.
- นิมิตร อิศระกุล. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเขียงเทรา เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. 2549.
- นุกูล ชื่นชม. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. 2555.
- ปวันรัตน์ โพธิ์จันทร์. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานประกันคุณภาพในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาลบุรีรัมย์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. 2561.



ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูกับความ
เพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

The Relationship between Participation of teacher in budgeting and
adequacy of resource for educational management in schools under
the primary educational service area office.

สำเนา พงษ์อารีย์, Samnao Pongaree¹

E-mail: Samnao.as@gmail.com

สุภัชฌา ศรีเยี่ยม, Supatcha Sriiam²

ชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์, Chanchai Wongsirasawat³

Received: August 30, 2021 Revised: August 30, 2021

Accepted: December 2, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง
การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูกับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการ
เรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีวิธีการสุ่มกลุ่ม
ตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือครูผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่
เจ้าหน้าที่การเงิน บัญชี พัสดุ ของสถานศึกษา แห่งละ 1 คน จำนวน 379 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ
แบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ความถี่ 2) ร้อย
ละ 3) ค่าเฉลี่ย 4) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 5) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ
เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครู

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัด
ปทุมธานี / Valaya Alongkorn Rajabhat University.

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี/ Valaya
Alongkorn Rajabhat University.

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี/ Valaya
Alongkorn Rajabhat University.

กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง ($r=.603$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา ด้านการจัดสรรงบประมาณ (X_2) กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ด้านทรัพยากรบุคคล (Y_1) มีความสัมพันธ์ทางบวกมากที่สุด ($r=.609$) รองลงมาได้แก่การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณ (X_1) กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้านวัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เพื่อการเรียนรู้ (Y_2) ($r=.579$) และความสัมพันธ์น้อยที่สุดของการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา ด้านการบริหารบัญชี (X_3) กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้านการบริหารจัดการ (Y_4) ($r=.141$)

คำสำคัญ: (การมีส่วนร่วม), (การจัดทำงบประมาณ), (ความเพียงพอ), (ทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้)

Abstract

This research was quantitative. The objectives were to study the relationship between teacher's participation in budgeting and the sufficiency of resources for learning management in educational institutions under the Primary Educational Service Area Office. There was a multi-step sampling method. The sample used in this research was 379 teachers assigned to perform duties as a finance officer, accountant, and supplies of each educational institution. The tools used in research was a questionnaire with a 5-level estimation scale. The statistics were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient analysis.

The findings were as follows: The relationship between participation of teachers in budgeting and sufficiency of resources for learning management in educational institutions under the Primary Educational Service Area Office revealed a positive relationship in moderate level ($r=.603$) at .01 level of significance by participating in the budgeting of teachers in educational institutions. In terms of budget allocation (X_2) and sufficiency of resources for learning management in human resource education institutions (Y_1), they have the most positive correlation ($r=.609$), followed by participation in the budgeting of teachers in educational institutions. The preparation and proposing of budget (X_1) and the sufficiency of resources for learning management in educational institutions in terms of materials, media, learning equipment (Y_2) were ($r=.579$), and the least

correlation of participation. Participation in the budgeting of teachers in educational accounting management (X6) and the sufficiency of resources for learning management in educational institutions in management (Y4) were ($r=.141$).

Keywords: (participation), (budgeting), (sufficiency), (resources for learning management)



1. บทนำ

ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยรวมทั้งการใช้จ่ายงบประมาณทางการศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาด้านประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่ต้องได้รับการปรับปรุงเป็นลำดับแรก เพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษาและลดภาระงบประมาณสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม และการยอมรับของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะ ที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ อันจะส่งผลให้การขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา คือ 1) เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะ ที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ 3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ คุณธรรมและจริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง ดังนั้นแผนการศึกษาแห่งชาติจึงเป็นกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561–2580) และ

กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้า⁴

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ขึ้นในปี พ.ศ. 2546 เพื่อให้สถานศึกษามีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เต็มศักยภาพ ลดขั้นตอนการบริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นมืออาชีพ มีระบบการบริหารงบประมาณด้วยความโปร่งใสและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยโดยกำหนดขอบข่ายภารกิจในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาไว้ 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) การจัดทำและเสนอของบประมาณ ได้แก่ การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา และการวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของงบประมาณ 2) การจัดสรรงบประมาณ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษาการเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ การโอนเงินงบประมาณ 3) การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน ได้แก่ การตรวจสอบติดตามการใช้เงิน และการประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน 4) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ได้แก่ การจัดการทรัพยากร การระดมทรัพยากร การจัดหารายได้และผลประโยชน์ กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา 5) การบริหารการเงิน ได้แก่ การเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน การจ่ายเงิน การนำส่งเงิน การกันเงินไว้เบิกเหลือในปี 6) การบริหารบัญชี ได้แก่การจัดทำบัญชีการเงิน การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียนและรายงาน 7) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ได้แก่ การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา การจัดหาพัสดุ การกำหนดรูปแบบรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ ⁵ปัจจุบันพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลยังขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานด้านการบริหารงบประมาณโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชี งบดุล งบแสดงฐานะทางการเงิน การระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในทางการศึกษา มีสาเหตุมาจากการตรากฎหมายให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลเป็นครั้งแรกของประเทศไทย และภาระงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีกรอบภาระงานที่สำคัญหลายเรื่องที่ต้องรับผิดชอบ เช่น งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล

⁴ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.2560).

⁵ กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. (กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.). 2546).

และงานบริหารทั่วไป การบริหารงบประมาณเป็นงานที่สำคัญและสอดคล้องกับงานอื่น ๆ หากผู้บริหารและครูปฏิบัติการไม่มีความชำนาญงานด้านนี้เพียงพอย่อมส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ สอดคล้องกับผลการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินประสิทธิภาพด้านการบริหารการเงินการคลังพัฒนาเครือข่ายผู้ตรวจสอบภายใน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 และสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 20 แห่ง โดยกำหนดกรอบการตรวจสอบ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การตรวจสอบประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณด้วยแผนปฏิบัติการประจำปี 2) การตรวจสอบความถูกต้อง รัดกุมของการควบคุมด้านการเงิน การบัญชีของสถานศึกษา ซึ่งพบว่ามีความเสี่ยงในการบริหารงานงบประมาณ สรุปภาพรวมได้ดังนี้ 1) วงเงินที่ใช้ในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีมาจากแหล่งเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน(อุดหนุนรายหัว) เงินอุดหนุนเรียนฟรี 15 ปี และเงินรายได้สถานศึกษาเป็นหลัก 2) โครงการหรือกิจกรรมที่กำหนดตามแผนปฏิบัติการประจำปีจะมีเฉพาะครูในสถานศึกษาที่เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ 3) ในการประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีจะมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความเห็นชอบทุกโครงการในแผนปฏิบัติการ 4) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แผนปฏิบัติการประจำปีโรงเรียนจะแจ้งบุคลากรที่เป็นเจ้าของโครงการในโรงเรียนได้รับทราบ และมีแผนปฏิบัติการเก็บไว้ที่กองกลางสำหรับทุกคนที่เกี่ยวข้องได้ดูและใช้ประโยชน์จากแผนปฏิบัติการประจำปี 5) ไม่มีการจัดทำทะเบียนคุมการใช้จ่ายเงินโครงการในแผนปฏิบัติการประจำปี ทำให้ไม่ทราบว่าโครงการใดใช้จ่ายเงินแล้วเท่าไรและคงเหลือเท่าไร 6) สุ่มตรวจโครงการในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาบางโครงการไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี และการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายในโครงการไม่นำเสนอผู้อำนวยการโรงเรียนก่อนดำเนินการ จะเห็นได้ว่าข้อมูลดังกล่าวเกิดจากสถานศึกษามีความจำเป็นต้องให้ข้าราชการครูในสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายตามคำสั่งด้านการเงิน การบัญชี และพัสดุ ทั้งที่กรอบตำแหน่งอัตรากำลังกำหนดให้มีภารกิจหลักคือ การสอน ข้าราชการครูส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานไม่เท่ากันทุกโรงเรียนในภาพรวมพบว่าหากเป็นครูที่ปฏิบัติงานด้านการเงินการบัญชี และพัสดุนานจะมีทักษะ ความรู้ความเข้าใจดีมาก แต่ถ้าเป็นครูที่เริ่มปฏิบัติงานด้านการเงินการบัญชี และพัสดุ จำเป็นต้องเรียนรู้และศึกษาระเบียบวิธีการจัดทำ จึงจำเป็นต้องมีการอบรมให้ความรู้ ให้ข้อเสนอแนะซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มีวัตถุประสงค์ต้องการให้ระบบบัญชีของหน่วยราชการทั้งหมดใช้หลักการปฏิบัติแนวเดียวกัน มีข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน สามารถสืบค้นข้อมูลเพื่อการปรับปรุง แก้ไข และใช้ในการพัฒนาประเทศไทยได้

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการจัดทำงบประมาณและความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่ส่งผลสัมฤทธิ์ต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาจึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูกับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อจะนำผลไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงพัฒนางานบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูกับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

2.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.2 เพื่อศึกษาความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูกับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เจ้าหน้าที่การเงิน บัญชี พัสดุ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปีการศึกษา 2562 แห่งละ 1 คน รวมจำนวน 379 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน⁶ และเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ดังนี้ (1) จำแนกสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามภูมิภาคของสถานศึกษา จำนวน 6 ภาค ทำการสุ่มด้วยวิธีการคำนวณกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

⁶ Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). “Determining Sample Size for Research Activities,” *Educational and Psychological Measurement*. 30(3): 607-610.

ตามสัดส่วนของภูมิภาค ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละภูมิภาคของสถานศึกษา จำนวน 379 คน (2) จำแนกสถานศึกษาในแต่ละภูมิภาคออกเป็น 4 ขนาด ทำการสุ่มด้วยวิธีการคำนวณกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของขนาดสถานศึกษา ได้กลุ่มตัวอย่างแต่ละขนาดในแต่ละภูมิภาค จำนวน 379 คน (3) สุ่มจังหวัดจากภูมิภาคต่าง ๆ จำนวน 6 ภาค ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random Sampling) วิธีการจับฉลาก โดยใช้เกณฑ์มีจำนวนสถานศึกษาตามขนาดกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ประกอบด้วย ภาคกลาง ได้จังหวัดสุพรรณบุรี ภาคใต้ ได้จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาคใต้ชายแดน ได้จังหวัดปัตตานี ภาคตะวันออก ได้จังหวัดนครนายก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้จังหวัดขอนแก่น ภาคเหนือ ได้จังหวัดนครสวรรค์ (4) สุ่มสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในแต่ละจังหวัด ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random Sampling) วิธีการจับฉลาก โดยใช้เกณฑ์มีจำนวนสถานศึกษาตามขนาดกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ประกอบด้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และภูมิภาคของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าสหสัมพันธ์ของ Pearson Correlation Analysis

4. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

ผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูกับความเพียงพอของทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า

การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 7 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณ ด้านการจัดสรรงบประมาณ ด้านการบริหารการเงิน ด้านการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน ด้านการระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา ด้านการบริหารบัญชี และ ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์

4.1.1 การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านการจัดทำและเสนอขอของบประมาณภาพรวมของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ อยู่ในระดับมาก 6 ข้อ

4.1.2 การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านการจัดสรรงบประมาณภาพรวมของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

4.1.3 การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงานภาพรวมของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

4.1.4 การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านการระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษาภาพรวมของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

4.1.5 การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านการบริหารการเงินภาพรวมของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

4.1.6 การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านการบริหารบัญชีภาพรวมของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

4.1.7 การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ภาพรวมของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

4.2 ผลการศึกษาความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า

ความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยรวมมีความเพียงพออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นเพียงพออยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านวัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เพื่อการเรียนรู้ ด้านทรัพยากรบุคคล และ ด้านงบประมาณ

4.2.1 ความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านทรัพยากรบุคคลในภาพรวมมีความเพียงพออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความเพียงพออยู่ในระดับมากทุกข้อ

4.2.2 ความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านวัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เพื่อการเรียนรู้ในภาพรวมมีความเพียงพออยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเพียงพออยู่ในระดับมากทุกข้อ

4.2.3 ความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านงบประมาณเพื่อการเรียนรู้ในภาพรวมมีความเพียงพออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความเพียงพออยู่ในระดับมากทุกข้อ

4.2.4 ความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ในภาพรวมมีความเพียงพออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความเพียงพออยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ อยู่ในระดับมาก 6 ข้อ

4.3 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูกับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูกับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับปานกลาง ($r=.603$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานในการวิจัยที่ว่า การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา ด้านการสรรงบประมาณ (X_2) กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้านทรัพยากรบุคคล (Y_1) มีความสัมพันธ์ทางบวกมากที่สุด ($r=.609$) รองลงมาได้แก่การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณ (X_1) กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้านวัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เพื่อการเรียนรู้ (Y_2) ($r=.579$) และความสัมพันธ์น้อยที่สุดของการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา ด้านการบริหารบัญชี (X_6) กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้านการบริหารจัดการ (Y_4) ($r=.141$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้ ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.1 จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 7 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณ ด้านการจัดสรรงบประมาณ ด้านการบริหารการเงิน ด้านการตรวจสอบติดตามประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน ด้านการระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา ด้านการบริหารบัญชี และ ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานตามนโยบายและแนวทางที่กำหนดร่วมกัน สร้างความรู้ความเข้าใจ อันจะนำไปสู่

ความร่วมมือที่ดีระหว่างผู้บริหารและบุคลากรผู้ปฏิบัติงานมีความปรารถนาร่วมกันที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วม คณะครู บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน มีความรู้ความเข้าใจและยึดหลักการจัดการศึกษาโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน และตามแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดหลักการสำคัญไว้อย่างชัดเจนว่าจะยึดหลักการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดทำแผนปฏิบัติการ พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา เสนอแนะให้ข้อมูลในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา มีส่วนร่วมส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา รวมถึงมีการนำทรัพยากรมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ ลดแรงกดดันหรือความรู้สึกที่ไม่พึงประสงค์ตลอดจนลดความขัดแย้งในการทำงาน เนื่องจากการให้อิสระในการรับผิดชอบงานแก่บุคลากร สอดคล้องกับผลการวิจัยของกรรณภรณ์ สุดหอม ⁷(2560) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในกระบวนการวางแผนปฏิบัติการประจำปีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 31 จังหวัดนครราชสีมา พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของครูในกระบวนการวางแผนปฏิบัติการประจำปีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในกระบวนการวางแผนปฏิบัติการประจำปีจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและวุฒิการศึกษาของครู พบว่าในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของครู ได้แก่ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจและไม่สนใจศึกษากระบวนการวางแผนปฏิบัติการประจำปีแบบมีส่วนร่วม สถานศึกษาไม่ได้เผยแพร่ผลการกำกับติดตามแผนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ และครูไม่นำผลมาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแผน ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษาได้แก่ ควรพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจพร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูร่วมกันวางแผนปฏิบัติการประจำปี และกระตุ้นให้ครูร่วมกันพัฒนาโครงการใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับปัญหาของสถานศึกษา

⁷ กรรณภรณ์ สุดหอม. การมีส่วนร่วมของครูในกระบวนการวางแผนปฏิบัติการประจำปีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 จังหวัดนครราชสีมา. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช. 2560).

5.2. จากการศึกษาความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยรวมมีความเพียงพอของทรัพยากรอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า มีความเพียงพอของทรัพยากรอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านวัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เพื่อการเรียนรู้ ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านงบประมาณ โดยด้านงบประมาณจะมีค่าเฉลี่ยความเพียงพอที่น้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากโรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียนน้อยก็จะได้รับงบประมาณน้อยตามจำนวนนักเรียนที่มีอยู่ที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในชุมชนชนบทที่ห่างไกล ไม่มีความพร้อมที่จะให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา จึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร อุปกรณ์ อาคารสถานที่ เพื่อให้เด็กได้เรียนอย่างเสมอภาค ให้เด็กทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ สถานศึกษาจึงต้องร่วมกับภาคเอกชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน ซึ่งผลการวิจัยข้อนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมใจ ศัสกรณ⁸ ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า 1) ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านเงินทุนและงบประมาณ ด้านที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ด้านแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ด้านแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านบุคคล 2) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำแนกตามผู้ที่มีตำแหน่ง และผู้ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาต่างกัน ดังนี้ 2.1) บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกันมีระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขยาย

⁸ สมใจ ศัสกรณ. ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.2559).

โอกาสทางการศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่ขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 3.1) ด้านเงินทุน ควรให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการใช้จ่ายงบประมาณ การเสนอของบประมาณ และควรมีการปรับแผนการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบ 3.2) ด้านบุคคล ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรอย่างทั่วถึง ควรมีการส่งเสริมให้บุคลากรได้ร่วมวางแผนในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม โดยกำหนดเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 3.3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ควรมีการส่งเสริมให้มีการจัดหาสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ปรับปรุงด้านห้องเรียนให้สอดคล้องกับผู้เรียน ควรพัฒนารูปแบบการดำเนินงานด้านทะเบียน การออกหลักฐานรับรองต่าง ๆ 3.4) ด้านแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ควรส่งเสริมความรู้แก่ชุมชนโดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ความรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง ควรส่งเสริมโครงการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติในพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อให้ผู้เรียนและประชาชนได้เรียนรู้และใช้ประโยชน์ร่วมกัน

5.3 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูกับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง ($r=.603$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานในการวิจัยที่ว่า การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา ด้านการสรรงบประมาณ (X_2) กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้านทรัพยากรบุคคล (Y_1) มีความสัมพันธ์ทางบวกมากที่สุด ($r=.609$) รองลงมาได้แก่การมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณ (X_1) กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้านวัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เพื่อการเรียนรู้ (Y_2) ($r=.579$) และความสัมพันธ์น้อยที่สุดของการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณของครูในสถานศึกษา ด้าน

การบริหารบัญชี (X_6) กับความเพียงพอของทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้านการบริหารจัดการ (Y_4) ($r=.141$) ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนขนาดเล็กขาดแคลนบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนจึงจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่ในการจัดหาบุคลากรและวัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เพื่อการเรียนรู้ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเป็นลำดับแรก สำหรับทรัพยากรด้านอื่นอาจให้ความสำคัญในลำดับรองลงมา อย่างไรก็ตามผู้บริหารสถานศึกษาได้พยายามหาวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งการยอมรับ ความเข้าใจว่าการศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคนและทุกฝ่าย การรวมพลังต่าง ๆ ในสังคม ร่วมแสดงความคิดเห็น และกำหนดทิศทางในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งทำให้การบริหารจัดการศึกษาสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลเนื่องมาจากการส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผลการวิจัยข้อนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของอนงค์ อัจจงทอง⁹ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับปานกลางกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ($r = .649$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ การบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลที่แท้จริง ทุกคนต้องช่วยกันกำหนดเป้าหมาย ให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน ร่วมลงมือปฏิบัติงาน พร้อมทั้งร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ฉะนั้นผู้บริหารต้องรับฟังข้อคิดเห็นของครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อนำมาพิจารณาปรับปรุงแผนการบริหารสถานศึกษาให้ตรงกับความต้องการของสังคมที่สถานศึกษาสังกัดอยู่ แสวงหาผู้มีความรู้ความสามารถร่วมบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในสถานศึกษา



⁹ อนงค์ อัจจงทอง. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. 2557).

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.). 2546.
- กรรณารณ์ สุตหอม. **การมีส่วนร่วมของครูในกระบวนการวางแผนปฏิบัติการประจำปีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 จังหวัดนครราชสีมา**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2560.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด. 2560.
- สมใจ ศัสกรณ. **ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2**. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 2559.
- อนงค์ อาจจงทอง. **ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. 2557.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). “Determining Sample Size for Research Activities,” *Educational and Psychological Measuremet*. 30(3): 607–610.



บุคลิกภาพของพระภิกษุตามหลักเวสาร์ชชกรณธรรม
Bhikkhus' Personalities According to Vesārajjakaraṇadhamma

อรชร ไกรจักร์, Orachon kraichakr¹

แม่ชีกฤษณา รักษาโถม, Kritsana raksachom²

พระมหาวัณณธรรม ญาณกิตติ, Phramaha waruntorn yannakitti³

E-mail: warantorn999@gmail.com

Received: July 29, 2021 Revised: August 3, 2021

Accepted: August 23, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของการมีบุคลิกภาพที่ดีสำหรับพระภิกษุ เนื่องด้วยหน้าที่ของพระภิกษุจะต้องพบปะประชาชนและสอนธรรมะอยู่เป็นประจำ ดังนั้น บุคลิกภาพที่ดีของพระภิกษุจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมชื่อว่า เวสาร์ชชกรณธรรม มีอยู่ 5 ข้อ คือ ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ ปัญญา เป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพของพระภิกษุ กล่าวคือ ศีลเป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพภายนอก เช่น การแต่งกาย การพูดคุย การเดิน การนั่ง เป็นต้น ส่วน ศรัทธา พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญา เป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพภายใน เช่น ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ อุตมการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ สติปัญญา พระภิกษุที่ใช้หลักเวสาร์ชชกรณธรรมในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง จะเป็นผู้มีบุคลิกภาพดีสอดคล้องกับศาสตร์สมัยใหม่กว่าด้วยลักษณะของบุคลิกภาพที่ดี เมื่อพระภิกษุมีบุคลิกภาพดีแล้ว ย่อมเป็นที่เจริญศรัทธาของประชาชนที่พบเห็นและสามารถประกาศพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: (บุคลิกภาพ), (พระภิกษุ), (หลักเวสาร์ชชกรณธรรม)

¹ อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

² ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Buddhist studies graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Abstract

This article shows the importance of the good personalities of the Buddhist monks. The duty of monks is to meet people and teach Dharma regularly, so good personalities are needed. In Buddhism, there are five qualities of good behavior known as Vesārajjakaraṇadhamma which are: confidence, morality, well learning, exertion and wisdom. It is the most important principle for monks to develop good personalities. That is to say, morality develops the external personality or conducts such as well dress, conversation, walking and sitting etc. while confidence, great learning, exertion and wisdom develop the inner personality such as wills, attitude, ideology, creativity and intelligence. Surely those Bhikkhus who well trained themselves by these virtues or Vesārajjakaraṇadhamma, will have the good personalities and will be more skillful and faithful consistent with modern principle of personality development. Moreover, they with such virtues can impress people who see and promote Buddhism effectively.

Keywords: (Personalities), (Monks), (Vesarajjakarana–dhamma principles)



1. บทนำ

บุคลิกภาพของพระภิกษุในสมัยพุทธกาลมีเนื้อความปรากฏในพระไตรปิฎกมีใจความว่า พระอัสสชิเถระมีบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใส สรรวมระว่างกิริยามารยาท อุบัติสสปริพาชกได้พบเห็น พระอัสสชิเถระแล้วเกิดความรู้สึกประทับใจ ซึ่งบุคลิกภาพเช่นนี้เป็นสิ่งที่ชักจูงให้ผู้แสวงหาทางพ้นทุกข์เข้ามาหาเพื่อสนทนา⁴ ส่วนคำว่าบุคลิกภาพ (Personality) ของศาสตร์สมัยใหม่ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของตัวบุคคลโดยรวม ซึ่งแบ่งออกเป็นบุคลิกภาพภายนอก (External personality) หมายถึง ลักษณะทางด้านร่างกาย ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา กิริยาท่าทางต่างๆ คำพูด น้ำเสียง และบุคลิกภาพภายใน (Inner personality) หมายถึง ลักษณะทางจิตใจ ได้แก่ ความรู้สึกนึกคิด ความคิดสร้างสรรค์ สติปัญญา เจตคติ อุดมการณ์ สำหรับบุคลิกภาพภายใน เป็นสิ่งที่เห็นได้ยากและสังเกตได้ยาก ไม่เหมือนกับบุคลิกภาพภายนอกซึ่งสามารถเห็นได้ง่าย สังเกตได้ง่าย⁵ บุคลิกภาพจะเป็น

⁴ วิ.ม. (ไทย) 4/60/72–73.

⁵ พาณี สิตกะสิน, “บุคลิกภาพของผู้นำในศตวรรษที่ 22”, *จุลสารสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ออนไลน์*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.stou.ac.th/schools/shs/booklet/book584/index.asp> [18 พฤษภาคม 2564]

อย่างไรนั้น มีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน คือ (1) พันธุกรรม (Heredity) หมายถึง ลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางด้านกายภาพ ชีวภาพและจิตวิทยาภายในซึ่งถูกถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูกผ่านยีนส์ที่อยู่ในโครโมโซม ไม่ใช่บุคลิกภาพจะถูกถ่ายทอดผ่านทางพันธุกรรมอย่างเดียว การทำนายบุคลิกภาพของบุคคลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาจากปัจจัยอื่นๆอย่างรอบด้าน (2) สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบๆตัวมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ สภาพอากาศ ที่อยู่อาศัย ดิกรามบ้านช่อง และสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต ได้แก่ คนในครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน คนในชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดบุคลิกภาพ (3) สถานการณ์ (Situation condition) หมายถึง สถานการณ์ต่างๆที่อยู่รอบตัวมนุษย์ บุคคลมักจะมีบุคลิกภาพเปลี่ยนไปตามสถานการณ์นั้นๆ⁶ แม้จะมีข้อมูลว่า ปัจจัย 3 อย่างดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพของบุคคล แต่ในทางพระพุทธศาสนามีหลักการว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ คือ สามารถฝึกกายวาจาใจให้ได้ดี เพราะชีวิตจะดีได้ มีความสุข มีอิสระและสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างสันติ ต้องอาศัยการฝึกเท่านั้น⁷ การฝึกดังกล่าวเป็นเรื่องของการฝึกกายวาจาใจ ซึ่งสอดคล้องกันกับบุคลิกภาพภายนอก (External personality) และบุคลิกภาพภายใน (Inner personality) เพราะเรื่องบุคลิกภาพก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับกายวาจาใจของบุคคล

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมชื่อว่า เวลารัชชกรณธรรม⁸ เป็นหลักธรรมเพื่อการฝึกฝนพระภิกษุให้มีความแก่กล้า มีความมั่นใจ มีอยู่ 5 ข้อ

1. ศรัทธา (faith) ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในหลักการที่ยึดถือและในการทำความดี
2. ศีล (Morality) การประพฤติที่ถูกต้องดีงาม ไม่ผิดระเบียบวินัย ไม่เสียอาชาระ
3. พาหุสัจจะ (Great learning) การได้ศึกษาเล่าเรียนมามาก มีความรู้ในหลักพระธรรมวินัย
4. วิริยารัมภะ (Exertion) การเริ่มลงมือทำในกิจต่างด้วยใจที่มั่นคงแน่วแน่ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

5. ปัญญา (wisdom) ความรอบรู้ เข้าใจชัดในสิ่งต่างๆ ด้วยเหตุผล รู้จักประโยชน์และสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ มีดุลยพินิจในการวินิจฉัย⁹

⁶ นันทิมา นาคนางค์, “การสร้างและพัฒนาแบบวัดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบหลัก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา”, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, (องค์การมหาชน, สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2559), หน้า 15-16.

⁷ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), “ถึงเวลา มารื้อปรับ ระบบพัฒนาคนกันใหม่”, รัตญาณเวศกวัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.watnyanaves.net> > File > books > pdf, หน้า 25, [27 กรกฎาคม 2564]

⁸ อญ.ปญจก. (ไทย) 22/101/175.

จากความหมายขององค์ธรรมที่ปรากฏในเวสัชชกรณธรรมนั้นจะเห็นได้ว่า เวสัชชกรณธรรม เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคลิภาพ 2 ด้าน คือ (1) บุคลิภาพนอก (External personality) (2) บุคลิภาพภายใน (Inner personality) ฉะนั้น จึงสามารถจัดหลักธรรมที่ปรากฏในเวสัชชกรณธรรมเพื่อการพัฒนาบุคลิภาพที่ดีสำหรับพระภิกษุ ดังที่สังเคราะห์ในตารางไว้ ดังนี้

บุคลิภาพภายนอกของพระภิกษุ	ศีล คือ การทรมัจิวร กิริยาสำรวม สันทนาธรรม
บุคลิภาพภายในของพระภิกษุ	ศรัทธา พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ ปัญญา

2. ความสำคัญในเรื่องบุคลิภาพของภิกษุ

พระภิกษುದำรงอยู่ในฐานะเป็นปูชนียะบุคคลของประชาชนที่เป็นชาวพุทธ พระภิกษุและประชาชนมีความเกี่ยวข้องกัน เพราะภิกษุต้องอาศัยปัจจัย 4 จากประชาชนเพื่อการดำรงชีวิต ส่วนประชาชนต้องอาศัยการศึกษาพระธรรมวินัยหรือการฟังพระธรรมจากพระภิกษุ⁹ ดังนั้น พระภิกษุและประชาชนจึงมีความเกี่ยวข้องกัน ต้องพบปะพูดคุยกันอยู่ประจำไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาที่พระภิกษุเข้าไปบิณฑบาตในเขตหมู่บ้าน หรือ ช่วงเวลาที่วัดมีการบำเพ็ญบุญในวันธัมมัสสวนะ หรือกิจกรรมงานบุญอื่นๆ เป็นต้น เมื่อพระภิกษุและประชาชนมีความเกี่ยวข้องกันอยู่ประจำเช่นนี้ การที่พระภิกษุมีบุคลิภาพที่ดีจึงมีความสำคัญ เพราะการมีบุคลิภาพที่ดีย่อมเป็นที่เจริญศรัทธาของประชาชน ทำให้ประชาชนอยากเข้ามาสนทนาธรรม รวมไปถึงทำให้ตัวของพระภิกษุเองมีความมั่นใจในการเข้าไปสู่ที่ประชุมและเป็นที่โดดเด่นในสังฆสภา ดังนั้น พระภิกษุจึงควรใช้หลักเวสัชชกรณธรรม คือ ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ ปัญญา เพื่อการพัฒนาบุคลิภาพทั้งภายนอกและภายในของตนให้อยู่ในระดับดี

3. หลักเวสัชชกรณธรรมเพื่อการพัฒนาบุคลิภาพของพระภิกษุ

เวสัชชกรณธรรม 5 ข้อ คือ ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญา เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลิภาพของพระภิกษุ กล่าวคือ ศีลเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลิภาพภายนอกของพระภิกษุ ส่วน ศรัทธา พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญาเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลิภาพภายในของพระภิกษุ ซึ่งในลำดับต่อมาจากนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอศีลซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลิภาพภายนอก และนำเสนอศรัทธา

⁹ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 34, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2559). หน้า 174.

¹⁰ ชุ.อิติ. (ไทย) 25/107/486-487.

พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญาซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลิกภาพภายใน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ศิลในส่วนเสขยวัตรและสิกขาบทในขุททกวัตถุเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพภายนอกของพระภิกษุ

บุคลิกภาพภายนอกเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำพูด การกระทำ กิริยาท่าทางต่าง ๆ การแต่งตัว เป็นต้น ซึ่งสามารถเห็นได้และสังเกตได้ง่าย ศิลเป็นหนึ่งในหลักเวชราชครณธรรมซึ่งเกี่ยวกับการฝึกหัดกายวาจา จึงเป็นข้อปฏิบัติที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลิกภาพภายนอกของพระภิกษุ ศิลสำหรับพระภิกษุเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการป้องกันความผิดกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทางกายวาจา และเป็นข้อปฏิบัติเพื่อเป็นที่เจริญศรัทธาของประชาชน ศิลของพระภิกษุ เมื่อระบุนัยของปาฏิโมกข์ มีเพียง 227 สิกขาบท แต่เมื่อระบุนัยคัมภีร์วิสุทธิมรรค มีถึง 17,000,500,036 สิกขาบท¹¹ จะเห็นได้ว่า ศิลของพระภิกษุมีจำนวนมากมาย มีทั้งส่วนที่เป็นข้อห้ามและมีทั้งส่วนที่เป็นข้อปฏิบัติที่ดีงาม ดังนั้นในบทความนี้ผู้เขียนต้องการจะนำเสนอศิลป¹²ในส่วนที่เป็นเสขยวัตรและสิกขาบทใน ขุททกวัตถุที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลิกภาพภายนอก

เสขยวัตร เป็นวัตรปฏิบัติที่พระภิกษุต้องประพฤติ เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาจารย์ที่พึงประสงค์ในอริยวินัย ในเสขยวัตรมี 75 สิกขาบท จัดเป็น 7 วรรค ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปริมณทลวรรค มีใจความว่า พระภิกษุควรสำเนียงว่า เราจักนุ่งอันตรวาสก (สบง) ห่มอุตตราสงค์ (จีวร) ให้เรียบร้อย ปกปิดกายด้วยดี สรรวมด้วยดี คือ ไม่ค่นองมือค่นองเท้า ทอดสายตาลงต่ำ คือ มองไปข้างหน้าประมาณ 4 ศอก (2 เมตร) ไม่เวกผ้าจีวรขึ้นข้างเดียวหรือสองข้าง ในขณะที่เดินและนั่งในเขตหมู่บ้าน¹³

2. อุชชกสิกวรรค มีใจความว่า พระภิกษุควรสำเนียงว่า เราจักไม่หวัระเสียงดัง พุดเสียงพอดิ ไม่โคลงกาย ไม่แกว่งแขน ไม่โคลงศีรษะ ในขณะที่เดินและนั่งในเขตหมู่บ้าน¹⁴

¹¹ พระพุทธโฆสเถระ รัตน, แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), คัมภีร์วิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ 6, หน้า 66.

¹² ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ท่านอธิบายไว้ว่า เจตนาในการงดเว้นจากบาปจัดเป็นศิลป วิริตติเจตสิกในการงดเว้นจากบาปจัดเป็นศิลป ความสรวม (สรวโร) จัดเป็นศิลป การไม่ล่วงละเมิด (อวิตถกโม) สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงห้ามทางกายวาจาจัดเป็นศิลป ดังนั้น ศิลที่ผู้เขียนต้องการจะนำเสนอในบทความนี้ก็คือ ความสรวมที่จัดเป็นศิลป ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเสขยวัตรและสิกขาบทในขุททกวัตถุ, พระพุทธโฆสเถระ รัตน, แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), คัมภีร์วิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ 6, หน้า 10-11.

¹³ วิ.มหา. (ไทย) 2/576-585/649-659. วิ.มหา.อ. (ไทย) 2/576-584/553-556.

¹⁴ วิ.มหา. (ไทย) 2/586-595/660-669.

3. ชัมภตกวรรค มีใจความว่า พระภิกษุควรสำเหนียกว่า เราจักไม่เท้าสะเอว ไม่เอาผ้าคลุมศีรษะ ไม่เดินกระโห่ยง ไม่นั่งกอดเข้าหรือเอาผ้ารัดเข้าในขณะที่เดินและนั่งในเขตหมู่บ้าน และพึงสำเหนียกว่า เราจักรับบิณฑบาตโดยเคารพ ให้ความสำคัญในบาตรเมื่อรับบิณฑบาต รับบิณฑบาตที่พอเหมาะกับแ่ง รับบิณฑบาตเสมอขอขอบปากบาตร¹⁵

4. สกกัจจวรรค มีใจความว่า พระภิกษุควรสำเหนียกว่า เราจักฉันบิณฑบาตโดยเคารพ ไม่แสดงอาการเหมือนไม่อยากฉัน ให้ความสำคัญในบาตร ไม่มองนั้นมองนี่ในขณะที่ฉันบิณฑบาต ฉันบิณฑบาตตามลำดับ ไม่เลือกตักเจาะลงตรงนั้นตรงนี้ ฉันบิณฑบาตพอเหมาะกับแ่ง ไม่ฉันบิณฑบาตขยี้มลงแต่ยอด ไม่ใช้ข้าวสุกกลบแ่งหรือกับข้าวไว้เพราะอยากได้มาก ไม่ออกปากขอแ่งหรือข้าวสุกมาฉัน ยกเว้นเสียแต่อาพาธ ไม่มองดูบาตรของพระภิกษุอื่นเพื่อจะเพ่งโทษ ไม่ทำคำข้าวใหญ่เกินไป และทำคำข้าวให้กลม¹⁶

5. กพพวรรค มีใจความว่า พระภิกษุควรสำเหนียกว่า เราจักไม่อ้าปากรอคำข้าวที่ยังไม่ถึงปาก ไม่สอดนิ้วมือทั้งหมดเข้าไปในปากในขณะที่ฉันบิณฑบาต ไม่พูดคุยในขณะที่คำข้าวอยู่ในปาก ไม่ฉันโยนคำข้าว ไม่ฉันกัดคำข้าว ไม่ฉันบิณฑบาตทำให้กระพุ้งแก้มตุ่ย ไม่สลับมือบ่อยๆ ไม่โปรยเมล็ดข้าวในขณะที่ฉัน ไม่ฉันแลบลิ้น ไม่ฉันทำเสียงดังจับ ๆ¹⁷

6. สุรสุวรรค มีใจความว่า พระภิกษุควรสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉันทำเสียงดังซู้ดๆ ไม่ฉันเลียมือ ไม่ฉันเลียบาตร ไม่ฉันเลียริมฝีปาก ไม่ใช้มือที่เปื้อนอาหารจับภาชนะน้ำดื่ม ไม่เทน้ำล้างบาตรที่มีเมล็ดข้าวในเขตหมู่บ้าน และพึงสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่กันร่ม ถือไม้พลอง ถือคัสตรา และถืออาวุธ¹⁸

7. ปาทุกาวรรค มีใจความว่า พระภิกษุควรสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ผู้สวมเฉียงเท้า ผู้สวมรองเท้า ผู้นั่งอยู่ในยาน ผู้อยู่บนที่นอน ผู้นั่งกอดเข้า ผู้ใช้ผ้าโพกศีรษะ ผู้ใช้ผ้าคลุมศีรษะ และพระภิกษุควรสำเหนียกว่า เรานั่งบนพื้นดิน จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่นั่งบนอาสนะ เรานั่งบนอาสนะต่ำ จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่นั่งบนอาสนะที่สูงกว่า เรายืนอยู่ จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่นั่งอยู่ เราเดินอยู่ข้างหลัง จักไม่ธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่เดินอยู่ข้างหน้า เราเดินอยู่นอกทาง จักไม่ธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่เดินอยู่ในทาง และเมื่อพระภิกษุควรสำเหนียกว่า เราจักไม่ยืนถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะ ไม่ถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงบนของเขียว ไม่ถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงในน้ำ ยกเว้นอาพาธ¹⁹

¹⁵ วิ.มหา. (ไทย) 2/596-605/670-680.

¹⁶ วิ.มหา. (ไทย) 2/606-616/681-692. วิ.มหา.อ. (ไทย) 2/606-615/560-561.

¹⁷ วิ.มหา. (ไทย) 2/617-626/693-702.

¹⁸ วิ.มหา. (ไทย) 2/627-637/703-716.

¹⁹ วิ.มหา. (ไทย) 2/638-654/717-734.

ลักษณะทในขุททกวัตตฤเป็นลักษณะทเกี่ยวกับเรื่องเล็กน้อยในพระวินัยปิฎกดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ พระภิกษุไม่ควรใช้เครื่องประดับหู สร้อยสังวาล สร้อยคอ เครื่องประดับสะเอว วลัย สร้อยตาบ เครื่องประดับข้อมือ และไม่ควรสวมใส่แหวน พระภิกษุไม่ควรไว้ผมยาวเกิน 2 เดือน หรือ เกิน 2 นิ้ว ไม่ควรใช้แปรงหวีเพื่อหวีผม ไม่ควรใช้นิ้วมือเสยผม ไม่ควรใช้น้ำมันผสมขี้ผึ้งเสยผม ไม่ควรใช้น้ำมันผสมน้ำเสยผม ไม่ควรถูกหน้า ไม่ควรผัดหน้า ไม่ควรเจิมหน้าด้วยมโนศิลา ไม่ควรย้อมตัว ไม่ควรย้อมหน้า และไม่ควรย้อมทั้งตัวทั้งหน้า²⁰ พระภิกษุไม่ควรไว้เล็บยาว ไม่ควรปล่อยหนวดปล่อยเคราไว้ยาว และไม่ควรปล่อยขนจมูกไว้ยาว²¹

จะเห็นได้ว่า คีลในส่วนเสขียวัตตรและลักษณะทในขุททกวัตตฤที่ผู้เขียนนำเสนอในเบื้องต้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับการนุ่งห่มผ้าให้เป็นปริณชณ การพูดการเดินการนั่งการขบฉันด้วยความสำรวม การรู้จักกาลเทศะในการแสดงธรรม และการแต่งกายที่เหมาะสมกับสมณสารูป ส่วนบุคลิภาพภายนอกในศาสตร์สมัยใหม่ หมายถึง รูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทางต่างๆ คำพูด น้ำเสียง การรักษาความสะอาดร่างกาย ดังนั้น คีลในส่วนเสขียวัตตรและลักษณะทในขุททกวัตตฤจึงเป็นข้อปฏิบัติที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลิภาพภายนอกของพระภิกษุ

3.2 ศรัทธา พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญาเพื่อการพัฒนาบุคลิภาพภายในของพระภิกษุ

บุคลิภาพภายในเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ลึก สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ เจตคติ อุตมการณ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ยาก ศรัทธา พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญา เป็นหลักธรรมที่ปรากฏในเวสารัชชกรณธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาบุคลิภาพภายในของพระภิกษุ สำหรับบุคลิภาพภายในนั้นจะตีระดับไหนอย่างไรก็เป็นสิ่งที่สังเกตได้ยากและเห็นได้ยากเพราะเป็นนามธรรม (Immateriality) ไม่สามารถใช้ตาเปล่าเพื่อบ่งชี้ให้เห็นได้ ถึงกระนั้นก็สามารถเห็นได้รับรู้ได้โดยผ่านการกระทำ การแสดงออก การพูดคุยนทนา และการแก้ปัญหา ยกตัวอย่างเช่น ศรัทธา เป็นสิ่งที่รับรู้ได้โดยผ่านการกระทำ ซึ่งมีกรณีพระรัฐบาลเถระเป็นบุคคลตัวอย่างที่มีศรัทธาอย่างแรงกล้า มีศรัทธามากอยากออกบวช แต่พ่อแม่ไม่อนุญาตให้บวชจึงอดอาหารประท้วงถึง 7 วัน²² พาหุสัจจะ เป็นสิ่งที่รับรู้ได้โดยผ่านการสนทนา การแสดงธรรม ซึ่งมีกรณีพระอานนท์เถระเป็นบุคคลตัวอย่างที่เป็นพหูสูตได้ศึกษาพระธรรมวินัยมามาก จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 1 ณ กรุงราชคฤห์²³ วิริยารัมภะ เป็นสิ่งที่รับรู้ได้โดยผ่านการกระทำกิจต่างๆ ซึ่งมีกรณีพระโสณโกปิวิสะเถระเป็นบุคคลตัวอย่างที่มีความเพียรมาก ใช้ความเพียรเกินขนาด

²⁰ วิ.จ. (ไทย) 7/245-247/7-10.

²¹ วิ.จ. (ไทย) 7/274-275/60-63.

²² ม.ม. (ไทย) /13/293-298/344-355.

²³ วิ.จ. (ไทย) /7/440/380-381.

เดินจงกรมจนเท้าแตก²⁴ปัญญา เป็นสิ่งที่รับรู้ได้เห็นได้โดยผ่านการสนทนาธรรม การแก้ปัญหา²⁵ ซึ่งมีกรณีพระสารีบุตรเถระเป็นบุคคลตัวอย่างที่มีปัญญามาก สามารถแก้ปัญหาของพระผู้มีพระภาคเจ้าได้²⁶ ดังนั้น หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพภายในของพระภิกษุจึงมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ศรัทธา เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลไม่หลงมกมาย เชื่อมั่นในการทำความดี²⁷ การที่ศรัทธาจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการฟังพระสัทธรรม การได้รับคำแนะนำที่ดีจากครูอาจารย์ กัลยาณมิตร²⁸

พาหุสัจจะ หมายถึง การได้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ในพระธรรมวินัย การที่จะเกิดภาวะพาหุสัจจะได้ ต้องอาศัยการฟังบ่อย ๆ ทรงจำไว้ ท่องให้คล่องปาก เจนด้วยใจหรือจำจนขึ้นใจ และขบคิดด้วยทฤษฎี²⁹

วิริยารัมภะ หมายถึง การปรารถนาความเพียร ลงมือทำความเพียรอย่างเข้มข้นเด็ดเดี่ยว แน่วแน่มั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การที่ความเพียรจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการพิจารณาความรู้ที่ได้ศึกษามาเพื่อที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นในการทำกิจต่างๆ³⁰

ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ เข้าใจชัดในสิ่งต่างๆ ด้วยเหตุผลตามความเป็นจริง³¹ การที่ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการพัฒนาหรืออบรม ทางที่จะเกิดปัญญานั้น มีอยู่ 3 ทาง คือ (1) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากฟัง เกิดจากศึกษาเล่าเรียน การรู้เรียนสิ่งต่างๆรอบตัว (2) จินตามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดขึ้นจากคิดวิเคราะห์ความรู้ ทฤษฎีต่างๆที่ได้ศึกษาจนองค์ความรู้ตกผลึก (3) ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการนำเอาความรู้ที่เกิดจากศึกษาและความรู้ที่เกิดจากคิดวิเคราะห์ทฤษฎีมาลงมือปฏิบัติ³²

หลักธรรมดังกล่าวที่ผู้เขียนนำเสนอในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า ศรัทธาเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อที่มีเหตุผล พาหุสัจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการได้ศึกษาเล่าเรียนมามาก วิริยารัมภะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ

²⁴ วิ.ม. (ไทย) 5/243/5-6.

²⁵ อญ.จตุกก. (ไทย) 21/192/279.

²⁶ ชุ.ธ.อ. (ไทย) 25/280-281/214-215.

²⁷ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 34, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2559), หน้า 140.

²⁸ อญ.ทสก. (ไทย) 24/61/136.

²⁹ อญ.จตุกก. (ไทย) 21/191/276-278, สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 27, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2559), หน้า 267.

³⁰ ม.ม. (ไทย) 13/432/542.

³¹ วิสุทฺธิ. (ไทย) 1/4/5-6.

³² ที.ปา. (ไทย) 11/305/271.

การปรารภความเพียรหรือการลงมือทำอย่างจริงจัง และปัญญาเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ชัดความเข้าใจในสิ่งต่างๆอย่างมีเหตุผล ส่วนบุคลิกภาพภายในในศาสตร์สมัยใหม่ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความคิดสร้างสรรค์ สติปัญญา เจตคติ อุดมการณ์ ดังนั้น ศรัทธา พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญา จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลิกภาพภายในของพระภิกษุ

4. การพัฒนาบุคลิกภาพของพระภิกษุตามหลักเวสัชชกรณธรรมเพื่อการมีบุคลิกภาพที่ดีตามศาสตร์สมัยใหม่ว่าด้วยลักษณะของบุคลิกภาพที่ดี

พระภิกษุเมื่อต้องการจะพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองให้ดีขึ้น ควรหมั่นพิจารณาหาข้อดีข้อเสียของบุคลิกภาพตนเองอยู่บ่อยๆ ครั้นทราบชัดถึงข้อดีข้อเสียของบุคลิกภาพตนเองแล้ว เมื่อต้องการจะปรับหรือพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองให้ดีขึ้น³³ จึงควรใช้หลักเวสัชชกรณธรรม 5 ข้อ คือ ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และ ปัญญา ในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองเพื่อการมีบุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภาพภายในที่ดี ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเวสัชชกรณธรรมดังต่อไปนี้

1. รักษาศีลในส่วนเสขยวัตรและสิกขาบทในขุททกวัตถุอย่างเคร่งครัด
2. ปลุกศรัทธาให้เกิดขึ้นด้วยการฟังคำแนะนำจากครูอาจารย์ กัลยาณมิตร
3. สร้างองค์ความรู้ (พาหุสัจจะ) ให้เกิดขึ้นด้วยการฟังและการทบทวนเนื้อหาที่ศึกษามาอยู่บ่อยๆ
4. ปลุกเร้าความเพียรให้เกิดขึ้น (วิริยารัมภะ) ด้วยการนำองค์ความรู้ที่ศึกษามาสรางแรงบันดาลใจเพื่อกระตุ้นความเพียรในการทำกิจต่างๆ

5. สร้างปัญญาให้เกิดขึ้นด้วยการฟังการคิดวิเคราะห์และการลงมือปฏิบัติ

เมื่อพระภิกษุปฏิบัติได้เช่นนี้ ก็จะเป็นผู้มีบุคลิกภาพดีทั้งภายนอกภายในซึ่งสอดคล้องกับศาสตร์สมัยใหม่ว่าด้วยลักษณะของบุคลิกภาพที่ดี³⁴ ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ลักษณะบุคลิกภาพทางกาย ประกอบด้วย (1) รูปร่างหน้าตา คือ หน้าตา ถือว่าเป็นจุดดึงดูดความสนใจอีกส่วนหนึ่ง ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนา จะมีอยู่ประเภทหนึ่งที่มีความพอใจเลื่อมใสในรูปร่างหน้าตาของพระภิกษุ (รูปปุปฺปมาณิกา) อย่างไรก็ตาม พระภิกษุที่มีหน้าตาดี ก็ต้องมีความสำรวม มีคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาด้วย จึงจะเป็นที่สนใจและเป็นที่เลื่อมใสของประชาชน (2) การแต่งกาย คือ พระภิกษุที่บุคลิกภาพดี จะห่มจีวรเรียบร้อยเป็นปริมณฑล ไม่เว้าผ่าขึ้น ไม่เอาผ้าคลุมศีรษะ ไม่เอาผ้าโพกศีรษะเมื่ออยู่ในเขตบ้าน รวมไปถึงไม่ใช้เครื่องประดับเหมือนประชาชน เช่น สร้อยคอ สังกวาล แหวน เป็นต้น (3) ความสะอาดและสุขภาพอนามัย คือ พระภิกษุที่บุคลิกภาพดี จะ

³³ อก.ทสก. (บาลี) 24/48-49/408-409.

³⁴ นันทิมา นาคาพงศ์, “การสร้างและพัฒนาแบบวัดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบหลัก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา”, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, (องค์การมหาชน, สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2559), หน้า 16-18.

ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายตัวเอง ไม่ปล่อยให้ผม เล็บ หนวด เครา และขนงอกยาวจนน่ารังเกียจ และดูแลตัวเองอยู่ในขอบเขตของพระธรรมวินัย ไม่ทำอะไรเกินสมณวิสัย เช่น ไม่เอาน้ำมันผสมขี้ผึ้ง มาเสยผม ไม่ย้อมหน้า ไม่ย้อมตัว เป็นต้น (4) ลักษณะท่าทาง คือ พระภิกษุที่บุคลิภาพดี จะนั่ง เดิน จ้นภัตตาหาร ด้วยอาการที่สำรวม ไม่เดินแกว่งแขน ไม่เดินโคลงคิระยะ ไม่เดินเท้าสะเอว ไม่เดิน กระโหย่ง ไม่นั่งโคลงกาย ไม่นั่งแกว่งแขน ไม่นั่งเท้าสะเอว ไม่นั่งกอดเข่า ไม่จ้นภัตตาหารเสียงดังจับ ๆ ไม่จ้นภัตตาหารดังซู้ด ๆ ไม่พูดคุยกันเมื่อจ้นภัตตาหาร ไม่โยนคำข้าวเล่น เป็นต้น

2. ลักษณะบุคลิภาพทางวาจา ประกอบด้วย (1) วาจาสุภาพนุ่มนวล คือ พระภิกษุที่บุคลิภาพดี เมื่อจะพูดคุยกับประชาชน จะใช้คำพูดที่สุภาพนุ่มนวล ไม่ใช้คำพูดที่หยาบคาย (2) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและจดจำได้ง่าย คือ พระภิกษุที่บุคลิภาพดี เมื่อแสดงธรรมแก่ประชาชน จะเลือกใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อที่จะให้ประชาชนจดจำธรรมะได้สะดวกและนำธรรมะดังกล่าวมาใช้งานในชีวิตประจำได้ (3) น้ำเสียงและคำพูดที่เหมาะสม คือ พระภิกษุที่บุคลิภาพดี จะมีน้ำเสียงอยู่ในระดับพอดี ไม่ดังหรือเบาจนเกินไป ไม่พูดคำกระด้างกับประชาชน หรือไม่พูดคำหวานเกินไปกับประชาชน และในขณะที่พูดคุยกับประชาชน จะไม่พูดคุยเสียงดัง ไม่หัวเราะเสียงดัง จนเกินงามเลยขอบเขตสมณสาธูป รวมไปถึงเมื่อพูดคุยกับพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ ก็จะใช้คำพูดที่เหมาะสม มีหางเสียง (4) ใช้ภาษาที่เหมาะสม คือ พระภิกษุที่บุคลิภาพดี จะใช้ภาษาที่เหมาะสมกับสถานะของตนและสถานะของผู้สนทนาด้วย เช่น เมื่อพูดคุยกับประชาชน พระภิกษุที่บุคลิภาพดีจะใช้คำแทนตัวเองว่า “อาตมา” จะไม่ใช่คำว่า “ผม” และเรียกประชาชนว่า “โยม” เมื่อจบการสนทนาจะใช้คำว่า “เจริญพร” จะไม่ใช่คำว่า “สวัสดีครับ” เมื่อประชาชนถวายของ จะใช้คำว่า “อนุโมทนา สาธุ” จะไม่ใช่คำว่า “ขอบคุณครับ”

3. ลักษณะบุคลิภาพทางอารมณ์และจิตใจ ประกอบด้วย (1) ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ คือ พระภิกษุที่มีบุคลิภาพดี เมื่อเกิดศรัทธาในพระรัตนตรัย ได้ศึกษาพระธรรมวินัย แล้ว มีความเพียร อบรมปัญญาแล้ว เมื่อมีอารมณ์ต่างๆ เข้ากระทบ จะควบคุมอารมณ์ได้ดี โดยการนำเอาความรู้ที่เกิดจากการศึกษาพระธรรมวินัยมาพิจารณาพร้อมกับใช้ปัญญาพิจารณาอารมณ์ต่างๆ ว่าอารมณ์เหล่านี้เป็นเพียงสภาวะธรรมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ไม่ปล่อยให้จิตใจหลงใหลในอารมณ์ที่ชอบใจ ไม่ปล่อยให้จิตใจซัดเซลอยในอารมณ์ที่ไม่ชอบใจ (2) มีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน คือ พระภิกษุที่บุคลิภาพดี เมื่อมีงานต่างๆ เกิดขึ้นภายในวัด มักจะช่วยเหลือ ร่วมแรงร่วมใจทำงานให้สำเร็จ เช่น ในวัดมีการซ่อมแซมพระเจดีย์ พระภิกษุที่บุคลิภาพดีมักจะเป็นผู้มีศรัทธาเป็นพื้นฐาน จึงใช้ปัญญาพิจารณาว่า การซ่อมแซมพระเจดีย์ เป็นบุญกุศล จึงลงมือทำงานซ่อมแซมพระเจดีย์ ด้วยใจที่มุ่งมั่นแน่วแน่ มีความเพียรพยายามที่จะให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย (3) มีความสามารถในการตัดสินใจ คือ พระภิกษุที่บุคลิภาพดีมักจะเป็นผู้มีความสามารถในการตัดสินใจอะไรได้ดี เพราะมีปัญญาที่เกิดจากการศึกษาทฤษฎีต่างๆ ที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์และที่เกิดจากการนำทฤษฎีที่ได้ศึกษาและคิดวิเคราะห์มาลงมือปฏิบัติ ฉะนั้น เมื่อมีสถานการณ์บางอย่างเกิดขึ้น

และสถานการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องที่จะต้องรับผิดชอบ พระภิกษุที่มีบุคลิกภาพดีจะสามารถตัดสินใจได้เป็นอย่างดี

5. พระอัสสชิเถระผู้เป็นแบบอย่างของพระภิกษุผู้มีบุคลิกภาพดี

ในสมัยพุทธกาล พระอัสสชิเถระเป็นหนึ่งในพระสาวกที่พระพุทธองค์ทรงส่งไปประกาศพระพุทธศาสนา เมื่อท่านกลับมายังกรุงราชคฤห์ ท่านจึงห่มจีวรเรียบร้อยเป็นปริณทนล ถือเอาบาตรเข้าไปยังกรุงราชคฤห์ด้วยอาการที่สำรวมเพื่อบิณฑบาตแต่เช้าตรู่ ในเวลานั้นอุปติสสปริพาชกรับประทานอาหารเช้าแล้วแต่เช้า เข้าไปยังอารามของปริพาชก จึงได้พบเห็นพระอัสสชิเถระ แล้วเกิดความคิดว่า เรายังไม่เคยเห็นนักบวชแบบนี้มาก่อน พระภิกษุรูปนี้คงเป็นหนึ่งในบรรดาผู้ที่เป้นพระอรหันต์ หรือผู้บรรลุอรหัตตมรรคในโลก จึงเกิดความคิดอยากจะเข้าไปหาท่าน แต่อุปติสสปริพาชกก็คิดอีกว่า เวลานี้ยังไม่เหมาะสมที่จะเข้าไปหา เมื่อพระเถระเที่ยวรับบิณฑบาตเสร็จ เขาจึงได้ทำการต้อนรับพระเถระแล้วขอให้ท่านแสดงธรรม พระเถระจึงแสดงธรรมโปรดอุปติสสปริพาชก เขาจึงได้บรรลุโสดาปัตติผล³⁵ จากเรื่องราวดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า พระอัสสชิเถระเป็นอรหันต์มีคุณธรรมจริยธรรม มีบุคลิกภาพดีเดินบิณฑบาตด้วยอาการที่สำรวม ทำให้อุปติสสปริพาชกที่เป็นนักบวชนอกศาสนา อยากเข้ามาสนทนาธรรม และในที่สุด อุปติสสปริพาชกจึงได้บรรลุโสดาปัตติผลเพราะได้ฟังธรรมของพระอัสสชิเถระ จะเห็นได้ว่าพระอัสสชิเถระเป็นแบบอย่างของการมีบุคลิกภาพที่ดีสำหรับพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

อนึ่ง ในโลกปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดแต่ในทางกลับกันประชาชนให้ความสนใจพระพุทธศานาน้อยลง จะอย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะเป็นจุดดึงดูดให้ประชาชนในโลกปัจจุบันเกิดความสนใจและเกิดความเลื่อมใสพระพุทธศาสนา ก็คือบุคลิกภาพที่ดีของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระภิกษุเมื่อต้องการจะพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองให้ดี จึงควรปฏิบัติตามหลักเวชชากรณธรรม 5 ข้อดังกล่าวในข้างต้น เพราะเมื่อพระภิกษุมีบุคลิกภาพดี ย่อมเป็นที่เจริญศรัทธาของประชาชนที่พบเห็น และเมื่อไปประกาศพระพุทธศาสนา ณ ที่ใด ก็จะสามารถทำได้เป็นอย่างดี

6. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ภาพลักษณ์ที่ดีงามของพระภิกษุ จะปรากฏเป็นความทรงจำที่ดีของประชาชนผู้พบเห็นได้ นั้น จะต้องเริ่มที่พระภิกษุแต่ละรูปตระหนักรู้ถึงความสำคัญในเรื่องบุคลิกภาพภายนอกและภายใน ด้วยการจัดการดูแลตนเองตามช่วงเวลาให้เหมาะสม เพราะบุคลิกภาพที่ดีของพระภิกษุนั้น เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างศรัทธาที่จะทำให้ประชาชนผู้ที่ไม่เคยสนใจในพระพุทธศาสนา ได้น้อมใจสนใจสนทนาและนับถือพระพุทธศาสนา เนื่องด้วย“พระสงฆ์”เป็นองค์ประกอบของ“พระรัตนตรัย” คือ

³⁵ ชุ.ธ.อ. (ไทย) 25/11-12/86-87.

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ (พระภิกษุ) การกิจของพระภิกษุมีความใกล้ชิดกับประชาชนและเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชนทุกระดับ ดังนั้น การที่พระภิกษุมีบุคลิกภาพดีจึงมีความสำคัญ พระภิกษุจึงควรใช้หลักเวชราชครุธรรมในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง เมื่อพระภิกษุพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้ดีแล้ว ก็จะทำให้เกิดผลดี 4 ประการ คือ (1) ผลดีต่อตัวเอง คือ จะเป็นผู้ห่มผ้าเรียบร้อย พูดคำสุภาพ มีกิริยาอาการสำรวม มีใจมั่นคงแน่วแน่ มีความรู้ และมีสติปัญญาในการบริหารงานและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (2) ผลดีต่อประชาชน คือ ประชาชนที่พบเห็นพระภิกษุที่บุคลิกภาพดี หากเขาไม่เคยสนใจพระพุทธศาสนาก็จะหันเข้ามาสนใจศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนา หากมีผู้ที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ก็จะยิ่งเลื่อมใสยิ่ง ๆ ขึ้นไป (3) ผลดีต่อพระภิกษุสามเณรรุ่นหลังในพระพุทธศาสนา คือ พระภิกษุที่บุคลิกภาพดี ถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของพระภิกษุสามเณรรุ่นหลังในพระพุทธศาสนา เมื่อพระภิกษุสามเณรรุ่นหลังเห็นพระภิกษุที่บุคลิกภาพดี ก็จะยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งผลให้พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนามีบุคลิกภาพที่ดี (4) ผลดีต่อพระธรรมวินัย คือ เมื่อพระภิกษุใช้หลักเวชราชครุธรรมในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ก็ถือว่าเป็นการรักษาพระธรรมวินัย เพราะการรักษาพระธรรมวินัยไม่ใช่การศึกษาเล่าเรียนอย่างเดียวเท่านั้น แต่รวมถึงการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยด้วย จะเห็นได้ว่า การที่พระภิกษุใช้หลักเวชราชครุธรรมในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง เป็นสิ่งที่ดีและเกิดผลดีหลายประการดังที่นำเสนอในเบื้องต้น ดังนั้น พระภิกษุจึงควรสนใจในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง



เอกสารอ้างอิง

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ข้อมูลทุติยภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **อรรถกถาภาษาไทย พระวินัยปิฎก สมณปาสาทิกาภาค 2**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.

_____ **อรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ภาค 1**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

_____ **อรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ภาค 2**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

_____ **คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาษาไทย ภาค 1**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 34, กรุงเทพมหานคร; โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2559.

_____ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 27, กรุงเทพมหานคร; โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2559.

พระพุทธโฆสเถระ รจนา, แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, พิมพ์ครั้งที่ 6.

นันทิมา นาคาพงศ์, การสร้างและพัฒนาแบบวัดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบหลัก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและ มัธยมศึกษา, **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์**, องค์การมหาชน, สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2559.

ออนไลน์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ถึงเวลา มารื้อปรับ ระบบพัฒนาคนกันใหม่, **วัดญาณเวศกวัน**, แหล่งที่มา: <http://www.watnyanaves.net> > File > books > pdf,

พาณี สิตกะสิน, บุคลิกภาพของผู้นำในศตวรรษที่ 22, **จุลสารสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ**, แหล่งที่มา: <https://www.stou.ac.th/schools/shs/booklet/book584/index.asp>



แนวทางส่งเสริมและพัฒนการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม
ด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน
Guideline for Promotion and Development of Public Conscience
Learning of Children and Youth in Modern Time

แสง นิลนามะ, Sawaeng nilnama¹

E-mail: sawaeng.nil@mcu.ac.th

Received: August 26, 2021 Revised: September 7, 2021

Accepted: September 28, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1).พฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 (2).ต้นแบบของการส่งเสริมและการพัฒนการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน(3).นำเสนอแนวทางของการส่งเสริมและพัฒนการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างวิจัย 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โรงเรียนรุ่งอรุณ และวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวีศรีสะเกษ โดยแจกแบบสอบถามเด็กและเยาวชน 60 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณาสรุปลผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มี 6 วิธี คือ เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากครอบครัว เรียนรู้จากโรงเรียนหรือสถานศึกษา เรียนรู้จากวัดหรือพระสงฆ์ เรียนรู้จากกิจกรรมของชุมชนและสังคม และเรียนรู้จากบุคคลต้นแบบหรือบุคคลดลใจ ในด้านการเป็นเด็กและเยาวชนต้นแบบ รูปแบบ และแนวทางการส่งเสริมและการพัฒนการเรียนรู้มี 6 วิธี คือ ทำตนเป็นแบบอย่าง ทำกิจกรรมในชั้นเรียน ลงมือช่วยเหลือคนอื่น ถอดบทเรียนสะท้อนตนเอง นำเสนอผลงานจิตสาธารณะ-จิตอาสาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปรับปรุงพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ และในด้านรูปแบบและด้านแนวทางการพัฒนการเรียนรู้มี 6 วิธี คือ สร้างแบบอย่างหรือบุคคลต้นแบบเพื่อจูงใจ เน้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสังคม จัดโครงการกิจกรรมให้ลงมือปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนถอดบทเรียนเพื่อนำเสนอสะท้อนตน จัดกิจกรรมและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เชิงสังคมให้มากขึ้น และติดตามประเมินผลอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือต่อเนื่อง

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

คำสำคัญ: (การพัฒนา), (การเรียนรู้), (คุณธรรม), (จริยธรรม), (จิตอาสา), (จิตสาธารณะ)

Abstract

This research intends to study: 1) the behavioral learning of children and youths in the 21th century, 2) the prototype of promotion and development of learning, virtue and morality on the public mind of children and youths, suiting in the modern time, and 3) the presenting of model of promotion and development of learning virtue and morality on the public mind of children and youth, suiting in the modern time. This study is of mixed method research. The samples of research comprise in three schools, i.e., Sunday school of Mahachulalongkornrajavidyalala University, Rung-Arun school, and Chullamanee Srisaket vocational college, by interviewing sixty children and youth, and also by dept interviewing of the parties concerned with the descriptive analysis and conclusion using inductive method.

The results of the study were found that the behavioral learning virtue and morality on the public mind of children and youths in the 21th Century has 6 ways; self-learning, family-leaning, educational institution-learning, temple/monk-learning, community and social activity-learning, and the prototype and inspirational person learning. On the children and youth prototype, children and youths have learned through behaviors presented in six ways; self-model, class-learning activities, helping others, class refilling for self-reflection, presenting works on the public mind and exchange learning, and improving and developing with creativity. There are six ways on the promotion and development; building model or prototype for motivation, emphasizing on designing of social learning activities, organizing project for practical learning, letting the learners refilling class learning for self-reflection, organizing activities and building more social learning network, and pursuing/evaluating clearly and concretely for promotion and development sustainably and continually.

Keywords: (Development), (Learning), (Virtue), (Morality), (Public Mind), (Public Consciousness)



1. บทนำ

การพัฒนาประเทศให้เจริญทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศต้องเน้นการทรัพยากรมนุษย์ ด้วยการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนมุ่งสร้างองค์ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่าง ยั่งยืน ประเทศชาติจึงจะหวังพึ่งเด็กและเยาวชนในฐานะพลังในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ การเมืองได้ แต่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือส่งเสริมและพัฒนาจิตสำนึกให้เป็นอย่างดีประกอบ การเรียนรู้ เมื่อมุ่งหวังให้เด็กเยาวชนเป็นพลังในการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติบ้านเมืองก็ต้องเร่ง ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ และจิตอาสาให้มีความสำนึกในหน้าที่ พลเมือง²

แต่ปัจจุบันนี้เด็กและเยาวชนอยู่ในภาวะวิกฤติด้านคุณธรรมจริยธรรมจนกลายเป็นปัญหา หนึ่งของสังคม เป็นภาพสะท้อนหรือภาพฉายมาจากการที่ผู้ใหญ่ขาดคุณธรรมจริยธรรมในชุมชนและ สังคม³ เกิดจากผู้ใหญ่เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่สะท้อนให้ปรากฏภาพความเห็นแก่ตัว โหดร้าย แก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่น พึ่งพ่อ พึ่งเมีย ชอบบริโภค ไม่ชอบผลิต หุนหันพลุกพล่าน ขาดความซื่อสัตย์ ขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพกฎกติกาของสังคม ขาดความรับผิดชอบในชีวิต ครอบครัว หน้าที่ ชีวิต และการงาน สังคมเคลื่อนไปด้วยอบายมุข⁴ ดังนั้น รัฐจึงต้องเน้นปฏิรูปการศึกษาวางรากฐานมุ่ง ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนไทยให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข โดยฝากความหวังไว้กับผู้บริหาร สถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง และผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง⁵ ปลูกฝังอบรมบ่มเพาะและวางตัวเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี ยิ่งเด็กและเยาวชนมี จำนวนลดน้อยลงไป สังคมยิ่งต้องการคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น⁶ กระตุ้นให้เด็กและเยาวชนมี

² ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม(ศูนย์คุณธรรม), **โครงการเร่งสร้าง คุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย An Accelerated Project for Building Good Character of Thai Children and Youth.**(รายงานการวิจัย), กรุงเทพมหานคร :ศูนย์คุณธรรม,2549)

³ สรุปจาก พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **เพื่อบรรณาคติของการศึกษาไทย.**พิมพ์ครั้งที่ 3(กรุงเทพ หานคร : สหธรรมิก,2530)

⁴ สรุปจาก พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย.**พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญติ่มนังการพิมพ์,2551)

⁵ สรุปจาก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **การคาดประมาณ ประชากรไทย พ.ศ.2553–2583 (Population projections for Thailand 2010–2040),**พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2556)

⁶ สุวีริศน์ พัฒนเชียร. (2552). **ตัวแบบความสามารถทางภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน.** วารสารวิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์.

สำนึกต่อความรับผิดชอบต่อส่วนรวม⁷ หรือส่งเสริมให้แสดงพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน⁸ เช่น งดเว้นการทำลายทรัพย์สินส่วนรวมให้เสียหาย มีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม และเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวมความหวังที่จะเห็นเด็กและเยาวชนเป็นพลังในการรับช่วงต่อหรือช่วยพัฒนาขับเคลื่อนสังคมก็จะมีแนวโน้มที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรส่งเสริมและพัฒนาให้เด็กและเยาวชนมีจิตสาธารณะหรือจิตอาสาต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติบ้านเมืองและโลก⁹ และสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นตัวอย่างหรือต้นแบบขยายเครือข่ายกิจกรรมทางสังคม¹⁰ โดยผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบตั้งแต่คนในครอบครัว โรงเรียน พระสงฆ์ชุมชน จะต้องมีส่วนส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตสาธารณะจิตอาสาอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม¹¹ ให้พวกเขาได้เป็นความหวังและเป็นพลังรับผิดชอบขับเคลื่อนพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป¹²

จากที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ การเป็นต้นแบบ และแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันคือสิ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนสังคมต่อไปได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน โดยเน้นศึกษาถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านนี้อย่างไร เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างของการเรียนรู้โดยวิธีใดบ้าง และผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวทางส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ

⁷ ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2539). **ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมสำหรับคนไทย**. การวิจัยประยุกต์. เอกสารฉบับพิเศษในวันครบรอบปีที่ 33. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

⁸ วิชัย วงษ์ใหญ่,รศ.ดร..**จิตอาสา**. ในสารานุกรม วิชาชีวิตครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2555.

⁹ สุวิมล ว่องวานิช และ นวลักษณ์ วิรัชชัย.**ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย : การศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.(2543)., สุวิมล ว่องวานิชและคณะ. **โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็ก และเยาวชนไทย**. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.(2552).

¹⁰ สรุปจาก คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559**. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย,2554)

¹¹ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน,**กระบวนการสร้างกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชนในสังคมไทยปัจจุบัน**,พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์,2539),หน้า 49.

¹² **เรื่องเดียวกัน**.หน้า 17

เรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะแก่เด็กและเยาวชนอย่างไร เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้มีจิตสาธารณะเป็นความหวังและเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อนสังคมในอนาคตให้เจริญรุ่งเรืองด้วยคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21

2.2 เพื่อศึกษาต้นแบบของการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed Method Research) มุ่งวิจัยพฤติกรรมการเรียนรู้ ต้นแบบการเรียนรู้ และแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ :-

ขั้นตอนที่ 1 : การศึกษาในเชิงเอกสาร(Documentary Study) ศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือตำรา รายงานการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ ทฤษฎีต้นแบบการเรียนรู้ หลักการและรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตอาสาจิตสาธารณะ ทฤษฎีการถอดบทเรียนและการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน เพื่อจะใช้เป็นกรอบวิจัยแนวทางส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน จากนั้นนำแนวคิดทฤษฎีมาเป็นกรอบสร้างเครื่องมือวิจัยแบบผสมวิธี คือ แบบสอบถามเด็กและเยาวชน-แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนใน 3 ประเด็นหลักคือพฤติกรรมการเรียนรู้ การเป็นต้นแบบ และหาแนวทางส่งเสริมพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 : การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่กรณีศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ เด็กระดับประถมศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์(พอ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา และเยาวชนระดับมัธยมต้นในโรงเรียนรุ่งอรุณ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และเยาวชนระดับชั้น ปวช.3 วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉัตรสระเกษ ต.คูน อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ โดยคัดเลือกโรงเรียน 3 แห่งนี้เป็น

ต้นแบบหรือตัวอย่างเพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ เด็กและเยาวชนต้นแบบในด้านการเรียนรู้ โดยแจกแบบสอบถามตัวแทนเด็กและเยาวชน สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ อภิปรายผล สรุปผลการวิจัย พร้อมกันให้ข้อเสนอแนะต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 : วิเคราะห์ อภิปรายผล สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

1) วิเคราะห์ อภิปรายผล หลังจากผ่านขั้นตอนที่ 1-2 แล้ว ผู้วิจัยจะวิเคราะห์และอภิปรายผลในประเด็นพฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่ได้เรียนรู้จากบุคคลต้นแบบหรือได้รับแรงจูงใจสนับสนุน การเรียนรู้พัฒนาตนจนเป็นเด็กและเยาวชนต้นแบบหรือตัวอย่างในด้านจิตสาธารณะ และแนวทางการส่งเสริมพัฒนาให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นการถอดบทเรียนจาก 3 ประเด็นหลัก

2) สรุปผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย หลังจากวิเคราะห์และอภิปรายผลแล้ว สรุปผลการวิจัย พร้อมเสนอผลการวิจัยใน 3 ประเด็นหลัก ด้วยการเน้นถอดบทเรียนหาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน

3) เสนอแนะ ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ-เสนอแนะเชิงนโยบาย

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชน ทั้ง 5 ประเด็น พบว่า

ในประเด็นที่ 1 พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อตนเอง พบว่า สำนึกในการตั้งใจเรียนเพื่ออนาคตที่ดีของตัวเองและเป็นการแบ่งเบาภาระพ่อแม่ไปในตัวด้วย อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการเตรียมชุด/เสื้อผ้า/อุปกรณ์ด้วยตนเอง อยู่ในระดับน้อย ในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าการช่วยเหลือตัวเองในเบื้องต้นจำเป็นที่จะต้องได้รับการปลูกฝังพัฒนากระบวนการเรียนรู้เรื่องระเบียบวินัยความรับผิดชอบตัวเอง สร้างโครงการกิจกรรมฝึกให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ช่วยเหลือตนเองให้ได้ก่อน ฝึกทักษะเชิงความคิดว่า “ตนเองมีคุณค่าและสามารถฝึกฝนอบรมบ่มเพาะพัฒนาศักยภาพได้” จะช่วยแบ่งเบาภาระและขยายไปสู่จิตสาธารณะด้านอื่นๆ เมื่อมองเห็นคุณค่าภายในตนเองว่าพึ่งตนเองได้และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ถือเป็นพื้นฐานของจิตสาธารณะและจิตอาสาทุกระดับที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาอย่างเร่งด่วน

ในประเด็นที่ 2 พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อครอบครัว พบว่า เด็กและเยาวชนทุกคนมีความมุ่งมั่นตั้งใจเรียนเพื่อให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการประหยัช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว อยู่ในระดับระดับน้อย ซึ่งในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนมองว่า

ตนยังเป็นเด็กและเยาวชน อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ยังต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยด้านอื่นๆ จากคนในครอบครัวจึงไม่อาจแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายหรือสร้างรายได้เลี้ยงดูตนเองได้ ประเด็นนี้ครอบครัวต้องใส่ใจให้เด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรหลานได้เรียนรู้ตระหนักรู้ว่าการแบ่งเบาภาระมีหลายวิธี การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้เต็มที่ถือเป็นการแบ่งเบาภาระในเบื้องต้นและเป็นการสร้างอนาคตที่ดี

ในประเด็นที่ 3 พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อโรงเรียน พบว่า การช่วยรับผิดชอบงานที่ครู-อาจารย์มอบหมาย อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการช่วยโรงเรียนประหยัดน้ำ-ไฟ อยู่ในระดับระดับน้อย ประเด็นนี้วิเคราะห์ได้ว่า เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งมีความรู้สึกว้าเหว่ หน้าที่ประหยัดไฟ-น้ำ การเปิด-ปิดน้ำและไฟ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รับผิดชอบฝ่ายอาคารสถานที่ในโรงเรียน ตนเองมีหน้าที่เรียนหนังสือ หรือทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเท่านั้น ประเด็นนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาให้เด็กและเยาวชนเข้าใจว่าการช่วยเหลือรับผิดชอบต่อโรงเรียนของตนเป็นความรับผิดชอบของทุกคน

ในประเด็นที่ 4 พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อวัดหรือต่อศาสนสถาน พบว่า ช่วยกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด, ส่วนการพยายามเรียนรู้-เผยแผ่ และปกป้องศาสนา อยู่ในระดับระดับน้อย วิเคราะห์ได้ว่า เด็กและเยาวชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการเผยแผ่และปกป้องศาสนาที่ตนเคารพนับถือซึ่งมีผลจากระดับความเข้าใจหรือองค์ความรู้อย่างลึกซึ้งต่อประเด็นสำคัญด้านหลักธรรม คำสอน คติความเชื่อพิธีกรรมด้านศาสนา พฤติกรรมการเรียนรู้ปกป้องเผยแผ่จึงอยู่ในระดับที่ยังต้องสร้างเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ในประเด็นที่ 5 พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อสังคมพบว่า ได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการร่วมกิจกรรมลดความขัดแย้งรุนแรงทะเลาะวิวาทในชุมชนหรือสังคม อยู่ในระดับระดับน้อย วิเคราะห์ได้ว่า เด็กและเยาวชนมองว่าการเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทะเลาะวิวาทในชุมชนนั้นไม่ใช่หน้าที่ในส่วนที่ตนจะเข้าไปร่วมรับผิดชอบโดยตรง อย่างไรก็ตาม การที่เด็กและเยาวชนเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความขัดแย้งได้โดยอ้อม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ต้นแบบของการส่งเสริมและการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน พบว่า ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา พระสงฆ์ในวัดวาอาราม และผู้นำชุมชนได้จัดกิจกรรมสร้างต้นแบบและเป็นต้นแบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ด้านนี้เป็นการเฉพาะ โดยให้เด็กและเยาวชนร่วมเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างด้วยการวางตนเป็นแบบอย่างแก่เด็กและเยาวชนด้วย กัน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องก็เป็นต้นแบบและตัวอย่างแก่เด็กและเยาวชนด้วย ใน 5 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 การส่งเสริมพัฒนาให้เกิดจิตสาธารณะต่อตนเอง โดยให้นักเรียนเตรียมชุด/เสื้อผ้า/อุปกรณ์ด้วยตนเอง เดินทางมาเรียนด้วยตนเอง ทำการบ้าน-แบบฝึกหัดด้วยตนเอง

และตั้งใจเรียนรับผิดชอบตัวเองเพื่ออนาคตที่ดี ส่งผลให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้วิธีการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในตนเองหรือปลูกฝังจิตสาธารณะโดยเริ่มจากการคิดหาคุณค่าในตัวเองหรือความรู้ความสามารถพิเศษในตัวเองที่จะสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและคนอื่น ๆ ในวงกว้าง ประเด็นที่ 2 การส่งเสริมพัฒนาให้เกิดจิตสาธารณะต่อครอบครัว โดยให้นักเรียนประหยัดช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว ตั้งใจเรียนเพื่อให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ สร้างชื่อเสียงให้แก่ครอบครัว และให้เว้นอบายมุขเพื่อสร้างความสุขแก่ครอบครัว ประเด็นที่ 3 การส่งเสริมพัฒนาให้เกิดจิตสาธารณะต่อโรงเรียน โดยให้นักเรียนช่วยทำความสะอาดอาคารสถานที่ ช่วยโรงเรียนประหยัดน้ำ-ไฟ ช่วยรับผิดชอบงานที่ครู-อาจารย์มอบหมายและสร้างแรงจูงใจให้พยายามสร้างสรรค์เกียรติภูมิที่ดั่งามแก่โรงเรียน ประเด็นที่ 4 การส่งเสริมพัฒนาให้เกิดจิตสาธารณะต่อวัด-ศาสนสถาน โดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมช่วยทำความสะอาดวัดและศาสนสถาน ช่วยวัดประหยัดน้ำ-ไฟ ช่วยกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันดั่งาม และสนับสนุนให้พยายามเรียนรู้-เผยแผ่ และปกป้องศาสนา และประเด็นที่ 5 การส่งเสริมพัฒนาให้เกิดจิตสาธารณะต่อสังคม โดยให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสังคม เป็นอาสาสมัคร-จิตอาสาในชุมชน ช่วยกิจกรรมประชาสัมพันธ์และป้องกันอบายมุขยาเสพติดให้โทษในชุมชน และร่วมกิจกรรมลดความขัดแย้งรุนแรงทะเลาะวิวาทในชุมชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน พบว่า ประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชน จะต้องเน้นส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในจิต 3 ระดับ คือ จิตสาธารณะ จิตอาสา และจิตกุศล เมื่อเกิดจิตสามระดับประสานกันจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างตัวมนุษย์กับธรรมชาติภายนอก หรือเกิดการประสานภายในสู่ภายนอก และภายนอกกลับสู่ภายใน เพราะกระบวนการทำงานของจิตสำนึก 3 ระดับจะต้องเกิดการประสานกันอย่างต่อเนื่องจึงจะมีพลัง แสดงออกมาเป็นรูปธรรมคือกิจกรรมเชิงสังคม ช่วยให้เด็กและเยาวชนมองเห็นประโยชน์ 3 ประการ คือประโยชน์ส่วนบุคคลหรือประโยชน์ตน (อัตตัตถประโยชน์) ผสานกับประโยชน์บุคคลอื่น(ปรัตถประโยชน์)แล้วประสานประโยชน์ส่วนรวมหรือทั้งสองฝ่าย(อุภยัตถประโยชน์) จิตสำนึกที่คิดพูดทำมุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวมจะกลายเป็นจิตสาธารณะ แต่จะต้องกระตุ้นหรือจูงใจด้วยกิจกรรมให้เกิด“จิตอาสา (volunteer mind)” คิดด้วยใจบริสุทธิ์มุ่งหวังให้เกิดคุณค่าประโยชน์หรือสิ่งดีงามต่อส่วนรวม(กุศลจิต) ซึ่งหมายถึง จิตใจที่คิดช่วยเหลือผู้อื่น จิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งที่มีตนเองมีแม้กระทั่งเวลา โดยมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ เป็นการกระทำที่ไม่รู้ลึกลงว่าเป็นการเบียดเบียนตนเองส่งผลให้แสดงพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1.การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน 2. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ 3.การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ดังนั้นจะต้องส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ แก่เด็กและเยาวชนให้เกิดสำนึกเห็นคุณค่าในตัวเองก่อนแล้วขยายออกไปสู่ครอบครัว โรงเรียน วัด และชุมชนหรือสังคมระดับกว้าง ด้วยการสร้างต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี พร้อมกับจัดโครงการ กิจกรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีพื้นที่แสดงออกในเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และประเด็น การพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากจิตกุศล (กุศลจิต) ถึงจิตอาสา สู่จิตสาธารณะ แม้ไม่อาจสอนกันได้โดยตรง เช่น “ถ่ายทอด” หรือ “บังคับ” แต่ใช้วิธีการพัฒนาได้ด้วยการปลูกฝังหรือบ่มเพาะให้เกิดเป็นนิสัย จูงใจให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ หาต้นแบบหรือตัวอย่างให้ดูให้เห็นอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม จิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณค่าในตัวเองก่อนแล้วขยายออกไปสู่ครอบครัว โรงเรียน วัด และชุมชน หรือสังคม การมีบุคคลต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดีด้านจิตสาธารณะจิตอาสาให้ได้ได้เห็นได้ร่วมงาน จนเกิดมีศรัทธา ชื่นชมบุคคลต้นแบบให้เด็กและเยาวชนเห็น และส่งเสริมยกย่องเด็กและเยาวชนให้ พัฒนาตนขึ้นเป็นบุคคลต้นแบบในอนาคตผ่านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมจิตอาสา เรียนรู้ ผ่านการปฏิบัติ (Learning by doing) เรียนรู้ผ่านโครงการ (Project-based Learning) เรียนรู้ผ่าน การบริการสังคม (Service Learning) ได้ผล เรียนรู้ภายในตนเองผ่านการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) สะท้อนการเรียนรู้ของตนเอง (Self-Reflecting) อย่างสม่ำเสมอ และ ออกแบบสิ่งแวดล้อมให้เกิดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะจิตอาสาและจิตกุศลให้เด็กและเยาวชน ได้เรียนรู้ตลอดเวลาจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ 1.ทำตนเป็นแบบอย่าง 2.ทำกิจกรรม ในชั้นเรียน 3.ลงมือปฏิบัติช่วยเหลือคนอื่น 4.ถอดบทเรียนสะท้อนตน 5.เสนอผลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6. ปรับองค์ความรู้สู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลง จึงสรุปได้ว่า ประเด็นนี้จะต้องเน้นส่งเสริมให้เกิดสำนึกใน จิต 3 ระดับ คือ จิตกุศล สาธารณะ และจิตอาสา และประสานประโยชน์ 3 ประการ พร้อมกับ ประสานกิจกรรม 6 ขั้นตอน

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิต สาธารณะของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้ :-

1.ผลจากการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมด้านจิต สาธารณะของเด็กและเยาวชน ทั้ง 5 ประเด็น คือ พฤติกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียนหรือสถานศึกษา ต่อวัดหรือต่อศาสนสถาน ต่อชุมชนหรือสังคม

1.1 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะต่อตนเอง เช่น ตั้งใจเรียนเพื่ออนาคตที่ดีของ ตัวเอง อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนประเด็นการเตรียมชุดเสื้อผ้าและอุปกรณ์การเรียนด้วยตนเอง อยู่ ในระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่า การช่วยเหลือตัวเองในเบื้องต้น เช่น เตรียมชุดเสื้อผ้าอุปกรณ์ด้วย ตนเอง อยู่ในระดับน้อย จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังพัฒนาการเรียนรู้เรื่องระเบียบวินัยความรับผิดชอบตัว

ตัวเอง หรือออกแบบกิจกรรมฝึกให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ช่วยตนเองในเบื้องต้น ส่งเสริมและพัฒนาให้เด็กนักเรียนและเยาวชนเตรียมชุดเสื้อผ้าอุปกรณ์ด้วยตนเอง เดินทางมาเรียนด้วยตนเอง ทำการบ้าน-แบบฝึกหัดด้วยตนเอง และตั้งใจเรียนเพื่ออนาคตที่ดีของตัวเอง จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนได้ตระหนักถึงการเรียนรู้วิธีการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในตนเองหรือปลูกฝังจิตสาธารณะโดยเริ่มจากกิจกรรมการคิดค้นหาคุณค่าหรือความรู้ความสามารถพิเศษในตัวเองที่คิดว่าจะสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและคนอื่นๆ ในอนาคต ถือเป็นพื้นฐานของจิตกุศล จิตสาธารณะและจิตอาสา ประเด็นนี้ต้องส่งเสริมและพัฒนาอย่างเร่งด่วน กระตุ้นให้เกิดทักษะเชิงความคิดว่า “ตนเองมีคุณค่าและสามารถฝึกฝนพัฒนาได้” จะช่วยแบ่งเบาภาระและเป็นฐานให้จิตสาธารณะด้านอื่นๆ หรือ มองเห็นคุณค่าในตนว่าสามารถพึ่งตนเองได้และเป็นประโยชน์ช่วยเหลือคนอื่นและต่อสังคมได้

1.2 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะต่อครอบครัว การที่เด็กและเยาวชนตั้งใจเรียนเพื่อให้พ่อแม่ภาคภูมิใจนั้นอยู่ในระดับมากที่สุดส่วนการประหยัดช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวอยู่ในระดับระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนมองว่าตนเองยังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยด้านอื่นๆ จากครอบครัว ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองรับผิดชอบค่าใช้จ่ายหรือหารายได้ ซึ่งประเด็นนี้ครอบครัวจะต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักว่าการประหยัดคือการช่วยแบ่งเบาภาระ การตั้งใจเรียนให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ สร้างชื่อเสียงให้ครอบครัว และเว้นอบายมุขเพื่อสร้างความสุขแก่ครอบครัวถือเป็นจิตสาธารณะต่อครอบครัวแล้ว

1.3 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะต่อโรงเรียน-สถานศึกษา การรับผิดชอบงานที่ครู-อาจารย์มอบหมาย อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการช่วยโรงเรียนประหยัดน้ำ-ไฟ อยู่ในระดับระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งมีความรู้สึกรู้สึกคิดว่า หน้าที่การช่วยเหลือดูแลโรงเรียน เช่น การประหยัดไฟ-น้ำ การเปิด-ปิดน้ำและไฟ เป็นต้น เป็นหน้าที่ที่ความรับผิดชอบของฝ่ายอาคารสถานที่ในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ตนเองมีหน้าที่เรียนหนังสือ ทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาให้เข้าใจว่าการช่วยเหลือรับผิดชอบต่อโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นความรับผิดชอบต่อทุกคน โรงเรียนหรือสถานศึกษาจะต้องเร่งตระหนักให้นักเรียนช่วยทำความสะอาดอาคารสถานที่ เก็บขยะ จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนประหยัดน้ำ-ไฟ รักษาสืบสานและสร้างสรรค์เกียรติภูมิที่ตั้งมาแก่โรงเรียน

1.4 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะต่อวัด-ศาสนสถาน การร่วมและช่วยกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการพยายามเรียนรู้-เผยแผ่และปกป้องศาสนา อยู่ในระดับระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการเผยแผ่และปกป้องศาสนาที่ตนเคารพนับถือซึ่งมีผลจากการขาดความเข้าใจความรู้ในด้านหลักธรรมคำสอน คติความเชื่อพิธีกรรมด้านศาสนา พฤติกรรมการเรียนรู้ปกป้องเผยแผ่จึงอยู่ในระดับที่ยังต้องสร้างเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ช่วยทำความสะอาดวัดวา

อารามศาสนสถาน ช่วยวัดประหยัคน้ำ-ไฟ ช่วยกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม และสนับสนุนให้พยายามเรียนรู้-เผยแผ่ และมีส่วนในการปกป้องศาสนาทั้งโดยตรง และโดยอ้อม

1.5 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะต่อสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา พัฒนาสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนร่วมกิจกรรมลดความขัดแย้งรุนแรงทะเลาะวิวาทในชุมชนอยู่ในระดับระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสังคม เป็นอาสาสมัคร-จิตอาสาในชุมชน ช่วยกิจกรรมประชาสัมพันธ์และป้องกันอบายมุขยาเสพติดให้โทษในชุมชนและร่วม กิจกรรมลดความขัดแย้งรุนแรงทะเลาะวิวาทในชุมชน

2. ผลจากการศึกษาวิจัยต้นแบบของการส่งเสริมและการพัฒนาการเรียนรู้
คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน ต้นแบบ หรือแบบอย่างมี 2 ระดับ คือ เด็กและเยาวชนต้องการต้นแบบหรือตัวอย่างจากคนต้นแบบใน ครอบครัวคือพ่อแม่ญาติพี่น้องหรือบุคคลใกล้ชิด โรงเรียนหรือสถานศึกษาคือ ผอ.,ครู,เจ้าหน้าที่ วัดหรือศาสนสถานคือพระสงฆ์สามเณร ชุมชนหรือสังคมคือผู้นำชุมชน จะต้องวางตัวเป็นบุคคล ต้นแบบหรือตัวอย่างให้เด็กและเยาวชนได้ยึดเป็นเป้าหมายคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ เมื่อเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ผ่านพฤติกรรมการเรียนแบบเอาอย่างจนเกิดการตระหนักรู้คุณค่าใน ตัวเองผ่านจิต 3 ระดับ คือเกิดจิตกุศลหรือกุศลจิตอันเป็นจิตใจใฝ่ดี เกิดจิตสาธารณะคิดถึงประโยชน์ ส่วนรวม แล้วเกิดความกล้าหาญไม่กลัวความทุกข์หรือเสี่ยงตำหนินินทาทนเสี่ยงเสียสละตนได้ชั้นอาสา ออกไปทำประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยยึดบุคคลต้นแบบทั้ง 4 กลุ่มตั้งใจตระหนักถึงคุณค่าในตัวเองเป็นที่ พึ่งของตนเองให้ได้ มั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังคิดพูดทำว่าเป็นที่ติงามต่อตนเองไม่เบียดเบียนตน ดีต่อ ครอบครัว ต่อโรงเรียนหรือสถานศึกษา ต่อวัดหรือต่อศาสนสถาน และต่อชุมชนหรือสังคม อีกทั้ง ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากบุคคลทั้ง 4 กลุ่มนั้นโดยเป็นต้นแบบหรือตัวอย่าง ให้กำลังใจ สร้าง แรงจูงใจ สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและชื่นชมยกย่องให้เด็กและเยาวชนได้ เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างให้มีส่วนร่วมและมีบทบาทขับเคลื่อนโครงการกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

3. ผลจากการวิจัยแนวทางการส่งเสริมและการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม
ด้านจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน พฤติกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับ แรงจูงใจจากต้นแบบที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้เกิดสำนึกในจิต 3 ระดับ คือ จิตกุศล สาธารณะ และจิต อาสา และประสานประโยชน์ 3 ประการ พร้อมกับพัฒนาด้วยการประสานกิจกรรม 6 ขั้นตอน การ ส่งเสริมและพัฒนาจะต้องคำนึงถึงพฤติกรรมการเลียนแบบเอาอย่างจากต้นแบบหรือตัวอย่างใน เบื้องต้นในฐานะสิ่งให้เกิดแรงจูงใจใฝ่ดี อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ดังที่เด็กนักเรียนในโรงเรียนพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์(พอ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เยาวชนระดับมัธยมต้นใน

โรงเรียนรุ่งอรุณ และเยาวชนระดับชั้น ปวช.3 วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลมนครีสะเกษ ซึ่ง 3 แห่งนี้ถือเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่มีแนวปฏิบัติที่ดี(Best Practice)นำมาถอดบทเรียนศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ ต้นแบบการส่งเสริมพัฒนาขยายผลหรือสร้างเครือข่ายคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะได้เป็นอย่างดี

6. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

(1) พฤติกรรมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจิตสาธารณะ ของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ใน 5 ด้านนั้นพบว่าเด็กและเยาวชนได้มีพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจิตสาธารณะ 6 วิธี คือ เรียนรู้ด้วยตนเอง ครอบครัว โรงเรียน/สถานศึกษา วัด/พระสงฆ์ กิจกรรมของชุมชนและสังคม และจากบุคคลต้นแบบ/บุคคลคล้อยใจ

(2) ต้นแบบการส่งเสริมและการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจิตสาธารณะ 5 ด้าน ของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน ได้วิธีการสร้างต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี 6 วิธี คือ สร้างแบบอย่างของการเรียนรู้จิตใจ/บุคคลต้นแบบจนเด็กและเยาวชนยึดเป็นแบบอย่างได้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และให้ทำกิจกรรมในชั้นเรียน จัดโครงการกิจกรรมเพื่อให้ลงมือปฏิบัติจริงและลงมือช่วยเหลือคนอื่นอย่างจริงจัง ให้ผู้เรียนถอดบทเรียนเพื่อนำเสนอสะท้อนตนด้วยตนเอง จัดกิจกรรมและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เชิงสังคมให้มากขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้นำเสนอผลงานจิตสาธารณะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และติดตามประเมินเพื่อการส่งเสริมพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างเป็นรูปธรรม

(3) ได้แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจิตสาธารณะ 5 ด้าน ของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่จากการถอดบทเรียน และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมจิต 3 ระดับ คือ จิตกุศล สาธารณะ และจิตอาสา และประสานประโยชน์ 3 ประการ พร้อมกับพัฒนาประสานกิจกรรม 6 ขั้นตอน โดยคำนึงถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่จำเป็นต้องสร้างต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีให้เอื้อให้เกิดแรงจูงใจใฝ่ดี อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี



ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กำหนดนโยบายส่งเสริมให้ครอบครัว โรงเรียน/สถานศึกษา วัด/พระสงฆ์ ชุมชนและสังคม ร่วมกันสร้างเครือข่ายจัดกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนจากบุคคลต้นแบบ/บุคคลดลใจ เช่น ด้วยการทำตนเป็นแบบอย่าง ทำกิจกรรมในชั้นเรียน ส่งเสริมให้ลงมือช่วยเหลือคนอื่น สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้มีประสบการณ์ในการถอดบทเรียนสะท้อนตนเอง นำเสนอผลงานจิตสาธารณะ จิตอาสาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจและภาคภูมิใจจนนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือต่อเนื่อง ได้แนวทางการส่งเสริมและพัฒนารูเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันเป็น

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

สถาบันครอบครัว หมู่บ้าน(ชุมชน) วัด โรงเรียน และหน่วยงานของรัฐควรนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดประเด็นโครงการและกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนร่วมกันสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนสถานศึกษาในระดับชุมชนหรือในท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น โดยสนับสนุนให้ได้

ทำงานร่วมกันอย่างจริงจังในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อเด็กและเยาวชน
“เครือข่ายเด็กและเยาวชนคนต้นแบบการพัฒนาชุมชน”

3.ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ในลักษณะงานวิจัยเชิงทดลองให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการร่วมคิด ร่วมพูด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง พร้อมกันนำเสนอวิจัยเพื่อนำไปสู่การขยายผลการวิจัย



เอกสารอ้างอิง

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม,กระบวนการสร้างกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชนในสังคมไทยปัจจุบัน,พิมพ์ครั้งที่ 2,กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, 2539

คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559. พิมพ์ครั้งที่ 1 .กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย,2554.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทย. การวิจัยประยุกต์. เอกสารฉบับพิเศษในวันครบรอบปีที่ 33. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.2539.

พระเทพเวที(ประยุทธ์ ปยุตฺโต),เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย.พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก,2530.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต),การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย.พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์,2551)

วิชัย วงษ์ใหญ่,รศ.ดร..จิตอาสา. ในสารานุกรม วิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธี มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2555.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การคาดประมาณประชากรไทย พ.ศ.2553-2583 (Population projections for Thailand 2010-2040),พิมพ์

ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2556.

สุรวิรัตน์ พัฒนเชียร. (2552).ตัวแบบความสามารถทางภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.

วารสารวิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์.

สุวิมล ว่องวานิช และ นวลักษณ์ วิรัชชัย. ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนา
คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อบ่มงความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย :
การศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. (2543).

สุวิมล ว่องวานิชและคณะ. โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็ก และเยาวชนไทย. ศูนย์
ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟ
ฟิค จำกัด.(2552).

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม(ศูนย์คุณธรรม), โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดี
ของเด็กและเยาวชนไทย An Accelerated Project for Building Good Character of
Thai Children and Youth.(รายงานการวิจัย),กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม,2549)



การเลือกตั้งกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่นในทศวรรษที่ 21

Electoral and local political movements in 21st century

วิศิษฐกุล สิริปญโญ, Wisitthakul Siripanyo ¹

E-mail: chai_sudaruk@hotmail.com

Received: April 24, 2021 Revised: August 30, 2021

Accepted: September 28, 2021

บทคัดย่อ

ในบทความเรื่องการเมืองเลือกตั้งกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่นในทศวรรษที่ 21 เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับการเลือกตั้งและความเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่น การเมืองท้องถิ่นคือ การเมืองที่ว่าด้วยหลักการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ได้จัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อคนในท้องถิ่นของเขาเอง ซึ่งเป็นหลักการกระจายอำนาจที่สำคัญ ที่แสดงถึงว่า คนในพื้นที่จะรับรู้เรื่องปัญหาต่างๆ ที่พวกเขาเผชิญอยู่ได้ดีที่สุดและยิ่งไปกว่านั้นพวกเขามีศักยภาพในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนเองได้ ดังนั้น การเลือกตั้งกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่นในทศวรรษที่ 21 ว่า กระแสการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่นจะมีประชาชนมาเลือกตั้งมากน้อยแค่ไหน พฤติกรรมในการเลือกตั้งของประชาชนเปลี่ยนไปอย่างไร นั่นก็บ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นระหว่างนักการเมืองและประชาชน ต่างเรียนรู้วิถีการต่อรองผลประโยชน์ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง นับได้ว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: (การเลือกตั้ง), (ความเคลื่อนไหวทางการเมือง), (การเมืองท้องถิ่น)

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

This article entitled Election and Local Political Movements in 21st century, was intended to learn about the elections and local political movements. The local politics refers to politics of local resource allocation by allowing people who are living in the local area to be a part of available resources sharing to the people of their own locality which is an important decentralization principle, emphasizing that local people will be aware of any problems. And, on top of that, they have the potential to manage their own territory, so elections and local political movements in 21st century indicates how the local people's political awakening urging many people have come to vote? How has the people's election behavior changed? That indicates the local political ties of politicians and people learn how to negotiate their interests through the electoral process. It is a local political movement.

Keywords: (Elections), (political activism), (local politics)



1. บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นระบอบการปกครองที่มีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นในท้องที่ต่างๆ เพื่อให้เป็นหน่วยงานระดับรองของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้จะเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ที่จะมีส่วนทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองนั้นมีส่วนได้เสียกับการบริหารของรัฐที่ดีหรือไม่ดี การให้บริการเกิดประโยชน์หรือความเสียหายต่อตนเองซึ่งจะเป็นการฝึกการเรียนรู้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ทำให้เกิดการฝึกฝนตนเองให้มีบทบาทต่อการปกครองและเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหาและแสวงหาแนวทางการแก้ไขที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพ หากการปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งย่อมจะมีส่วนในการลดภาระของรัฐบาลกลาง²

ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแบ่งออกเป็นสองด้าน คือ ด้านการเมืองการปกครองและด้านการบริหารกล่าวคือ ในด้านการเมืองการปกครองนั้น เป็นการป

² สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. สารานุกรมเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น ชุด1108 ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น. 2562 หน้า 3

พื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเรียนรู้การปกครองตนเอง ส่วนด้านการบริหารนั้นเป็นการแบ่งเบาภาระรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางสนองแก้ปัญหาด้วยตนเองด้วยกลไกการบริหารต่าง ๆ ทั้งในแง่ของการบริหารงานบุคคล การงบประมาณและการจัดการ เป็นต้น การปกครองตนเองในรูปแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่นในกรอบของการกระจายอำนาจย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยซึ่งจะเป็นฐานสำคัญของการเมืองระดับชาติโดยรวม ถ้าหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นครอบคลุมทั่วประเทศสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสัมฤทธิ์ผลจนเกิดการพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตย ย่อมจะช่วยสร้างความเข้าใจและความรู้ให้แก่ประชาชนในระดับรากหญ้า พร้อมทั้งการฝึกทักษะกับผู้ที่เป็นผู้บริหารและผู้ทำงานในสถานิติบัญญัติของท้องถิ่น หมายความว่า ความรู้ทางการเมือง ทักษะทางการเมือง และประสบการณ์ในการทำงานภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมจะหลอมกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นทั่วประเทศ และนี่คือตัวแปรที่สำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับการปกครองตนเองและยังเป็นการสร้างความเป็นประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนผ่านเรียนรู้โดยการฝึกการลงมือกระทำด้วยตัวเอง³

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่ประชาชนได้ใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเลือกตัวแทนเพื่อไปทำหน้าที่แทนตนในการปกครองทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ดังนั้นคุณสมบัติของผู้ที่จะใช้สิทธิเลือกตัวแทนได้นั้นจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นพลเมืองของประเทศ หรือของชุมชนท้องถิ่นนั้นนอกจากนั้นแล้วการกำหนดคุณสมบัติอื่น ๆ จะต้องยืดหยุ่นและมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถของบุคคล โดยการกำหนดคุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องไม่ถูกจำกัดภายใต้ความแตกต่างใด ๆ ในฐานะพลเมืองของประเทศหรือชุมชนนั้น ๆ⁴

ตามกฎหมายเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นของไทย ไม่ได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องสังกัดพรรคการเมือง แต่ที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ามีบางท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครจะมีการประกาศตัวชัดเจนว่าตนเองสังกัดหรือได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองใด แต่ในท้องถิ่นอื่นๆ ที่ผ่านมายังไม่มีการประกาศตัวชัดเจน แต่ในครั้งนี้จะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ในวันที่ 20 ธ.ค.2563 ที่ผ่านมามีผู้สมัครลงเลือกตั้งท้องถิ่นบางพื้นที่เริ่มมีการประกาศตัวชัดเจนมากขึ้น และมีสมาชิกพรรคการเมืองมาช่วยขึ้นเวทีหาเสียงให้ด้วย นั่นก็แสดงถึงพฤติกรรมการเลือกตั้งกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองท้องถิ่นที่มี

³ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. สารานุกรมเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น ชุด 2 ความรู้เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นและวัฒนธรรมทางการเมือง. 2562 หน้า 6.

⁴ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. สารานุกรมเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น ชุด 4 ความรู้เกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง และกระบวนการลงคะแนนเลือกตั้ง. 2562 หน้า 2.

วิวัฒนาการของการเลือกตั้งท้องถิ่นของไทย จากที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะนำเสนอถึงการเลือกตั้งกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่นในทศวรรษที่ 21 เป็นอย่างไร และตอบโต้หรือไม่กับการปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน

2. การเลือกตั้งท้องถิ่น

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 252 ได้บัญญัติไว้เกี่ยวกับที่มาของสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้ง หรือให้มาจากการเห็นชอบของสภาท้องถิ่น หรือการนิยมนัดประชุมของสภาท้องถิ่นรูปแบบพิเศษจะให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้

ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยประกอบกับพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 จากความสำคัญในรัฐธรรมนูญเรื่องของการเลือกตั้งท้องถิ่น ซึ่งกำหนดให้ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ ทั้งในด้านบริหารหรือนิติบัญญัติ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อใช้อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จะต้องเป็นประชาชนในท้องถิ่นและต้องได้รับความเห็นชอบโดยผ่านการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น

การปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย มี 2 รูปแบบแต่ละรูปแบบ แยกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้ (1) รูปแบบทั่วไป ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (2) รูปแบบพิเศษ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา ในบทความนี้จะขอเสนอเฉพาะการเลือกตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปเท่านั้น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล

2.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด⁵

องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ มีจังหวัดละ 1 แห่ง มีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัด โครงสร้างการบริหารประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นฝ่ายบริหารและสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีหน้าที่และอำนาจดำเนินการ ภายใต้อำนาจขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เช่น

1. ตราข้อบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย
2. จัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

⁵ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. คู่มือประชาชน : เลือกตั้ง อบจ. 2562 หน้า 2-8

4. บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

5. จัดการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา รวมทั้งการจัดการหรือสนับสนุนการดูแลและพัฒนาเด็กเล็ก

6. ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนในการดูแลการจราจรและการรักษาความสงบเรียบร้อย ฯลฯ

โดยผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจกำกับดูแลการปฏิบัติราชการของ อบจ. ให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ และระเบียบข้อบังคับของทางราชการ และให้นายก อบจ. และ ส.อบจ. มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน โดยมีที่มา ดังนี้

1. นายก อบจ. ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง

2. ส.อบจ. ใช้เขตอำเภอเป็นเขตเลือกตั้ง

ในกรณี ที่อำเภอใดมีสมาชิกเกิน 1 คน ให้แบ่งเขตอำเภอเป็นเขตเลือกตั้ง เท่ากับจำนวน ส.อบจ. ที่จะพึงมีในอำเภอนั้น และมีสมาชิกเขตเลือกตั้งละ 1 คน นายก อบจ. มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปีนับแต่วันเลือกตั้ง แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน 2 วาระไม่ได้ ในกรณีดำรงตำแหน่งไม่ครบ 4 ปีให้ถือว่าเป็น 1 วาระ และเมื่อได้ดำรงตำแหน่ง 2 วาระติดต่อกันแล้วจะดำรงตำแหน่งได้อีกเมื่อพ้นระยะเวลา 4 ปีนับแต่วันพ้นตำแหน่ง ส่วนวาระการดำรงตำแหน่งของสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.) มีกำหนดคราวละ 4 ปีนับแต่วันเลือกตั้ง

1.2 เทศบาล⁶

เทศบาล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตชุมชนเมือง โดยเมื่อท้องถิ่นใดมีสภาพอันสมควรยกฐานะเป็นเทศบาลให้จัดตั้งท้องถิ่นนั้นๆ เป็นเทศบาลแบ่งเป็น 3 ประเภท ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรและรายได้ของเทศบาล ดังนี้

1. เทศบาลตำบล (ทต.) ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล มีรายได้พอควรแก่การปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด เช่น เทศบาลตำบลลำไยเหนือ เทศบาลตำบลท่าแซะ เป็นต้น

2. เทศบาลเมือง (ทม.) ได้แก่ ท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือท้องถิ่นที่มีประชากรเกิน 10,000 คน มีรายได้พอควรแก่การปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด และซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง เช่น ทม.สระแก้ว เทศบาลเมืองศรีสะเกษ เทศบาลเมือง หัวหิน เป็นต้น

⁶ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. คู่มือประชาชน : เลือกตั้งเทศบาล. 2562 หน้า 3-6

3. เทศบาลนคร (ทน.) ได้แก่ ท้องถิ่นที่มีประชากรเกิน 50,000 คน มีรายได้พอควรแก่การปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด และซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลนคร เช่น ทน.อุดรธานี ทน.หาดใหญ่ เป็นต้น

ปัจจุบัน (ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2561) มีเทศบาลจำนวน 2,442 แห่ง แบ่งเป็น เทศบาลตำบล 2,233 แห่ง เทศบาลเมือง 179 แห่ง และ เทศบาลนคร 30 แห่ง เทศบาลมีหน้าที่ต้องทำในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เช่น การจัดทำบริการสาธารณะต่างๆ การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การดูแลการจราจร การจัดการ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ศาสนา และการฝึกอบรมให้แก่ประชาชน รวมทั้งการจัดการเพื่อสนับสนุนเพื่อพัฒนาเด็กเล็ก การบำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ฯลฯ ทั้งนี้ขึ้นกับประเภทของเทศบาล

นายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล มาจากการเลือกตั้ง โดยตรงของประชาชน โดยมีที่มาดังนี้

1. นายกเทศมนตรี ใช้เขตเทศบาลเป็นเขตเลือกตั้ง
2. สมาชิกสภาเทศบาล แบ่งเขตเลือกตั้งตามประเภทของเทศบาล ดังนี้
 - 2.1 เทศบาลตำบล แบ่งเป็น 2 เขตเลือกตั้ง
 - 2.2 เทศบาลเมือง แบ่งเป็น 3 เขตเลือกตั้ง
 - 2.3 เทศบาลนคร แบ่งเป็น 4 เขตเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งนายกเทศมนตรีได้ 1 คน และลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลได้ไม่เกิน 6 คน

ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลเทศบาลในจังหวัดนั้น ให้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่โดยถูกต้องตามกฎหมาย กฎ และระเบียบของทางราชการ กรณีมีข้อสงสัยเกี่ยวกับสมาชิกสภาของสมาชิกสภาเทศบาลหรือเกี่ยวกับความเป็นนายกเทศมนตรีผู้ใดสิ้นสุดลง สำหรับเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบล ผู้ว่าราชการจังหวัดจะมอบหมายให้นายอำเภอปฏิบัติการแทนสำหรับเทศบาลที่อยู่ในอำเภอนั้น โดยจะกำหนดเงื่อนไขในการใช้อำนาจหน้าที่ไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้

สภาเทศบาล ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งละ 6 คน ดังนี้

เทศบาลตำบล มีสมาชิกสภา 12 คน

เทศบาลเมือง มีสมาชิกสภา 18 คน

เทศบาลนคร มีสมาชิกสภา 24 คน

นายกเทศมนตรี ดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน 2 วาระไม่ได้ ในกรณีดำรงตำแหน่งไม่ครบ 4 ปี ก็ให้ถือว่าเป็น 1 วาระและเมื่อได้ดำรงตำแหน่ง 2 วาระติดต่อกันแล้ว จะดำรงตำแหน่งได้อีกเมื่อพ้นระยะเวลา 4 ปี นับแต่วันพ้นตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล อายุของสมาชิกสภาเทศบาล มีกำหนดคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง

หน้าที่และอำนาจนายกเทศมนตรี กำหนดนโยบายโดยไม่ขัดกฎหมาย และรับผิดชอบในการบริหารราชการของเทศบาลให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับเทศบัญญัติ นโยบาย และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายบัญญัติโดยมีปลัดเทศบาลเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเทศบาลรองจากนายกเทศมนตรี และรับผิดชอบดูแลราชการประจำของเทศบาลให้เป็นไปตามนโยบาย และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมาย

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบล⁷

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความสำคัญต่อท้องถิ่นเป็นอย่างมาก มีขนาดเล็กและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ชนบท ซึ่งจัดตั้งโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย เพื่อดูแลและจัดทำบริการสาธารณะแก่ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล ในปัจจุบันมี องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5,332 แห่ง (31 ธ.ค. 2561) องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่เกี่ยวกับ การจัดระบบบริการสาธารณะต่างๆ ในเขตพื้นที่ตำบล เช่น การสาธารณสุข โภค การสาธารณสุข การคุ้มครอง และบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การส่งเสริม และพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชนคนพิการ ฯลฯ

การได้มาซึ่งนายก อบต. และ ส.อบต. นายก อบต. และ ส.อบต. มาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยมีที่มา ดังนี้

1. นายก อบต. ใช้เขตตำบลเป็นเขตเลือกตั้ง
2. ส.อบต. ใช้เขตหมู่บ้านเป็นเขตเลือกตั้ง เว้นแต่ หมู่บ้านใดมีราษฎรไม่ถึง 25 คน ให้รวมหมู่บ้านนั้นกับหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดต่อกัน และรวมกันแล้วมีราษฎรถึง 25 คน เป็นเขตเลือกตั้งเดียวกัน

สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เขตเลือกตั้ง (หมู่บ้าน) ละ 1 คน หาก อบต. ใดมีเขตเลือกตั้ง (หมู่บ้าน) ไม่ถึง 6 เขตเลือกตั้ง (หมู่บ้าน) ให้สภา อบต. นั้น ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 6 คน โดย

- ถ้ามี 1 เขตเลือกตั้ง ให้มี ส.อบต. 6 คน
- ถ้ามี 2 เขตเลือกตั้ง ให้มี ส.อบต. ได้เขตเลือกตั้งละ 3 คน
- ถ้ามี 3 เขตเลือกตั้ง ให้มี ส.อบต. ได้เขตเลือกตั้งละ 2 คน
- ถ้ามี 4 เขตเลือกตั้ง ให้มี ส.อบต. ได้เขตเลือกตั้งละ 1 คนก่อน แล้วเพิ่มให้เขตเลือกตั้งที่มีจำนวนราษฎรมากที่สุด 2 เขตเลือกตั้งแรก เขตเลือกตั้งละ 1 คน ถ้ามี 5 เขตเลือกตั้ง ให้มี ส.อบต. ได้เขตเลือกตั้งละ 1 คน และเพิ่มให้เขตเลือกตั้งที่มีจำนวนราษฎรมากที่สุดอีก 1 คน

⁷ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. คู่มือประชาชน : เลือกตั้ง อบต. 2562 หน้า 3-6

นายอำเภอมีอำนาจกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของ อบต. ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของราชการ นายก อบต. มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน 2 วาระไม่ได้ ในกรณีดำรงตำแหน่ง ไม่ครบ 4 ปี ก็ให้ถือว่าเป็น 1 วาระ และเมื่อได้ดำรงตำแหน่ง 2 วาระติดต่อกันแล้วจะดำรงตำแหน่งได้อีกเมื่อพ้นระยะเวลา 4 ปี นับแต่วันพ้นตำแหน่ง ส.อบต. อายุของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีกำหนดคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้งหน้าที่และอำนาจนายก อบต. กำหนดนโยบายให้ไม่ขัดต่อกฎหมาย และรับผิดชอบในการบริหารราชการ อบต. ให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนา อบต. ข้อบัญญัติ ข้อบังคับของทางราชการ และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยมีปลัด อบต. เป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานส่วนตำบลและลูกจ้าง อบต. รองนายก อบต. และรับผิดชอบควบคุมดูแลราชการประจำ ของ อบต. ให้เป็นไปตามนโยบายและมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติหรือตามที่นายก อบต. มอบหมาย

ในการเลือกตั้งท้องถิ่น (อบจ. เทศบาล อบต.) ประชาชนจะสามารถใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งได้ต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้ มีสัญชาติไทยแต่ถ้าแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ในวันเลือกตั้ง มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง และคุณสมบัติอื่นตามที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด บุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือบุคคลที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้าม มิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

1. เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช
2. อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่
3. ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
4. วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
5. มีลักษณะอื่นตามที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

3. ความเคลื่อนไหวทางการเมือง

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สำคัญของคนชนบทในทศวรรษที่ 2550 เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจอันส่งผลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในตำแหน่งแห่งที่ของคนในชนบทและได้เปลี่ยนแปลงระบบอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดอย่างลึกซึ้ง แต่ขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวของคนในชนบทนี้กลับถูกชนชั้นกลางพิจารณาถึงความเห็นไปในอีกลักษณะหนึ่ง ประกอบกับการศึกษาเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม “ชนบท” และการเคลื่อนไหวเข้าสู่ประชาธิปไตยในชนบททุกวันนี้เป็นเรื่องสำคัญของคนในชนบท และ/หรือคนที่ยังมีความสัมพันธ์ลักษณะใดลักษณะหนึ่งกับพื้นที่ชนบทนี้ต่างเป็นส่วนใหญ่ในประเทศ เพราะระบอบประชาธิปไตยจะก้าวหน้าอย่างเข้มแข็งเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับว่ามีอำนาจต่อรองทางการเมืองของคนในชนบทด้วยเช่นกัน ทั้งโดยผ่านกลไกเชิงสถาบันการเมืองและผ่านการเคลื่อนไหวในลักษณะอื่นๆ ในกรอบของนิติรัฐบนพื้นฐานของความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมการเมืองไทยที่เต็มไปด้วยความหลากหลายซับซ้อน⁸ ด้วยเหตุนี้จึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนและองค์กรต่างๆ เพื่อเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมให้กับสังคมและชุมชน

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนและองค์กรต่างๆ ในทางการเมืองไทยนั้นอาจนับได้ว่าเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงเดือนตุลาคม 2516 เป็นจุดเริ่มต้นครั้งสำคัญ ในการเตรียมพื้นฐานทางความคิดแก่มวลชนอย่างกว้างขวางยิ่งกว่าครั้งใดในประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองไทย โดยขบวนการนักศึกษาปัญญาชนได้ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญและนำพาเอามวลชนจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมในเหตุการณ์⁹ จึงเกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนที่เคลื่อนไหวทางการเมืองจะมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความกดดันหรือโน้มน้าวให้รัฐบาล ผู้กำหนดนโยบาย ผู้มีอำนาจหรืออิทธิพลต่อกระบวนการทางการเมืองการปกครอง ได้มีความเห็นหรือได้ตัดสินใจรวมถึงการเลือกผู้นำให้ตรงกับความต้องการของประชาชน

Myron Weiner ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมในทางการเมือง” ต้องมีลักษณะดังนี้ (1) การกระทำที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจมิใช่เกิดจากการถูกบังคับ (2) การกระทำที่เกิดขึ้น โดยไม่แน่ใจว่าจะต้องประสบความสำเร็จหรือไม่ (3) การกระทำที่จัดขึ้นอย่างมีระบบหรือไม่มีระบบก็ได้ (4) การกระทำที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกันก็ได้ (5) การกระทำที่จะใช้วิธีที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ได้ (6) การกระทำที่หวังผลเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐบาลหรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง และ (7) การกระทำที่หวังผลทั้งในเรื่องนโยบายหรือตัวบุคคลของการเมืองระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ได้¹⁰ ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเกิดการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม มีอยู่ 4 ประเภทด้วยกัน¹¹ ดังนี้

1) การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนสังคมทั้งหมด (transformative movement) เป็นการปรับเปลี่ยนที่มาจากการลุกฮือของประชาชนจำนวนมาก สนับสนุนการใช้ความรุนแรง มีลักษณะเป็นการปฏิวัติ

⁸ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. ประชาธิปไตยคนไทยไม่เท่ากัน. กรุงเทพฯ: มติชน. 2557 หน้า 67

⁹ สุทธิ ประวัติไท. บทเสนอว่าด้วยการปฏิวัติยังไม่สิ้น ใน คลื่นแห่งทศวรรษ. รวบรวมและจัดพิมพ์โดยบัณฑิต ธรรมศิริรัตน์. กรุงเทพมหานคร: เอ็ดดิสัน เพลส โพดักส์. 2526. หน้า 51

¹⁰ รัชรา ไชยสาร. การเมืองภาคประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมฆขาว. 2545. หน้า

¹¹ David, Aberle. *The Peyote Religion Among the Navaho*. Chicago: Winthrop. 1966, p.625

2) การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วนในสังคม (reformative movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งเน้นความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนที่ดำรงอยู่ในสังคมบางประการ โดยเฉพาะความยุติธรรมและความเสมอภาค เป็นต้น

3) การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ทำให้ประชาชนปลดปล่อยจากพันธนาการในสังคม (redemptive movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่อ้างอิงอยู่กับหลักศาสนา ความเชื่อ ผู้นำที่มีปณิธานต้องการให้หลุดพ้นจากสังคมที่เป็นอยู่เป็นต้น

4) การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มุ่งเน้นทางเลือก (alternative movement) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของบุคคลเป็นสำคัญ

ดังนั้น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นมีรูปแบบใหม่ คือขบวนการเรียกร้องของชนจำนวนมากหนึ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางที่ตนเองปรารถนาเป็นการกระทำรวมหมู่ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันทางสังคม โดยผู้เข้าร่วมจะถูกกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกและการตื่นตัวเรื่องนั้นๆ ซึ่งมีลักษณะของการผลักดันและเรียกร้อง ในรูปแบบของการเคลื่อนไหวต่อต้าน การแสดงลักษณะ การปลุกจิตสำนึก โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันว่าการเคลื่อนไหวดังกล่าวจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่ตนปรารถนา และในกระบวนการเคลื่อนไหวนั้นอาจส่งผลต่อระบบค่านิยมและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสังคมต่าง ๆ หรือความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและประชาชน¹²

4. การเลือกตั้งกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่น

การเลือกตั้งท้องถิ่น (Local Elections) นับว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของกระบวนการปกครองตามหลักประชาธิปไตย (Democracy) กล่าวคือเป็นการสร้างและเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้การยอมรับของสังคมทั่วไป หากกล่าวถึงการเลือกตั้งท้องถิ่นในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นับว่า มีนักวิชาการไทยที่ศึกษาในด้านนี้น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับการเมืองในระดับชาติอาทิเช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเองก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการปกครองที่ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน” ถูกใช้โดยตัวแทนของประชาชน ซึ่งตัวแทนของประชาชนนั้นเป็นผู้ที่ได้รับการมอบหมายให้ทำหน้าที่ภายใต้ความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในการใช้อำนาจอธิปไตย¹³ ซึ่งผู้ที่ใช้อำนาจอธิปไตยก็จะเป็นตัวแทนที่ผ่าน

¹² วิทยา ชินบุตร. การเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนสู่การจัดตั้งพรรคการเมือง. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม 2559, หน้า 94

¹³ โภดิน พลกุล. (ม.ป.ป.). ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องจากรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ:สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. หน้า 11-12

การเลือกตั้งจากประชาชน โดยหน้าที่ของประชาชนคือมีแค่บทบาทในการเลือกตั้งผู้นำมาบริหารท้องถิ่นของตนเองแค่นั้นก็จบ แต่ในยุคปัจจุบันการเลือกตั้งท้องถิ่นมีการตื่นตัวและมีพัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้น

การเลือกตั้งท้องถิ่นถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยเนื่องจากการเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับท้องถิ่น (Local Political Participation) ผ่านการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้ง (Candidates) และพรรคการเมืองท้องถิ่นที่มีแนวนโยบาย (Policy Platform) ที่ตรงกับความต้องการของประชาชน ในแง่หนึ่ง การเลือกตั้งจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการ กำหนดนโยบายสาธารณะเนื่องจากประชาชนสามารถกำหนดทิศทางของนโยบายสาธารณะที่ตนต้องการผ่านการเลือกผู้สมัครและพรรคการเมืองท้องถิ่นที่มีแนวนโยบายสอดคล้องกับตนได้¹⁴ ดังนั้น การเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นถือเป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy) อีกทั้ง ยังเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชน ด้วยการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อเลือกตัวแทนของตนเอง เข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยในท้องถิ่น (Local Democracy) ถือเป็นจุดเริ่มต้นของประชาธิปไตยของชาติอย่างไรก็ดีการเลือกตั้งท้องถิ่นยังเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงสถานะของผู้บริหารท้องถิ่นและยังเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพของประชาธิปไตยท้องถิ่น อีกทั้ง การเลือกตั้งท้องถิ่นยังเปรียบเสมือนเวทีในการศึกษาระบบการเมืองในท้องถิ่น เช่นเดียวกับการเมืองในระดับชาติ¹⁵

การเลือกตั้งท้องถิ่นที่ผ่านมา โดยเฉพาะการเลือกตั้งนายก อบจ. และ ส.อบจ. ที่ผ่านมามองเห็นความเคลื่อนไหวทางการเมืองชัดเจนมาก โดยมีบางพื้นที่ของผู้สมัครลงรับเลือกตั้งเป็นคนของพรรคการเมือง ซึ่งในอดีตส่วนมากแล้วเราจะเห็นเฉพาะท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คือ กรุงเทพมหานครเท่านั้น ที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองมาลงสมัครรับเลือกตั้งผู้ว่ากรุงเทพมหานคร แต่ในปัจจุบันท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป เช่น การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ผ่านมาก็มีพรรคการเมืองสนับสนุนชัดเจน และในอนาคต เทศบาล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ก็จะเป็นในทำนองเดียวกัน เพราะตามกฎหมายเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นของไทย ไม่ได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องสังกัดพรรคการเมือง

¹⁴ สติธร ธนานิธิโชติ และธนพันธ์ไล่ประกอบทรัพย์. ระบบการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง : ทางเลือกและข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 15(1), 2560 หน้า 6.

¹⁵ สุพัฒน์จิตร์ ลาดับัวขาว. การเลือกตั้งท้องถิ่น: ข้อจำกัดของกระบวนการประชาธิปไตย. วารสารร่วมพฤษภูมิ มหาวิทยาลัยเกริก ปีที่ 36 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2561. หน้า 177

5. บทสรุป

การเลือกตั้งกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่นในทศวรรษที่ 21 เราจะเห็นการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้ทันยุคทันสมัยอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งกฎหมายสูงสุดที่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญ” ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้วทั้งสิ้น 20 ฉบับ ฉบับปัจจุบันคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับล่าสุด ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 14 มาตรา 249 ถึงมาตรา 254 แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้เกิดการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเองได้ตามหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยผ่านกระบวนการการเลือกตั้ง ทำให้การเมืองท้องถิ่นมีชีวิตชีวามากขึ้น ทำให้คนในท้องถิ่น/ชุมชนได้เห็นความสำคัญของการคัดเลือกผู้นำที่จะมาพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้โดยตรง ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่น จะมีสีสันมากยิ่งขึ้นเพราะ การเมืองท้องถิ่นจะไม่ใช่ว่าเฉพาะท้องถิ่นแล้ว เพราะมีนักการเมืองระดับพรรคการเมืองได้ลงมาเล่นการเมืองในระดับท้องถิ่นด้วย ทำให้ผู้ที่สนใจที่จะลงรับสมัครเป็นผู้บริหารท้องถิ่นจะไม่ใช้เพราะ ท้องถิ่นนี้มีญาติพี่น้องเยอะ นามสกุลนี้เยอะ อะไรทำนองนี้ แต่ต่อไปประชาชนจะตัดสินใจเลือกใครที่จะมาดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น ว่าเขามีนโยบายอะไร มีวิสัยทัศน์อย่างไร ในการที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญรุ่งเรือง แต่ก็มีความเสี่ยงที่จะตามคือ นักการเมืองท้องถิ่นจะกลายเป็นฐานเสียงและเป็นฝ่ายสนับสนุนกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองในระดับชาติ ซึ่งจากการเลือกตั้งท้องถิ่นครั้งล่าสุดจะเห็นได้ว่าประชาชนให้ความสนใจมากและผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งก็มีหลากหลาย มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ใช้โซเชียลมีเดียในการหาเสียงและให้ความรู้แก่ประชาชน ทำให้การเลือกตั้งและความเคลื่อนไหวทางการเมืองของท้องถิ่นเกิดการแข่งขันเชิงนโยบายและเกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น



เอกสารอ้างอิง

- โกคิน พลกุล. (ม.ป.ป.). **ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องจากรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ:สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- วัชรรา ไชยสาร. (2545). **การเมืองภาคประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมฆขาว.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). **สาระนำรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น ชุด 1108 ความรู้ เกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น**.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). **สาระนำรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น ชุด 2 ความรู้ เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นและวัฒนธรรมทางการเมือง**.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). **สารนํ้ารู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น ชุด 4 ความรู้เกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง และกระบวนการลงคะแนนเลือกตั้ง.**

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). **คู่มือประชาชน : เลือกตั้ง อบจ.**

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). **คู่มือประชาชน : เลือกตั้งเทศบาล.**

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). **คู่มือประชาชน : เลือกตั้ง อบต.**

สุธี ประวัติไท. (2526). **บทเสนอว่าด้วยการปฏิวัติยังไม่สิ้น ใน คลื่นแห่งทศวรรษ. รวบรวมและจัดพิมพ์โดยบัณฑิต ธรรมศิริรัตน์. กรุงเทพมหานคร: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.**

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2557). **ประชาธิปไตยคนไทยไม่เท่ากัน. กรุงเทพฯ : มติชน.**

วิทยา ชินบุตร. **การเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนสู่การจัดตั้งพรรคการเมือง.**

วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทียร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน-ธันวาคม 2559, หน้า 94

สตีธร ธนานิธิโชติ และธนพันธ์ไล่ประกอบทรัพย์. **ระบบการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งในนาม**

พรรคการเมือง : ทางเลือกและข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย. วารสาร

สถาบันพระปกเกล้า, 15(1), 2560 หน้า 6.

สุพัฒน์จิตร ลาตบัวขาว. **การเลือกตั้งท้องถิ่น: ข้อจำกัดของกระบวนการประชาธิปไตย. วารสาร**

ร่วมพัฒนาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกริก . ปีที่ 36 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2561. หน้า 177

David, Aberle. **The Peyote Religion Among the Navaho. Chicago: Winthrop. 1966, p.625**



กาลามสูตร: การมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด-19

Kalama Sutra: Citizens' Participation for Vaccination Against COVID-19

ปุณณภา ปริเมธาชัย, Punnapa Parimethachai¹

สมุห์จิราชาติ พุทธธุระกัชิต, samuJirachat Bhuddharakkito²

E-mail: arterynew@hotmail.com

Received: July 10, 2021 Revised: July 23, 2021

Accepted: September 28 2021

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการศึกษากาลามสูตร: การมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด -19 กาลามสูตรนั้นเป็นหลักวิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัย โดยตรัสสอนมิให้เชื่อเหตุ 10 ประการด้วยกัน คือ 1. ฟังตามกันมา 2. นำสืบกันมา 3. ตื่นข่าว 4. อ้างตำรา 5. นิกรเอา 6. คาคะเน 7. ตรึกตามอาการ 8. พอใจว่าชอบด้วยความเห็นของตน 9. เห็นว่าพอเชื่อได้ 10. เห็นว่าเป็นครูของเรา หลักการ 10 อย่างนี้ สามารถเป็นหลักให้ประชาชนในยุคสังคมสมัยใหม่ที่มีการสื่อสารได้เร็วรู้จักใช้เหตุและผลให้มากขึ้น ดังนั้น กาลามสูตร: การมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด-19 การที่ประชาชนจะได้ข่าวสารเกี่ยวกับการได้รับวัคซีนโควิด -19 ว่าดีหรือไม่ดีที่จะได้รับวัคซีนโควิด -19 นี้เพราะว่าประชาชนได้ข่าวหรือการสื่อสารต่าง ๆ และในโซเชียลต่าง ๆ จึงทำให้ประชาชนเกิดความกังวล หลักกาลามสูตรในคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักเกณฑ์คำสอนเพื่อให้สติปัญญากำกับความเชื่อ และให้พิจารณาข้อมูลข่าวสารด้วยหลักการของเหตุและผล สติปัญญาตรองตรึกอย่างเป็นระบบ ไม่ปลงใจเชื่อสิ่งที่รู้หรือเห็นโดยไม่ใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างละเอียดรอบครอบ ประชาชนในประเทศไทยควรอย่างยิ่งที่จะนำหลัก กาลามสูตรมาใช้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด -19 เพื่อเป็นหลักส่งเสริมศรัทธาความเชื่อของประชาชนในประเทศไทยเพื่อให้ประชาชนมีความหนักแน่นมากขึ้นในการบริโภคข้อมูลตามสื่อต่างๆ และเห็นการนำพาประชาชนให้เกิดความคิดเห็นที่ถูกต้อง

คำสำคัญ: (กาลามสูตร), (การมีส่วนร่วม), (วัคซีนโควิด-19)

¹ สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Palisuksa Buddhagosa Campus Nakornphathom, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

² อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. Thai language Department, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

Abstract

This academic article entitled ‘*Kālāmasutta*: Citizens Participation in Vaccination Against COVID-19’ focusses on the reasoning thought in *Kālāmasutta* encouraging people to receive Vaccination. *Kālāmasutta* signifies essentially a practical code to overcome all doubts by not allow easy belief through 10 forms; 1) having listened from others, 2) traditional belief, 3) hearsay, 4) referring to authority of texts, 5) mere logic, 6) prediction through inference, 7) considering appearances, 8) the agreement with a considered opinion, 9) seeming possibilities, and 10) the idea ‘This is our teacher.’ These ten forms of belief can help people in a modern society with faster communication learning and applying cause and effect. Thus, *Kālāmasutta* can urge public participation of the COVID-19 vaccination with reasons. People will receive information of COVID-19 vaccination understanding whether it is good or bad to have COVID-19 vaccination because they had heard the news or communicative medias and in various societies which cause public confusion. The teaching found in *Kālāmasutta*, establishes the basic consideration for decision making with mindfulness and awareness before believing, analysis of information based on cause and effect, applying wisdom with systematic thought, not being led by any perceived information without clear understanding and wisdom. Thai people are strongly advised to apply the principal teaching in *Kālāmasutta* for the public participation of the COVID-19 vaccination and to encourage the right faith in order to strengthen the people for understanding media and information and leading common people with the right opinions on vaccination.

Keywords: (Kalam Sutra), (participation), (COVID-19 vaccine)



1. บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นรากฐานสำคัญของหลักการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย เพราะการปกครองในระดับสังคมหรือว่าชุมชนนั้นย่อมมีการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งนั้นและก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เช่นกัน เพราะเป็นที่ฝึกหัดให้ประชาชนในสังคมและชุมชนได้มีส่วนร่วมในทางสังคมและชุมชนทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นผู้บริหารจัดการด้วย และเป็นการช่วยดูแลสังคมและชุมชนของตัวเองให้ดูดีเหมือนเป็นเจ้าของในท้องถิ่นอันเป็นที่อยู่ของตนเอง และเกิดความเป็นห่วงและหวงแหนขึ้นและมีความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชนท้องถิ่น เป็นผลให้ประชาชนมี

ความรู้สึกที่ดีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย³ ปัญหา ที่ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมนั้น เพราะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของโลก สังคมและชุมชนที่เปลี่ยนไปเพราะสังคมในยุคใหม่นั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปมา เช่น การครองชีพ การทำงาน และโรคภัยไข้เจ็บ และในสมัยใหม่ใน ปี 2563 – 2564 นั้นมีการเปลี่ยนแปลงมากเพราะเกิดจากเชื้อโรคที่มีชื่อว่า โควิด -19 จึงทำให้ประชาชนในประเทศไทย เปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะเชื้อโรคโควิด 19 นั้น ทำให้เกิด วิกฤติต่างๆ ภายในประเทศชาติ ในชีวิตประจำวันของประชาชนวันหนึ่ง ๆ นั้น มักจะได้รับข้อมูลข่าวสารมากมายทั้งทางตรงจาก สื่อสังคมออนไลน์อย่างเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ไม่ว่าจะเป็นเฟซบุ๊ก (Facebook) มาสเปซ (MySpace) ทวิตเตอร์ (Twitter) เว็บไซต์เครือข่ายประชาชนในสังคมออนไลน์อื่น ๆ และทางอ้อมจากบุคคลอื่นหรือเพื่อนมาเล่าให้ฟัง อ่านจากหนังสือพิมพ์ ฟังจากวิทยุ ดูจากโทรทัศน์⁴ อ่านจากอินเทอร์เน็ต ได้รับข้อความ (message) จากมือถือ จัดเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลอัน สะท้อนถึงความสนใจที่คล้ายคลึงกันหรือมีความเกี่ยวข้องกันในประชาชนในสังคม จึงให้ทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารที่ผิดจากความเป็นจริงอย่างมากก็มี เช่น ในการที่รัฐบาลมีคำสั่งให้ประชาชนได้รับการฉีดวัคซีนโควิด -19 แต่ประชาชนเกิดความสงสัยในการรับวัคซีนโควิด -19 ว่าจะมีผลกระทบกับตัวของประชาชนที่ได้รับว่าเกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไรบ้าง บ้างที่ประชาชนได้ฟังจาก ข่าวลือ หรือข่าวสารมาในทางที่ผิดจึงทำให้ประชาชนไม่กล้าที่จะยอมรับในการรับวัคซีน เป็นต้น

ดังนั้น กาลามสูตร: การมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด-19 การที่ประชาชนจะได้ข่าวสารเกี่ยวกับการได้รับวัคซีนโควิด -19 ว่าดีหรือไม่ดีที่จะได้รับวัคซีนโควิด -19 นี้ เพราะว่าประชาชนได้ข่าวหรือการสื่อสารต่างๆ และในโซเชียลต่างๆ จึงทำให้ประชาชนเกิดความกังวล หลักกาลามสูตรในพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักเกณฑ์คำสอนที่พระพุทธเจ้าให้ใช้ในการให้สติมีปัญญากำกับความเชื่อกับประชาชนให้เป็นเครื่องมือในสภาพวิกฤติข้อมูลข่าวสารด้วยหลักการของ เหตุและผล สติปัญญาตรองตรึกอย่างเป็นระบบ ไม่ปลงใจเชื่อสิ่งที่รู้หรือเห็นโดยไม่ใช้สติปัญญา พิจารณาอย่างละเอียดรอบครอบ ประชาชนในประเทศไทยควรอย่างยิ่งที่จะนำหลัก กาลามสูตรมาใช้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด -19 เพื่อเป็นหลักส่งเสริมศรัทธาความเชื่อของประชาชนสังคมในประเทศไทยเพื่อให้ประชาชนมีความหนักแน่นมากยิ่งขึ้นในการบริโภคข้อมูลตามสื่อต่างๆ และเห็นการนำพาประชาชนให้เกิดความคิดเห็นที่ถูกต้อง และมีความเชื่อมีเหตุมีผลไม่มุงมาย สามารถอยู่ในประชาชนในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข

³ อนุชา เทียมพูล. (๒๕๖๐). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. จังหวัดสระแก้ว:มหาวิทยาลัยบูรพา.

⁴ สมศักดิ์ หนองพงค์ และสุรเดช บุญลือ. (๒๕๕๔). ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ ด้านอาชญากรรมคอมพิวเตอร์. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ท กรุงเทพ. ๔ (๑), ๘๑-๙๑.

2. กาลามสูตร

ชื่อของพระสูตรนี้ได้ตั้งตามนามของกลุ่มบุคคลในเนื้อเรื่อง คือ ชาวกาลามะ เป็นพระสูตรสำคัญสูตรหนึ่งในพระพุทธศาสนา ได้รับความสนใจจากนักวิชาการหรือแม้กระทั่งนักวิทยาศาสตร์ พระสูตรนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ ซึ่งอยู่ในแกลสปุตตนิคม ฉะนั้น จึงมีชื่อปรากฏในพระไตรปิฎกว่า แกลสปุตตสูตร แต่คนทั่วไปนิยมเรียกว่า กาลามสูตร เพราะรู้สึกเรียกง่ายกว่า⁵ อันเป็นส่วนหนึ่งของพระสูตรต้นปิฎก พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่ไม่ยาว แต่มีใจความลึกซึ้งน่าคิด ประกอบด้วยเหตุผล ผู้นับถือพระพุทธศาสนาหรือผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาควรศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการใช้เหตุผลตามกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ รูปแบบของกาลามสูตร เป็นลักษณะการบรรยายโวหาร ถามตอบระหว่างพระพุทธเจ้ากับชาวกาลามะ ส่วนเนื้อหาสำคัญของพระสูตร สรุปได้ว่า ชาวกาลามะได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อคราวเสด็จจาริกไปแคว้นโกศล พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ เสด็จถึงตำบลของพวกกาลามะชื่อว่า แกลสปุตตนิคม ชาวกาลามะพากันกราบทูลว่า มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมายังแกลสปุตตนิคม แสดงวาทะของตนเท่านั้น แต่กระทบกระทั่งเบียดเบียน ดูหมิ่น กล่าวข่มวาตะของผู้อื่น ทำให้ไม่น่าเชื่อถือ ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความสงสัยลังเลใจในสมณพราหมณ์เหล่านั้นว่า “บรรดาท่านสมณพราหมณ์เหล่านี้ ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ”⁶ พระพุทธเจ้าจึงตรัสเรื่องของวิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัยหรือวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า ควรจะเชื่ออย่างไร หรือควรพิจารณาอย่างไรก่อนที่จะเชื่อ ด้วยวิธีการ 10 ประการได้แก่ 1) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา 2) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา 3) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ 4) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ 5) อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) 6) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান 7) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล 8) อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว 9) อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ 10) อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา⁷

⁵ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๑, ๑๕, ๒๐, ๒๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า ๒๖๓

⁶ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๑, ๑๕, ๒๐, ๒๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า ๒๕๖

⁷ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๑, ๑๕, ๒๐, ๒๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า ๒๕๗

3. ความหมายของหลักความเชื่อ 10 ประการ

หลักการของพระพุทธศาสนาในเรื่องคำสอนเกี่ยวกับการถือเอาสิ่งต่าง ๆ มาเป็นที่พึ่ง ที่อาศัย ที่นับถืออย่างสนิทใจ^๘ สิ่งนั้น เรียกว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อ ถ้าคนเราไม่เกิดความเชื่อในคำสอน ก็จะไม่ประพฤติปฏิบัติตาม พระพุทธเจ้าจึงทรงเน้นให้มีความเชื่อหรือศรัทธาก่อน แต่ความเชื่อนั้นก็มีทั้งที่ควรเชื่อและไม่ควรเชื่อ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาหรือเหตุผล เรียกว่า ศรัทธาประกอบด้วยปัญญา แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงสอนให้คนมีศรัทธา แต่ศรัทธาของพระองค์ต้องผ่านการพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาให้รอบคอบเสียก่อน แต่เมื่อใดได้ใช้ปัญญาพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว และเห็นว่าสิ่งที่ทำลงไปไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งนักปราชญ์ไม่ติเตียน ก็จงทำสิ่งนั้น แต่หากสิ่งใดเมื่อทำลงไปแล้วตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน นักปราชญ์ติเตียน จงอย่าได้ทำสิ่งนั้น หลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามีข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ หากทรงสอนเรื่องศรัทธาไว้ในที่ใด ก็ทรงสอนปัญญากำกับไว้ในที่นั้นด้วย หมายความว่า ทรงสอนให้ใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเสมอไป ตัวอย่างเช่น ในหลักคำสอนหมวด พละ 5 (ธรรมอันเป็นกำลัง) ประกอบด้วยศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา^๙ หรือในอริยทรัพย์ 7 (ทรัพย์ภายในอันประเสริฐ) ประกอบด้วยศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ สุตะ จาคะ และปัญญา จะเห็นว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนาต้องมีปัญญากำกับด้วยเสมอ ซึ่งต่างกับหลักคำสอนของศาสนาอื่นที่สอนเน้นให้มีหลักศรัทธาอย่างเดียว คือ ถ้าพระคัมภีร์สอนไว้อย่างนี้ ก็ต้องเชื่อตามโดยไม่มีข้อแม้ หากไม่เชื่อถือว่าเป็นคนบาป แต่ในทางพระพุทธศาสนาแม้แต่การสอนหลักธรรมของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ก็ได้ทรงบังคับให้เชื่อตามที่พระองค์สอน พระองค์ทรงแนะนำให้พิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุด้วยผลและเห็นด้วยเสียก่อนแล้วจึงเชื่อ

ดังนั้น กาลามสูตรจึงมีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงในเรื่องของศรัทธา ความเชื่อที่คู่กับหลักปัญญา เพื่อให้เกิดความชัดเจนเรื่องนี้ จึงควรพิจารณาเรื่องความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาอย่างละเอียด เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการมีความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาอย่างชัดเจน คือ ไม่เชื่อไว้ก่อน เพื่อทำการตรวจสอบด้วยสติและความรอบรู้เท่าทัน

^๘ พระอุดมคณาธิการ และจำลอง สารพัดนึก. (๒๕๕๒). **พจนานุกรมบาลี-ไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

^๙ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๑, ๑๕, ๒๐, ๒๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า ๓๓๑

4. การรับวัคซีนป้องกันโควิด-19

1. วัคซีนป้องกันโควิด -19 คือ วัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งในขณะนี้มีความด้วยกัน 4 ชนิดหลักๆ แบ่งตามเทคนิคที่ใช้ในการผลิตวัคซีน¹⁰ คือ

1) mRNA vaccines เป็นการผลิตโดยใช้สารพันธุกรรมของเชื้อไวรัสซาร์ส-โควี-2 (SARS-CoV-2) เมื่อฉีดเข้าไปในร่างกาย จะทำให้ร่างกายสร้างโปรตีนที่สามารถกระตุ้นการสร้างภูมิคุ้มกันต่อเชื้อไวรัสขึ้นมา

2) Viral vector vaccines เป็นการฝากสารพันธุกรรมของเชื้อไวรัสซาร์ส-โควี-2 (SARS-CoV-2) เข้าไปในสารพันธุกรรมของไวรัสชนิดอื่นที่อยู่ในสภาพที่ไม่ก่อให้เกิดโรค เพื่อพาเข้ามาในร่างกาย ทำให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันต่อเชื้อไวรัสขึ้นมา

3) Protein-based vaccines จะใช้โปรตีนบางส่วนของเชื้อไวรัสซาร์ส-โควี-2 (SARS-CoV-2) เช่น โปรตีนส่วนหนาม (spike protein) ฉีดเข้าไปในร่างกายเพื่อกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันต่อเชื้อไวรัส

4) Inactivated vaccines ผลิตโดยการใช้ไวรัสซาร์ส-โควี-2 (SARS-CoV-2) ที่ถูกทำให้ตายแล้ว เมื่อฉีดเข้าไปในร่างกาย จะกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันต่อเชื้อไวรัส

2. ความรู้เกี่ยวกับวัคซีนโควิด -19 คือ พบว่ามีวัคซีนโควิดจำนวน 237 ชนิดที่ถูกผลิตขึ้น โดยมีจำนวน 173 ชนิดที่กำลังอยู่ในช่วงการทดลองกับสัตว์ และมีจำนวน 64 ชนิดที่กำลังอยู่ในการศึกษาในมนุษย์¹¹ ซึ่งวัคซีนเหล่านี้มีกระบวนการผลิตที่หลากหลายเทคโนโลยี โดยโครงสร้างของไวรัสซาร์ส-โควี-2 จะมีปุ่มยื่นที่เรียกว่า สไปค์ ซึ่งเป็นไกลโคโปรตีน ทำหน้าที่ไปจับกับตัวรับ angiotensin-reverting enzyme-2 (ACE2 receptor) ซึ่งอยู่บนผิวของเซลล์ของระบบทางเดินหายใจ หลอดเลือด และลำไส้ เมื่อส่วนของโปรตีนสไปค์ที่เรียกว่า receptor-binding domain (RBD) จับกับตัวรับ ACE2 แล้ว ไวรัสจะสามารถเข้าเซลล์ ทำให้เกิดการติดเชื้อและอาการเจ็บป่วยตามมา ดังนั้น วัคซีนส่วนใหญ่จะมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้ร่างกายผลิตภูมิคุ้มกันต้านทานต่อโปรตีนสไปค์เป็นสำคัญ ซึ่งพบว่าผู้ป่วยที่หายจากโรคโควิด 19 จะมีแอนติบอดีต่อโปรตีนสไปค์ โดยเฉพาะในส่วนของ RBD สูง แสดงให้เห็นว่า สามารถใช้ anti-RBD antibody เป็นตัวชี้วัดภูมิคุ้มกันโรคได้ และใช้วัดว่ามีการตอบสนองต่อวัคซีนหรือไม่

1) วัคซีนชนิดสารพันธุกรรม ได้แก่ วัคซีนดีเอ็นเอ (DNA) หรือเอ็มอาร์เอ็นเอ (mRNA)

¹⁰ Polack FP, Thomas SJ, Kitchin N, Absalon J, Gurtman A, Lockhart S, et al. (๒๐๒๐). *Safety and Efficacy of the BNT๑๖๒๒ mRNA Covid-๑๙ Vaccine*. N Engl J Med ๒๐๒๐;๓๘๓:๒๖๐๓-๑๕.

¹¹ Baden LR, El Sahly HM, Essink B, Kotloff K, Frey S, Novak R, et al. (๒๐๒๑). *Efficacy and Safety of the mRNA-๑๒๗๓ SARS-CoV-๒ Vaccine*. N Engl J Med ๒๐๒๑;๓๘๔:๔๐๓-๑๖

วัคซีนกลุ่มนี้ ใช้เทคโนโลยีใหม่ ซึ่งคิดต่อยอดมาประมาณ 30 ปี โดยการสังเคราะห์สารดีเอ็นเอ (DNA) หรือสารเอ็มอาร์เอ็นเอ (messenger RNA: mRNA) ที่กำกับการสร้างโปรตีนสไปค์ของไวรัสซาร์ส-โควิ-2 โดยพบว่าวัคซีนเอ็มอาร์เอ็นเอ สามารถกระตุ้นภูมิคุ้มกันขึ้นสูงมาก¹² และวิธีในการบริหารง่ายกว่าดีเอ็นเอ จึงนำมาผลิต เป็นวัคซีนป้องกันอีโบล่า และยังอยู่ในขั้นตอนพัฒนาเพื่อเป็นวัคซีนรักษามะเร็งบางชนิด เนื่องจากเอ็มอาร์เอ็นเอเป็นสารที่ไวต่อการถูกทำลาย จึงต้องใช้สารนาโนพาร์ติเคิล (Lipid nanoparticle) ซึ่งเป็นสารสังเคราะห์จากไขมัน เพื่อเป็นตัวส่งเอ็มอาร์เอ็นเอให้เข้าเซลล์¹³ และเอ็มอาร์เอ็นเอจึงไปกำกับการให้เซลล์ผลิตสารโปรตีนสไปค์ ทำให้เซลล์ระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย สร้างแอนติบอดีขึ้นมาต่อต้าน เนื่องจากการผลิตเป็นไปได้ง่ายกว่า จึงทำให้วัคซีนนี้สำเร็จออกมาทดสอบก่อน เป็นผลให้สามารถประกาศประสิทธิภาพในการป้องกันโรคได้ก่อน ซึ่งพบว่ามี 2 ชนิดคือของ Pfizer และ Moderna ที่ออกมาก่อนมีประสิทธิภาพสูงถึงร้อยละ 95 และ 94 ตามลำดับ วัคซีน ทั้งสองชนิด เมื่อออกมาได้รับการตอบรับอย่างดี มีการฉีดอย่างกว้างขวางกว่า 80 ล้านโดส ภายในเวลา 2 เดือน เป็นผลให้เป็นการลดลงของอุบัติการณ์ของประเทศที่ฉีดวัคซีนนี้ได้ อย่างครอบคลุมมาก เช่น ประเทศอิสราเอล อังกฤษ อเมริกา วัคซีนเอ็มอาร์เอ็นเอของทั้งสองผู้ผลิต ต้องเก็บที่อุณหภูมิต่ำมาก คือ Pfizer เก็บที่ -70 องศาเซลเซียส และ Moderna เก็บที่ -20 องศาเซลเซียส (13) ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการใช้ในประเทศเมืองร้อน มีความพร้อมต่ำในการรักษาอุณหภูมิความเย็นที่ต้องการ¹⁴ รวมทั้งมีราคาสูงมาก จึงทำให้การเข้าถึงวัคซีนเอ็มอาร์เอ็นเอ ค่อนข้างจำกัด นอกจากนี้ อาจมีการแพ้สารนาโนพาร์ติเคิลได้ ซึ่งทำให้วัคซีนกลุ่มนี้มีอัตราการแพ้แบบ anaphylaxis สูงกว่าวัคซีนอื่น ๆ ที่เคยมีการใช้มา คือ Pfizer มีอัตราแพ้ 4.7 รายในหนึ่งล้านโดส และ Moderna มีการแพ้ 2.5 รายในหนึ่งล้านโดส ทำให้ต้องฉีดในสถานพยาบาล แต่ในอนาคต วัคซีนที่พัฒนา รุ่นถัดไป จะลดปัญหาเหล่านี้ไปได้

2) วัคซีนชนิดใช้ไวรัสเป็นพาหะ (Recombinant viral vector vaccine)

วัคซีนกลุ่มนี้ใช้ไวรัสที่สามารถดัดแต่งพันธุกรรม เช่น ไวรัสอะดีโน (Adenovirus) เป็นไวรัสพาหะ โดยนำสารพันธุกรรมที่กำกับการสร้างโปรตีนสไปค์ของไวรัสซาร์ส-โควิ-2 มาสอดใส่ใน

¹² Poland GA, Ovsyannikova IG, Kennedy RB. (2020). *SARS-CoV-2 immunity: review and applications to phase 3 vaccine candidates*. Lancet 2020;395:1565-66.

¹³ Shimabukuro TT, Cole M, Su JR. (2021). *Reports of Anaphylaxis After Receipt of mRNA COVID-19 Vaccines in the US—December 14, 2020–January 14, 2021*. JAMA. Published online February 12, 2021. doi:10.1001/jama.2021.0567.

¹⁴ Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2021). *Allergic Reactions Including Anaphylaxis After Receipt of the First Dose of Moderna COVID-19 Vaccine — United States*. December 14, 2020–January 10, 2021. MMWR 2021;70:125-29.

ไวรัสพาหะ (กรมควบคุมโรค, 2564) แล้วนำมาฉีด โดยไวรัสพาหะที่มีการพัฒนาคือ ไวรัสอะดีโนของชิมแพนซี (Chimpanzee adenovirus) โดย Astra Zeneca, ไวรัสอะดีโนของมนุษย์สายพันธุ์ 5 (Human adenovirus type 5) โดยบริษัท CanSinoBio, ไวรัสอะดีโนของมนุษย์ สายพันธุ์ 26 (Human adenovirus type 26) โดยบริษัท Johnson and Johnson และ ไวรัสอะดีโนของมนุษย์สายพันธุ์ 5 และ 26 (Human adenovirus type 5 and 26) โดยบริษัท Gamaleya ของรัสเซีย วัคซีนที่ใช้ไวรัสเป็นพาหะเหล่านี้ เป็นวัคซีนเชื้อมีชีวิต โดยไวรัสพาหะอาจจะถูกดัดแปลงพันธุกรรมให้ไม่แบ่งตัว หรือเป็นไวรัสที่อ่อนฤทธิ์ไม่ทำให้ป่วย ข้อดีคือเป็นการเลียนแบบการติดเชื้อตามธรรมชาติ สามารถกระตุ้นภูมิคุ้มกันทั้งระบบแอนติบอดี และระบบเซลล์ได้ดี เป็นผลในการป้องกันโรคตั้งแต่ฉีดเข็มแรก และอาจจะใช้เพียงโดสเดียวได้ เช่น วัคซีนของ Johnson and Johnson แต่อาจมีความกังวลว่า หากผู้รับวัคซีนเพียงจะติดเชื้อไวรัสอะดีโน ตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นไวรัสหวัด อาจทำให้มีแอนติบอดีต่อไวรัสอะดีโน และส่งผลกระทบต่อ การสร้างภูมิคุ้มกันโรคได้ดังที่พบในการศึกษาของวัคซีน CanSinoBio อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาของ Oxford–AstraZeneca (พบประสิทธิภาพร้อยละ 70 แต่ป้องกันโรครุนแรงได้ร้อยละ 100) และ Gamaleya (พบประสิทธิภาพร้อยละ 91.6) รวมทั้งของ Johnson and Johnson ดูจะไม่พบว่ามีปัญหานี้ อาจเป็นไปได้ว่ามีการรบกวน ไม่มากนักถ้ามีแอนติบอดีในระดับต่ำ และเนื่องจากเป็นไวรัสเชื้อมีชีวิต แม้จะถูกทำให้อ่อนฤทธิ์ หรือไม่แบ่งตัว แต่ยังไม่ควรใช้กับผู้ที่ภูมิคุ้มกันบกพร่องอย่างมาก จนกว่าจะมีข้อมูลชัดเจน และเทคโนโลยีการใช้ไวรัสพาหะแบบนี้ ยังไม่เคยมีการใช้ในวงกว้างมาก่อน แต่จากการใช้วัคซีนของ Oxford–AstraZeneca กว่า 10 ล้านโดส พบว่ามีความปลอดภัยสูง และประสิทธิภาพ ยังคงต้องมีการศึกษาติดตามระยะยาวต่อไป และน่าจะเป็นวัคซีนกลุ่มที่มีการใช้มากที่สุดในอนาคต เนื่องจากราคาที่ถูกลงกว่า สามารถเก็บในระบบสุขภาพความยั่งยืนที่มีอยู่ได้

3) วัคซีนที่ทำจากโปรตีนส่วนหนึ่งของเชื้อ (Protein subunit vaccine)

วัคซีนเทคโนโลยีนี้มีความคุ้นเคยมานาน และใช้ในการผลิตวัคซีนไข้หวัดใหญ่ วัคซีนตับอักเสบบี ทำโดยการผลิตโปรตีนสไปค์ของไวรัสซาร์ส-โคโรนา-2 อาศัยเทคนิคต่างๆ ที่คุ้นเคย เช่น ระบบ cell culture, yeast, baculovirus, ไปยาสูบ แล้วนำมาผสมกับสารกระตุ้นภูมิ เมื่อฉีดเข้าสู่ร่างกายจะกระตุ้นให้ร่างกายสร้างแอนติบอดีต่อต้านโปรตีนสไปค์ วัคซีนกลุ่มนี้กำลังมีการศึกษา เช่น วัคซีนของ Novavax ผลิตจาก baculovirus และใช้ Matrix M เป็นตัวกระตุ้นภูมิ พบว่ามีประสิทธิภาพสูงป้องกันโรคได้ร้อยละ 90 (13) และมีความปลอดภัย คาดว่าวัคซีนกลุ่มนี้จะมีการนำมาใช้อย่างกว้างขวางต่อไป¹⁵

¹⁵ Zhu FC, Guan XH, Li YH, Huang JY, Jiang T, Hou LH, et al. (๒๕๖๔). *Immunogenicity and safety of a recombinant adenovirus type-๕-vectored COVID-๑๙ vaccine in healthy adults aged ๑๘ years or older: a randomised, double-blind, placebo-controlled, phase ๒ trial*. The Lancet ๒๐๒๐;๓๙๖:๔๓/๔๔-๔๘.

4) วัคซีนชนิดเชื้อตาย (Inactivated vaccine)

วัคซีนกลุ่มนี้ผลิตโดยนำไวรัสซาร์ส-โควิ-2 มาเลี้ยงขยายจำนวนมาก และนำมาฆ่าด้วยสารเคมีเช่น betapropiolactone, formaldehyde หรือความร้อน เมื่อฉีดวัคซีนจะกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันต่อไวรัส เทคโนโลยีนี้เป็นวิธีที่ใช้กับวัคซีนตับอักเสบบี โปลิโอชนิดฉีด จึงมีความคุ้นเคยในประสิทธิภาพและความปลอดภัย แต่เนื่องจากการเพาะเลี้ยงไวรัสต้องทำในห้องปฏิบัติการนิรภัยระดับ 3 ทำให้การผลิตทำได้ช้าและมีราคาแพง วัคซีนในกลุ่มนี้ได้มีการศึกษาแล้วพบว่ากระตุ้นภูมิคุ้มกันโรคได้ดี จากการรายงานเบื้องต้นวัคซีนของ Sinovac พบว่ามีประสิทธิภาพในการป้องกันโรคแบบมีอาการที่ต้องพบแพทย์ ได้ร้อยละ 77.9 และป้องกันโรครุนแรงได้ทั้งหมด แต่หากนับรวมถึงการป้องกันโรคแบบที่ไม่มีอาการน้อย ๆ โดยไม่ต้องพบแพทย์ด้วย พบว่าป้องกันได้ร้อยละ 50.4 ส่วนวัคซีนของ Sinopharm พบว่ามีประสิทธิภาพรวมอยู่ที่ร้อยละ 79.4 (14) วัคซีนกลุ่มนี้จะมีการผลิตแพ่งกว่ากลุ่มอื่น แต่ได้เริ่มมีการใช้ในหลายประเทศแล้ว และคาดว่าจะมีการนำมาใช้ในประเทศไทยเร็ว ๆ นี้

3. วัคซีนที่จะมีการนำมาใช้ในประเทศไทยปี 2564

วัคซีนที่จะได้นำมาใช้ก่อนน่าจะเป็นวัคซีนของ Oxford–AstraZeneca และวัคซีนชนิดเชื้อตายของ Sinovac หรือ Sinopharm หลังจากนั้นจะมีวัคซีนชนิดอื่น ๆ ตามมาในเวลาไม่นาน แต่ไม่ว่าจะเป็นชนิดใด¹⁶ อาจมีการให้บริการได้ทั้งในภาครัฐหรือเอกชน จำเป็นจะต้องมีการขึ้นทะเบียนรับรองให้ใช้โดยคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ซึ่งทำให้มั่นใจว่า วัคซีนที่จะนำมาใช้ทุกตัวในประเทศไทยจะต้องมีประสิทธิภาพ และความปลอดภัยต่อผู้ที่ได้รับการฉีดวัคซีน

วัคซีนของ Oxford–AstraZeneca เป็นวัคซีนที่ผลิตโดยใช้ไวรัสอะดีโนไวรัสของชิมแพนซีซึ่งนำมาดัดแปลงพันธุกรรม ทำให้ไม่สามารถแบ่งตัวได้ และสอดใส่สารพันธุกรรมที่กำกับการสร้างโปรตีนสไปค์ของไวรัสซาร์ส-โควิ-2 นับเป็นวัคซีนเชื้อมีชีวิตที่ถูกทำให้อ่อนฤทธิ์ โดยวัคซีนนี้มีประสิทธิภาพโดยรวมร้อยละ 70.4 ในการป้องกันโรคโควิด 19 ที่มีอาการ และมีประสิทธิภาพร้อยละ 100 ในการป้องกันโรคโควิด-19 ที่มีอาการรุนแรงหรือเสียชีวิต ประสิทธิภาพเกิดได้ตั้งแต่การฉีดเข็มแรก และไม่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการติดเชื้อแบบไม่มีอาการ ผลข้างเคียงที่พบบ่อยหลังการฉีด คือ อาการปวด บวมบริเวณที่ฉีดวัคซีนซึ่งสามารถหายได้เอง ในปัจจุบันแนะนำให้ฉีดในกลุ่มอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป โดยฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 2 ครั้งห่างกัน 4-12 สัปดาห์ แต่จากการศึกษาพบว่า วัคซีนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นในกลุ่มที่ฉีดวัคซีนห่างกันเกิน 8 สัปดาห์ขึ้นไป ทางองค์การอนามัยโลกจึงแนะนำให้ฉีดวัคซีนของ Oxford–AstraZeneca นี้ห่างกัน 8-12 สัปดาห์เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด (21) อย่างไรก็ตาม วัคซีนนี้ยังไม่ควรให้ในผู้ที่มีการภูมิคุ้มกันบกพร่องอย่างมาก เนื่องจากเป็นวัคซีน

¹⁶ พลวุฒิ สงสกุล, (๒๕๖๔). แผนการฉีดวัคซีนโควิด-๑๙ ของประเทศไทย. [สืบค้น วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๔], จาก <https://thestandard.co/coronavirus-vaccine-plan-๓/>

ที่มีเชื้อชีวิต แม้ว่าจะเป็นเชื้อไวรัสที่ถูกทำให้อ่อนฤทธิ์หรือไม่แบ่งตัว แต่ยังไม่มีความปลอดภัยเพียงพอ เช่นเดียวกันยังไม่มีข้อมูลการใช้วัคซีนในเด็ก หญิงตั้งครรภ์ และหญิงให้นมบุตรในขณะนี้

วัคซีนของ Sinovac เป็นวัคซีนชนิดเชื้อตาย ในปัจจุบันแนะนำให้ฉีดในกลุ่มอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป โดยฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 2 ครั้งห่างกัน 2 สัปดาห์ วัคซีนมีประสิทธิภาพโดยรวมในการป้องกันโรคแบบมีอาการที่ต้องพบแพทย์ได้ร้อยละ 77.9 ซึ่งประสิทธิภาพของวัคซีนมีความแตกต่างกันแต่ละประเทศที่ทำการศึกษา¹⁷ (กรมควบคุมโรค, 2564) โดยมีประสิทธิภาพร้อยละ 65.3, 91.25 และ 77.9 ในประเทศอินโดนีเซีย ตุรกี และบราซิลตามลำดับ วัคซีนมีประสิทธิภาพร้อยละ 100 ในการป้องกันโรคโควิด 19 ที่มีอาการรุนแรง และหากนับรวมถึงการป้องกันโรคแบบที่มีอาการน้อยๆ โดยไม่ต้องพบแพทย์ด้วย จะพบประสิทธิภาพเพียงร้อยละ 50.4 ที่น่าสนใจคือ การศึกษาในระยะที่ 2 พบว่า หากเว้นช่วงเข็มที่ 1 และ 2 ห่างกัน 28 วัน จะกระตุ้นภูมิคุ้มกันได้สูงกว่า 14 วัน แต่การฉีดห่างกัน 28 วัน ยังไม่แสดงผลการศึกษาในระยะที่ 3 ผลข้างเคียงที่พบบ่อยหลังการฉีด (กรมควบคุมโรค, 2564) คือ อาการปวด บวมบริเวณที่ฉีด พบประมาณร้อยละ 20 ซึ่งสามารถหายได้เอง (17) นอกจากนี้ การศึกษาในระยะที่ 3 ยังไม่มีข้อมูลในผู้ที่อายุ 60 ปีขึ้นไป มากเพียงพอ จึงยังไม่ได้มีคำแนะนำให้ใช้กับผู้สูงอายุเกิน 60 ปีโดยทั่วไป แต่เนื่องจากผลการศึกษาในระยะที่ 2 พบว่า ผู้ที่อายุมากกว่า 60 ปี ให้ผลการตอบสนองต่อวัคซีนไม่แตกต่างจากผู้ที่มีอายุน้อยกว่า และมีผลข้างเคียงไม่แตกต่างกัน จึงอาจพิจารณาให้ใช้ได้ถ้ามีความจำเป็นและเห็นว่าประโยชน์มากกว่า และผู้ที่สูงวัยเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อโรครุนแรง

วัคซีนที่มีใช้ในขณะนี้ พัฒนามาจากไวรัสที่เกิดการระบาดตั้งแต่ช่วงต้นในปลายปี 2562 แต่ไวรัสซาร์ส-โควิ-2 มีการกลายพันธุ์ไปอย่างมากจากการระบาดที่รุนแรง วัคซีนอาจมีประสิทธิภาพในการป้องกันเชื้อกลายพันธุ์ได้น้อยกว่าเชื่อดั้งเดิม จึงจำเป็นต้องติดตามผลการศึกษาต่อไป ยกตัวอย่าง (กรมควบคุมโรค, 2564) เช่น วัคซีนของ Oxford-AstraZeneca พบว่าให้ภูมิคุ้มกันต่อเชื้อ B.1.1.7 ที่ระบาดในอังกฤษ ต่ำกว่าเชื่อดั้งเดิม แต่ประสิทธิภาพในการป้องกันโรคยังเท่าเดิมอยู่ แต่อาจจะลดลงไปได้หากพบการกลายพันธุ์ที่มากขึ้นขณะนี้ประเทศไทยจัดหาวัคซีนโควิดมาให้บริการในปี 2564 อย่างน้อย จำนวน 2 ชนิด ได้แก่ วัคซีนของ Oxford-AstraZeneca และ Sinovac

ดังนั้น การรับรองให้ใช้จึงอาศัยผลจากการศึกษาเบื้องต้นที่ว่ามีประสิทธิภาพโดยรวมและปลอดภัยเท่านั้น คาดว่าเมื่อการศึกษาจะเป็นผลประสิทธิภาพที่ชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งการศึกษาในประชากรกลุ่มย่อยหรือกลุ่มพิเศษ และแม้ว่าวัคซีนเหล่านี้จะได้รับรับรองจากคณะกรรมการอาหารและยาว่ามีความปลอดภัยและอนุมัติให้ใช้ได้แล้วก็ตาม แต่เป็นการอนุมัติแบบมีเงื่อนไข ใน

¹⁷ กรมควบคุมโรค, (๒๕๖๔), ประกาศกรมควบคุมโรค: นโยบายการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ กรมควบคุมโรค ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔, [สืบค้นเมื่อ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๔], จาก https://ddc.moph.go.th/uploads/ckeditor๒/files/DDC-Policy_๒๐๒๐%๒๐v_๒๐.pdf

สถานการณ์ฉุกเฉิน การฉีดวัคซีนเหล่านี้สามารถทำให้เกิดอาการแพ้รุนแรงได้ในอัตราที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องสังเกตอาการหลังการฉีดอย่างน้อย 30 นาทีในสถานพยาบาลเสมอ และต้องมีการรายงานอาการ ไม่พึงประสงค์หลังได้รับวัคซีนอย่างเข้มข้นและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการใช้วัคซีน

5. กาลามสูตร: การมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด-19

กาลามสูตรนั้นเป็นหลักในการเชื่อและไม่เชื่อเมื่อได้ยินได้ฟังผู้อื่นพูด โดยระบุว่าเหตุที่ไม่ควรเชื่อ 10 อย่างด้วยกันและมีเงื่อนไขในการที่จะเชื่อหรือปฏิเสธอยู่ประการหนึ่ง คือ จะต้องนำเรื่องที่ได้ยินได้ฟังมานั้นมาสอบสวนด้วยตนเองโดยใช้หลักเหตุและผลที่เป็นไปได้

กาลามสูตร: การมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด -19 ในการที่รัฐบาลมีการกำหนดที่จะให้ประชาชนได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโควิด -19 และได้มีข่าวลือเกี่ยวกับการฉีดวัคซีน โควิด -19 ที่มีผลกระทบต่อประชาชนในการแพทย์และเสียชีวิต ผู้เขียนจึงเอากาลามสูตรมาใช้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับวัคซีนป้องกันโควิด -19 หลักความเชื่อที่ถูกต้อง ควรเป็นตัวช่วยให้เกิดความชัดเจนเป็นส่วนเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนและจะทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรับวัคซีน -19 โดยมีความสบายใจ

ประการแรกที่ประชาชนต้องใช้ คือ สติ ในการรับข้อมูลสารสนเทศทุกทาง ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ ประชาชนควรมีความระมัดระวังการส่งต่อข้อมูลข่าวสาร รูปภาพ ผ่านโซเชียลมีเดีย มีสติระลึกรู้ได้เสมอว่า โลกของโซเชียล สิ่งที่เราเห็นอาจไม่ใช่สิ่งที่เห็นเสมอไป จึงจำเป็นต้องตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์ใช้วิจารณญาณและควรหาข้อมูลให้มาก นอกจากภาพหรือข้อมูลข่าวสารใดๆ ที่ได้รับจากเพียงข่าวลือหรือ โฆษณาชวนเชื่อ ภาพหรือคลิปตัดต่อ ความคิดเห็นหรือทัศนคติที่สูง มีอคติหลงกลวง หรือการใส่ร้ายป้ายสีบุคคลอื่นโดยเจตนา เพื่อหวังเพื่อสร้างความตระหนกและยั่วให้สังคมประชาชนชาวไทยเกิดความแตกแยก มีความหวาดกลัวและขยายความรุนแรงให้มากขึ้น และควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการหยุดเลิกโพสต์ภาพ ข้อมูล ข่าวสารที่ทำให้เกิดความสับสน ตื่นตระหนกและสร้างความแตกแยกกันของประชาชนคนไทยด้วยกันในการรับวัคซีนป้องกันโรคโควิด -19 และให้ประชาชนมีส่วนร่วมเปลี่ยนมาใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ รวมพลังความสามัคคีต้องการเห็นความสงบสุขของประชาชนชาวไทย และประชาชนต้องช่วยกันตักเตือน แนะนำการแชร์ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ เผยแพร่แต่สิ่งที่ดีงาม

ประการที่สองที่ประชาชนต้องใช้ คือ ปัญญา เมื่อรับข้อมูลมาแล้ว ต้องใช้ปัญญาพิจารณาอย่างสมเหตุสมผล พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ส่งเสริมให้ใช้ปัญญาหรือเป็นศาสนาแห่งปัญญา ดังมีพุทธภาษิตที่ว่า นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี ตัวปัญญาเป็นตัวในการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจให้ประชาชนมีสตินึกคิดตามเหตุผล แก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด เหมาะกับสถานการณ์และข้อเท็จจริงที่ได้รับเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ร่วมมือและ

ร่วมปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ประชาชนไม่ควรเชื่อข่าวสารโดยไม่มีการตรวจสอบหาความจริง ไม่ควรเชื่อข่าวสารโดยขาดการพิจารณา ขาดโยนิโสมนสิการ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนโควิด -19 ในหลักกาลามสูตร คือสิ่งที่ควรเชื่อและไม่เชื่อ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ประชาชนต้องมีการใช้สติปัญญาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหลาย ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือ การใช้ความคิดอย่างถูกวิธี เป็น การรู้จักมอง รู้จักการใช้พิจารณาสิ่งต่างๆ ตรงตามความเป็นจริง คิดหาเหตุผล

6. สรุป

กาลามสูตร: การมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด-19 การที่ประชาชนจะได้ข่าวสารเกี่ยวกับการได้รับวัคซีนโควิด -19 ดังนั้นภาครัฐควรมีการอธิบายและชี้แจงแก่ประชาชนเกี่ยวกับการรับการฉีดวัคซีน ว่ายาชนิดใดสามารถป้องกันโควิด-19 และสื่อสารว่าดีหรือไม่ดีที่จะได้รับวัคซีนโควิด -19 นี้เพราะว่าประชาชนได้ข่าวหรือการสื่อสารต่างๆ และในโซเชียลต่างๆ จึงทำให้ประชาชนเกิดความกังวล หลักกาลามสูตรในพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักเกณฑ์คำสอนที่พระพุทธเจ้าให้ใช้ในการให้สติปัญญากำกับความเชื่อกับประชาชนให้เป็นเครื่องมือในสภาพวิกฤติข้อมูลข่าวสารด้วยหลักการของเหตุและผล สติปัญญาตรองตรึงอย่างเป็นระบบ ไม่ปลงใจเชื่อสิ่งที่รู้หรือเห็นโดยไม่ใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างละเอียดรอบครอบ ประชาชนในประเทศไทยควรอย่างยิ่งที่จะนำหลัก กาลามสูตรมาใช้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนของการรับวัคซีนป้องกันโควิด -19 เพื่อเป็นหลักส่งเสริมศรัทธาความเชื่อของประชาชนสังคมในประเทศไทยเพื่อให้ประชาชนมีความหนักแน่นมากยิ่งขึ้นในการบริโภคข้อมูลตามสื่อต่างๆ และเห็นการนำพาประชาชนให้เกิดความคิดเห็นที่ถูกต้อง และมีความเชื่อมีเหตุผลไม่มั่วงาย สามารถอยู่ในประชาชนในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข



เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค, (2564), **ประกาศกรมควบคุมโรค: นโยบายการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคและ
ภัยสุขภาพ กรมควบคุมโรค ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564**, [สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน
2564], จาก https://ddc.moph.go.th/uploads/ckeditor2/files/DDCPolicy_202020v_2.pdf
- พระอุดมคณาธิการ และจำลอง สารพัดนึก. (2552). **พจนานุกรมบาลี-ไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- พลวุฒิ สงสกุล, (2564). **แผนการฉีดวัคซีนโควิด-19 ของประเทศไทย**. [สืบค้น วันที่ 20 เมษายน
2564], จาก <https://thestandard.co/coronavirus-vaccine-plan-3/>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย เล่ม 11, 15, 20, 22**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- สมศักดิ์ หนองพงศ์ และสุรเดช บุญลือ. (2558). **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ด้าน
อาชญากรรมคอมพิวเตอร์**. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ท กรุงเทพ. 4 (1), 81–
91.
- อนุชา เทียมพูล. (2560). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นขององค์การ
บริหารส่วนตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว**. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต. จังหวัดสระแก้ว: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Poland GA, Ovsyannikova IG, Kennedy RB. (2020). **SARS-CoV-2 immunity: review and
applications to phase 3 vaccine candidates**. Lancet 2020;396:1595–606.
- Polack FP, Thomas SJ, Kitchin N, Absalon J, Gurtman A, Lockhart S, et al. (2020). **Safety and
Efficacy of the BNT162b2 mRNA Covid-19 Vaccine**. N Engl J Med
2020;383:2603–15.
- Baden LR, El Sahly HM, Essink B, Kotloff K, Frey S, Novak R, et al. (2021). **Efficacy and Safety
of the mRNA-1273 SARS-CoV-2 Vaccine**. N Engl J Med 2021;384:403–16.
- Shimabukuro TT, Cole M, Su JR. (2021). **Reports of Anaphylaxis After Receipt of mRNA
COVID-19 Vaccines in the US—December 14, 2020–January 18, 2021**. JAMA.
Published online February 12, 2021. doi:10.1001/jama.2021.1967.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2021). **Allergic Reactions Including
Anaphylaxis After Receipt of the First Dose of Moderna COVID-19 Vaccine
— United States**. December 21, 2020–January 10, 2021. MMWR 2021;70:125–
29.

Zhu FC, Guan XH, Li YH, Huang JY, Jiang T, Hou LH, et al. (2020). *Immunogenicity and safety of a recombinant adenovirus type-5-vectored COVID-19 vaccine in healthy adults aged 18 years or older: a randomised, double-blind, placebo-controlled, phase 2 trial*. The Lancet 2020;396:479–88.



การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19

โดยใช้หลักอิทธิบาท 4

Participation of People for Health Care and Prevention

from Covid-19 Using the Four Bases of Success

พระครูสมุห์จิระชาติ พุทฺธกรฺกชิต, PhrakhrusamuJirachat Bhuddharakkito¹

พระครูจิตรการโกวิท, PhrakhruJittakarnkowitz²

สุพิชญาณ์ แก้วโพหนอง, Supitchaya Kaewponthong³

E-mail: nkitoo0011@gmail.com

Received: April 15, 2021 Revised: June 17, 2021

Accepted: June 21, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลป้องกันในชุมชนและสังคมต่างๆ ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนานั้น เป็นหลักธรรมในการปลูกฝังการให้อภัย การทำในสิ่งที่ถูกต้อง ให้รักตัวเอง รักคนรอบข้าง รักสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ประชาชนนั้นควรเอาหลักอิทธิบาท 4 ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาปฏิบัติกัน ดังนั้นหลักอิทธิบาท 4 ที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อเป็นการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ไปด้วยกัน อันประกอบไปด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา โดยเป็น ฉันทะ หรือความพึงพอใจ คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการพอใจกับการรัฐในการออกข้อระเบียบในการดูแลตนเอง วิริยะ คือ ความเพียร ประชาชนควรขยันในการตรวจดูตัวเองว่ามีการเตรียมกับการป้องกัน จิตตะ คือ ประชาชนตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่จะเกิดขึ้นของเชื้อโรคและไม่ตื่นเต้นจนเกินไปและควรดูแลป้องกันด้วยความตั้งใจ วิมังสา คือ ประชาชนควรมีความไตร่ตรองในการมีส่วนร่วมในการดูแลป้องกัน และหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น ๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกัน โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 จึงจะทำให้ประชาชนมี

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ความสามัคคีในการดูแลตนเองและสังคมให้ประสบผลสำเร็จในการมีส่วนร่วมดูแลป้องกัน ตามความมุ่งหวัง

คำสำคัญ: (การมีส่วนร่วม), (การป้องกัน), (อิทธิบาท 4)

Abstract

This academic article emphasizes on the public participation for health care and prevention from covid-19 by applying *Iddhipāda* teaching or the Four Bases of Success by allowing people to participate the public opinion for guarding and prevention from problems in communities and societies. The essential teachings of Buddhism involve with moral cultivating, forgiveness, right deeds, taking best to oneself, loving those fellows around and the society. For the participation of the people in covid-19 prevention, commutants should adopt the four bases of success of Buddhism to practice in diary life. The teaching of *Iddhipāda* or Four Bases of Success in which people have to take part for practical way in order to prevent from COVID-19 infection, which consists of 4 guidelines; namely, *Chanda* or will, *Viriya* or exertion, *Citta* or thoughtfulness and *Vimangsā* or examining. In terms of Chanda or willing, the people participate the government with willing to share the regulation to prevent oneself. For *Viriya* or exertion, people should be diligent for often checking themselves that they are rightly prepared and protected. For *Citta*, people who are mentally aware of what will happen caused by diseases and not excited until it had happened and should be aware of it with right intention. For *Vimangsā*, it means that people should have taken a part for self-prevention with clear understanding and diligently using wisdom to contemplate with reasons and finding out what one should do. Participation of people to care and prevention from covid-19 by using the teaching Four Bases of Success, will enable everyone to be united to mindfully look after themselves and society to be successful from Covid-19 spread and affection as expected.

Keywords: (Participation), (Protection), (The four bases of success)



1. บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นรากฐานสำคัญของหลักการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย เพราะการปกครองในระดับสังคมหรือว่าชุมชนนั้นย่อมมีการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งนั้นและก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เช่นกัน เพราะเป็นที่ฝึกหัดให้ประชาชนในสังคมและชุมชนได้มีส่วนร่วมทางสังคมและชุมชนทำให้ประชาชนมีความรู้สึก เป็นการช่วยเหลือสังคมและชุมชนของตัวเองให้ดูดีเหมือนเป็นเจ้าของท้องถิ่นอันเป็นที่อยู่ของตนเอง และเกิดความเป็นห่วงและหวงแหนและความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชนท้องถิ่น เป็นผลให้ประชาชนมีความรู้สึกที่ดีต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย⁴ ปัญหาที่ประชาชนต้องมีการมีส่วนร่วมนั้นเพราะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของโลก สังคมและชุมชนที่เปลี่ยนไปเพราะสังคมในยุคใหม่นั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปมา เช่น การครองชีพ การทำงาน และโรคภัย และในสมัยใหม่ใน ปี 2563 – 2564 นั้นเปลี่ยนแปลงมากเพราะเกิดจากเชื้อโรคที่มีชื่อว่า โควิด 19 จึงทำให้ประเทศชาติ สังคมและชุมชน เปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะเชื้อโรคโควิด 19 นั้น ทำให้เกิด วิกฤตต่างๆ ในประเทศชาติ สังคมและชุมชน เช่น การเปลี่ยนในการประกอบอาชีพ การดูแลตนเอง และเศรษฐกิจ ภายในประเทศชาติ และประเด็นปัญหาสำคัญ คือ เรื่องประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ไม่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ⁵ ไม่มีส่วนร่วม ในผลประโยชน์ท้องถิ่น และไม่มีส่วนร่วมในการ ประเมินผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนา อาจจะส่งผลให้ สังคมและชุมชนที่กำหนดไว้ไม่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งประชาชนในสังคมและชุมชน

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนดูแลและป้องกันโรคโควิด 19 นั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการดูแลสังคมและชุมชน คือ การทำหน้าที่ของตัวเอง และทุกด้านของการชีวิต เช่น การดูแลตนเอง การให้ความรู้กับชุมชนหรือครอบครัวเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เป็นการดีและจะให้เกิดผลสำเร็จในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิดนั้น ควรนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพก็คือหลักอิทธิบาท 4 เพราะหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จได้หรือมาใช้เป็นแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ประชาชนนั้นควรเอาหลักอิทธิบาท 4 ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาปฏิบัติกัน ดังนั้น หลักอิทธิบาท 4 ที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อเป็นการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ไปด้วยกัน อันประกอบไปด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา โดยเป็น ฉันทะ หรือ ความพึงพอใจ คือ ประชาชนมีส่วน

⁴ อนุชา เทียมพูล การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). สระแก้ว : มหาวิทยาลัยบูรพา. (๒๕๖๐)

⁵ สุพิลาชัย ใช้ประทุม. ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและแนวทางแก้ไข. สมุทรสาคร.(๒๕๕๕).

ร่วมในการพอใจกับการรัฐในการออกข้อระเบียบในการดูแลตนเอง วิริยะ คือ ความเพียร ประชาชนควรขยันในการตรวจดูตัวเองว่ามีการเตรียมกับการป้องกัน จิตตะ คือ ประชาชนตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่จะเกิดขึ้นของเชื้อโรคและไม่ตื่นเต้นจนเกินไปและควรดูแลป้องกันด้วยความตั้งใจ วิมังสา คือ ประชาชนควรมีความไตร่ตรองในการมีส่วนร่วมในการดูแลป้องกัน และหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น ๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกัน โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 จึงจะทำให้ประชาชนมีความสามัคคีในการดูแลตนเองและสังคมให้ประสบผลสำเร็จในการมีส่วนร่วมดูแลป้องกัน ตามความมุ่งหวังการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 จึงจะทำให้ประชาชนมีความสามัคคีในการดูแลตนเองและสังคมให้ประสบผลสำเร็จในการมีส่วนร่วมดูแลป้องกันโรคโควิด 19

ปัญหาของประชาชนในการไม่มีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน

1. ปัญหาของประชาชนในสังคมยุคใหม่ใส่ใจกับโลกออนไลน์มองการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องไกลตัว

ประชาชนหรือสังคมออนไลน์เป็นการส่งและรับข้อมูลอย่างรวดเร็ว ข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศหรือเหตุการณ์อื่นๆ ถูกแชร์และโพสต์ใน Facebook, YouTube, Twitter ฯลฯ แนนอนในโลกเสมือนจริงนี้ย่อมมีคนทั้งหลายทั้งต่างมีความคิดต่างๆ กันและไม่ได้สนใจเกี่ยวกับภัยที่จะถึงตัวเองและประชาชน เมื่อเกิดปรากฏการณ์เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บขึ้นด้วยความเร็วของสังคมออนไลน์ทำให้ปรากฏการณ์เหล่านั้นถูกส่งต่อไปถึงประชาชนและสังคม เมื่อได้รับข้อมูลที่รวดเร็วบางครั้งทำให้ประชาชนรุ่นใหม่มิทันได้ตั้งคำถามหรือค้นหาข้อมูลความจริงแต่เชื่อชุดข้อมูลที่ได้รับทันที⁶

เมื่อประชาชนและสังคมรุ่นใหม่รับชุดข้อมูลที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อเท็จจริงย่อมส่งผลต่อความเชื่อและปฏิบัติตัวเองในรูปแบบผิดๆ ประชาชนคนรุ่นใหม่เสพข้อมูลในลักษณะนี้เป็นจำนวนมากในสังคมออนไลน์ด้านภาพลบที่มากกว่าด้านบวกทำให้ความรู้สึกความการมีส่วนร่วมช่วยเหลือกัน ของประชาชนคนรุ่นใหม่ลดน้อยถอยลง และจะมองว่าการช่วยเหลือหรือทำตามเป็นเพียงเรื่องหนึ่งที่ไม่จำเป็นต้องใส่ใจอะไรมากมายและคณะเดียวกันการนำภาพที่สื่อไปทางลบมาโพสต์ส่งต่อกัน หรือการตัดตลกแต่งภาพไปในลักษณะตลกขบขันแสดงถึงอารมณ์เยาะเย้ยสนุกสนานหรือการคอมเม้นต์ด่าเสียดสีกรณีต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม

ขณะเดียวกันประชาชนคนรุ่นเก๋าก็อำนาจว่าคนรุ่นใหม่ห่างความสามัคคี อนาคตสังคมต้องประสบกับปัญหาความสงบระดับจิตใจของประชาชนคนรุ่นใหม่จะลดลง และจะไม่ได้ได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่อย่างจริงจัง การค้นหาแก่นแท้จะถูกกละเลยและมองข้าม คนรุ่นใหม่จะไม่สามารถ

⁶ พงษ์เทพ บุญกล้า. *ศรัทธาออนไลน์ของคนรุ่นใหม่ต่อพุทธศาสนา*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://prachatai.com/journal/2013/08/48013> (เข้าถึง ๒๓ มกราคม ๒๕๖๔)

อธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับมีเหตุมีผลในกระแสที่เปลี่ยนไป ประชาชนคนรุ่นใหม่ต้องพยายามฝึกตัวเองให้เป็นผู้ที่ตระหนักถึงการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุมีผล ออกมาปฏิสัมพันธ์กับโลกสมัยใหม่ และให้ขยับตัวเองเข้าไปเรียนรู้เรื่องราวสังคมและประชาชนอย่างจริงจัง เพราะท้ายที่สุดแล้วการมีส่วนร่วมไม่ใช่สิ่งเลวร้าย แต่มุ่งหวังให้ผู้คนมาช่วยดูแลกันและกันและ อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข การโพสต์หรือแชร์สถานะเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้นประชาชนคนรุ่นใหม่จะต้องตระหนักด้วยว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับชุดความคิดของประชาชนคนรุ่นใหม่ในสังคมออนไลน์⁷

2. ปัญหาความยากจนของประชาชนเป็นเหตุให้ห่างกันและกันในสังคม

ประเทศไทยของเรามีสารพัดปัญหาประชาชนในสังคมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทั้งปัญหายาเสพติดปัญหาครอบครัวปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ฯลฯ แต่ที่เห็นได้ชัดเจนและกระทบความเป็นอยู่ของประชาชนหรือคนในสังคมมากที่สุดก็คงหนีไม่พ้น คือ ปัญหาความยากจน ที่อยู่คู่กับประชาชนในสังคมไทยมานานแสนนาน ทุกวันนี้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องประสบกับภาวะความยากจนอยู่ในภาวะที่ขาดแคลนไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการมีหนี้สินซึ่งสาเหตุของความยากจนนั้นก็เกิดจากการไม่มีงานทำของประชากรเพิ่มขึ้นอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำเมื่อเทียบกับอัตราการเติบโตของประชากรความเกียจคร้านและความเฉื่อยชาลักษณะของอุตสาหกรรมปัจจัยทางด้านการเกษตร ผลเหล่านี้เป็นความจริงที่ไม่สามารถปฏิเสธได้เลย เพราะถ้าหากประชาชนว่างงานก็ไม่มีรายได้เพื่อนำมาใช้จ่าย ค่าใช้จ่าย คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ไม่เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ และความยากจนยังก่อให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่อีกด้วย ทั้งเป็นปัญหาประชาชนในสังคม เช่น อาชญากรรม และยังครอบคลุมถึงขาดโอกาสทางการศึกษา การรักษาพยาบาล การไร้ซึ่งอำนาจ และส่งผลทางด้านสุขภาพจิตของบุคคลทำให้เกิดความท้อแท้สิ้นหวังต่าง ๆ ตามมา เมื่อปัญหาเหล่านั้นเกิดขึ้นทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ที่ได้รับผลกระทบจึงทำให้ห่างจากการช่วยเหลือหรือการมีส่วนร่วมในสังคมเท่าไร⁸

3. ปัญหาโควิด-19 ระบาดเหตุให้เศรษฐกิจและประชาชนในสังคมแย่งกันให้เกิดผลกระทบในการห่างจากการช่วยเหลือหรือการมีส่วนร่วมน้อยลง

นับตั้งแต่เชื้อไวรัสโคโรนาหรือทุกคนชอบเรียกว่าโรคโควิด 19 ระบาดในมณฑลฮั่นของจีน เมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 และได้แพร่ระบาดไปยังประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วยอีกด้วย

⁷ พงษ์เทพ บุญกล้า. *ศรัทธาออนไลน์ของคนรุ่นใหม่ต่อพุทธศาสนา*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://prachatai.com/journal/2013/08/48013> (เข้าถึง ๒๓ มกราคม ๒๕๖๔)

⁸ เอื้องฤทัย.. *ความยากจน ปัญหาที่ไม่เคยหมดไปจากสังคมไทย*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://pan-ha-khuam-yak.jon.blogspot.com/2012/02/blog-post_17.html (เข้าถึง ๒๓ มกราคม ๒๕๖๔)

ประชาชนในสังคมในพื้นที่ ซึ่งมีการระบาดของไวรัสหรือโรคโควิด 19 ชนิดนี้ได้รับผลกระทบทั้งในทางเศรษฐกิจ และสังคม ทั้งนี้ด้วยเหตุปัจจัยดังต่อไปนี้⁹

1. โดยธรรมชาติของโรคระบาดทุกชนิด จะแพร่เชื้อจากผู้ป่วยจากการติดเชื้อหนึ่งคนไปยังผู้ที่เข้ามาสัมผัสใกล้ชิดกับเขาได้หลายคน และการป้องกันการแพร่ระบาดก็จะกระทำได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ก็ต่อเมื่อทุกคนในพื้นที่ซึ่งมีการแพร่ระบาดได้รับการฉีดป้องกันเชื้อชนิดนั้น ๆ เท่านั้นแต่ในขณะนี้ยังไม่มีวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 ชนิดนี้ ดังนั้น การป้องกันกระทำได้โดยใช้มาตรการโดยใช้ประชาชนในสังคม โดยการออกกฎหมายควบคุมควบคุมไปกับการขอความร่วมมือจากประชาชน ส่วนผู้ป่วยจากการติดเชื้อสามารถรักษาให้หายได้โดยการใช้ยารักษาตามอาการ แต่ก็มีผู้ป่วยส่วนหนึ่งเสียชีวิต โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน และความดัน เป็นต้น อยู่ก่อนแล้ว ส่วนว่าจะมีผู้เสียชีวิตมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ป่วยมากหรือน้อย และวิธีการรักษาซึ่งจะต้องพึ่งพาอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่เพียงพอ ทั้งบุคลากรทางการแพทย์จะต้องมีความรู้ ความชำนาญ รวมไปถึงการทุ่มเทร่างกาย แรงใจด้วย

2. ด้วยเหตุปัจจัยในข้อ 1 ในทุกประเทศที่โควิด-19 ระบาด ประชาชนได้รับความเดือดร้อนทั้งจากปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาสังคม อันเป็นผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่วนว่าจะเดือดร้อนมากหรือเดือดร้อนน้อย ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยดังต่อไปนี้

1) ก่อนที่โควิด-19 จะระบาด ได้มีปัญหาเศรษฐกิจและสังคมหรือไม่ และถ้ามีมากน้อยแค่ไหน

2) ศักยภาพในการแก้ปัญหาทั้งสองประการนี้ของรัฐบาล ผู้บริหารประเทศนั้น ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ และมากน้อยแค่ไหน

3) ถ้าปัญหาเศรษฐกิจ และสังคมได้เกิดขึ้น และดำรงอยู่ ทั้งมีแนวโน้มว่าจะรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ก่อนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส และรัฐบาลไม่มีศักยภาพในการแก้ปัญหาเพียงพอ อนุมานได้ว่า เมื่อมีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ และสังคม จะต้องรุนแรงขึ้นกว่าเดิมแน่นอน เมื่อปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นผู้คนที่ได้รับผลกระทบจึงห่างจากการไปวัดทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา¹⁰

⁹ สามารถ มั่งสัจ. โควิด ๑๙ ระบาด: เหตุให้เศรษฐกิจและสังคมแย่ลง. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://mgronline.com/daily/detail/9630000059231> (เข้าถึง ๒๔ มกราคม ๒๕๖๔)

¹⁰ วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. ความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย ในมุมมองแต่ละ Gen. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://tdri.or.th/2020/07/thailands-life-satisfaction-and-happiness/> (๒๓ มกราคม ๒๕๖๔)

ดังนั้น ปัญหาโควิด-19 ระบาดเหตุให้เศรษฐกิจและประชาชนในสังคมแอ่งล่งก่อให้เกิดผลกระทบในการห่างจากการช่วยเหลือหรือการมีส่วนร่วมน้อยลงก็เพราะ ปัญหาเศรษฐกิจและความยากจนทำให้ประชาชนในสังคมได้เกิดความห่างกันจนกลายเป็นอยู่เพื่อเอาตัวรอดของแต่ละคนทำให้ประชาชนไม่มีความรักความสามัคคีซึ่งกันและกันจนทำให้มีความห่างกันในระหว่างตัวเองกับบุคคลอื่นในสังคมนั้นๆ ที่เราอยู่ร่วมกันได้และทำให้ประชาชนในสังคมแอ่งล่งก่อให้เกิดกระทบในการช่วยเหลือหรือการมีส่วนร่วมน้อยลง

2. อิทธิบาท 4

คำว่า อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ 1. ฉันทะ หรือ ความพึงพอใจ หมายถึง ความต้องการที่จะทำ พอใจที่จะทำ มีความสุขที่จะทำ มีใจใฝ่รักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ 2. วิริยะ หรือ ความเพียร หมายถึง ขยันหมั่นเพียรทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อุตทน ไม่ท้อถอย 3. จิตตะ หรือ ความคิดและความตั้งใจ หมายถึง ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความตั้งใจ เอาจิตผูกไว้ มีสมาธิในการทำ 4. วิมังสา หรือ ความไตร่ตรอง หมายถึง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น อิทธิบาท 4 นับได้ว่าเป็นหลักธรรมะที่ใกล้ชิดตัวมากที่สุดชนิดหนึ่ง และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ง่ายที่สุดชนิดหนึ่ง ผู้ทำตามหลักธรรมนี้ย่อมประสบความสำเร็จในชีวิต ผู้ใดที่อยู่ในเพศบรรพชิตที่มีธรรมะนี้ ย่อมสำเร็จในการดับทุกข์และการบรรลุธรรมขั้นสูง ผู้ใดเป็นฆราวาสและมีธรรมะข้อนี้ย่อมประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน มีความก้าวหน้า และสามารถพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี¹¹

ภิกษุทั้งหลาย เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ อิทธิบาท อันประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ว่าฉันทะของเรายังไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่หุดหู่ในภายใน ไม่ฟุ้งซ่านไปในภายนอก และเรามีความสำคัญในเบื้องต้น และเบื้องหน้าอยู่ ว่า เบื้องหน้าฉันใด เบื้องหลังก็ฉันนั้น เบื้องหลังฉันใด เบื้องหน้าก็ฉันนั้น เบื้องล่างฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องล่างก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวันก็ฉันนั้น เรามีใจเปิดเผย ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรม จิตใจให้สว่างอยู่¹²

¹¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม. (ฉบับปรับปรุงและขยายความ). พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๔๒).

¹² เสกสันต์ บุญยะ, การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียน พระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (๒๕๕๙).

ภิกษุยอมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ว่า วิถีนะยะของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรมจิตให้สว่างอยู่

ภิกษุยอมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ว่า จิตของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรมจิตให้สว่างอยู่

ภิกษุยอมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ว่า วิมังสาของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่ห่อหุ้มในภายใน ไม่พุ้งซ่านไป ภายนอก และเธอมีความสำคัญในเบื้องหลังและเบื้องหน้าอยู่ว่า เบื้องหน้าฉันใด เบื้องหลังก็ฉันนั้น เบื้องหลังฉันใด เบื้องหน้าก็ฉันนั้น เบื้องล่างฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องล่างก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวันก็ฉันนั้น เธอมี ใจเปิดเผย ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรมจิตให้สว่างอยู่¹³

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอิทธิบาท 4

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ดังนี้

1. ประชาชนจะต้องเรียนรู้ที่จะบริหารท่ามกลางความแตกต่างและใช้ประโยชน์จากความแตกต่างเพื่อให้ประชาชนในสังคมบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และนำไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ประชาชนต้องพัฒนาทักษะและวิธีการคิดและมองเห็นแนวโน้มกับการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ต้องมีการบริหารจัดการงานในลักษณะของการสั่งการและควบคุมแบบเดิม ๆ ประชาชนในสังคมนั้นจะต้องมีอิสระมากขึ้นในการมีส่วนร่วมในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 สามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้ในการทำงานให้มากขึ้น

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ประชาชนต้องจัดการหรือต้องมีความสามารถนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาปรับใช้ในการบริหารหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมนั้นๆ ให้มากขึ้น และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิภาพสูงสุดแก่การดูแลป้องกันโรคโควิด 19 อิทธิบาท 4 เพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19

¹³ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๒). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๔๖).

และสามารถน้อมนำเอาคำสอนที่เรียกว่าพุทธอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 จะส่งผลให้ มีหลักในการปฏิบัติของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ดังนี้

การที่คนส่วนใหญ่ที่รู้จักและมีความคุ้นเคย ว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นแนวทางในการจัดการในเรื่องราวต่าง ๆ แบบแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในแนวทางพระพุทธศาสนานั้น หลักอิทธิบาท 4 เป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจรวมถึงวิธีคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเบื้องต้นหลักที่ทำให้คนทุกคนที่มีความสามัคคีกันได้และเพื่อให้ชาวพุทธ หรือ พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ได้เข้าใจถึงหลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง รวมถึงเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จอีกด้วยซึ่งหลักธรรมนี้มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 การที่ประชาชนนั้นจะมีการร่วมมือหรือมีส่วนร่วมกันจะต้องมีความพอใจ และความเข้าใจที่จะประพัตตามๆ กัน การดูแลป้องกันโรคโควิด 19 นั้น ถ้าประชาชนมีความพอใจในสิ่งที่ประพัตตามในหลัก ฉันทะแล้ว การพึงพอใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 เพื่อเป็นการดูแลและช่วยกันป้องกันโรคโควิด 19 เพื่อให้สังคมมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น และมีความสุขประชาชนก็ย่อมมีความสุขตามด้วยเช่นกัน เป็นต้น ก็อาจเป็นเพราะว่าประชาชนนั้นมีความพึงพอใจตั้งแต่แรกนั่นเอง

2. วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในสิ่งนั้น คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ซึ่งคนเรานั้นเกิดความคิดที่จะทำอะไรแล้วก็ย่อมมีความเพียรพยายามเพื่อให้สังคมหรือประชาชนได้ดูแลป้องกันภัยต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ การมีส่วนร่วมนั้นเกิดความสำเร็จได้ ก็เพราะเกิดจากการที่ประชาชนนั้นมีส่วนร่วมกันทำและย่อมมีความเพียรพยายามมีความตั้งใจตั้งมั่น เช่น การเกิดวิกฤตทางสังคมหลายด้าน เช่น เศรษฐกิจ โรคภัยในปัจจุบัน จึงเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 เป็นต้น จึงเกิดจากความประณีตและมีความใส่ใจ และความพยายามของประชาชนในการมีส่วนร่วมทำให้สังคมประชาชนมีความปลอดภัย มีคุณค่า และเมื่อประชาชนนั้นมีส่วนร่วมก็เกิดมีคุณค่าแล้วสิ่งที่ตามมา ก็คือ ความปลอดภัยในสังคมและประชาชนทุกคน เหมือนกับว่าเป็นสิ่งที่ทำนั้นมีความจริงใจออกมาด้วยใจนั่นเอง

3. จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งที่ทำ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลหรือเอาใจใส่กับการบริหารจัดการงานที่เราได้รับมอบหมายเพื่อให้งานนั้นเกิดผลสำเร็จ การที่รัฐบาลมีคำสั่งให้ประชาชนดูแลตนเองให้ดีเพื่อเป็นการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ประชาชนต้องร่วมกัน เอาใจ เอาความคิด ตั้งจิต ตั้งใจ มีความทุ่มเทกับการดูแลตนเองของประชาชน เพื่อให้ปลอดภัยกับโรคโควิด 19 เพราะว่าถ้าประชาชนนั้น มีความตั้งใจที่จะดูแลตนเองก็จะเกิดความสำเร็จในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 เพราะว่าถ้าประชาชนนั้นได้

ทำตามคำสั่งของรัฐบาลด้วยความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ สิ่งที่ถูกปฏิบัติตามแบบเอาใจใส่ก็จะช่วยเป็นเกราะป้องกันโรคโควิด 19 ได้ดี การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นทุก ๆ สิ่งจะสำเร็จได้ก็เพราะความเอาใจใส่ของประชาชน นั่นเอง

4. วิมังสา คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 นั้น ควรมีความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น ซึ่งก็มีความเข้าใจในการบริหารจัดการงานหรือมีส่วนร่วมกับงานนั้นๆ ที่เราทำอยู่ เพราะว่าประชาชนนั้นจะมีส่วนร่วมได้นั้นต้องมีความเข้าใจกับงานหรืองานที่ทำจะได้ไม่มีความผิดพลาด มีความตรงตามความต้องการของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ด้วยที่ได้มอบหมายให้ทำงานนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วการที่เราจะให้ประชาชนนั้นๆ มีส่วนร่วมกับการดูแลป้องกันภัยก็ต้องหาข้อมูลเพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีความสอดคล้องกันเมื่อประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลป้องกันโดยไม่สนใจหาข้อมูลก็จะทำให้งานนั้นไม่ใช่ในสิ่งที่เขาปรารถนา หรือมีความต้องการ ดังนั้น เมื่อเราจะทำงานอะไรสักหนึ่งงานก็ต้องพยายามหาข้อมูลและศึกษางานนั้นอย่างถ่องแท้ ว่างานนั้นมีความเป็นไปได้เป็นมาอย่างไรบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่เราจะคิดจะทำ เมื่อเราได้รับมอบหมายงานแล้วก็จะทำให้เราทำงานนั้นอย่างรวดเร็ว เพราะว่าเรามีความเข้าใจ มีความรู้ในสิ่งที่เรากำลังทำนั้นแล้วด้วยความมั่นใจ งานนั้นจึงจะสำเร็จเหมือนที่เราคิดไว้ตั้งแต่เริ่มแรก

5. บทสรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 จึงเป็นหัวใจสำคัญเพื่อให้การขับเคลื่อนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 ในสังคมในประเทศชาตินั้น ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในการดูแลป้องกัน นั้นเป็นไปด้วยความสำเร็จ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนสังคมนั้นใช้แต่หลักการ หรือแนวคิดทางตะวันตกก็จะเป็นได้แค่แนวคิด ๆ หนึ่งที่สร้างความรู้ให้เราแค่นั้น แต่เมื่อเราใช้หลักการบริหารจัดการในแนวทางหลักธรรม คือ อิทธิบาท 4 นั้นแล้ว ก็จะทำให้เรานั้นเกิดความตระหนักในการใช้ชีวิต การทำงานต่าง ๆ และประชาชนย่อมมีส่วนร่วมในการดูแลป้องกันโรคโควิด 19 อย่างมีความเข้าใจ ไม่เกิดความประมาท เพราะว่าการทำงานอะไรแล้ว ไม่ค้นหาคำความจริง ก็จะไม่พบกับความจริงนั้น และความสำเร็จ หรือความเข้าใจอันดีในการใช้ชีวิตอย่างไม่ยึดติด มีความตั้งมั่นในสติ สมาธิ และปัญญาด้วย



- พงษ์เทพ บุญกล้า. *ศรัทธาออนไลน์ของคนรุ่นใหม่ต่อพุทธศาสนา*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://prachatai.com/journal/2013/08/48013> (เข้าถึง 23 มกราคม 2564)
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2546).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). *พุทธธรรม*. (ฉบับปรับปรุงและขยายความ). พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2542).
- วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. *ความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย ในมุมมองแต่ละ Gen*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://tdri.or.th/2020/07/thailands-life-satisfaction-and-happiness/> (23 มกราคม 2564)
- สามารถ มั่งส้ง. *โควิด 19 ระบาด: เหตุให้เศรษฐกิจและสังคมแย่ลง*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://mgronline.com/daily/detail/9630000059231> (เข้าถึง 24 มกราคม 2564)
- สุพิลาวัลย์ ใช้ประทุม. *ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและแนวทางแก้ไข*. สมุทรสาคร. (2555).
- เสกสันต์ บุญยะ, *การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียน พระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2559).
- อนุชา เทียมพูล. *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). สระแก้ว : มหาวิทยาลัยบูรพา. (2560).
- เอื้องฤทัย. *ความยากจน ปัญหาที่ไม่เคยหมดไปจากสังคมไทย*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://pan-ha-khuam-yak-jon.blogspot.com/2012/02/blog-post_17.html (เข้าถึง 23 มกราคม 2564)



การพัฒนาธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของคนในชุมชน

The Development of Buddhist Health Statute for Promoting Local Community Health Care

พระมหาสุขสันต์ สุขวฑฒโน, Phramaha Sooksan Sukhawattthano¹

ปราโมทย์ ยอดแก้ว, Pramot Yodkaew²

สมหญิง ลมูลพัคตร์, Somying Lamoonpak³

E-mail: uraipornprachabutr@gmail.com

Received: August 27, 2021 Revised: November 16, 2021

Accepted: November 24, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธ เพื่อศึกษากระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ และเพื่อรูปแบบการพัฒนาธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์ของวัดต้นแบบที่มีต่อชุมชน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธ มีปัญหาได้แก่ ปัญหาด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์ด้านโภชนาการ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ปัญหาด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพพระสงฆ์ ปัญหาด้านการจัดสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนภาคี 2. รูปแบบกระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ ได้แก่ กระบวนการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์บูรณาการกับระบบการสาธารณสุข บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ และกระบวนการบริหารจัดการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ร่วมกับภาคี 3. พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักไตรสิกขา 2) การดูแลสุขภาพตามระบบการสาธารณสุข ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษาพยาบาล การฟื้นฟู 3) กระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 4) สุขภาพพระสงฆ์ที่ดี 4. องค์ความรู้ที่ได้ พบว่า รูปแบบกระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ ต้องคำนึงถึงปัญหาการเสริมสร้างสุขภาพพระสงฆ์ บทบาทของวัด

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity.

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity.

³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity.

ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในการจัดการสุขภาพพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา และการดูแลสุขภาพตามระบบการสาธารณสุข ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของพระสงฆ์

คำสำคัญ: (ธรรมนูญสุขภาพเชิงพุทธ), (การเสริมสร้างสุขภาพ), (การพัฒนารูปแบบ)

Abstract

The objectives of this research are to study the composition and the Buddhist health statute, to study the process and practical guideline of Buddhist health statute of the model temple, and to present a development form of Sangha health statute of model temple suitable for community. It was qualitative research done by documentary and in-depth interview. The research tool was a type of in-depth interview. The research results were found that; 1) the composition and practical approach of Buddhist health statute contain the following problems, Sangha's habits, nutrition, physic, mentality, responsibility of Bhikkhus' health, environment and health management inside monastery, participation and supporting, 2) The model process and practical guideline of the Buddhist health statute of the model temple, namely, the integrated process of Bhikkhus' health care with the public health system, roles of local government for encouraging Sangha health, and the management process of the monks' health care together with their partners, 3) a development model for enhancing the Sanghas' well-being based on the Buddhist way with integrating community health for good quality of life, contains following elements: (1) Tisikkha or Three Training principle, (2) Health care according to the public health system, namely, health promotion, prevention, treatment and rehabilitation, (3) participatory management process, (4) good health of Sangha, 4) The gained knowledge found that the model of process and practical guideline of the Buddhist health statute of the model temple must focus on the problem of Sangha's health promotion, roles of monasteries, communities and government agencies who are responsible for Bhikkhus' well-being management. It should be integrated with the Three Trainings teaching and health care principle of the public health system which will surely provide the good quality of life for Buddhist Sangha.

Keywords: (Buddhist Health Statute), (Enhancement of Well-Being), (A Model Development)



1. บทนำ

“อโรคยา ปรมา ลาภา” มีความหมายว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ แต่สังขารของมนุษย์และสัตว์นั้น ก็เป็นไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา⁴ คือย่อมมีความเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา เร็วช้าอย่างไร ตามกรรมของแต่ละบุคคล และการใช้ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนซึ่งสอดคล้อง ตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาในเรื่อง **“อิทัปปัจจยตา”**⁵ ที่แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องกันของเหตุและผล เมื่อมีเหตุย่อมมีผล อาทิ ตัวเราเห็นความสำคัญ สนใจในเรื่องของการเลือกรับประทานอาหาร ออกกำลังกาย ควบคุมอารมณ์ จัดอนามัยสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง อยู่ในสถานที่ที่มีอากาศบริสุทธิ์ เว้นจากอบายมุขทั้งปวง ย่อมนำมาซึ่งการมีสุขภาพที่ดีได้เช่นเดียวกัน ปัจจุบันนี้คนเรามักจะเสียชีวิตจากโรคต่างๆ เพิ่มขึ้นมาก สาเหตุสำคัญอาจจะเกิดจากความไม่สมดุลในเรื่องดังกล่าว หากสามารถใช้ชีวิตอย่างสมดุลกับเรื่องเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม และถูกต้องอาจจะทำให้ทุกคนมีสุขภาพที่ดีได้

ในเรื่องความเจ็บป่วย หรือปัญหาสุขภาพ ทุกคนต้องการที่จะดูแลตนเอง ให้มีสุขภาพดีอยู่เสมอ ดังนั้น การดูแลสุขภาพตนเอง เป็นกิจกรรมที่บุคคลแต่ละคนปฏิบัติ และยึดเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ เพื่อให้มีสุขภาพดี หากนำมาผสานเข้ากับหลักธรรมในพุทธศาสนาในเรื่อง **“มัชฌิมาปฏิปทา”**⁶ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติทางดำเนินชีวิตที่เป็นกลาง ตามธรรมชาติ อันมีในท่ามกลางสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตเพื่อการมีชีวิตที่ยืนยาว ไม่หักโหม หรือทู่แท้ให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไป การจัดสรรเวลาให้กับทุกกิจกรรมสำคัญของชีวิต ในสัดส่วนที่เหมาะสม ในเรื่องของการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ การรักษาสุขภาพจิต รู้จักมองโลกในแง่ดี และไม่หมกมุ่นกับการพนันและอบายมุขต่างๆ เป็นต้น

ปัจจุบันอุบัติการณ์ในกลุ่มโรคไม่ติดต่อมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นับเป็นปัญหาใหญ่ทางสุขภาพที่สำคัญยังไม่มีแนวโน้มดีขึ้นนำไปสู่ความสูญเสียทางเศรษฐกิจและทางสังคมของประเทศ แม้ที่ผ่านมาองค์การทุกภาคส่วนได้ดำเนินการตามกรอบธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การสร้างเสริมสุขภาพซึ่งสุขภาพที่ดีจะเกิดขึ้นได้หากบุคคลมีความตระหนักรู้และมีบทบาทในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว บุคคลในแวดวงและชุมชนมิให้

⁴ แสง จันทร์งาม. **พุทธศาสนวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟิคดีไซน์ และการพิมพ์, 2546), หน้า 58.

⁵ ส.นิ. (ไทย) 16/60/24.

⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักชั่น จำกัด, 2546), หน้า 193.

เกิดความเสียหายทางสุขภาพหรือหลีกเลี่ยงพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม โดยรัฐมีหน้าที่สร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันควบคุมโรค และการจัดการกับปัจจัยสังคมที่กำหนดสุขภาพ รวมทั้งการมีหลักประกัน และการคุ้มครองให้เกิดสุขภาพที่จะนำไปสู่สุขภาพะที่มั่นคงและยั่งยืนของทุกกลุ่มวัย แต่ยังมีปัญหาในระบบบริการสุขภาพ⁷ ดังข้อมูลสถานการณ์สุขภาพพระสงฆ์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2554 ด้านที่มีความน่าเป็นห่วงคือ ด้านร่างกายและสุขภาพ ดังสถิติของกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ประจำปี 2558 พบพระสงฆ์ได้รับการรักษาที่โรงพยาบาลสงฆ์ใน 5 กลุ่มโรคที่สำคัญคือ 1.โรคเมตาบอลิซึม และไขมันในเลือดผิดปกติ 2.โรคความดันโลหิตสูง 3.โรคเบาหวาน 4.โรคไตวายและไตล้มเหลว และ 5.โรคข้อเข่าเสื่อม ทั้งหมดล้วนเป็นโรคที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภค และในปีพ.ศ.2559 จากผลการตรวจคัดกรองสุขภาพของพระสงฆ์และสามเณรทั่วประเทศรวม 122,680 รูป พบพระสงฆ์เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โดยมีพฤติกรรมเสี่ยงก่อให้เกิดโรค คือ สูบบุหรี่ กิจกรรมทางกายไม่เพียงพอ บริโภคอาหารไม่เหมาะสม⁸ แม้จะมีธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ.2559 อยู่แล้วก็ตาม ด้วยความไม่เท่าเทียมและการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ จึงเกิดการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ เพื่อพระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่ต้องตามหลักพระธรรมวินัย และบทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพะชุมชนและสังคม เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพโดยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุขภายใน 10 ปี (พ.ศ.2560–2569)⁹

ตามที่ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพทั้งสองฉบับถูกนำไปใช้ในฐานะกรอบและแนวทางในการพัฒนาระบบสุขภาพ และการส่งเสริมการมีสุขภาพะที่ดี คือภาวะที่บุคคลมีร่างกายแข็งแรง มีอายุยืนยาว มีจิตใจที่ดี มีความเมตตา กรุณา ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ และใฝ่รู้ สามารถ “คิดเป็น ทำเป็น” มีเหตุผล อยู่ใ้สังคมได้อย่างเป็นสุข การมีสุขภาพะเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวม โดยเริ่มจากตนเอง ไปสู่ครอบครัว ชุมชน

⁷ “ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2559. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนพิเศษ 284 ง, หน้า 21.

⁸ วิกฤตสุขภาพพระสงฆ์ไทยนับแสนรายป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เหตุพฤติกรรมเสี่ยงสุขภาพ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.hfocus.org> [5 มกราคม 2563]

⁹ พระราชวรเมธี และคณะ. ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560, (นนทบุรี: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2560), หน้า 1.

วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ¹⁰ อย่างไรก็ตามหากมองย้อนถึงการมีสุขภาวะที่ดีนั้นควรจะต้องพร้อมทั้ง 4 มิติ คือ สุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา อย่างเป็นรูปธรรม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานการใช้ทางธรรมนำทางโลก การส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพุทธศาสนาจึงเปรียบเสมือนประทีปส่องทางสู่ความดีงามในการดำเนินชีวิต และแก่นพุทธศาสนาสามารถสร้างเสริมสุขภาวะได้ทุกมิติ ทั้งทางกาย จิตใจ ปัญญา และทางสังคม แต่เนื่องด้วยธรรมวินัยในพุทธศาสนามีมาก (พระอรรถกถาจารย์กล่าวว่า มีมากถึง 84,000 พระธรรมชั้น หรือ 84,000 หมวดธรรม) หากยกตัวอย่างการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะที่เกี่ยวกับสุขภาพกาย อาทิ การรู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร (โภชนา มัตตัญญูตา) การสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตใจ จัดอยู่ในเรื่องของการมีสติ ตื่นรู้อยู่ทุกขณะ และมีจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ ผลที่ตามมาของสมาธิคือ การมีจิตเปิดเบิกบาน ในการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญา คือ ความรู้เข้าใจในเหตุและผล รอบรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ตลอดจนรู้แจ้งประจักษ์ในสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เข้าใจว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน อันทำให้สามารถวางตนและปฏิบัติได้ถูกต้อง ดำเนินชีวิตได้ปกติ และในส่วนของการสร้างเสริมสุขภาวะทางสังคม โดยสังคมสุขภาวะ คือ สังคมที่คนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงชุมชนและสังคมโดยรวม ไม่มีปัญหากระทบกระทั่งกันเอื้อต่อการที่แต่ละคนจะทำการสิ่งที่ดีงามตามศักยภาพของตน (โครงการสุขภาพคนไทย, 2561) จึงเป็นการยากที่ผู้ปฏิบัติทั่วไปจะกำหนดได้ว่าจะเอาส่วนไหนของธรรมะในพุทธศาสนาไปปฏิบัติเพื่อความสุขทางกาย ทางจิตใจ ทางปัญญา และทางสังคม ให้เหมาะสมกับอัตภาพของตน (โครงการสุขภาพคนไทย, 2561) จากประเด็นดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงช่องว่างของระบบสุขภาพ ด้วย ณ ขณะนี้ประเทศไทยมีการปรับตัวเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงในบริบทประเทศไทย 4.0 ซึ่งตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ในการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อให้ประเทศไทยก้าวไปสู่การเป็นประเทศพัฒนา จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในทุกด้านซึ่งคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดี (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564), 2559) ซึ่งหากบุคคลทุกกลุ่มวัยมีการดำเนินชีวิตตามกรอบและแนวทางของธรรมานุสุขภาพโดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็จะทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ สามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสุขภาวะในทุกมิติ ทั้งทางกาย จิตใจ ปัญญา และทางสังคมของบุคคล ชุมชน และสังคมตามมา ดังนั้นการออกแบบระบบสุขภาพที่พึงประสงค์ที่ทุกภาคส่วนจะยึดเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาระบบสุขภาพในอนาคต บุคคลมีความตระหนักรู้ ความรู้เท่าทัน มีความเข้าใจ อย่างแยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดีความชั่ว และมีบทบาท

¹⁰ “ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2559, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนพิเศษ 284 ง, หน้า 6.

ในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว บุคคลในความดูแล และชุมชนได้ เห็นได้ว่าการได้มาซึ่งเป้าหมายของคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีของบุคคล ชุมชน และสังคม เป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกภาคส่วนในสังคม ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันตามกรอบและแนวทางของธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ.2559 และธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 กำหนดไว้ สิ่งที่กำลังกล่าวมานี้จึงเป็นเรื่องที่น่าเรียนรู้ นำมาใช้ประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจ อธิบายขยายความ เป็นแนวทางในการก่อร่างสร้างธรรมนูญสุขภาพชุมชนเชิงพุทธ ตลอดจนนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสุขภาวะที่ดีของบุคคล ชุมชน และสังคมในแต่ละพื้นที่ตามมาโดยบูรณาการแนวคิดเชิงพุทธ

หากพิจารณาจากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ประเทศไทยกำลังเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทายรอบด้าน การเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม 20 ปีในการสร้างศักยภาพให้ระบบบริการสาธารณสุข แนวทางที่สามารถนำไปใช้เพิ่มศักยภาพของระบบบริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ หากพิจารณาพระธรรมวินัยหรือพุทธศาสนาเปรียบเสมือนประติมากรรมที่ปล่องทางสู่ความดีงามในการดำเนินชีวิต คือ สิ่งที่เอื้อส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาพให้เกิดขึ้นได้ ด้วยลักษณะสำคัญของพระธรรมวินัยเป็นประโยชน์เกื้อกูลและความสุขของหมู่ชน ดังนั้นการพัฒนารัฐธรรมนูญสุขภาพเชิงพุทธ จะก่อให้เกิดองค์ความรู้ นำไปสู่การยกระดับระบบบริการสุขภาพ ที่ไร้รอยต่อ ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่มวัย สิ่งที่กำลังกล่าวมานี้จึงเป็นเรื่องที่น่าเรียนรู้ สร้างและพัฒนารัฐธรรมนูญสุขภาพเชิงพุทธ ตลอดจนการขยายชุมชนธรรมนูญสุขภาพเชิงพุทธต้นแบบพัฒนาขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอานาปานสติกับไตรลักษณ์ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

- 2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวปฏิบัติธรรมนูญสุขภาพเชิงพุทธ
- 2.2 เพื่อศึกษากระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนูญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ
- 2.3 เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนารัฐธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ของวัดต้นแบบที่มีต่อชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะของพระสงฆ์ โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานจากพระไตรปิฎก รายงานการวิจัย เอกสารทางวิชาการ เช่น รายงานวิจัย บทความวิจัย หนังสือ ตำรา เป็นต้น เพื่อนำมาสังเคราะห์ข้อมูลในการกำหนดเครื่องมือและแนวคิดที่สนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยง ดังนี้

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึง กระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ทำการศึกษาและคัดเลือกวัดต้นแบบที่มีการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาวะพระสงฆ์ เชิงพุทธ จำนวน 4 วัด ประกอบด้วย 1) วัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร 2) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จ. นนทบุรี 3) วัดหนองไม้แก่น จ.กาญจนบุรี และ 4) วัดร่ำเปิง จ.เชียงใหม่

2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากวัดต้นแบบจำนวน 4 วัด โดยมีผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกจำนวน 20 รูป/คน

3) ดำเนินการศึกษาวเคราะห์และสังเคราะห์เกี่ยวกับองค์ประกอบและแนวปฏิบัติ ธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธ และ กระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ โดย เน้นกระบวนการที่คณะผู้วิจัยได้ออกแบบ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การลงพื้นที่เยี่ยมชมสถานที่ ดำเนินการของวัดต้นแบบนำมาข้อสังเกตมาวิเคราะห์และสังเคราะห์แบบองค์รวม

4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษา โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ องค์ประกอบและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธ และ กระบวนการและแนวปฏิบัติ ธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ

5) สรุปผลการศึกษาวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะอันจะเป็นฐานข้อมูลให้พระสงฆ์ บุคคล และหน่วยงานต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุน ป้องกันและดูแลภาพรวมเกี่ยวกับสุข ภาวะของพระสงฆ์ต่อไป

4. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

1. องค์ประกอบและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธ

ปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ ประกอบด้วย

1) ปัญหาทางด้านโภชนาการ พบว่า พระสงฆ์มีปัญหาทางด้านสุขภาวะหรือสุขภาพ ในพระสงฆ์จำนวนมาก ซึ่งเกิดจากการฉันอาหารที่ไม่ถูกสุขอนามัย หรือ อาหารที่ญาติโยมปรุงที่มีรส จัด เช่น มันจัด เปรี้ยวจัด หวานจัด หรือเป็นอาหารที่มีรสปรุงแต่งอื่นๆ ซึ่งส่งผลให้พระสงฆ์มีสุขภาพที่ เสี่ยงต่อความเป็นโรคเรื้อรังและเป็นมากที่สุด คือ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคข้อเข่า เสื่อม และโรคไตวาย

2) ปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย พบว่า พระสงฆ์มีปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย ในพระสงฆ์จำนวนมาก เนื่องจากพระสงฆ์ไม่ค่อยได้ปฏิบัติตามหลักการฉันอาหารตามพระธรรมวินัย เท่าที่ควร นอกจากนั้นยังขาดความรู้ความเข้าใจในการฉันอาหารอย่างถูกต้องอีกทั้งพระสงฆ์ยังขาดการ พิจารณาในการฉันอาหารว่าอาหารประเภทใดที่ฉันแล้วจะทำให้เกิดโรคเพิ่มขึ้นหรือทำให้หายจากโรค ได้ง่ายซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพร่างกายของพระสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง

3) ปัญหาทางด้านจิตใจ พบว่า พระสงฆ์มีปัญหาทางด้านจิตใจ เนื่องจากพระสงฆ์มีภารกิจถึง 6 ด้าน ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่หลักที่จะต้องปฏิบัติ ซึ่งบางรูปทำงานในหน้าที่มากทั้งการรับตบธรรมในการอบรมพระภิกษุและสามเณรภายในวัด และอบรมศรัทธาโดยทั่วไปอีกทำให้เกิดความเครียดได้ง่ายขึ้นมีผลกระทบต่อด้านจิตใจเพราะบางรูปมีโรคประจำตัวอยู่แล้ว หรือมีอายุพรรษาที่มาก หรือขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีทำให้เกิดภาวะเครียดและส่งผลกระทบต่อความกังวลใจได้

4) ปัญหาความรับผิดชอบต่อสุขภาพของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์มีปัญหาทางด้านการดูแลสุขภาพตนเอง เนื่องจากพระสงฆ์สามเณร พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ค่อยตระหนักในการดูแลสุขภาพ รวมทั้งการพักผ่อนให้เพียงพอในแต่ละวัน การออกกำลังกายในถูกต้องและเหมาะสมกับสมณสาธูป และไม่ได้มีระบบและกลไกในการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพ ยังขาดการนำระเบียบวินัยกติกาต่างๆ มาใช้ในชีวิตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ จึงส่งผลกระทบต่อปัญหาการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์

5) ปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์มีปัญหาทางด้านขยะยังไม่มีระบบการจัดเก็บที่เป็นระเบียบ ส่งผลให้เกิดปัญหากลิ่น และแมลงวันมาตอมอาหารทำให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพ อีกทั้งการที่ญาติโยมนำเอาสัตว์มาปล่อย เช่น สุนัข แมว เป็นต้น ส่งผลให้สัตว์เหล่านี้ถ่ายเรี่ยราดไม่เป็นทางส่งกลิ่นเหม็นทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพของพระสงฆ์

6) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนของภาคีในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์มีปัญหาเกี่ยวกับการที่หน่วยงานด้านสาธารณสุขจะเข้าไปบริการแก่พระสงฆ์บางครั้งก็จำกัดด้วยขอบเขต โดยเฉพาะระยะเวลาที่จะไปบริการหรือตรวจสุขภาพพระสงฆ์ บางครั้งต้องรอคำสั่งก่อนจะปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือบางครั้งต้องรองบประมาณจึงจะดำเนินการได้นอกจากนี้เป็นปัญหาการขาดการนำรูปแบบของการบูรณาการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธกับการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

2. แนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธ

ผลจากการคณะวิจัยลงพื้นที่ พบว่า กระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบที่สำคัญดังนี้

1) แบบใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน การเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ เช่น ใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการรักษาโรคผิวหนัง เช่น ข่า ขมิ้นชัน ทองพันชั่ง ซึ่งเป็นสมุนไพรที่หาได้ง่ายตามพื้นบ้านและยังทำการเพาะปลูกเองได้เพื่อนำมารักษาสุขภาพ

2) แบบใช้ยาแผนปัจจุบัน การเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ เมื่อเกิดการเจ็บป่วยส่วนใหญ่จะไปพบแพทย์ซึ่งจะทำให้การดูแลสุขภาพได้ผลดี และนอกจากนั้นยังใช้ยาประเภทยาสมุนไพรประจำบ้านทั่วไป

3) ใช้ระบบสาธารณสุขในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ในปัจจุบันได้ใช้หลักการ 4 และ วิธีการ 6 ดังนี้

3.1 ระบบการสาธารณสุข โดยมีหลัก 4 ประการ เป็นหลักการรูปแบบในระดับปฐมภูมิที่จำเป็นในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ได้แก่ 1) การส่งเสริมสุขภาพ 2) การป้องกัน 3) การรักษาพยาบาล 4) การฟื้นฟู

3.2 ใช้วิธีการ 6 หมายถึง การนำ 6 อ. มาใช้กับชีวิตประจำวันซึ่งเป็นหลักนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขจังหวัดจึงได้เข้าไปคัดกรองในวัดอย่างจริงจังโดยใช้หลัก 6 อ. ให้เหมาะสมกับสมณสาธูป ได้แก่ 1) ออกกำลังกาย ให้ออกกำลังกายตามความเหมาะสมของสมณสาธูป เช่น ออกเดินบิณฑบาต การกวาดวัด และการเดินจงกรม 2) อาหาร ให้ฉันอาหารที่ร้อน และไม่เป็นอาหารที่เก็บไว้นาน จะทำให้อาหารเป็นพิษต่อร่างกายได้ และฉันอาหารที่สุกใหม่ๆ 3) อารมณ์ ด้วยการนั่งสมาธิภาวนาทุกวัน เพื่อเพิ่มอุณหภูมิจนในการป้องกันและรักษาโรคได้ 4) อโรคยา คือการปราศจากไม่เป็นโรคต่างๆ ด้วยการหมั่นสำรวจสุขภาพของตนเองอย่างสม่ำเสมอ 5) อนามัยสิ่งแวดล้อมให้ดูแลที่อยู่ เช่น กุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ หรือสถานที่วัดให้มีความสะอาดอยู่เสมอ พร้อมทั้งมีถังขยะให้ทิ้งอย่างเป็นระบบ และมีที่ล้างมือ ล้างเท้า และมีห้องบริการสุขาอย่างสะอาด 6) อบายมุข ไม่เสพสิ่งเสพติด และของมีนเมาทุกประเภท จะทำให้สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงอย่างสม่ำเสมอจะส่งผลให้พระสงฆ์มีสุขภาพแข็งแรงดีขึ้น

3. กระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ

ผลจากการวิจัยพบว่า กระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ จำนวน 4 วัด สรุปได้ดังนี้

1) ใช้หลักธรรมภาวนา 4 มาพัฒนาเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ได้แก่ 1) ภาวนา หรือ การพัฒนากาย ได้แก่ ปฏิบัติวัตรประจำวัน มีการทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น นั่งสมาธิปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือปฏิบัติธรรมตามโอกาส การเดินจงกรม การรักษาสุขภาพของตนเองด้วยการสำรวจมรรษัตรีวังในเรื่องการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสมณสาธูป เช่น กวาดวัด รดน้ำต้นไม้ ปลุกต้นไม้ การเข้าโครงการตรวจสุขภาพฟรี หลีกเลี่ยงอาหารประเภททอด หรืออาหารที่ส่งผลที่ไม่ดีต่อสุขภาพ 2) สิลภาวนา หรือการพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ ตั้งอยู่ในกฎระเบียบ เพื่อให้การตอบสนองความต้องการของตน ด้วยการพัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ใน ระเบียบวินัย 3. จิตตภาวนา หรือ การพัฒนาจิต คือ การมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ความดีงาม มีความเข้มแข็งมั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย โดยพระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ยึดหลักเจริญจิตภาวนา การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญอกงามด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีสมาธิ มีสติตั้งมั่นอยู่กับความถูกต้อง มีเมตตา อดทนต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม 4. ปัญญาภาวนา หรือการพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ รู้เห็นเท่าทัน

โลกและชีวิตตามสภาวะจริง พระสงฆ์ในภาคเหนือเน้นทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพได้ดำเนินการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพ โดยการจัดกิจกรรมของจังหวัดหรืออำเภอ ให้นิมนต์พระสงฆ์ไปรับฟังเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสุขภาพตนเองในการประชุมคณะสงฆ์ประจำจังหวัด โดยให้แพทย์ พยาบาลเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ โดยเน้นให้พระสงฆ์ออกกำลังกายโดยการเดิน กวาดลานวัด เดินแกว่งแขน นั่งสมาธิ เดินจงกรม

2) ใช้หลักธรรมไตรสิกขา 3 มาพัฒนาเสริมสร้างสภาวะของพระสงฆ์ ได้แก่ 1. ด้านศีล ได้แก่ การพฤติกรรมด้านกาย และวาจา ซึ่งพระสงฆ์ท่านได้ปฏิบัติตามศีล 227 ให้พร้อมด้วยคุณสมบัติที่สามารถเข้ากับบุคคลรอบข้างได้อย่างกัลยาณมิตร ในที่นี้ หมายถึง การที่พระสงฆ์ได้สร้างพฤติกรรมที่เป็นเชิงบวกในการปฏิสัมพันธ์กับพระสงฆ์สามเณรและพุทธศาสนิกชนในชุมชนด้วยความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน การปฏิบัติตนในลักษณะที่เป็นศีลนี้เป็นการประพฤติไม่เบียดเบียน กล่าวร้าย ทำร้ายบุคคลอื่น จะทำให้เกิดความศรัทธาและเลื่อมใสทั้งแก่พระสงฆ์ด้วยกันตลอดถึงศรัทธาประชาชน เมื่อมีกิจกรรมใดๆ มักจะได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายด้วยดี จะเป็นเครื่องเกื้อหนุนให้กิจการงานประสบความสำเร็จโดยง่าย การประพฤติศีลที่สม่ำเสมอจะเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ จะเป็นการสร้างสัมพันธภาพให้องค์กรสงฆ์เข้มแข็ง ทั้งเรื่องพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์รวมทั้งเรื่องสภาวะของพระสงฆ์ก็ต้องอาศัยหลักการเดียวกันนั่นเอง นอกจากนี้ยังได้พัฒนากาย เช่น มีการฉันในบาตร ฉันอาหารที่สะอาด และร้อน ใช้ช้อนกลาง และล้างมือทั้งก่อนและหลังอยู่เสมอ และที่สำคัญฉันอาหารที่มีคุณค่าอาหารครบทั้ง 5 หมู่ พักผ่อนให้เพียงพอ และมีการตรวจสุขภาพประจำปีก็สามารถป้องกันโรคได้อย่างดี 2 ด้านสมาธิ ได้แก่ การทำจิตใจให้ตั้งมั่น มีสมาธิแน่วแน่ในโอกาสกริยาอันสำรวม ซึ่งพระสงฆ์เป็นแกนนำศรัทธาประชาชนในการสนับสนุนส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ทำให้เกิดสมาธิด้วยการเจริญจิตภาวนาในช่วงวันเวลาต่างๆ ทั้งในพรรษา และนอกพรรษาอยู่เป็นนิตย การอบรมหรือกิจกรรมที่เป็นลักษณะการแสดงถึงความเมตตากรุณาอื่นๆ เช่น การบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ภัยต่างๆ การบริจาคอาหารปลาในเขตอภัยทาน เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่แสดงออกมาทางกระแสจิตที่สูงส่ง และยังสามารถเป็นเกาะป้องกันโรคภัยได้ 3. ด้านปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมเพิ่มเติมปัญญาด้วยวิธีการที่หมั่นศึกษาและปฏิบัติให้เข้าใจในสิ่งต่างๆ ทั้งในตนเองและรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ การรู้จักพิจารณาเลือกและตัดสินใจในการอุปโภค บริโภคการแก้ไขปัญญา การหลีกเลี่ยงอันตรายหรือความเสี่ยง การครองตนให้สามารถแก้ไขปัญหายุบสรรคและเอาตัวรอดด้วยประสบการณ์และทักษะชีวิตในแต่ละวันได้

3) ใช้หลักการ 4 คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟู มาพัฒนาบูรณาการเข้ากับการดูแลสุขภาพตามหลักสาธารณสุข ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ ด้วยการปฏิบัติในหลัก 6 อ. ได้แก่ 1) ออกกำลังกายด้วยการขยับเขยื้อนร่างกายในพื้นที่โล่งแจ้งหรือมีแสงสว่างและแสงแดดไม่ร้อนจนเกินไป และออกกำลังกายในที่ฟ้าที่ตนเองชอบหรือให้เหมาะสมอย่างน้อยวันละ 30 นาที/วัน และประมาณ 3 วัน/สัปดาห์ 2) อ. อาหาร ควรฉันอาหารให้ครบห้าหมู่เป็นประจำทุก

วัน 3) อ. อารมณ์ มีอารมณ์ที่สุขุมเยือกเย็น ไม่วุ่นวาย ไม่เครียดในการทำงานจนเกินไป 4) อ. อโรคยา แปลว่า ความไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน ด้วยการถือการอยู่อย่างรู้เท่าทันกับสภาพสิ่งแวดล้อมและสังคม 5) อ. อนามยสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ที่อยู่อาศัยรวมทั้งปัจจัยภายนอกทั้งที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างสรรค์ โดยการหมั่นทำความสะอาดที่อยู่อาศัย เช่น ภูมิ วิหาร ศาลาบาตร บริเวณวัด ให้สะอาดอยู่เสมอ 6) อ. อบายมุข แปลว่า หนทางแห่งความเลื่อม เป็นเครื่องบั่นทอนสุขภาพและชีวิตที่ควรหลีกเลี่ยงและไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างเด็ดขาด โดยการไม่สูบบุหรี่ หรือเสพสิ่งเสพติดทุกประเภท ก็จะช่วยให้อายุยืนยาวมีความแข็งแรงสมบูรณ์ 2. การป้องกัน เป็นการกระทำหรือการกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อไม่ให้เกิดการเจ็บป่วย ได้แก่ การกระทำนั้นหมายเอาหลักการปฏิบัติที่ดีตามแนวทางสาธารณสุข คือ 6 อ. ประการดังกล่าวข้างต้น 3. การรักษาพยาบาล การรักษาพยาบาลอาจสามารถปฏิบัติได้ 2 ลักษณะ คือ รักษาพยาบาลด้วยความรู้และประสบการณ์ของตนเองเป็นเบื้องต้น ในอาการของโรคภัยไข้เจ็บที่ไม่รุนแรงนัก เป็นการเจ็บป่วยธรรมดา และการรักษาพยาบาลในสถานที่ต่างๆ ทั้งในชุมชน 4. การฟื้นฟู เป็นกิจกรรมที่สำคัญทางสุขภาพประการหนึ่งหลักจากที่ได้เกิดภาวะการเจ็บป่วยด้วยอาการต่างๆ ตามสมมติฐานของโรค การฟื้นฟูสุขภาพอาจจะใช้ความรู้ทางศาสตร์สมัยใหม่ ศาสตร์ทางสมุนไพรอันเป็นวิธีการฟื้นฟูสุขภาพอีกทางเลือกหนึ่งควบคู่กันไปขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม แหล่งข้อมูล และสถานะทางเศรษฐกิจ

4) ใช้กระบวนการบริหารจัดการสุขภาพของพระสงฆ์แบบมีส่วนร่วมระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานต่างๆ กับหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะจะทำให้การดูแลสุขภาพของพระสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ สืบราชข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ สร้างความเข้าใจและองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์ จัดระบบสารสนเทศในรูปแบบที่สะดวก เข้าใจ และเข้าถึงของทุกภาคส่วน สังเคราะห์องค์ความรู้และถอดองค์ความรู้มาเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของเครือข่ายความร่วมมือการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ขององค์กรทางสังคม ขยายผลไปสู่ภูมิภาค ให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ เพื่อพัฒนารูปแบบของการดำเนินการให้ดีขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาครัฐมีนโยบายในด้านการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธกับการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน

4. รูปแบบการพัฒนาธรรมานุสุขภาพพระสงฆ์ของวัดต้นแบบที่มีต่อชุมชน

จากการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาธรรมานุสุขภาพพระสงฆ์ของวัดต้นแบบที่มีต่อชุมชน สรุปได้ดังนี้

1) ด้านจุดแข็ง (Strength) พระสงฆ์ได้รับการศึกษาฝึกหัดอบรมในด้านพระธรรมวินัย เป็นอย่างดี โดยได้นำเอาหลักธรรมที่ได้ศึกษาอบรมมาประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างสุขภาพของ

ตนเองได้ ซึ่งได้แก่ หลักภาวนา 4 อันประกอบด้วย 1) หลักกายภาวนา 2) ศีลภาวนา 3) จิตตภาวนา 4) ปัญญาภาวนา และหลักไตรสิกขา 3 คือ หลักการศึกษาสามอย่าง อันได้แก่ 1) การมีศีลที่งดงาม 2) การมีสมาธิตั้งมั่นแน่วแน่ในการประพฤติปฏิบัติ และ 3) มีปัญญาในการประกอบกิจน้อยใหญ่ของกิจการงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ประการ นอกจากนี้ ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นผลดีต่อสุขภาพของพระสงฆ์ เนื่องจากทางวัดได้อนุญาตให้ใช้สถานที่ในการบริการดูแลสุขภาพทั้งแก่ศรัทธาประชาชน และพระสงฆ์โดยใช้ศาลาการเปรียญ หรืออุโบสถ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ โรงเรียน (เฉพาะที่ตั้งอยู่ในวัด) โรงเรียนผู้สูงอายุ (ที่ตั้งอยู่ในวัด) กองทุนต่างๆ (ที่ตั้งอยู่ในวัด) เพื่อตรวจคัดกรอง การดูแลสุขภาพเป็นประจำปี หรืออาศัยวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

2) ด้านจุดอ่อน (Weakness) มีปัญหาด้านพฤติกรรมการใช้สุขภาพของพระสงฆ์ ปัญหาการนำเอาหลักธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติในการดูแลตนเองตามแนววิถีพุทธอย่างจริงจังและน้อยไป ปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมและกลุ่มภาคีในการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในการเข้าไปบริการยังขาดเครื่องมืออุปกรณ์เครื่องมือในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์

3) ด้านโอกาส (Opportunity) คณะสงฆ์ซึ่งมีต้นทุนที่สูงเป็นที่เคารพและนับถือของศรัทธาประชาชนสามารถสร้างความร่วมมือในการเสริมสร้างสุขภาวะให้กับพระสงฆ์ได้โดยง่ายโดยการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์กับหน่วยงานสาธารณสุข และการใช้ประกาศธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ที่ออกประกาศโดยมหาเถรสมาคม หรือ มส. เพื่อเป็นนโยบายสำคัญของประเทศที่ทุกภาคส่วน รวมถึงประชาชน ชุมชน และสังคม ร่วมผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

4) ด้านอุปสรรค (Treat) ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพอย่างถูกวิธี ด้านอาหารการบริโภคที่รับจากการบิณฑบาตมาอาหารบางชนิดมีผลต่อโรคประจำตัวของพระสงฆ์ ด้านพฤติกรรมกาปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ยังไม่สามารถลด ละเลิกจากการที่เคยปฏิบัติมาก่อนบวช เช่น การสูบบุหรี่ เมื่อเข้ามาบวชแล้วจึงส่งผลต่อสุขภาพแก่พระสงฆ์ได้

หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการ ได้แก่ หลักธรรมภาวนา 4 หลักไตรสิกขา 3 มาประยุกต์กับการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ และการบูรณาการกับสาธารณสุขชุมชนโดยการใช้หลักการ 4 อย่าง ได้แก่ การส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟู นอกจากนั้นยังใช้หลักวิธีการ 6 อ. ได้แก่ 1. หลักอาหาร 2. หลักอารมณ์ 3. หลักการออกกำลังกาย 4. หลักโรคภัย 5. หลักอนามัยสิ่งแวดล้อมและหลักการออกจากอบายมุขมาบูรณาการเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีแก่พระสงฆ์ในเขตภาคเหนือทั้งสุขภาพกาย ใจ ปัญญา และสังคม สามารถประกอบศาสนกิจน้อยใหญ่ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งทำให้การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์มีสุขภาพที่ดีในระดับหนึ่ง

5. บทสรุป

ปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เมื่อสังเคราะห์มีปัญหา ได้แก่ 1. ปัญหาด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์ พระสงฆ์ที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วเมื่อท่านได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยแล้วยังได้ทำหน้าที่เกี่ยวกับหน้าที่ของพระสงฆ์อีก 6 ด้าน ซึ่งถือว่าท่านได้ทำหน้าที่ได้หลายสถานในขณะเดียวกันท่านก็ยังมีปัญหาด้านพฤติกรรมสุขภาพหลายประการ ได้แก่ 1) ปัญหาทางด้านโภชนาการ เนื่องจากฉันอาหารที่เป็นผลต่อสุขภาพที่ท่านมีโรคประจำตัวอยู่ 2) ปัญหาทางด้านร่างกายขาดการออกกำลังกาย ส่วนมากพระสงฆ์ท่านมีข้อจำกัดด้านการออกกำลังกายเนื่องจากท่านมีพระธรรมวินัยเป็นตัวกำกับบางอย่างท่านไม่สามารถออกกำลังกายแบบเต็มที่ซึ่งทำให้ปัญหาโรคภัยของท่านไม่สามารถรักษาให้หายอย่างทันทั่วที่ได้ 3) ปัญหาทางด้านจิตใจ พระสงฆ์ท่านมีภารกิจสงฆ์ค่อนข้างมาก บางสถานการณ์ท่านอาจมีอาการเครียดกับการงานจนเกินไป อีกทั้งได้พักผ่อนไม่เพียงพอ 2. ปัญหาด้านการดูแลสุขภาพใส่ใจต่อสุขภาพของพระสงฆ์ ซึ่งส่วนมากพระสงฆ์ท่านไม่ค่อยได้ไปตรวจสุขภาพประจำปีเมื่อเกิดโรคภัยขึ้นก็ไม่สามารถรักษาได้ทัน หรือเป็นแล้วก็ขาดการรักษาอย่างต่อเนื่อง 3. ปัญหาด้านการจัดสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด ซึ่งก็เป็นประเด็นปัญหาหากวัดได้รับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพแวดล้อมภายในวัดรวมถึงที่พักจำวัดหรือทำบุญกุศล ก็จะทำให้เกิดสุขภาพที่ดีตามมา 4. ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนของภาคีในการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ยังเข้ามาประสานงานกับพระสงฆ์ภายในวัดค่อนข้างน้อยทำให้ปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ได้รับการดูแลยังไม่ต่อเนื่อง

กระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ เมื่อสังเคราะห์มีรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ พบว่า มีรูปแบบดังนี้ 1. กระบวนการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์นั้นเกิดได้จากส่วนงานภาครัฐได้ช่วยเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) การส่งเสริมสุขภาพ 2) การป้องกัน 3) การรักษาพยาบาล ซึ่งใช้ทั้ง 1) แบบยาสมุนไพรพื้นบ้าน และ 2) แบบยาแผนปัจจุบัน 4) การฟื้นฟู 2. รูปแบบในบทบาทขององค์กรต่างๆ ในการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ พบว่า 1) มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ 2) มีหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ได้เข้ามาดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ตามโอกาสที่เหมาะสม โดยใช้หลักการ 4 วิธีการ 6 หลักการ 4 คือ 1) ส่งเสริม 2) ป้องกัน 3) รักษา และ 4) ฟื้นฟู ส่วนวิธีการ 6 คือ 1) ออกกำลังกาย 2) อาหาร 3) อารมณ์ 4) อโรคยา 5) อากาศ และ 6) ออกจากอบายมุข เพื่อให้สุขภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น จึงทำให้พบว่ารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีนี้ได้มีการใช้แนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขควบคู่กันไปด้วยดีทำให้สุขภาพของพระสงฆ์ได้รับการดูแลทั้งภาคคณะสงฆ์ภาครัฐและหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การพัฒนาารูปแบบกระบวนการและแนวปฏิบัติธรรมนุญสุขภาพเชิงพุทธของวัดต้นแบบ
การบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เมื่อสังเคราะห์มีรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพ
ของพระสงฆ์ พบว่า มีการพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธใน
การบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี 1) โดยได้นำเอาหลักภาวนา 4 ตามแนววิถีพุทธ
มรบูรณาการอันได้แก่ 1) หลักกายภาวนา หรือ การพัฒนากาย 2) สีสภาวนา หรือการพัฒนาศีล 3)
จิตตภาวนา หรือ การพัฒนาจิต คือ การมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ความดีงาม มีความเข้มแข็งมั่ง
คั่ง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง 4) ปัญญาภาวนา หรือ การพัฒนา
ปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ รู้เห็นเท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะจริง เป็น
การเจริญปัญญาพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้ให้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง
นอกจากนี้ ยังได้นำเอาหลักไตรสิกขามารบูรณาการอันได้แก่ 1) ด้านศีล ได้แก่ การพฤติกรรมด้านกาย
และวาจาให้เรียบร้อย 2) ด้านสมาธิ ได้แก่ การที่พระสงฆ์เป็นแกนนำศรัทธาประชาชนในการ
สนับสนุนส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ทำให้เกิดสมาธิด้วยการเจริญภาวนาในช่วงวันเวลาต่างๆ 3) ด้าน
ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมเพิ่มเติมปัญญาด้วยวิธีการที่หมั่นศึกษาและปฏิบัติให้เข้าใจในสิ่งต่างๆ ทั้ง
ในตนเองและรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ 2) มีการดูแลสุขภาพตามระบบการสาธารณสุขอย่างครบถ้วน
ได้แก่ 1. การส่งเสริมสุขภาพโดยการปฏิบัติตาม หลัก 6 อ. ได้แก่ 1) อ. ออกกำลังกาย 2) อ.อาหาร
ได้แก่ การกินอาหารให้ครบ 5 หมู่ในแต่ละมื้อ 3) อ.อารมณ์ ได้แก่ การควบคุมอารมณ์ให้มีความปกติ
อย่างเสมอ ไม่เครียดกับการทำงาน 4) อ.โรคภัย การหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงที่จะทำให้เกิดโรคต่างๆ 5)
อ. อนามัยสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรักษาสภาพแวดล้อมหรือที่พักให้เหมาะสมกับสุขภาพที่ดีของ
พระสงฆ์ 6) อ.อบายมุข ด้วยการงดสูบบุหรี่ และของแสลงทุกชนิด 2. การป้องกัน ด้วยการกินอาหาร
ที่เป็นประโยชน์ ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข 3) การรักษาพยาบาล 4) การฟื้นฟู
ได้แก่ การฟื้นฟูสภาพร่างกาย และจิตใจให้กับพระสงฆ์โดยแพทย์เชี่ยวชาญ 3. มีกระบวนการบริหาร
จัดการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์กับการบูรณาการกับระบบสาธารณสุขร่วมกับภาคต่างๆ โดยคณะ
สงฆ์กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคีเครือข่าย ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างดี และ 4.
ส่งผลให้สุขภาพพระสงฆ์มีสุขภาพที่ดีและสามารถมีกำลังใจในการประกอบศาสนกิจได้อย่างมั่นคง
มั่นใจ ประกอบด้วย 1) สุขภาพทางกาย 2) สุขภาพทางจิต 3) สุขภาพทางสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล
สังคมอย่างต่อเนื่อง 4) สุขภาพทางปัญญา การรู้เท่าทัน มีสติอยู่อย่างเสมอ และมีความรอบรู้ด้วย
การใช้ปัญญาพิจารณาอย่างแยบคายในปัญหาได้อย่างยั่งยืน



เอกสารอ้างอิง

- ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2559. **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 133 ตอนพิเศษ 284 ง
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักชั่น จำกัด, 2546
- พระราชวรานู และคณะ. **ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560**. นนทบุรี: โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, 2560
- วิกฤตสุขภาพพระสงฆ์ไทยนับแสนรายป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เหตุพฤติกรรมเสี่ยงสุขภาพ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.hfocus.org> (5 มกราคม 2563)
- แสง จันทร์งาม. **พุทธศาสนวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์, 2546



สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา
SUSTAINABLE LEADERSHIP DEVELOPMENT FOR THE SCHOOL
ADMINISTRATOR

สุนทรินทร์ อัมพลพร, Soontareeporn Ampolporn^๑

E-mail: rongnongsom@gmail.com

อรสา จรุงธรรม, Orasa Charoontham^๒

ชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์, Chanchai Wongsirasawat^๓

Received: July ๑๒, ๒๐๒๑ Revised: August ๑๔, ๒๐๒๑

Accepted: December ๓๐, ๒๐๒๑

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำผลในขั้นตอนที่ ๑ มาสร้างเป็นโมเดลลิสเรล (Linear Structural Relationship model: LISREL model) ประเภทโมเดลการวัด (Measurement model) แล้วใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factors Analysis) ด้วยโปรแกรมลิสเรล ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืน ที่เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ที่ได้จากการสังเคราะห์มีจำนวน ๒๓ องค์ประกอบ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์พิจารณาจากองค์ประกอบที่มีความถี่สูง (ความถี่ตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป) ได้องค์ประกอบจำนวน ๑๐ องค์ประกอบ คือ ๑) ความมุ่งมั่น ๒) ความยืดหยุ่น ๓) การกระจายอำนาจ ๔) ความยุติธรรม ๕) ความหลากหลาย ๖) ความพร้อมด้านทรัพยากร ๗) ความกล้าหาญและเด็ดขาด ๘) ความอดทน ๙) มีวิสัยทัศน์ และ ๑๐) สร้างความไว้วางใจ แสดงเป็นโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

คำสำคัญ: (การสังเคราะห์), (ภาวะผู้นำที่ยั่งยืน), (ผู้บริหารสถานศึกษา)

^๑ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี / Valaya Alongkorn Rajabhat University.

^๒ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี / Valaya Alongkorn Rajabhat University.

^๓ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี / Valaya Alongkorn Rajabhat University.

Abstract

This research paper aims to study the components of sustainable leadership of school administrators. by studying the relevant documents and research. The results in step ๑ were then used to create a LISREL model (Linear Structural Relationship model: LISREL model) Measurement model type and then using Confirmatory Factors Analysis with the LISREL program. The research results found that: Elements of Sustainable Leadership which is a theoretical conceptual framework. Synthesis There are ๒๓/ elements. In this research, the researcher used criteria based on high frequency components. (frequency from ๑๐ and above) It has ๑๐ components which are ๑) Depth ๒) Endurance ๓) Breadth–distribution ๔) Justice ๕) Diversity ๖) Resourcefulness ๗) Courage and Firmness ๘) Patience ๙) Vision) and ๑๐) Engenders trust Shown as a Sustainable Leadership Model to be used in the development of leadership of school administrators.

Keywords: (Synthesis), (Sustainable Leadership), (school administrators)



๑. บทนำ

การจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่าง ๆ จะบรรลุเป้าหมายหรือไม่เพียงใดนั้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษานับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ ที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรัฐ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานรับผิดชอบในการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาทั่วประเทศ ตั้งแต่ระดับต้นถึงระดับสูง โดยดำเนินการฝึกอบรมในลักษณะการเตรียมผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่ง และเพื่อเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น การฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา การฝึกอบรมเฉพาะสาขาวิชา และการสัมมนาระดมความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาจะเน้นในเรื่องคุณลักษณะผู้อำนวยการสถานศึกษาที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำทางวิชาการ และการบริหารและการจัดการในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ

เทคนิคใหม่ ๆ ทางการบริหาร และเพื่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ^๕

ทั้งนี้ประสิทธิผลของการบริหารการศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือไม่ เพียงใดนั้น ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญก็คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษานั้นเอง ดังคำกล่าวของ ยุคส์ ที่กล่าวไว้ว่า หากต้องการทราบว่าผู้บริหารคนใดมีความเป็นผู้นำหรือมีภาวะผู้นำเหมาะสมหรือไม่นั้น ก็สามารถวัดได้จากประสิทธิผลของภาวะผู้นำ โดยพิจารณาจากผลการปฏิบัติงานขององค์การ การบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ความอยู่รอดขององค์การ ความเจริญเติบโตขององค์การ ความสามารถเผชิญวิกฤติขององค์การ ความพึงพอใจของผู้ตามที่มีต่อผู้นำ การอุทิศงานหรือความผูกพันของกลุ่มที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีสภาพทางจิตวิทยาที่ดีของสมาชิกและความมีเสถียรภาพของสถานภาพของผู้นำในองค์การ แนวคิดภาวะผู้นำที่ยั่งยืน (Sustainable Leadership) นั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากแนวคิดที่ว่าโดยทั่วไปเมื่อภาวะผู้นำถูกมอบหมายให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งแล้ว ภาวะผู้นำนั้นจะคงอยู่ตราบนานเท่านานแค่ผู้นำคนดังกล่าวอยู่ในตำแหน่งเท่านั้น และภาวะผู้นำดังกล่าวจะหายไปทันทีที่เขาหรือเธอผู้นั้นได้หยุดการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะของผู้นำในองค์การนั้นๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในยุคของความเป็นโลกาภิวัตน์และความเป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่นในปัจจุบัน ในขณะที่ภาวะผู้นำสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระยะสั้นขึ้นภายในสถานศึกษาได้ โดยการเพิ่มระดับคะแนนหรือทำให้สถานศึกษาไม่ตกไปอยู่ในจุดที่ล้มเหลว แต่ภาวะผู้นำในปัจจุบันแทบจะไม่สามารถตอบโจทย์ความสามารถในการดำรงไว้ซึ่งการพัฒนาที่ยาวนานอันจะทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อสถานศึกษาในระยะยาวได้ ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญไม่ใช่เพียงแค่การมองหาผู้นำที่ถูกต้องหรือการฝึกอบรมให้พวกเขาเหล่านั้นมีสมรรถนะ แต่เป็นการสร้างระบบและสภาพแวดล้อมของความเป็นภาวะผู้นำที่ยั่งยืนซึ่งจะทำให้ผู้นำสามารถนำสถานศึกษาไปสู่การพัฒนาและการประสบความสำเร็จในวงกว้างอย่างยาวนานซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนทุกคนในโรงเรียน^๖ ภาวะผู้นำทางการศึกษาที่ยั่งยืน เป็นภาวะผู้นำที่รักษาและพัฒนาการเรียนรู้ในเชิงลึกที่แผ่ขยายและยั่งยืนสำหรับทุกคน ในวิถีทางที่มีสร้างผลประโยชน์หรือไม่สร้างผลเสียให้กับผู้อื่นไม่ว่าจะในขณะนี้หรือในอนาคตก็ตาม^๗

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำสูงมีวิสัยทัศน์ด้วยข้อผูกพันต่อการให้บริการสาธารณะ และมีความสามารถในการกระตุ้นให้บุคลากรในองค์การได้ใช้ศักยภาพที่ดี ทำงานให้

^๕ วิเชียร ชิวพินาย. **องค์กรแห่งการเรียนรู้**. (กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์ ๒๕๓๙) หน้า บทนำ.

^๕ Hargreaves, A. **Sustainable leadership**. In B. Davies (Ed.), *The Essentials of* <http://dx.doi.org/๑๐.๕๕๓๙/jel.v๓๓๑ p.๑๒๒>

^๖ Davies, B. **Sustainable leadership**. In B. Davies (Ed.), **Developing sustainable leadership** (London: Paul Chapman Publishing. ๒๐๐๗) pp. ๑๑-๒๕.

เกิดผลสูงสุด สร้างพันธมิตรทั้งภายในและภายนอกองค์การสื่อสารกับบุคคลอื่นด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน ตลอดจนเป็นผู้มีทักษะทางการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานสูงสุด^{๘๗}

การบริหารนั้นเป็นการทำงานกับบุคคลและกลุ่มบุคคล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดภาวะผู้นำที่ยั่งยืนมีค่าต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ ได้แก่ การกระตือรือร้น การแผ่รังสีสภาพแวดล้อม การพัฒนาทรัพยากร การอดทนเพื่อผลสำเร็จที่แท้จริง และการกระจายภาวะผู้นำ^{๘๘} โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืน ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ กล่าวคือผู้บริหารควรมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน และเครือข่ายที่สร้างขึ้นต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน ด้านการมีนวัตกรรม ผู้บริหารควรพัฒนานวัตกรรมทั้งเชิงกระบวนการและโครงสร้าง เพื่อปรับปรุงระบบการให้บริการในสถานศึกษาให้มีความสะดวกรวดเร็วขึ้น เป็นต้น^{๘๙}

นอกจากนี้องค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนที่ควรนำมาพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ก็คือ การมีจริยธรรม ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการเคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญอย่างมีศีลธรรม มีความยุติธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น^{๙๐} ซึ่งการพัฒนาผู้บริหารถือว่า เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการบริหารบุคลากร เพราะเมื่อเวลาผ่านไปวิทยาการต่าง ๆ เจริญขึ้น เทคนิควิธีการทำงานเปลี่ยนแปลงไป แต่ความรู้ต่าง ๆ ลดน้อยลงจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสม^{๙๑} และจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้มีความรู้ ความสามารถที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลและความสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีการสื่อสาร ได้ส่งผลทำให้สภาพ

^{๘๗} เทือน ทองแก้ว, ภาวะผู้นำ : สมรรถนะหลักของผู้บริหารในยุคปฏิรูป, (วิชาการ, ๕(๙), ๒๕๕๕). หน้า ๓๕-๔๓.

^{๘๘} ปภาวี่ พิพัฒน์ลักษณ์, กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเรียนร่วมตามแนวคิดภาวะผู้นำที่ยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

^{๘๙} ทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์, ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๙, **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, ๒๕๕๘, หน้า ๕๓-๖๔.

^{๙๐} วาราดา ปวีณวัชร, ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา: การพัฒนาและทดสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑) หน้า บทคัดย่อ .

^{๙๑} กิตติมา ปรีดีติลล. **การบริหารและนิเทศการศึกษาเบื้องต้น**. (กรุงเทพฯ: อักษรภาพพัฒนา, ๒๕๓๒), หน้า ๘๐-๘๖.

ภายในประเทศเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในด้านการบริหารและจัดการศึกษา ซึ่งเน้นการกระจายอำนาจการบริหารทั้งเรื่องบุคลากร การเงิน วิชาการ และการบริหารทั่วไป ไปยังเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมได้นั้น จึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานในสถานศึกษา อันเป็นนวัตกรรมใหม่ของการศึกษาไทยที่รองรับการกระจายอำนาจ ทั้งนี้ต้องอาศัยภาวะผู้นำสูง เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงทางการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การพัฒนาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนให้กับผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้สามารถดำเนินกิจกรรมสนองนโยบายและบรรลุป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำผลในขั้นตอนที่ ๑ มาสร้างเป็นโมเดลลิสเรล (Linear Structural Relationship model: LISREL model) ประเภทโมเดลการวัด (Measurement model) แล้วใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factors Analysis) ด้วยโปรแกรมลิสเรล

๓. ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งตามขั้นตอนของการวิจัย ๒ ขั้นตอนย่อย ประกอบด้วย

๑. การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา มี ๑๐ องค์ประกอบ ๖๗ ตัวชี้วัด โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

๑) วิธีศึกษา ได้แก่ ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืน และวิธีการสังเคราะห์องค์ประกอบ

๒) แหล่งข้อมูล ในขั้นตอนการวิจัยนี้มีการกำหนดแหล่งข้อมูลเป็นแหล่งข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนตามแนวคิดของ ศิริพงษ์ ศรีชัยมัยรัตน์ (๒๕๔๒); พรทิพย์ อัยยิมพันธ์ (๒๕๔๙); ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ (๒๕๔๙); กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (๒๕๕๓) อ่างใน ศิลป์ชัย สุวรรณมณี, ๒๕๕๕: ๘๔; ทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์ (๒๕๕๘); วาราดา ปวิณวัชร (๒๕๖๑); ฟูลแลน (Fullan, ๒๐๐๕); ฮากรีฟส์ และฟิง (Hargreaves and Fink, ๒๐๐๖); เดวีส์ (Davies, ๒๐๐๗); เอคุด (Acutt, ๒๐๐๘); เอเวอรี และเบิร์กสไตน์ (Avery and Bergsteiner, ๒๐๑๐); ซีซาร์ (Ceasar, ๒๐๑๑); แลมเบิร์ต (Lambert, ๒๐๑๑); เนลสัน (Nelson, ๒๐๑๑); คอตเตอร์ (Kotter, J. P., ๒๐๑๒); โรเบิร์ตส์ (Roberts, ๒๐๑๒) อ้างถึงใน Sander, Muriel and Danielle, ๒๐๑๓); ฟารุก และฮอฟฟ์แมนน์ (Faruk and Hoffmann, ๒๐๑๒); เรดี

(Riedy, ๒๐๑๒); วิสเซอร์ (Visser, ๒๐๑๓); แซนเดอร์, เมอเรียล และแดเนียล (Sander, Muriel and Danielle, ๒๐๑๓); สุขสวัสดิ์ และมลฤดี (Kantabutra, S. and Saratun, M., ๒๐๑๓); วิสเซอร์ (Visser, ๒๐๑๓); แคนเทอร์ (Kanters, ๒๐๑๓); ครอส และคิตาซุเม (Kross and Kitazume, ๒๐๑๓); เดฟ อุลริช และนอร์ม สมอลวูด (Dave Ulrich and Norm Smallwood, ๒๐๑๓); คอร์ทิช (Courtice, ๒๐๑๔); ซิแมนส์คีน และซูเปอร์คีน (Simanskiene and Zuperkiene, ๒๐๑๔); นอร์เลีย กูลามัลลี และจามิล อาหมัด (Norlia Goolamally and Jamil Ahmad, ๒๐๑๔); ปีเตอร์ลิน เพียร์ส และโดโมฟสกี (Peterlin, Pearse and Dimovski, ๒๐๑๕); ลินช์ (Lynch, ๒๐๑๕); เซลมา คัลคาแวน Selma KALKAVAN, ๒๐๑๕); สตาเนคไซ (Stanezkai, ๒๐๑๖) และ ฮาลลิงเจอร์ และคูร์กิช (Hallinger, P., and Suriyankietkaew, S., ๒๐๑๘)

๓) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดกลุ่ม และสังเคราะห์เนื้อหา

๒. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบทั้ง ๑๐ องค์ประกอบ และตัวชี้วัดจำนวน ๖๗ ตัวชี้วัด จากขั้นตอนที่ ๑ มาสร้างเป็นโมเดลลิสเรล (Linear Structural Relationship model: LISREL model) ประเภทโมเดลการวัด (Measurement model) จำนวน ๑๐ โมเดล แล้วใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factors Analysis) ด้วยโปรแกรมลิสเรลตรวจสอบว่า ตัวชี้วัดในแต่ละโมเดลเป็นตัวชี้วัดที่แท้จริงของโมเดล หรือไม่ อย่างไร จากนั้น นำค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (Factor Scores Regressions) สร้างเป็นองค์ประกอบของโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา แล้วใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรลตรวจสอบอีกครั้งว่า องค์ประกอบที่สร้างขึ้นนั้น เป็นองค์ประกอบของโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหรือไม่ อย่างไร

๔. ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อการสังเคราะห์กำหนดองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนจากทัศนะและจากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ ๓๒ แหล่งดังกล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ดังปรากฏในตาราง

องค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืน	รายชื่อนักวิจัย																																						รวม
	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75				
1. ความซื่อสัตย์ (Integrity)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	13		
2. ความเป็นธรรม (Equity)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	14		
3. การกระจายอำนาจ (Delegation)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	16		
4. ความยุติธรรม (Justice)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	20		
5. ความหลากหลาย (Diversity)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	15		
6. ความพร้อมด้านทรัพยากร (Resourcefulness)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	7		
7. การอนุรักษ์ (Conservation)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	11		
8. มีความกล้าหาญและเด็ดขาด (Courage and Firmness)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	10		
9. มีความอดทน (Patience)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	20		
10. มีวิสัยทัศน์ (Vision)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	12		
11. สร้างความไว้วางใจ (Stakeholders' trust)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	8		
12. มีการสื่อสารที่ดี (Good communication)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	9		
13. มีนวัตกรรม (Innovation)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	9		
14. มีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี (Organizational culture)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	9		
15. สร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Relational enterprise)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	3		
16. ร่วมมือกันทำงานร่วมกัน (Working together)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	4		
17. ปกป้องสิ่งแวดล้อม (Protect the environment)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	6		
18. ไม่ผูกงัดใจต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Open online to all stakeholders)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1		
19. สร้างความมั่นคง (Buster long-term)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	4		
20. มีการจัดการที่เหมาะสม (Management)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	4		
21. การสร้างทีม (Team building)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	8		
22. ไม่ผูกงัดใจต่อทุกคน (Value all colleagues)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1		
23. ส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงาน (Encourage positive corporate culture)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	4		
24. มีความยืดหยุ่น (Flexibility)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2		
25. มองการณ์ไกล (A Long term perspective)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	4		
26. มีการบูรณาการทฤษฎีและสะท้อนผลการพิจารณา (An integration of theory and reflection of work results)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2		
27. มีความกระตือรือร้น (be Present and aware)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1		
รวม	9	7	12	4	6	4	8	7	9	4	23	4	6	7	8	5	5	15	4	6	7	10	5	7	7	16	5	4	7	7	7	9	24	8	24	8			

สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้



Chi-Square=26.70, df=18, P-value=0.08485, RMSEA=0.019

ภาพโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางแสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ (b)	t	สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ R ^๒
DEPTH	๐.๔๒	๓๕.๑๑**	๐.๖๕
LONG	๐.๓๘	๓๔.๖๒**	๐.๖๔
DECEN	๐.๓๙	๓๓.๒๒**	๐.๓๐
JUSTICE	๐.๔๓	๓๙.๓๑**	๐.๓๕
DIVERS	๐.๓๙	๓๔.๘๒**	๐.๖๔
RESOUR	๐.๔๓	๓๙.๖๓**	๐.๓๖
BRAVE	๐.๔๒	๓๕.๙๓**	๐.๖๘
PATIEN	๐.๔๓	๓๙.๒๐**	๐.๓๕
VISION	๐.๓๓	๓๘.๔๔**	๐.๓๒
TRUST	๐.๓๖	๓๓.๒๔**	๐.๖๑

Chi-Square = ๒๖.๓๐

df = ๑๘

p = ๐.๐๘๔๘๕

GFI = ๑.๐๐

AGFI = ๐.๙๙

RMSEA = ๐.๐๑๙

* p < .๐๕

** p < .๐๑

จากภาพและตารางผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า เมื่อปรับความสอดคล้องของโมเดลแล้วมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก พิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square: χ^2) มีค่าเท่ากับ ๒๖.๗๐ ไม่มีนัยสำคัญ ค่า df เท่ากับ ๑๔ เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์คือ χ^2/df มีค่าได้ประมาณ ๑.๔๘ ซึ่งต่ำกว่า ๒ นอกจากนี้ ยังพบว่า ค่าความสอดคล้องกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ ๑.๐๐ ค่าความสอดคล้องกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๙ และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ ๐.๐๑๙ ซึ่งต่ำกว่า ๐.๕ เป็นไปตามหลักการพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืน แสดงว่า โมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและองค์ประกอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ว่า ภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีองค์ประกอบจำนวน ๑๐ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. องค์ประกอบที่ ๑ ความมุ่งมั่น มี ๔ ตัวชี้วัด ได้แก่ เป็นผู้ที่มีความรู้อย่างถ่องแท้ เป็นผู้ที่มีความรอบรู้และมีความรู้ที่หลากหลาย มีการเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอ ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในงานที่ปฏิบัติ มีความคิดที่เป็นระบบ สามารถคิดเพื่อสร้างมุมมองใหม่ ๆ ได้อย่างไม่จำกัด และเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์

๒. องค์ประกอบที่ ๒ ความยืนยาว มี ๔ ตัวชี้วัด ได้แก่ มีการกำหนดนโยบายที่ต่อเนื่อง ส่งเสริมการทำกิจกรรมที่สร้างความยั่งยืน ต้องการให้เกิดความสำเร็จที่ยืนยาว ประพฤติปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ปรับเปลี่ยนระบบและโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนนโยบายให้ตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนและพัฒนาบุคลากรที่เป็นกำลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

๓. องค์ประกอบที่ ๓ การกระจายอำนาจ มี ๔ ตัวชี้วัด ได้แก่ ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการทำงานเป็นทีม มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคน เป็นผู้ที่มีสัจจะ ยึดมั่นในคำสัญญา บริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการ มีการมอบหมายงานให้บุคลากรได้ปฏิบัติอย่างทั่วถึง สนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร และเป็นผู้ที่มีเจตคติทางบวก

๔. องค์ประกอบที่ ๔ ความยุติธรรม มี ๔ ตัวชี้วัด ได้แก่ เป็นผู้ที่มีเหตุผล ตัดสินใจ ดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ตามหลักกฎหมาย ตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ตามหลักศีลธรรม จริยธรรม เคารพการตัดสินใจของผู้อื่น เป็นผู้ที่ปราศจากความลำเอียง เป็นผู้มีชื่อเสียงสุจริต เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำ และประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี

๕. องค์ประกอบที่ ๕ ความหลากหลาย มี ๖ ตัวชี้วัด ได้แก่ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนหรือยับยั้งอารมณ์ มีความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมได้ เป็นผู้ที่สร้างหรือพัฒนาตนเองให้มีความสามารถมากขึ้น เป็นผู้ที่น่าเอาความสามารถของตนเองมาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมได้ คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้อื่น

๖. องค์ประกอบที่ ๖ ความพร้อมด้านทรัพยากร มี ๘ ตัวชี้วัด ได้แก่ พัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นผู้ที่ปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง สนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรมีประสิทธิภาพด้านความรู้และทักษะ สนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรมีความชำนาญในการปฏิบัติงาน ปรับเปลี่ยนเจตคติของบุคลากรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน พัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จัดบุคคลที่เหมาะสมกับงาน และเอาใจใส่ดูแลบุคลากรอย่างทั่วถึง

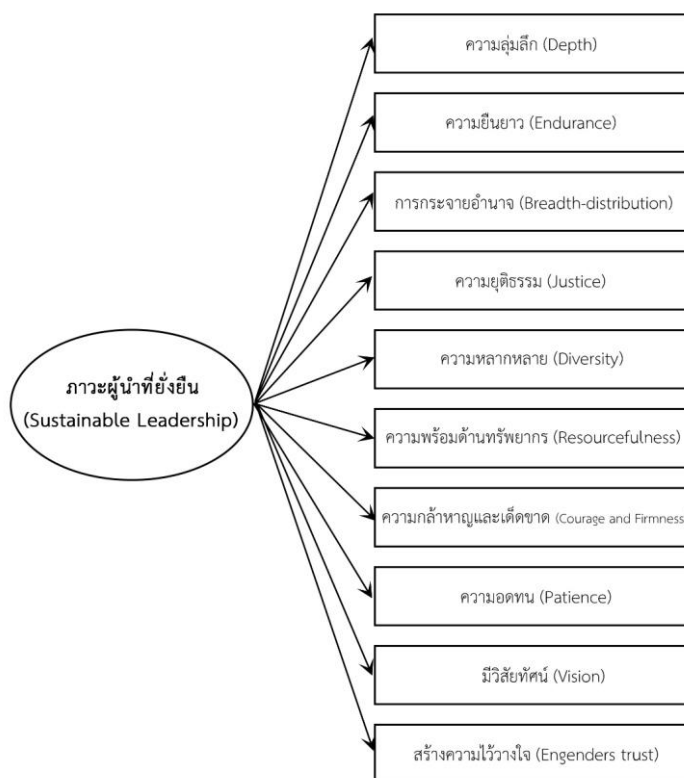
๗. องค์ประกอบที่ ๗ ความกล้าหาญและเด็ดขาด มี ๕ ตัวชี้วัด ได้แก่ เป็นผู้ที่ดีดลใจได้อย่างเฉียบขาด เป็นผู้ที่สามารถแปรเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส เปิดใจกว้าง เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ เอาชนะอุปสรรค ความท้อแท้ เรือยาง ๆ จากการเปลี่ยนแนวคิดของตนเอง และมีปณิธานแรงกล้า

๘. องค์ประกอบที่ ๘ ความอดทน มี ๖ ตัวชี้วัด ได้แก่ เป็นผู้ที่รู้จักอารมณ์ตนเอง หรือการตระหนักรู้ในตนเอง สามารถที่จะจัดการ และควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี รู้จักและเข้าใจอารมณ์ของบุคคลอื่น จัดการกับอารมณ์ของผู้อื่นในทางที่เหมาะสมทำให้ตนเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น มีความอดทนต่อสถานการณ์ที่ยากลำบาก และมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ

๙. องค์ประกอบที่ ๙ การมีวิสัยทัศน์ มี ๕ ตัวชี้วัด ได้แก่ กำหนดเป้าหมายของการบริหาร การศึกษาโดยการวิเคราะห์แนวโน้มอนาคต มีวิสัยทัศน์แน่วแน่ที่จะมุ่งมั่นทำให้สำเร็จ กำหนดแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามทิศทางที่วางไว้ กำหนดกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้วิสัยทัศน์กลายเป็นจริง และแสดงวิสัยทัศน์ที่สื่อสารให้ชุมชนหรือสังคมทราบถึงการบริหาร การศึกษา

๑๐. องค์ประกอบที่ ๑๐ การสร้างความไว้วางใจ มี ๕ ตัวชี้วัด ได้แก่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยปราศจากอคติ ไม่ใช้การบังคับ หรือใช้อิทธิพลกับบุคลากรโดยไม่มีเหตุผล ใช้หลักการทางจิตวิทยาเพื่อสร้างแรงจูงใจในเรื่องต่าง ๆ กับบุคลากร เชื่อใจ ไว้วางใจ ผู้อื่น และสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันกับผู้อื่น

จากตารางสามารถแสดงเป็นโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืน (Sustainable Leadership) ได้ดังนี้



ภาพแสดงโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืน (Sustainable Leadership)

๕. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า ภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบจำนวน ๑๐ องค์ประกอบ ๖๗ ตัวชี้วัด ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยอภิปรายว่า การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาที่เป็นระบบและเป็นขั้นตอนจากแนวคิดหรือทฤษฎีที่เชื่อถือได้ กล่าวคือ เริ่มจากผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายของการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา จากนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนประกอบด้วย ความหมายของภาวะผู้นำที่ยั่งยืน องค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ยั่งยืน เพื่อใช้เป็นนิยามศัพท์และกรอบความคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) เป็นแบบจำลองหรือโมเดล (Model) ที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและตัวชี้วัดของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาพร้อมกันนั้น ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามสำหรับใช้ในการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหาร

สถานศึกษา ซึ่งเป็นแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพสองขั้นตอนคือ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเชื่อมั่นว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา จะเป็นองค์ประกอบและเป็นตัวชี้วัดที่มีประโยชน์ให้สารสนเทศทั้งเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพสำหรับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่อไป ทั้งนี้ การอภิปรายข้างต้นเป็นไปตามแนวคิดของนงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (๒๕๕๑) ที่ระบุขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาตัวชี้วัดว่าประกอบด้วย ขั้นตอนที่ ๑ การกำหนดวัตถุประสงค์ (Statement Of Purposes) ขั้นตอนที่ ๒ การนิยามตัวชี้วัด (Definition) ขั้นตอนที่ ๓ การรวบรวมข้อมูล (Data Collection) ขั้นตอนที่ ๔ การสร้างตัวชี้วัด (Construction) และขั้นตอนที่ ๕ การตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัด (Quality Check) อนึ่ง ผู้วิจัยขออภิปรายเพิ่มเติมว่า ในการตรวจสอบองค์ประกอบและตัวชี้วัดของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยโปรแกรมลิสเรล พบว่า โมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและองค์ประกอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่า โมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและองค์ประกอบมีความสอดคล้องสภาพความเป็นจริง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในครั้งนี้ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษามีขนาดที่เหมาะสมเพียงพอ (adequacy) และมีลักษณะที่สอดคล้องกับการวิจัย เนื่องจากเป็นผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นตัวแทนที่ดี (Representativeness) นั่นเอง

๖. บทสรุป

การพัฒนาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนให้กับผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้สามารถดำเนินกิจกรรมสนองนโยบายและบรรลุป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จากผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อการสังเคราะห์กำหนดองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนจากทัศนะและจากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ ๓๒ แหล่งดังกล่าวมานั้น จากการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนสามารถได้ดังนี้ คือ องค์ประกอบที่ ๑ ความมุ่งมั่น องค์ประกอบที่ ๒ ความยืนยาว องค์ประกอบที่ ๓ การกระจายอำนาจ องค์ประกอบที่ ๔ ความยุติธรรม องค์ประกอบที่ ๕ ความหลากหลาย องค์ประกอบที่ ๖ ความพร้อมด้านทรัพยากร องค์ประกอบที่ ๗ ความกล้าหาญและเด็ดขาด องค์ประกอบที่ ๘ ความอดทน องค์ประกอบที่ ๙ มีวิสัยทัศน์ และองค์ประกอบที่ ๑๐ สร้างความไว้วางใจ โดยผู้วิจัยนำองค์ประกอบทั้ง ๑๐ องค์ประกอบ และตัวชี้วัดจำนวน ๖๗ ตัวชี้วัด จากขั้นตอนที่ ๑ มาสร้างเป็นโมเดลลิสเรล (Linear Structural Relationship model: LISREL model)

ประเภทโมเดลการวัด (Measurement model) จำนวน ๑๐ โมเดล แล้วใช้การวิเคราะห์หองค์ประกอบ
เชิงยืนยัน (Confirmatory Factors Analysis) ด้วยโปรแกรมลิสเรลตรวจสอบว่า ตัวชี้วัดในแต่ละโมเดล
เป็นตัวชี้วัดที่แท้จริงของโมเดล หรือไม่ อย่างไร จากนั้น นำค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ
(Factor Scores Regressions) สร้างเป็นองค์ประกอบของโมเดลภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหาร
สถานศึกษา



เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา ปรีดีดิลัง. (๒๕๖๓). **การบริหารและนเทศการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- ทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์ (๒๕๕๘). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๙. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, ๓๘
(๔), ๕๓-๖๔.
- เทื่อน ทองแก้ว. (๒๕๕๕). ภาวะผู้นำ : สมรรถนะหลักของผู้บริหารในยุคปฏิรูป. **วิชาการ**, ๕(๙),
๓๕-๔๓.
- ปภาวิ พัฒนลักษณ์. (๒๕๕๙). **กลยุทธ์การพัฒนภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเรียนร่วม
ตามแนวคิดภาวะผู้นำที่ยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ .
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย**.
- พรทิพย์ อัยยิมพันธ์. (๒๕๕๙). **บทบาทภาวะผู้นำของข้าราชการไทยกับการพัฒนาประเทศ
อย่างยั่งยืน**. จดหมายข่าวฉบับที่ ๑๖ ประจำเดือน มิถุนายน ๒๕๕๙.
- วาราดา ปวีณวัชร. (๒๕๖๑). **ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา:
การพัฒนาและทดสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย.
- วิเชียร ชิวพิมาย. (๒๕๖๓). **องค์กรแห่งการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- ศิริพงษ์ ศรีชัยรมย์รัตน์. (๒๕๖๒). **กลยุทธ์ความเป็นเลิศทางการบริหารคน**. กรุงเทพฯ: ชุม.
- ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์. (๒๕๕๙). **บทบาทภาวะผู้นำของข้าราชการไทยกับการพัฒนาประเทศ
อย่างยั่งยืน**. จดหมายข่าวฉบับที่ ๑๖ ประจำเดือน มิถุนายน ๒๕๕๙.
- ศิริพงษ์ ศรีชัยรมย์รัตน์. (๒๕๖๒). **กลยุทธ์ความเป็นเลิศทางการบริหารคน**. กรุงเทพฯ: ชุม.

- Acutt, N. (2008). **The qualities of a sustainable leader.** Retrieved from <https://bit.ly/3NkILft>
- Avery, G. C. and Bergsteiner, H. (2000). **Honeybees and Locusts: The Business Case for Sustainable Leadership.** Sydney: Allen & Unwin, 82-88.
- Cearar, N. (2009). **Characterizing leadership for sustainable development.** Retrieved from <https://bit.ly/3tVYvJd>
- Courtice, D. P. (2004). **Leadership for sustainability.** Retrieved from <https://www.cisl.cam.ac.uk/about/people/director>
- Davies, B. (2008). **Sustainable leadership.** In B. Davies (Ed.), *Developing sustainable leadership* (pp. 10-14). London: Paul Chapman Publishing.
- Faruk, A. & Hoffmann, A. (2018). **Five traits of sustainability leaders.** Retrieved from www.bsr.org/en/our-insights/blog-view/five-traits-of-sustainability-leaders
- Fullan, M. (2004). **Leadership & sustainability: System thinkers in action.** Paper presented for Hot Seat, England: Urban Leadership Community.
- Hallinger, P., and Suriyankietkaew, S. (2008). Science mapping of the knowledge base on sustainable leadership, 1980-2008. **Sustainability**, 10(12), 4440. (SCOPUS index).
- Hargreaves, A. (2004). **Sustainable leadership.** In B. Davies (Ed.), *The Essentials of* <http://dx.doi.org/10.1080/14495910410001653911>
- Kotter, J. P. (2002). **Leading Change.** Boston, Massachusetts: Harvard Business Review Press, 88-92.
- Kross, K. & Kitazume, K. (2018). **Five traits essential for sustainability leadership.** Retrieved from <https://bit.ly/3KutsyJ>
- Lambert, S. (2009). The perception and implementation of sustainable Leadership strategies in further education colleges. **The Journal of Leadership Education**, 19(1), 10-12.
- Lynch, M. (2004). **The seven principles of sustainable leadership.** Retrieved from www.theedadvocate.org/the-seven-principles-of-sustainable-leadership/
- Nelson, J. (2009). **What is corporate sustainability leadership?.** Retrieved from <https://bit.ly/3KIZaDS>

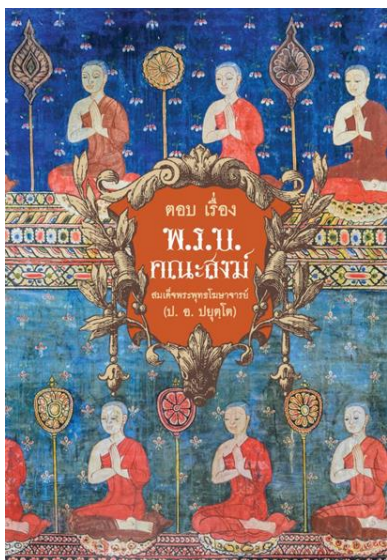
- Norlia, G. and Jamil, A. (๒๐๑๔). **Attributes of School Leaders towards Achieving Sustainable Leadership: A Factor Analysis.** Retrieved from
- Peterlin, J., Pearce, N. J. and Dimovski, V. (๒๐๑๕). Strategic Decision Making for Organizational Sustainability: The Implications of Servant Leadership and Sustainable Leadership Approaches. **Economic and Business Review**, ๑๗(๓), ๒๗๓-๒๙๐.
- Riedy, C. (๒๐๑๒). **The characteristics of sustainability leaders.** Retrieved from <https://bit.ly/๒lMs๔Bc>
- Sander, G. T., Muriel, C. A. and Danielle, P. Z. (๒๐๑๓). **Sustainable Leadership: Toward a Workable Definition.** UK: Greenleaf Publishing, pp. ๑๗-๓๓. School Leadership (pp. ๑๗๓-๑๘๗). London: Paul Chapman Publishing.
- Selma K. (๒๐๑๕). **Examining the level of sustainable leadership practices among the managers in Turkish insurance industry.** Retrieved from www.sciencedirect.com
- Stanezkai, A. I. (๒๐๑๖). **The characteristic of Leadership – Seven important traits.** Retrieved from <https://bit.ly/๒tR๖hUv>
- Visser, W. (๒๐๑๓). **The seven habits of effective sustainability leaders.** Retrieved from <http://www.waynevisser.com/articles/๗-habits-sustainability-leaders>
- Yukl, Gary A. (๑๙๙๙). **Leadership in organizations.** New Jersey: Prentice-Hall.



บทวิจารณ์หนังสือ

ตอบเรื่อง พ.ร.บ. คณะสงฆ์

Answer to the Quest of the Thai Sangha Administrative Act B.E. 2505



ชื่อหนังสือ : ตอบเรื่อง พ.ร.บ. คณะสงฆ์

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

สำนักพิมพ์ : ผลิตivism

ปีที่พิมพ์ : 2561

จำนวนหน้า : 39 หน้า

ผู้วิจารณ์ : ดร. นววรรณ พูลสวัสดิ์

บทนำ

จากกระแสที่เป็นข่าวทางสื่อมวลชน ทั้งทางหนังสือพิมพ์และทางโทรทัศน์เกี่ยวกับ พระสงฆ์บางรูป ประพฤติตนนอกรอยขัดต่อพระธรรมวินัย ตลอดจนการเข้าไปร่วมขบวนการทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันก็มีประเด็นที่หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่เข้าไปจัดการกับพระสงฆ์ที่ตนเห็นว่าละเมิดกฎหมายบ้านเมือง ทำให้มีการเคลื่อนไหวจากหน่วยงานและบุคคลในวงการต่างๆ เรียกร้องให้มีการปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งก็เล็งไปที่การแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535, 2547, 2560 และ 2561 เพื่อการควบคุมอาจารย์ของพระสงฆ์ และการแทรกแซงโดยอำนาจของรัฐ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการลงนิคคหกรรมว่าขัดกับหลักพระธรรมวินัย และมีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ เรียกร้องให้กลับไปปรับปรุง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นระบบสังฆสภา ตามแบบอย่างของรัฐสภามาใช้ใหม่แทน พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นแบบมหาเถรสมาคม เป็นระบบรวมอำนาจและใช้อำนาจปกครองแบบเบ็ดเสร็จจากส่วนกลางโดยตรง

ในช่วงดังกล่าว สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และคณะ ได้ขอโอกาสเข้าไปกราบเรียนถามความเห็นจากเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ณ ที่พักสงฆ์ในชนบท เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2560 ซึ่งเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ไม่เห็นด้วยกับ พ.ร.บ. ทั้ง 2 ฉบับ เพราะมีหลักการเลื่อนลอย ประเด็นไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการปกครอง ว่าปกครองใคร เพื่ออะไร และหวังผลอะไร เพียงแต่

ลอกเลียนแบบของการปกครองของประเทศเท่านั้นหรือ ซึ่งเบี่ยงเบนไปจากการปกครองตามพุทธประสงค์อย่างสิ้นเชิง เพราะฉะนั้นประเด็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจคือ การปกครองคณะสงฆ์ตามคำตอบของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช มีลักษณะและรูปแบบอย่างไร

เนื้อหา

เนื่องจากเป็นหนังสือในรูปแบบ คำถาม-คำตอบ และอรรถาธิบาย ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) แม้กระนั้น ก็โดยยึดหลักพระไตรปิฎกและอรรถกถาเป็นที่ตั้ง จึงมีเหตุผลที่น่าฟังและน่าคิดเป็นอย่างยิ่ง ทศนมิติของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชมีประเด็นสำคัญสรุปได้ ดังนี้

ในสมัยพุทธกาล คำว่าการปกครองมิได้ใช้ในความหมายเช่นปัจจุบัน แต่หมายถึงการสอดส่องดูแลอาจารย์ของผู้เข้ามาบวช หัวใจสำคัญมุ่งไปที่พระอุปัชฌาย์ ซึ่งเป็นผู้รับรองและนำผู้มุ่งอุปสมบทเข้ามาในที่ประชุมสงฆ์ โดยผ่านอุปสมบทวิธีที่สงฆ์บัญญัติขึ้นไปรับรอง ผู้บวชใหม่เรียกว่า สัททวิहारิก หรือผู้อยู่ร่วมกับพระอุปัชฌาย์อย่างน้อย 5 พรรษา ในระหว่างนี้พระอุปัชฌาย์ต้องกำกับดูแลอาจารย์คือความประพฤติตามหลักพระวินัย และในขณะเดียวกันก็ต้องให้การฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ศีล สมาธิ ปัญญา พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อสัททวิहारิก เรียกว่า สัททวิहारิกวัตร¹ และสัททวิहारิกก็ต้องปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ เรียกว่าอุปัชฌายวัตร² หากพระอุปัชฌาย์หลักไปไม่ดูแลสัททวิहारิกหรือมรณภาพลง ภิกษุผู้บวชไม่ครบ 5 พรรษา ก็ต้องถือนิสสัยจากอาจารย์รูปอื่น ซึ่งมีคุณสมบัติแทนพระอุปัชฌาย์ได้ เรียกว่านิสสัยอาจารย์ ซึ่งก็ต้องปฏิบัติต่อศิษย์ที่เรียกว่า อันตเววาลิก ทั้งสองต่างก็มีหน้าที่ปฏิบัติต่อกัน ฝ่ายอาจารย์ปฏิบัติต่อศิษย์ เรียก อันตเววาลิกวัตร³ ฝ่ายศิษย์ปฏิบัติต่ออาจารย์ เรียก อาจารย์วัตร⁴

การที่พระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์ปฏิบัติต่อศิษย์ หรือศิษย์ปฏิบัติต่ออุปัชฌาย์อาจารย์ ถือเป็น “การปกครองอย่างแท้จริง” กล่าวคือการปกครองเป็นส่วนประกอบของการศึกษา อีกนัยหนึ่ง การปกครองเป็นการจัดสรรโอกาสให้แก่การศึกษา การศึกษาจึงเป็นเป้าประสงค์ของการปกครอง⁵

¹ วิ.ม. (ไทย) 4/67/88-92.

² วิ.ม. (ไทย) 4/66/82-87.

³ วิ.ม. (ไทย) 4/79/112-116.

⁴ วิ.ม. (ไทย) 4/78/107-112.

⁵ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ตอบเรื่อง พ.ร.บ. คณะสงฆ์**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: ผลิตัณม์, 2561), หน้า 4-6.

และการศึกษาเป็นการพัฒนาคน ดังพระพุทธพจน์ว่า “ทณโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ” ผู้ฝึกอบรมตน [ตามหลักไตรสิกขา] เป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์⁶

ในสมัยพุทธกาล การปกครองคณะสงฆ์จึงเป็นการปฏิบัติระหว่างอุปัชฌาย์อาจารย์กับศิษย์ พระพุทธเจ้าทรงอยู่ในฐานะพระสังฆบิดร ไม่ได้ทรงจัดการปกครองสงฆ์ในรูปแบบบรมหรือกระจายอำนาจแบบรัฐ แต่อุปัชฌาย์อาจารย์ผู้เป็นคณาจารย์ต่างปกครองศิษย์ของตนๆ โดยให้การศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา จนกว่าจะปกครองตัวเองได้โดยถือว่ามีพรรษา 5 ขึ้นไป อื่นๆ ในสมัยพุทธกาลและสมัยหลังต่อๆ มา ในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์จะทรงอุปถัมภ์บำรุงและให้การคุ้มครองพระพุทธศาสนา ดังพระราชปณิธานในรัชกาลที่ 1 ในนิราศรบทำดินแดงว่า “ตั้งใจจะอุปถัมภ์ภัก ยอเยกพระพุทธศาสนา จะป้องกันขอบขันฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี”⁷ โดยสรุปคือ การปกครองตามพุทธประสงค์ถือเป็นแบบใช้พระคุณ เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาตามหลักไตรสิกขา แต่การปกครองตามรูปแบบของ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นฉบับใดๆ นับแต่ พ.ร.บ. ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาจนถึง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484, พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2535, พ.ศ. 2560 และสุดท้ายฉบับ พ.ศ. 2561 ล้วนเป็นการปกครองแบบใช้พระเดชหรือแบบใช้อำนาจ ตามรูปแบบของการปกครองของประเทศ มิใช่เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามหลักไตรสิกขาละเลย

บทวิจารณ์

หนังสือ ตอบเรื่อง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) แม้จะเป็นเพียง คำถาม-คำตอบ และถอดแถบเสียงออกมามีพิมพ์เป็นรูปเล่ม หนังสือหนาเพียง 39 หน้า แต่ให้ข้อคิดสะกิดเตือนให้ทุกฝ่ายที่ห่วงความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาได้กลับไปคิดทบทวน และปรับท่าทีต่อการปกครองคณะสงฆ์กันเสียใหม่ อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาถึงโครงสร้างของระบบคณะสงฆ์ไทยแต่อดีตถึงปัจจุบัน จะมี 3 องค์ประกอบคือ

1. **เรื่องสมณศักดิ์** ซึ่งมีมาแต่สมัยกรุงสุโขทัย ดังปรากฏในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 จารึกพ่อขุนรามคำแหงตอนหนึ่งว่า “พ่อขุนรามคำแหงกระทำไอยทานแก่มหาเถร สังฆราชปราชญ์เรียนจบปฏิภนไตรย หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา”⁸ ถึงจะมีสมณศักดิ์แต่ก็เพื่อเป็นการยกย่องพระสงฆ์ผู้มีศิลาจารวัตร แม้จะมีสังฆราชปู่ครู ก็เป็นเพียงธรรมเนียมปฏิบัติเช่น

⁶ ชุ.ธ. (ไทย) 25/320-326/133.

⁷ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, **นิราศรบทำดินแดง**, (กรุงเทพมหานคร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2528), หน้า 4.

⁸ กรมศิลปากร, **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1 จารึกกรุงสุโขทัย**, (กรุงเทพมหานคร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, 2515), หน้า 9.

ครั้งพุทธกาล ที่ทรงยกย่องพุทธบริษัทบางท่านเป็นเอตทัคคะ ไม่ได้ให้อำนาจในการปกครองสงฆ์โดยพระเดช ยังเป็นแบบพระคุณอยู่

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา การปกครองคณะสงฆ์เริ่มเป็นรูปแบบการปกครองบ้านเมืองมากขึ้น โดยกำหนดพระสงฆ์เป็น 3 ฝ่าย คือฝ่ายคามวาสีฝ่ายช้าย ปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือ คามวาสีฝ่ายขวาปกครองหัวเมืองฝ่ายใต้ และอรัญญวาสี ปกครองทั้งฝ่ายหัวเมืองและในกรุง⁹ ตามแบบอย่างสมุททลาโหมและสมุหนายกของฝ่ายบ้านเมือง แม้กระนั้น ก็ยังเป็นแบบใช้พระคุณ ไม่ใช่แบบใช้อำนาจปกครอง พระมหากษัตริย์ทรงคุ้มครองและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในสมัยอยุธยา มีการตั้งสมณศักดิ์เป็นรูปแบบช่วงชั้นมากขึ้น แต่ประเด็นยังอยู่ที่การศึกษาพระลัทธิธรรม ทั้งเรื่องปริยัติปฏิบัติ และปฏิเวธ พระสงฆ์ผู้ได้รับการยกย่องจึงเป็นผู้ทรงคุณในด้านเหล่านี้

2. ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์

รัฐเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงตรากฎพระสงฆ์ 10 ข้อ¹⁰ เริ่มแต่ พ.ศ. 2325 เพื่อกำหนดและคุ้มครองคณะสงฆ์ โดยมุ่งกำจัดอชิลชชี และให้พระเถรานุเถระได้ควบคุมดูแลเอาใจใส่ผู้ที่อยู่ในปกครองของตน มีการกำหนดโทษ ถือเป็นการใช้อำนาจทางการปกครองตามแบบบ้านเมือง ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ก็ถือเป็นแบบอย่างสมัยอยุธยาและธนบุรี

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตรา พ.ร.บ. ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445)¹¹ เป็นรูปแบบมหาเถรสมาคม โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นประธานบัญชาการ เป็นการปกครองในรูปแบบ “ใช้อำนาจ” โดยสมบูรณ์

พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 แม้จะแก้ไขเป็นแบบสังฆสภา เลียนแบบรัฐสภา แต่โครงสร้างก็เป็นแบบการใช้อำนาจปกครอง ครั้นต่อมา พ.ศ. 2505 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้ตรา พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยกลับไปเป็นรูปแบบมหาเถรสมาคม และต่อมากมีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกหลายฉบับ คือ พ.ศ. 2535, พ.ศ. 2547, พ.ศ. 2560 และ พ.ศ. 2561 ก็ยังคงรูปแบบการใช้อำนาจอย่างกฎหมายบ้านเมือง ไม่ใช่ในลักษณะเป็นองค์ประกอบของการศึกษาคณะสงฆ์เลย กล่าวคือแบบพระเดช ไม่ใช่แบบพระคุณ

⁹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทยฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ 4, (พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563), หน้า 80–82.

¹⁰ กรมศิลปากร, เรื่องกฎหมายตราสามดวง, (กรุงเทพมหานคร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, 2521), หน้า 544–565.

¹¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทยฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ 4, หน้า 126–132.

3. การศึกษาของคณะสงฆ์

การจัดการศึกษาของสงฆ์จึงเป็นส่วนต่างหากจากการปกครองคณะสงฆ์ แม้ว่าจะเป็นส่วนประกอบของการปกครอง 1 ใน 6 ส่วน กล่าวคือการปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ แต่ก็ไม่ใช่จุดเน้นเหมือนด้านการปกครอง กล่าวได้ว่าการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันจึงไม่ใช่ส่วนปกครองของการศึกษาอีกต่อไป และคงยากที่จะฟื้นให้กลับมาในรูปแบบของพระพุทธประสงค์ได้อีกแล้ว

บทสรุป

การปกครองคณะสงฆ์ตามพุทธประสงค์คือหน้าที่อุปัชฌายาจารย์พึงปฏิบัติต่อสังฆวิหาริกและอันตวาสิก โดยสอดส่องดูแลเรื่องอาจระ ให้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ในขณะเดียวกันก็ให้การศึกษอบรมตามหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นหลักการพัฒนาดนให้สูงส่ง เป็นเป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพของคน เป็นการใช้พระคุณ แต่การปกครองในปัจจุบันถือแบบอย่างของทางโลก คือรัฐกับประชาชน ใช้กฎหมายบังคับ เป็นการใช้อำนาจแบบพระเดช และไม่เอื้อประโยชน์แก่การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลเลย ดังที่ เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวย่ำว่า ไม่ว่า พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับไหน ก็ไม่ตอบสนองการปกครองตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้า เพราะไม่ถือเรื่องการศึกษาเป็นเป้าประสงค์ แต่มาเน้นไปที่ภาระการใช้อำนาจควบคุมคนให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย โดยมีได้นึกถึงพระธรรมวินัยอย่างเป็นด้านหลัก ซึ่งจะเห็นตัวอย่างได้จากบทลงโทษคือนิคคหกรรม ตลอดจนการแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการโดยการใช้อำนาจมากกว่าการแก้ไขตามหลักการพระวินัย



เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราช**

วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

กรมศิลปากร. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1 จารึกกรุงสุโขทัย.** กรุงเทพมหานคร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, 2515.

_____. **เรื่องกฎหมายตราสามดวง.** กรุงเทพมหานคร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, 2521.

พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. **นิราศรบทำดินแดง**. กรุงเทพมหานคร: กองวรรณคดี
และประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2528.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทยฉบับปรับปรุง**, พิมพ์ครั้งที่
4. พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ตอบเรื่อง พ.ร.บ. คณะสงฆ์**, พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีชัย, 2561.



คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ รวมทั้งผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงาน ด้วยโปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo ในระดับไม่เกิน 20% โดยมีผลตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม 2562 เป็นต้นไป

วารสารจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจำนวน 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ โดยผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความสมบูรณ์ของบทความตามคำแนะนำสำหรับผู้เขียน หากไม่ปฏิบัติตามกติกา กองบรรณาธิการวารสารขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการตีพิมพ์ และไม่คืนเงินค่าธรรมเนียมดังต่อไปนี้

1. หากบทความมีความซ้ำซ้อนมากกว่า 20%
2. ผู้เขียนไม่ปฏิบัติตามรูปแบบของวารสาร
3. บทความไม่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ หรือ
4. ไม่แก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะตามระยะเวลาที่กำหนด (1 เดือน หลังการแจ้งของบรรณาธิการ)

ผู้เขียนสามารถชำระค่าธรรมเนียมผ่านบัญชีธนาคาร

ธนาคาร "กรุงไทย"

ชื่อบัญชี "วารสารบาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์"

หมายเลขบัญชี "459-0-68710-0"

เมื่อชำระแล้วให้ส่งหลักฐานไปที่ thaneesuw@mcu.ac.th

การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสาร มจร บาฬิศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ได้ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palisueksabuddhaghosa>

การจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาวระหว่าง 10–15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ เปลี่ยนเป็นฟอนต์ TH Niramit AS ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีกครั้ง ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกด้านขวามือ

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุนามสกุลการศึกษาสูงสุด พร้อมระบุตำแหน่งทางวิชาการพิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยเยื้องมาทางด้านขวา และให้ตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียนเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการและชื่อหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำตอบคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3 – 5 คำ)

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3–5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัย โดยสรุปมีความกะทัดรัด และสั้น
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 7) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) ให้นำเสนอใน 2 ประเด็น คือ (1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ (2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
- 8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงบรรณเท่านั้น การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ใช้ระบบ APA

บทความวิจัย (research article) บทความวิชาการ (original article) และหรือบทความวิจารณ์หนังสือ (book review) ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion)
- 6) เอกสารอ้างอิง (Reference) เชิงบรรณตามรูปแบบแทมเพต

รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วย ภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 20 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิงค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

ประกาศเกี่ยวกับลิขสิทธิ์

เนื้อหาและข้อมูลในบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ถือเป็นข้อคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรงซึ่งกองบรรณาธิการวารสาร ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย หรือร่วมรับผิดชอบใด ๆ

บทความ ข้อมูล เนื้อหา รูปภาพ ฯลฯ ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งส่วนใดไปเผยแพร่ต่อหรือเพื่อกระทำการใด ๆ จะต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ก่อนเท่านั้น

